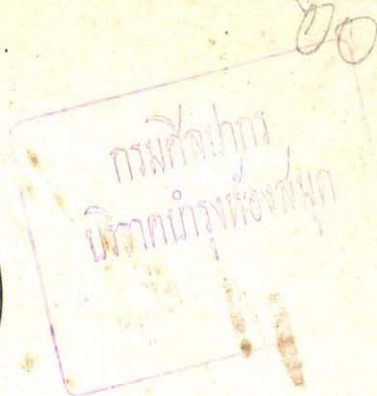

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๖๑

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พลตรี เจ้าราชบุตร

(วงศ์ตวัน ณ เชียงใหม่)

ณ เมรุวัดสวนดอก อังคารเช้า เชียงใหม่

วันที่ ๑๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๖

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๖๑

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พลตรี เจ้าราชบุตร

(วงศ์ตวัน ณ เชียงใหม่)

ณ เมรุวัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่

วันที่ ๑๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๖

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๖๑

เลขหมู่หนังสือ ๕๕๕.๑

พิมพ์ครั้งแรก

พ.ศ. ๒๔๗๕

ในงานสถาปนากิจศพ นางชั้น ราชพินิจชัย

พิมพ์ครั้งที่สาม ๒,๐๐๐ เล่ม พ.ศ. ๒๕๑๖

ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตรี เจ้าราชบุตร (วงศ์ถวัลย์ ณ เชียงใหม่)

คำนำ

ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตรี เจ้าราชบุตร (วงศ์ตวัน ณ เชียงใหม่) ณ เมรุวัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ กำหนดวันที่ ๑๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๖ นายปฐม คชเสนี ได้เป็นผู้แทนเจ้าภาพมาติดต่อกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือ **ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๖๑** เพื่อแจกเป็นอนุสรณ์ในงานนี้ กรมศิลปากรยินดียินยอมให้จัดพิมพ์ได้ตามความประสงค์

หนังสือ**ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๖๑** นี้ เป็นเรื่องราวของชาติไทยสมัยก่อนที่ยกลงมาเป็นใหญ่ในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ประกอบด้วยเรื่อง ๒ เรื่อง คือ พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน และตำนานสิงหนวัติกุมาร ก่อนอธิบายถึงพงศาวดารและตำนานที่มีอยู่ในหนังสือเล่มนี้ เห็นสมควรเล่าเรื่องชาติไทยไว้แต่ย่อๆ พอให้ทราบเรื่องติดต่อกัน ดังนี้

ย่อมเป็นที่ทราบอยู่แล้วว่า ไทยเราแต่เดิมมามีชาติภูมิอยู่ในดินแดนที่เรียกในทุกวันนี้ว่าประเทศจีนตอนใต้ เป็นชาติใหญ่ชาติหนึ่งมาแต่ก่อนพุทธกาล จำเนียรกาลต่อมาไทยบางพวกได้ยกลงมาในแหลมอินโดจีน ในขั้นต้นได้มาตั้งถิ่นฐานลงทางตอนเหนือของประเทศสยาม แต่แรกที่ยกลงมา ถ้าจะสันนิษฐานตามตำนานและพงศาวดารที่มีอยู่ เช่น เรื่องราวที่มีอยู่ในหนังสือเล่มนี้เป็นต้น คงจะแยกกันอยู่เป็นเมืองเล็กๆ ตั้งอยู่เป็นอิสระแก่กันก่อน คือต่างคน

สมบัติของหังคมกัฏฐกา

(ข)

ต่างอยู่เป็นเมืองๆไป ในสมัยที่กล่าวนี้ดินแดนตอนใต้ของแหลมอินโดจีนตกอยู่ในอำนาจของชนสองชาติ ซึ่งอยู่ในตระกูลภาษาเดียวกัน คือ มอญและขอม ส่วนที่เหนือขึ้นไป ว่าทางแคว้นลานนาอำนาจของชาติทั้งสองนี้จะแผ่ไปถึงก็แต่บางคราวบางสมัยเท่านั้น เขตสูงสุดตามที่ปรากฏในตำนานก็เพียงเมืองหริภุญไชย ส่วนทางแคว้นลานช้าง อำนาจขอมแผ่ไปถึงดินแดนที่เรียกในตำนานว่าเมืองอุมงค์เสลา

พวกไทยที่ยกลงมาปกครองบ้านเมืองในแคว้นลานนาที่นับว่าเป็นเมืองสำคัญ ก็มีเมืองหริภุญไชย คือ นครลำพูน เมืองเงินยางเชียงแสน และเมืองพะเยา เมืองหริภุญไชยรวมทั้งนครเขลางค์ คือ นครลำปางนั้น เป็นดินแดนที่เชื้อวงศ์นางจามเทวี (เป็นชาติขอม บางทีก็ว่าเป็นมอญแต่ดูเหมือนยังไม่ยุติกัน) ปกครองสืบสันตติวงศ์ลงมาหลายชั่วกษัตริย์ เป็นเวลาช้านานกว่า ๙๐๐ ปี ภายหลังสิ้นเชื้อพระวงศ์ เพราะต้องเสียดินแดนแก่พระยาเมงรายกษัตริย์ในราชวงศ์เชียงแสนดังมีเรื่องแจ้งอยู่ในหนังสือจามเทวีวงศ์ และหนังสือชินกาลมาลินี^(๑) ส่วนทางเมืองเชียงแสน และเมืองพะเยามีกษัตริย์ชาติไทยปกครอง ข้อสำคัญในเรื่องราวของกษัตริย์ไทยในแคว้นลานนา ก็ที่ในชั้นแรกเมื่อตั้งเป็นบ้านเมืองขึ้นแล้ว ต่อมาเมื่อมีกำลังอำนาจขึ้นก็ขยายเขตให้ใหญ่โตออกไป สุดแล้วแต่กษัตริย์องค์ใดมีอิทธิพลมากและน้อย เพราะฉะนั้นการขยายเขตแดนจึง

(๑) ต่อมากรมศิลปากรได้มอบให้ ศาสตราจารย์ ร.ท.ท. แสง มนวิฑูร เปรียญแปดใหม่ ให้ชื่อว่า ชินกาลมาลีปกรณ์ พิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๐๑

(ค)

เป็นไปตามเวลาของผู้เป็นใหญ่ผู้นั้นเท่านั้น มิได้ยืดยาวถาวรต่อไป เพราะเขตแดนที่ปกแผ่ออกไปถึง ก็มักให้ราชบุตรออกไปครอง โดยเหตุที่ราชบุตรเหล่านั้นบางทีก็แตกร้างกัน จึงต้องแยกย้ายให้ไปอยู่เสียห่างไกลกัน ครั้นต่อมาบุตรหลานที่ไปกินเมืองสืบต่อมาก็มักตั้งตนเป็นอิสระ ไม่ปรองดองรวมกันให้เป็นปึกแผ่นแน่นหนา เป็นประเทศใหญ่ให้ยั่งยืนขึ้นได้ช้า ๆ นาน ๆ เกิดผู้มีบุญขึ้นที่เมืองใดเมืองหนึ่ง ผู้มีบุญนั้นก็แผ่อาณาเขตออกไปกว้างขวาง อย่างพระเจ้าพรหมและพระเจ้ามังรายในราชวงศ์เชียงแสนเป็นต้น ครั้นสิ้นผู้มีบุญแล้ว เมืองต่าง ๆ ในราชอาณาจักรก็กลับแยกกันอีก จะเร็วและช้าก็แล้วแต่เหตุการณ์ เหตุนี้บ้านเมืองในแคว้นล้านนาที่แยกกันอยู่เป็นอิสระเป็นแคว้น ๆ จึงมักเป็นวุ่นเครือเชื้อชาติเดียวกันมาแต่เดิมอย่างที่เราเรียกกันเป็นสามัญว่า บ้านพี่เมืองน้องเกี่ยวเนื่องกัน ความสนิทสนมจึงมีอยู่ต่อกัน เช่น พระเจ้าเมงรายแห่งเมืองเชียงแสน ขุนจ่าเมืองแห่งเมืองพะเยา ซึ่งเป็นกษัตริย์มีอำนาจพลผู้หนึ่ง และพระร่วงเจ้าแห่งกรุงสุโขทัย จึงปรากฏในตำนานว่าได้เป็นมหามิตรสนิทสนมกันมาก ทั้งนี้ก็เพราะมีชาติเชื้อเนื้อใจเป็นไทยด้วยกัน พงศาวดารและตำนานเมืองต่าง ๆ ก็มักมีเรื่องร่วมกันในตอนต้น จะผิดแปลกกันบ้างก็ในส่วนที่เป็นพลความ ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุที่ในชั้นเดิมร่วมวงศ์กันมาด้วยอีกประการหนึ่ง แล้วต่อมาจึงได้แยกเรื่องไปคนละทางอย่างเช่น พระเจ้าชัยสิริซึ่งเป็นต้นพระวงศ์พระเจ้าอู่ทองและสืบเชื้อวงศ์ไปจากพระเจ้าพรหมก็มีเรื่องแยกออกไปจากตำนานเชียงแสนในพงศาวดารและตำนานเมืองอื่น ๆ ก็เป็นทำนองเดียวกัน

หนึ่ง เป็นการสมควรที่จะกล่าวไว้ในที่นี้ด้วยว่า เรื่องราวอันเป็นตอนต้นของพงศาวดารและตำนานต่าง ๆ ของเก่า มักเป็นเรื่องเกี่ยวไปในทำนองนิยายนิทานไม่น่าเชื่อ เป็นการยากที่จะถือเอาเป็นหลักฐานได้แน่นอน ศักราชกิติ ชื่อบุคคลและชื่อภูมิประเทศบ้านเมืองกิติ ก็มักมีต่าง ๆ ไม่ตรงกัน ชื่อบุคคลคนเดียวกันก็อาจมีหลายชื่อ บางทีเรื่องก็สับสนปนกัน แต่เรื่องอย่างนี้เป็นธรรมดามีอยู่ทั่วไปทุกประเทศเพราะเป็นเรื่องดึกดำบรรพ์มนาน ได้อาศัยสืบต่อปากกันมาตามที่มีเล่ากันอยู่ในพื้นเมือง ธรรมดาเรื่องราวที่สืบต่อปากกันมาในหมู่มนุษยชาติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด โดยมากย่อมจะมีมูลแห่งความจริงปนอยู่เสมอ เรื่องชนิดนี้จึงอาจแบ่งได้เป็นสองส่วน คือ ส่วนหนึ่งมีความจริงเป็นพงศาวดาร อีกส่วนหนึ่งเป็นเรื่องปรัมปราที่เกิดจากความคิดนึกของมนุษย์ เรื่องทั้งสองชนิดนี้ย่อมมีประโยชน์ด้วยกัน แต่เป็นคนละทาง เรื่องเหล่านี้บางทีอาจรักษาเอาความทรงจำแต่ครั้งสมัยดึกดำบรรพ์ไว้ได้ต่อมา บางทีเรื่องราวที่จำไว้ได้มีอยู่ในประเทศอื่นต่าง ๆ เป็นเรื่องราวอย่างเดียวกันก็อาจสืบสาวราวเรื่องถึงทางติดต่อกันแห่งประเทศอื่นเหล่านั้นได้ ข้อลำบากยากยิ่งก็อยู่ที่รู้จักแยกเอาความจริงในเรื่องออกจากเรื่องที่คิดนึกอันไม่เป็นจริงเท่านั้น หาใช่ว่าเรื่องทั้งหมดเหลวไหลไม่มีประโยชน์เสียทีเดียว เพราะฉะนั้นหน้าที่ของผู้อ่านผู้ศึกษา จึงไม่ใช่อยู่ที่อ่านหาข้อค่อนขอดคอยจับผิด แต่อยู่ที่จะค้นคว้าหาความจริงที่มีอยู่ในเรื่องว่าจะได้มาเป็นประโยชน์มากหรือน้อยเท่านั้น เมื่อทราบความสำคัญดังกล่าวนี้แล้ว การอ่านก็ย่อมจะได้ประโยชน์ดียิ่งขึ้น

(จ)

พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน เริ่มด้วยเรื่องท้าวบุตรชื่อ
ลาวจกหรือลวะจังกราชจุติมาครอบครองเมืองหิรัญนครเงินยางซึ่ง
ภายหลังได้ชื่อว่าเมืองเชียงแสน เชื้อพระวงศ์พระเจ้าลาวจกได้สืบต่อ
กันมาหลายชั่วกษัตริย์ และบางองค์ก็แยกย้ายไปปกครองเมืองต่าง ๆ
เป็นหลายสาย เรื่องไปหมดอยู่ตอนแผ่นดินพระเจ้าเมธราช พงศาวดาร
เชียงแสนฉบับนี้ สักเกตดูว่าย่อมาก และชื่อในเรื่องก็ไม่สู้ตรงกันนัก
เห็นจะเป็นเพราะคัดลอกกันมาหลายทอด ไม่ได้สอบทาน เรื่องลวะ
จังกราชเมืองอื่นๆ มีพงศาวดารเมืองเชียงใหม่ น่าน และพะเยาเป็นต้น
ใจความก็เป็นอย่างเดียวกัน จะแปลกกันก็แต่พลความ คือ บางฉบับ
ก็กล่าวเรื่องว่าพระเจ้าอนุรุทแห่งกรุงพุกามได้ประชุมเชิญท้าวพระยา
นานาประเทศในชมพูทวีปไปลอบศักราช ยังขาดอยู่แต่แคว้นลานนา
ไทย เพราะในสมัยนั้นยังว่างกษัตริย์อยู่ พระเจ้าอนุรุทจึงไปเฝ้าขอร้อง
ต่อพระอินทร์ ๆ ก็ให้ลวะจังกราชเทวบุตร (บางฉบับก็เขียนว่า ลวะ
จังกราชบ้าง ลาวจกบ้าง) จุติมาเป็นกษัตริย์เมืองหิรัญนครเงินยาง
เห็นได้ว่าเรื่องลาวจกนี้มีมูลที่มาแห่งเดียวกัน บางทีจะมีเค้ามูลความ
จริงในพงศาวดารแต่จะเป็นเรื่องโบราณมนานไกล ทรงจำกันได้สืบ
มาอย่างมั่ว ๆ จะไม่ใช่เป็นเรื่องในสมัยเดียวกับพระเจ้าอนุรุท ดังที่บาง
ฉบับกล่าวไว้ ซึ่งตกอยู่ใน พ.ศ. ๑๖๐๐ เพราะในตำนานสิงหนวัติ-
กุมาร ก็มีเรื่องลาวจกเหมือนกัน แต่กล่าวไว้ว่าเป็นหัวหน้าชาวป่า
ชาติละว้า เรียกว่าปู่เจ้าลาวจก หาใช่เป็นเทพบุตรที่จุติลงมาเป็นท้าว
พระยามหากษัตริย์ไม่ และว่าเป็นเรื่องอยู่ในสมัยต้นพุทธกาล ก่อน
เรื่องลาวจกในพงศาวดารเงินยางเชียงแสนมากมาย ปู่เจ้าลาวจกนี้ ใน

(จ)

พงศาวดารโยนก ของ พระยาประชากิจกรจักร (แช่ม บุนนาค) ว่าที่
ชื่อเช่นนั้นเพราะเป็นหัวหน้า มีจกคือจอบขุดดินมากกว่า ๕๐๐ ขึ้นไป
และในตำนานพระธาตุตอยรุ่ง ก็กล่าวเช่นเดียวกันว่า “มีมัลลิกยู่ผู้ผู้
ชื่อว่าเจ้าลาวจก ผู้เมียชื่อว่าเจ้าลาวจก และบุคคลทั้งสองผู้เมียมี
จกเข้าและคนและ ๕๐๐ ลูก ลวดได้ชื่อว่าลาวจก” ถ้าจกหมายถึงจอบ
ขุดดินแล้ว เรื่องเทพบุตรลาวจกในพงศาวดารเชียงใหม่จะแปลว่า
อะไร ได้มีผู้สันนิษฐานว่า บางทีจกคำนี้ จะเป็นคำเดียวกับจกที่
แปลว่าหัวหน้าได้บ้างกระมัง ลาวจกก็แปลว่าหัวหน้าของพวกละว้า
แต่อย่างไรก็ดีคำว่าจกนี้ มีแปลกอยู่อย่างหนึ่ง ที่ไปพ้องเข้ากับชื่อ
ของแคว้นแสนวน หรือตอนหนึ่งของแสนวนในภาคใต้ของประเทศไทย
ต่อจากแคว้นญวนนานขึ้นไป แต่โบราณมาแคว้นแสนวนมีชื่อว่าสก
หรือจกและว่าเป็นชื่อของชาติหนึ่งในแคว้นนั้นด้วย ซึ่งบางที
ก็เรียกว่าปาจก พระเจ้าเล้าปีในเรื่องสามก๊กที่ได้มาปกครองแคว้น
แสนวน ก็ได้พระนามว่า พระเจ้าจกอันยังดัด แปลว่าพระเจ้าแคว้น
จกแห่งราชวงศ์อัน ดินแดนที่อยู่ในตอนใต้ของแคว้นแสนวนแต่
โบราณมาย่อมเป็นที่อยู่ของชนชาติไทยส่วนหนึ่งเหมือนกัน บางที
จกจะเป็นชื่อของชาติไทยที่เรียกว่าอ้ายหง้ายลาวก็รู้ไม่ได้ หากความ
ข้อนี้จะเห็นได้บ้างก็น่าจะเกี่ยวเนื่องมาถึงคำว่าลาวจกในตำนานทาง
ลานนาด้วย

ส่วนตำนานสิงหนวัติกุมาร เมื่อกล่าวถึงสมัยต้นพุทธกาล
สิงหนวัติกุมารโอรสพระเจ้าเทวกาลแห่งนครไทยเทศ คือเมืองราช-
คฤห์นครหลวง และสืบเชื้อสายมาจากไทยเมือง เสด็จออกจากเมือง

(ช)

ราชกฤห์มาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้จนใกล้แม่น้ำโขงถึงแคว้นซึ่งแต่เดิมเรียกว่าเมืองสุวรรณโคฒาคำเป็นเมืองร้างมาแต่เก่าก่อน (มีตำนานเรื่องเมืองสุวรรณโคฒาคำส่วนหนึ่ง) แดนนั้นเป็นที่อยู่ของพวกละว้า มีปู่เจ้าลาวจกเป็นหัวหน้า เจ้าสิงหนวัตกุมาร ได้สร้างเมืองลงแถวถิ่นนั้น ให้ชื่อว่าเมืองนาคพันธุ์สิงหนวัตินคร หรือโยนกนครราชธานี ไชยบุรีศรีช้างแสนสืบทระเจ้าแผ่นดินมาหลายชั่วกษัตริย์ จนเมืองโยนกนาคพันธุ์สิงหนวัตินครถล่มทะลายกลายเป็นหนองไป เพราะเหตุที่พระเจ้าแผ่นดินและราษฎรไปกินปลาตะเพียนเผือก (ในพงศาวดารโยนกว่าปลาไหลเผือก ในตำนานเมืองหนองหานก็มีเรื่องเป็นตำนานคล้ายๆ กัน แต่ว่าเป็นกระรอกเผือก) สิ้นเชื้อวงศ์เจ้าสิงหนวัตกุมารเพียงเท่านั้น ตอนต่อไปกล่าวถึงเรื่องพระเจ้ากรุงราชเทวบุตรรับอัญเชิญพระอินทร์จุติมาเป็นกษัตริย์ เป็นเรื่องตอนเดียวกับพงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน แต่มีข้อความพิสดารกว่ามาก

ตำนานสิงหนวัตกุมารนี้ต้นฉบับจารึกในใบลาน ด้วยภาษาไทยเหนือ นายสุต ศรีสมวงศ์ พนักงานในหอสมุดแห่งชาติได้ถอดออกเป็นภาษาไทยกลางเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๖ ในการแปลได้พยายามรักษาสำนวนโวหารเดิมไว้ทุกประการ แต่เนื่องจากมีเวลาจัดทำอย่างเร่งรีบมาก จึงอาจมีข้อบกพร่องบ้าง คำและประโยคใดที่ฟังไม่ได้ชัดในภาษาไทยกลาง ก็ได้จัดแปลและอธิบายเป็นบันทึกไว้เท่าที่จะสามารถจัดทำได้ ส่วนบางคำที่เป็นคำสามัญใช้อยู่ในภาษาทางเหนือ ได้จดตามสำเนียงในภาษานั้นให้ดูเป็นตัวอย่างในหน้าต้นต่อไปได้เปลี่ยนเป็นภาษาไทยกลาง เพื่อไม่ให้เกิดความรุงรังตาใน

(ช)

เวลาอ่าน ส่วนข้อปี่และศกตามที่นับกันอยู่ทางเหนือก็ได้จัดพิมพ์ไว้เป็นพิเศษอยู่ต่อไปนี้ สำหรับการตรวจสอบได้สะดวก

อนึ่ง พงศาวดารและตำนานต่าง ๆ ทางแคว้นล้านนามักแต่งขึ้นในสมัยที่พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรือง เหตุนี้จึงต้องมีเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาแทรกไว้ด้วยตลอดไป ในตำนานสิงหนวัตินี้เริ่มต้นก็กล่าวถึงพระพุทธประวัติ ต่อเป็นลำดับมาจนเสด็จดับขันธปรินิพพาน แล้วถึงตำนานสังคายนา ในการพิมพ์ครั้งแรกได้ตัดเรื่องดังกล่าวเหล่านี้ออก เพราะไม่เกี่ยวกับเรื่องโดยตรง ทั้งใจความก็กล่าวซ้ำ ๆ ซาก ๆ ตามโวหารที่นิยมกันสมัยนั้น ถึงจะตัดออกก็ไม่ทำให้เสียเนื้อถ้อยกระหวกความอย่างไร

หนังสือประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๖๑ นี้ ได้จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกในงานฉาบปกนิศพนางขึ้น ราชพิณิจัย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ พิมพ์เป็นครั้งที่สองในงานฉาบปกนิศพ นางสมาน ทะเบียนกิจ (น้อมสัจจะเวช) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ การพิมพ์ครั้งนี้ นับเป็นครั้งที่สาม และได้พิมพ์ตามฉบับพิมพ์ครั้งแรกทุกประการ

อนึ่ง ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ เจ้าภาพได้เรียบเรียงประวัติ พลตรีเจ้าราชบุตร (วงศ์ตวัน ณ เชียงใหม่) ผู้วายชนม์ ให้พิมพ์ไว้ต่อกำคำนำนี้

กรมศิลปากรขออนุโมทนาในกุศลราศีกัษิณานุภาพาน ซึ่งเจ้าภาพได้จัดบำเพ็ญอุทิศแด่ พลตรี เจ้าราชบุตร (วงศ์ตวัน ณ เชียงใหม่) และได้ให้พิมพ์หนังสือนี้แจกจ่ายเป็นกุศลสาธารณประโยชน์ ขออำนาจกุศลทั้งปวงนี้จึงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้ พลตรี

(๘)

เจ้าราชบุตร (วงศ์ตวัน ณ เชียงใหม่) ผู้วายชนม์ ประสพแต่อิฏฐคุณ
มณูญผล ในสุคติสัมปรายภพ สมดั่งมโนปณิธานของเจ้าภาพทุก
ประการ เทอญ.

กรมศิลปากร

๑๘ กันยายน ๒๕๑๕

รำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ

พลตรี เจ้าราชบุตร (วงศ์ถาวร ณ เชียงใหม่) ได้ถึงพิราลัย เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ณ โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ ความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทลงเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์ได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพวงมาลาไปตั้งที่ศพ

ในการพระราชทานเพลิงศพ พลตรี เจ้าราชบุตร ก็ได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ และพระราชทานเลื่อนโกศประกอบเกียรติยศศพจากโกศแปดเหลี่ยมเป็นโกศไม้สิบสองประกอบศพ พร้อมทั้งบำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานในการออกเมรุ ณ คุ่มวงศ์ถาวร จังหวัดเชียงใหม่ ยิ่งกว่านั้นยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เชิญโกศศพขึ้นประดิษฐานบนราชรถ เคลื่อนกระบวนอิสริยยศ เชิญศพจากคุ่มวงศ์ถาวรไปสู่วัดสวนดอก ตั้งกระบวนอิสริยยศเชิญโกศศพเวียนเมรุ แล้วเชิญโกศศพขึ้นตงบนจิตกาธาน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินไปยังพลับพลาวัดสวนดอก ทรงทอดผ้าไตร พระสงฆ์บังสุกุล แล้วเสด็จขึ้นเมรุพระราชทานเพลิง

ทั้งนี้ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณและเกียรติยศอันสูงสุดแก่ พลตรี เจ้าราชบุตร และวงศ์ตระกูลโดยแท้ ข้าพระพุทธเจ้าทุกคน จึงขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบถวายบังคมใต้เบื้องยุคลบาททั้งสองพระองค์ ด้วยความรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น หาที่สุดมิได้.

รำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาล
ที่ ๗ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพวงมาลาไปตั้ง
ที่ศพ

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา และพระ-
นางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ได้ประทานพวงมาลาไปตั้งที่ศพ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ได้เสด็จไปวาง
พวงมาลา และทรงเป็นประธานในพิธีบำเพ็ญกุศลครบปัญญาสมวาร
ที่คุ้มวงศ์วาน

เจ้าภาพขอกราบถวายบังคมด้วยความระลึกถึงในพระมหา
กรุณาธิคุณในการที่พระราชทานและประทานเกียรติครั้งนี้เป็น
อย่างยิ่ง

(แบบ ก.)

มายรับสั่งที่ ๒๐๓๘/๑

สำนักพระราชวัง

๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๔

การเปลี่ยนเครื่องสวกาศ ทอกรี เจ้าราชบุตร (วงษ์กะวัน ณ เชียงใหม่)

ร.ป.ม.ท.จ.ว. ที่คุ้มวงษ์กะวัน จังหวัดเชียงใหม่ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน
ผ้าไหมของประกอบศพ แล้วเชิญบุพโพลีเณร ที่เมรุวัดป่าแดง จังหวัดเชียงใหม่

วันพุธ ที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๑๕ เวลา ๑๓.๐๐ น.

บิษุ ทัมห์

ผู้ช่วยราชเลขา

วัน	หน้าที่
	พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเวียน เจ้าภาพศพ ทอกรี เจ้าราชบุตร
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดย

ที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

หมายรับสั่งที่ ๒๐๓๘๖

(แบบ ก.)

สำนักพระราชวัง

๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๔

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตในการ
พระราชทานเพลิงศพ พลตรี เจ้าราชบุตร (วงศ์ตะวัน ณ เชียงใหม่) ป.ช.,ป.ม.,ท.จ.ว.
ณ เมรุวัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ ถึงณหมายรับสั่งที่แนบมาพร้อมนี้.

พล
ปิยะ วัฒน
ศิริพาน

วัน	หน้าที่ _____ สมักงานพระราชพิธี
	นำหมายเวียน เจ้าภาพศพ พลตรี เจ้าราชบุตร
	๑
	เพิกถอน.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ

ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

๒๐๓๘๖๐๓

ผู้รับรับสั่ง

ฉบับที่ ๒๐๓๘๓

สำนักพระราชวัง

๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงศพ พลตรี เจริญราษฎร์ (วงษ์ตะวัน ณ เชียงใหม่)
ณ.ป.ม.,ท.จ.ว. ที่เมรุวัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่

วันเสาร์ ที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๑๖ เวลา ๑๖.๐๐ น. เสด็จพระราชดำเนินขึ้นสู่
เมรุวัดสวนดอก ทรงทอดผ้าไตร พระสงฆ์ ๑๐ รูปบังสุกุล แล้วเสด็จพระราชดำเนินขึ้นเมรุ
พระราชทานเพลิง สมควรแก่เวลาเสด็จพระราชดำเนินกลับ

แต่งกายเครื่องแบบครึ่งยศ ไว้ทุกข์.

ปิยะ วัฒน
ศิริ ทาน

วัน	หน้าที่
	พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเวียน เจ้าภาพศพ พลตรี เจริญราษฎร์
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยให้ถามผู้รับรับสั่งโดย

ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

หมายรับสั่งที่.....

สำนักพระราชวัง

๒๐ ธันวาคม ๒๔๙๔

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการ
พระราชทานเพลิงศพ พลตรี เจ้าราชบุตร (วงศ์ถาวร ๗ เชียงใหม่) ป.ช., ป.ม., ท.จ.ว.
๗ เมรุวัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลื่อนโกศ
ประกอบเกียรติยศศพจากโกศแปดเหลี่ยม เป็นโกศไม้สิบสองประกอบศพ

วันศุกร์ ที่ ๑๒ มกราคม ๒๔๙๖ เจ้าพนักงานประกอบโกศไม้สิบสอง

ไว้พร้อมสรรพ

เวลา ๙.๓๐ น. นำเชิญพระราชกุศลพระราชทานในการออกเมรุ ๗ กุมภาพันธ์
จังหวัดเชียงใหม่ พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนาถ้อยคำ ๑ แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้น
รับพระราชทานฉันเสร็จแล้ว ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์บังสุกุล ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก

เวลา ๑๔.๓๐ น. พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม

วันนี้ แต่งกายเครื่องแบบปรกติขาว ไว้ทุกข์

วันเสาร์ ที่ ๑๓ มกราคม ๒๔๙๖ เวลา ๙.๐๐ น. พระสงฆ์ ๒๐ รูปบังสุกุล

แล้วเชิญโกศศพขึ้นประดิษฐานบนราชรถ เคลื่อนกระบวนอิสริยยศเชิญศพจากคู่มวงษ์ถาวร
ไปตามถนนเจริญราษฎร์ เลี้ยวขวาข้ามสะพานนวรัฐ ไปตามถนนท่าแพ ถนนราชดำเนิน เลี้ยวขวา
ถนนสามล้าน เลี้ยวซ้ายถนนอินทวิโรด เลี้ยวซ้ายเข้าสู่วัดสวนดอก ตั้งกระบวนอิสริยยศ
เชิญโกศศพเวียนเมรุ แล้วเชิญโกศศพขึ้นตั้งบนจิตกาธาน

เวลา ๑๖.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปยังพลับพลาวัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ ทรงทอดผ้าไตร
พระสงฆ์ ๑๐ รูปบังสุกุล แล้วเสด็จขึ้นเมรุพระราชทานเพลิง

วันนี้ แต่งกายเครื่องแบบครึ่งยศ ไว้ทุกข์

วันอาทิตย์ ที่ ๑๔ มกราคม ๒๔๙๖ เวลา ๙.๐๐ น. พระราชทานผ้าไตร

และภัตตาหารสามทาน ในการเก็บอัฐิ

วันนี้ แต่งกายเครื่องแบบปรกติขาว ไว้ทุกข์.

ปิยะ คุ้ม
4๗๗ หาน

คำปรารภ

ในพิธีพระราชทานเพลิงศพ พลตรี เจ้าราชบุตร (วงศ์ถนัด เชียงใหม่) เจ้าภาพทุกคนพิจารณาเห็นว่าควรจะมีหนังสือที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้แก่ท่านเรื่องหนึ่ง เมื่อนำเอาความประสงค์ดังกล่าวไปหารือกับศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ท่านได้รับสั่งแนะนำว่าน่าจะพิมพ์หนังสือเรื่อง พงศาวดาร ภาคที่ ๖๑ ซึ่งเป็นตำนานล้านนาไทยที่เก่าแก่มาก และเป็นหนังสือที่หาอ่านได้ยากในปัจจุบัน ถ้าหากไม่พิมพ์ต่ออายุไว้บ้างแล้วเกรงว่าต่อไปอาจจะสาบสูญอย่างน่าเสียดาย แม้แต่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ยังได้รับสั่งยกย่องและยืนยันว่า หนังสือเรื่องนี้มีความสำคัญมากทางประวัติศาสตร์ นักประวัติศาสตร์ที่สนใจอาจจะใช้พิจารณาศึกษาค้นคว้าได้ ดังนั้นจึงตกลงดำเนินการพิมพ์ตามรับสั่งแนะนำของศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล เพราะเห็นว่าสอดคล้องกับความสนพระทัยและความปรารถนาของเจ้าราชบุตร ซึ่งเมื่อครั้งที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ก็ได้พยายามทุกวิถีทางที่จะรักษาประวัติศาสตร์และศิลปกรรมล้านนาไทยตลอดมา เมื่อได้จัดพิมพ์แล้วหวังว่า หนังสือเรื่องนี้คงจะแพร่หลายยิ่งขึ้น และเป็นมรดกตกทอดไปถึงอนุชนรุ่นหลังด้วย ในการนี้เจ้าภาพขอขอบพระคุณกรมศิลปากรอย่างยิ่ง ที่ได้เอื้อเฟื้อให้ยืมสำเนามาดำเนินการพิมพ์จนเป็นที่เรียบร้อย และขอขอบพระทัยศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ที่ได้ประทานการแนะนำเป็นอย่างดี และขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ พันเอกขุนพล อาสนจินดา ที่เรียบเรียงประวัติของพลตรี เจ้าราชบุตร ให้ด้วย

เจ้าภาพขออุทิศผลประโยชน์ที่ผู้อ่านได้รับจากหนังสือเรื่อง
พงศาวดาร ภาคที่ ๖๑ นี้ถวายแด่ พลตรี เจ้าราชบุตร ผู้เป็นที่รักและ
อาลัยยิ่งของวงศ์ตระกูล และขอให้พลั้งแห่งบรรณาการทางวิชา
ความรู้นี้ จงเป็นปัจจัยส่งเสริมดวงวิญญาณของท่านให้ไปสถิตอยู่ที่
สุคติภพชั่วนิรันดร์

นับตั้งแต่ได้เริ่มบำเพ็ญกุศลอุทิศแด่พลตรี เจ้าราชบุตร
ตลอดมาจนกระทั่งถึงพิธีพระราชทานเพลิงศพนั้น ได้มีพระภิกษุสงฆ์
ท่านผู้มีเกียรติและญาติมาร่วมให้เกียรติและความอนุเคราะห์หลาย
ประการด้วยความเต็มพระทัยและเต็มใจ ทำให้เจ้าภาพรู้สึกซาบซึ้ง
ในพระคุณครั้งนี้อย่างหาที่เปรียบมิได้ จึงขออาราธนาคุณพระศรี-
รัตนตรัยรวมทั้งพระบรมธาตุโดยสุเทพดลบันดาลให้ท่านเพียบพร้อม
ด้วยความผาสุก และความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตตลอดกาลนาน.

ศรินวล ณ เชียงใหม่, วงศ์จันทร์ คชเสนี

พงศ์แก้ว ณ ลำพูน

ระวีพันธุ์ สุจริตกุล

พลตรี เจ้าราชบุตร (วงศ์ถวัน ณ เชียงใหม่)

พ.ศ. ๒๔๒๙ - พ.ศ. ๒๕๑๕

ประวัติย่อ

ของ

พลตรี เจ้าราชบุตร

(วงศ์ถวัน ณ เชียงใหม่)

พลตรี เจ้าราชบุตร (วงศ์ถวัน ณ เชียงใหม่) ผู้บังคับการ
พิเศษกรมผสมที่ ๗ ราชองครักษ์พิเศษ และอดีตสมาชิกวุฒิสภา
ได้ถึงพิราลัยเมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ณ โรงพยาบาล
นครเชียงใหม่ เวลา ๑๒.๑๐ น. ด้วยพระโรคชรา ชนมาได้ ๘๖ ปี
กับ ๑๘ วัน โดยมีอาการเจ็บป่วยเข้ารับการรักษา ณ โรงพยาบาล
เพียง ๔ วันเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านี้ท่านก็มีสุขภาพสมบูรณ์ดี
อยู่ทุกประการ การที่ท่านมาถึงอวสานแห่งชีวิตโดยกะทันหันเช่นนี้
ย่อมยังให้บรรดาพระญาติพระวงศ์ ชาวเชียงใหม่ และผู้ที่เคารพนับถือ
ท่าน รู้สึกอาลัยอาวรณ์เป็นอย่างยิ่ง

ตระกูล

ต้นตระกูลของพลตรี เจ้าราชบุตร เมื่อสืบสาวย้อนหลังไปแล้ว
จะพบว่าเป็นผู้ที่ได้ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติมาแล้วทั้งสิ้น ซึ่ง
จะสังเกตได้จากตำแหน่งหน้าที่ของท่านเหล่านั้น เจ้าราชบุตรจึงได้
พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า ลูกไม้ย่อมหล่นไม่ไกลต้น เป็นคำกล่าวของ

คนไทยที่มีความจริง การสืบสายในวงศ์ตระกูลของท่าน หรือตระกูล
ณ เชียงใหม่ นับตั้งแต่ต้นจนมาถึงตัวท่านเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๓๐๐
ปี นั้นมีดังต่อไปนี้ คือ

เจ้าพระยาสุระวฤชาชัยสงคราม (ทิพช้าง) เป็นเจ้าเมืองนคร
ลำปาง ในสมัยกษัตริย์จากการปกครองและย้ายของประเทศพม่า เมื่อ
พ.ศ. ๒๒๗๕ ท่านสมรสกับแม่เจ้าพิมพาเทวี และให้กำเนิดเจ้าฟ้าชาย
แก้ว ซึ่งเป็นเจ้าเมืองนครลำปางองค์ต่อมา เจ้าฟ้าชายแก้วสมรสกับ
แม่เจ้าจันดา และให้กำเนิดเจ้าหลวงเศรษฐีคำฝั้นซึ่งเป็นเจ้าผู้ครอง
นครเชียงใหม่องค์ที่ ๓ เจ้าหลวงเศรษฐีคำฝั้นสมรสกับแม่เจ้าสุวรรณ
และให้กำเนิดเจ้ามหาพรหมคำคงได้เป็นเจ้าราชวงศ์เชียงใหม่ เจ้าราช-
วงศ์เชียงใหม่สมรสกับเจ้าบัวคำ และให้กำเนิดเจ้าอินทวิชยานนท์
ซึ่งได้เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ ๗ พระเจ้าอินทวิชยานนท์
กับแม่เจ้าเขียว ให้กำเนิดพลตรี เจ้าแก้วนวรรฐ ได้เป็นเจ้าผู้ครอง
นครเชียงใหม่องค์ที่ ๙ ซึ่งเป็นองค์สุดท้ายของจังหวัดเชียงใหม่ พลตรี
เจ้าแก้วนวรรฐสมรสกับแม่เจ้าจามรี และให้กำเนิดพลตรี เจ้าราชบุตร
อย่างไรก็ดี ตระกูล ณ เชียงใหม่ มีเครือญาติในตระกูลรวมกันทุกสาย
ในปัจจุบันนี้ได้มากกว่าพันคน ซึ่งไม่สามารถจะนำมาบันทึกในที่
นี้ได้

พลตรี เจ้าราชบุตรสมรสกับเจ้าหญิงจันทร สกุลเดิม ณ
เชียงใหม่ มีธิดาคือเจ้าหญิงวงศ์จันทร์ ได้สมรสกับนายปฐม คชเสนี
ต่อมา พลตรี เจ้าราชบุตรได้สมรสกับเจ้าหญิงภักตรา สกุลเดิม ณ
ลำพูน มีธิดา ๒ คน คือ เจ้าหญิงพงศ์แก้ว และเจ้าหญิงระวีพันธุ์

เจ้าหญิงพงศ์แก้วได้สมรสกับเจ้าพัฒนา ณ ลำพูน และ เจ้าหญิงระวีพันธุ์ได้สมรสกับนายสุชาติ สุจริตกุล สำหรับบุตรและธิดาของเจ้าหญิงวงศ์จันทร์นั้นเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และได้สมรสแล้ว ฉะนั้นเจ้าราชบุตร จึงมีบุญได้เห็นเหลนของท่านหลายคน

ต่อมา เจ้าราชบุตรได้สมรสกับหม่อมศรีนวล ซึ่งเดิมอยู่ในตระกูล นันทขว้าง แห่งจังหวัดลำพูน หม่อมศรีนวลเป็นสุภาพสตรีที่มีเกียรติท่านหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ ได้ทำชื่อเสียงให้แก่วงศ์ตระกูล และวงการสตรีของจังหวัดเชียงใหม่เป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตำแหน่งนายกสมาคมส่งเสริมวัฒนธรรมสตรีศรีลานนาไทย ได้ทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์หลายประการ และได้เป็นผู้จัดการแทบทุกอย่างแทนเจ้าราชบุตร ในการเตรียมการรับเสด็จราชอาคันตุกะทุกๆ คราว เป็นจำนวนกว่าสิบครั้ง ในบั้นปลายของชีวิตเจ้าราชบุตรได้พำนักร้อยอย่างสุขสบาย ณ คุ้มวงศ์ตะวันตก โดยได้รับการเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดจากหม่อมศรีนวล เป็นที่สบพระทัยทุกประการ จวบจนถึงพิราลัย

ชีวิตเมื่อเยาว์

พลตรี เจ้าราชบุตร ประสูติแต่แม่เจ้าจามรี ท.จ. ขยายพลตรีเจ้าแก้วนารัฐเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ที่คุ่มหลวงกลางเวียงเชียงใหม่ ปัจจุบันนี้คุ่มหลวงดังกล่าวเป็นที่ตั้งโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย ท่านประสูติเมื่อวันศุกร์ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีจอ อัฐศก จุลศักราช ๑๒๔๘

ตรงกับวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๙ เมื่อเป็นเด็กมีฉายาเรียกเล่นว่า “เจ้าหมู” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้เข้าเรียนหนังสือไทยที่โรงเรียนปรินส์รอสเวลล์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมา พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้ย้ายไปเรียนที่โรงเรียนราชวิทยาลัย ที่กรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ ได้ย้ายกลับมาอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ และได้อุปสมบทเป็นสามเณรหนึ่งพรรษา ที่วัดหอธรรม ซึ่งปัจจุบันรวมเข้าเป็นวัดเดียวกันกับวัดเจติยหลวง เมื่อเป็นเด็กท่านเคยติดตาม เจ้าแก้วนวลรัฐ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ลงไปยังกรุงเทพมหานคร เพื่อกระทำการพิธีทูลเกล้าฯ ถวายต้นไม้เงินและต้นไม้ทอง ตามประเพณีอันเป็นราชบรรณาการแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในครั้งนั้นพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ซึ่งเป็นพระราชชายาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และทรงเป็นพระเจ้าอาว์ของท่าน ยังคงประทับอยู่ในพระบรมมหาราชวัง พระราชชายาได้ทรงนำเจ้าราชบุตรเข้าเฝ้าถวายตัวด้วย เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จแปรพระราชฐานไปประทับอยู่ที่พระราชวังบางปะอิน ท่านก็ได้ตามเสด็จไปเฝ้าอยู่ใกล้ชิดพระยุคลบาท จนกระทั่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานนามว่า “วงศ์ตวัน” ต่อมาได้ถวายตัวเพื่อรับราชการเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เจ้าราชบุตร

เป็นหุ้มแพรมหาดเล็ก และพระราชทานเสมาทองคำ ลงนามีพระ
ปรมาภิไธยย่อ ว.ป.ร. พร้อมด้วยเข็มขัดหลวงเดิม

ระหว่างที่เข้าเรียนอยู่ที่โรงเรียนราชวิทยาลัยนั้น ท่านได้มีเพื่อน
ร่วมรุ่นที่เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในกาลต่อมาหลายท่านด้วยกัน อาทิเช่น
พระยาศรทนต์ พระยาโกมารกุลมนตรี พลตรี พระยาอนุภาพ
ไตรภพ หม่อมเจ้าวิเศษศักดิ์ ชยางกูร และหม่อมเจ้าเจริญสุขโสภาคย์
เกษมสันต์ เป็นต้น ในระหว่างนี้เจ้าราชบุตร ได้มีโอกาสศึกษา
อบรมขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนศิลปวัฒนธรรมของไทย ตาม
แบบฉบับของชาววัง เจ้าราชบุตรมีความสามารถเล่นเครื่องดนตรี
ได้หลายอย่าง แต่ที่ทราบว่ามีความถนัดเป็นยอดเยี่ยม คือ ขิม ท่าน
ชอบเชิญชวนญาติพี่น้อง และมิตรสหายของท่านที่ชอบการดนตรี
มาร่วมวงเล่นกันอยู่จนดึกเสมอ

เจ้าราชบุตรชอบกีฬากลางแจ้งหลายอย่าง เช่น เทนนิส และ
ฟุตบอล เคยเล่นฟุตบอลจนประสบอุบัติเหตุถึงแขนหัก กีฬาอีก
อย่างหนึ่งที่ชอบมาก คือ กีฬามวย เมื่อมีอายุและเล่นกีฬามวยไม่
ได้แล้ว ก็ยังชอบไปดูการแข่งขันชกมวย ที่สนามมวย เติชานูเคราะห์
จังหวัดเชียงใหม่เป็นประจำจนกระทั่งสุขภาพทรุดโทรมไปมากเพราะ
ความชรา จึงได้งดการไปชมกีฬามวย สำหรับเทนนิสนั้นเล่นจนแขน
มีกล้ามเนื้อโตไปข้างหนึ่งกีฬาในร่มที่ชอบเป็นพิเศษอีกอย่างหนึ่ง คือ
บิลเลียด ท่านมักจะหาโอกาสไปเล่นกับเพื่อนนายทหารที่สโมสรนาย
ทหารในกรมทหาร ซึ่งปัจจุบันเรียกว่ากรมผสมที่ ๗ ถึงเวลาจะไปเล่น
บิลเลียดในกรมทหารท่านมักจะขับรถส่วนตัวของท่านไปเอง ซึ่งใน

ขณะนั้นจังหวัดเชียงใหม่ยังมีรถยนต์ใช้กันเป็นจำนวนน้อยมาก คือของเจ้าแก้วนรวิบูลย์ ข้าราชการผู้ใหญ่ฝ่ายปกครองบ้าง พวกฝรั่งสอนศาสนาบ้าง และพ่อค้า คหบดีอีกสองสามท่าน ท่านเล่นบิลเลียดกับนายทหารจนถึงเวลาปิดสโมสร บางครั้งยังสนุกสนานติดพันกันอยู่ ท่านก็ชวนกันมาเล่นต่อที่คู่มของท่าน บนโต๊ะบิลเลียดส่วนตัวต่อไปอีก

จะเห็นได้ว่าความมีใจเป็นนักกีฬา ความเป็นมิตรกับบรรดาทหาร และข้าราชการ พลเรือน พ่อค้า คหบดี จึงทำให้ท่านมีการสมาคมดี เป็นบันไดให้ท่านได้ก้าวไปสู่ความเจริญในวงราชการและสังคมแนวหน้าของจังหวัดเชียงใหม่ วงดนตรี สนามกีฬา และบนโต๊ะบิลเลียดจึงเป็นส่วนหนึ่งของห้องทำงานของท่าน

ชีวิตราชการและความดีความชอบ

เมื่อเจ้าราชบุตร กลับมาภูมิลำเนาเดิมคือจังหวัดเชียงใหม่แล้ว ได้เข้ารับราชการการฝ่ายมหาดไทยที่ศาลากลางจังหวัด เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒ ซึ่งขณะนั้นเรียกกันว่า เจ้าสนามหลวง ตำแหน่งที่ได้รับครั้งแรก คือเสมียนกองมหาดไทยมณฑลพายัพ ได้รับพระราชทานเงินเดือนเพียง ๒๕ บาท ซึ่งก็นับได้ว่ามากสำหรับตำแหน่งเสมียนในสมัยนั้น แต่ก็หาเป็นรายได้ที่จำเป็นอย่างไรของท่านไม่ เพราะปรารถนาที่จะทำงานสนองพระมหากรุณาธิคุณท่านนั้น ในปีต่อมา พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้รับพระราชทานเลื่อนตำแหน่งเป็นเลขานุการเจ้าสนามหลวง ต่อมา พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้รับเลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นรองเสนา

มหาดไทย พร้อมกับได้รับเงินเดือนขึ้นเป็นเดือนละ ๘๐ บาท ในปีเดียวกันนั้นเอง ท่านได้รับพระราชทานความดีความชอบอีกหลายอย่าง ซึ่งแสดงให้เห็นชัดว่า ท่านปฏิบัติราชการดีเด่นจริง ๆ คือได้รับพระราชทาน ราชทินนามว่า “เจ้าราชสัมพันธ์วงศ์” และมียศเป็นมหาดเล็กพิเศษ ในรัชกาลที่ ๖ มีเข็มข้าหลวงเดิมประดับ ดังได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น ส่วนยศทางราชการพลเรือนนั้น ได้เป็นรองอำมาตย์เอกกระทรวงมหาดไทย

ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น กิจกรรมเสือป่ากำลังเป็นที่นิยมในหมู่ข้าราชการพลเรือน เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงก่อตั้งขึ้นเพื่อฝึกฝนให้ข้าราชการมีความพร้อมเพรียง เพื่อป้องกันประเทศชาติเมื่อถึงคราวจำเป็น เจ้าราชบุตรก็ได้สมัครเข้ารับราชการ สนองพระมหากรุณาธิคุณในกิจกรรมอันสำคัญของประเทศชาตินี้ด้วย จนได้รับพระราชทานยศเสือป่าเป็นนายหมวดเอกเสือป่า เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ ในปีเดียวกันนั้นเอง ท่านได้รับพระราชทาน ราชทินนามในฐานะของเจ้านายฝ่ายเหนือ ของจังหวัดเชียงใหม่ เป็น “เจ้าราชบุตร” ซึ่งท่านได้ใช้มาจนถึงอสานแห่งชีวิต พอถึง พ.ศ. ๒๔๗๓ ท่านได้รับพระราชทานเลื่อนตำแหน่งทางพลเรือนอีกครั้งหนึ่งเป็นเสนามหาดไทยเชียงใหม่ พร้อมกับการขึ้นเงินเดือนเป็นเดือนละ ๒๐๐ บาท

เป็นที่น่าสังเกตว่า หลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตย

แล้ว ชีวิตราชการของท่านได้เปลี่ยนจากพลเรือนมาเกี่ยวข้องกับชีวิตทหารด้วย คือท่านได้รับพระราชทานแต่งตั้งเป็นพันตรีทหารบกพิเศษ เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ และได้รับพระราชทานเลื่อนยศขึ้นเป็นลำดับ สำหรับคุณงามความดีของท่านนั้น แม้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะมีได้มีพระราชวโรกาสทรงทราบด้วยพระเนตรพระกรรณโดยตรง แต่ก็ย่อมมีคนดีอื่น ๆ ที่คอยเอาใจใส่ส่งเสริมอยู่ ดังนั้นพันเอกเข็มขัน เพิ่มกำลังเมือง ผู้บังคับการทหารบกเชียงใหม่ จึงได้มีหนังสือผ่านกระทรวงกลาโหม ขอพระราชทานยศครั้งสุดท้ายเป็นพลตรี และเป็นราชองครักษ์พิเศษด้วย

โดยที่ท่านมีความสนใจในการปกครองฝ่ายพลเรือนมาตั้งแต่เริ่มเข้ารับราชการ ดังนั้นเมื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองแล้ว ชีวิตการเมืองของเจ้าราชบุตร ได้ก่อตัวขึ้นโดยที่ท่านเองมิได้วิ่งเต้น เช่นนักการเมืองคนอื่น ๆ ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกวุฒิสภาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ ซึ่งนอกจากจะรับใช้บ้านเมืองในทางรัฐประศาสน์นโยบายแล้ว ยังถือว่าเป็นเกียรติของจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีเจ้านายฝ่ายเหนือ ผู้ทรงคุณวุฒิเหมาะสมเข้าร่วมกิจการของรัฐสภาอันเป็นสถาบันบริหารราชการแผ่นดินระดับสูง

ตั้งแต่เริ่มราชการเป็นลำดับมา ท่านได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์หลายดวงและหลายชั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการทำนุบำรุงตระกูลวงศ์ และชื่อเสียงเกียรติคุณของบรรพบุรุษด้วยดีตลอดมา จึงได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดัตถจุลจอมเกล้า

บำรุงตระกูลวงศ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ และเพิ่มขึ้นขึ้นเป็นลำดับ จนถึง
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ และ
ท้ายที่สุดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้รับพระราชทานประถมาภรณ์ช้างเผือก

การถวายความจงรักภักดี

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า พลตรี เจ้าราชบุตร เมื่อยังเยาว์อยู่
ได้รับพระราชทานการอบรมจากพระราชสำนักที่กรุงเทพมหานคร
ตั้งแต่รัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ดังนั้น ถึงแม้จะได้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองแล้วก็ตาม
ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และพระราชบัลลังก์ จึงมิได้
ลดถอยเสื่อมคลายแต่ประการใด ตรงกันข้ามกลับทวีขึ้นเป็นลำดับ
ดังจะเห็นได้จากการถวายการรับเสด็จและราชการต่าง ๆ ทางฝ่าย
เหนือ จนทำให้ท่านมีโอกาสดำเนินใกล้ชิดพระยุคลบาท ของพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ จนถึงรัชกาลที่ ๙ ดังตัวอย่างเช่น

ในรัชกาลที่ ๕ ประมาณ พ.ศ. ๒๔๕๐ ท่านได้คุมกระบวนม้า
และช้างไปรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้ง
ดำรงตำแหน่งเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ในการเสด็จประพาส
มณฑลฝ่ายเหนือ โดยไปตั้งรับเสด็จที่เมืองแพร่ แล้วตามเสด็จมาจน
ถึงเมืองเชียงใหม่

ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี
เสด็จเลียบมณฑลฝ่ายเหนือ เจ้าราชบุตรเป็นแม่กองสร้างโรงช้าง

ข้อฟ้า เพื่อประกอบพระราชพิธีสมโภชช้างพลายสำคัญที่ชื่อ “พระเศวตคชเดชดิลก” และในการถวายการรับเสด็จจากสถานีรถไฟเชียงใหม่ ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ชี้ข้างเชือกที่ ๗ ในขบวนของเจ้านายฝ่ายเหนือ ๑๓ องค์ เพื่อนำเสด็จโดยช้างพระที่นั่งมายังที่ประทับกลางเวียงเชียงใหม่ ต่อมาท่านได้รับหน้าที่ถวายความสะดวกในการรับเสด็จพระญาติพระวงศ์จากกรุงเทพมหานครอีกหลายพระองค์ เช่น พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏปิยมหาราชปิตุจฉา สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า สมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า เจ้าฟ้ากรมหลวงเพ็ชรบุรีราชสิรินธร และสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต

ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จนิวัติพระนครครั้งแรก พร้อมด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เจ้าราชบุตรพร้อมกับเจ้าแก้วนรรัฐ ได้ไปรับเสด็จที่กรุงเทพพระมหานคร

ในรัชกาลที่ ๙ เจ้าราชบุตร แม้จะมีอายุเข้าอยู่ในวัยชรามากแล้ว แต่ก็มิได้ย่อท้อในการเฝ้าถวายความจงรักภักดีอยู่เสมอ ทั้งที่สนามบินและที่อื่น ๆ ใน พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้รับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ในพระราชวโรกาสเสด็จเยือนราษฎรในจังหวัดเชียงใหม่ ท่านได้เป็นประธานจัดบายศรีและขบวนบายศรีของเจ้านายฝ่ายเหนือ ในพิธีทูลพระขวัญถวายที่หน้าโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย สำหรับการเสด็จครั้งนี้ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม เสด็จเยี่ยมเจ้าราชบุตร และ

เสวยพระกระยาหารที่คุ้มวงศ์วันด้วย ต่อมาได้มีโอกาสรับเสด็จสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ โดยเป็นเจ้าภาพจัดพิธีบายศรีและพระกระยาหารแบบขันโตกถวาย ณ พระตำหนักภูพิงค์ราชนิเวศน์

เจ้าราชบุตร ยังได้รับพระมหากรุณาเป็นกรณีพิเศษอีกหลายประการ กล่าวคือเมื่อเจ้าราชบุตรลงไปผ่าตัดต้อกระจก ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้ พล. อ. หลวงสุรณรงค์สมุหารราชองครักษ์ นำกระเช้าดอกไม้ไปพระราชทาน ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และเมื่อคราวเจ้าราชบุตร ลงไปรับการผ่าตัดช่องท้อง ณ โรงพยาบาลศิริราช ก็ได้ทรงพระมหากรุณาเอาพระราชหฤทัยใส่ โดยโปรดเกล้าฯ ให้นายแพทย์และพยาบาลเอาใจใส่เป็นกรณีพิเศษ และยังได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาอนุรักษ์ราชมนเฑียรนำกระเช้าดอกไม้ไปเยี่ยมที่โรงพยาบาล

อนึ่ง ในพระราชวโรกาสเสด็จแปรพระราชฐาน มาประทับ ณ ภูพิงค์ราชนิเวศน์จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๔ ซึ่งตรงกับวันปีใหม่ ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวิชิราลงกรณ์เสด็จนำแจกันดอกไม้มาพระราชทานแก่เจ้าราชบุตร ทั้งนี้ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่เจ้าราชบุตรเป็นที่สุด และแม้ในวาระสุดท้าย ก็ยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้แก้ศพ อันเป็นเกียรติยศสูงสุดเหลือที่จะพรรณนาได้

การส่งเสริมความเข้าใจและเกียรติคุณของประเทศ

พลตรี เจ้าราชบุตรได้มีบทบาทสำคัญมากเป็นพิเศษ ในการต้อนรับพระราชอาคันตุกะจากต่างประเทศ ทั้งนี้ในการรับราชอาคัน

ตุ๊กตาทุก ๆ ประเทศในโลก ประเทศเจ้าภาพต่างก็ต้องพยายามจัดการต้อนรับตามวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน เพื่อจะแสดงถึงเกียรติของประเทศชาติว่ามีมาและเป็นมาอย่างน่ายกย่องเพียงใดแต่โบราณกาล ท่านเจ้าราชบุตรก็ได้รับภาระหน้าที่อันนี้แทนชาวภาคเหนือ และชาวเชียงใหม่ทั้งปวง กล่าวคือได้รับมอบภาระให้เป็นผู้จัดพิธีบายศรีและจัดพระกระยาหารชุดล้านนาไทยตามประเพณีชาวเหนือ น้อมเกล้าฯ ถวายในการทรงรับรองพระราชอาคันตุกะจากต่างประเทศทุกราย ณ พระตำหนักภูพิงค์ราชนิเวศน์ โดยเป็นผู้ออกทุนทรัพย์ของท่านเอง เป็นส่วนใหญ่ จนสำเร็จเป็นที่เรียบร้อยทุกคราวไป ดังรายละเอียดดังนี้คือ.—

๑. ประธานาธิบดีโซการ์โน แห่งประเทศอินโดเนเซีย ระหว่างวันที่ ๑๘ ถึง ๑๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๔
๒. พระเจ้ากรุงเดนมาร์ก และพระราชินี ระหว่างวันที่ ๑๗ ถึง ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๕
๓. ด็อกเตอร์ไอริช ลีบเก้ ประธานาธิบดีแห่งประเทศเยอรมันตะวันตก ระหว่างวันที่ ๒๔ ถึง ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๕
๔. สมเด็จพระบรมราชินีนาถจุเลียนา พร้อมด้วยพระสวามี เจ้าชายเบอร์ฮาร์ด เจ้าหญิงเบียทริกซ์ แห่งประเทศเนเธอร์แลนด์ ระหว่างวันที่ ๑๙ ถึง ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๖

๕. พระเจ้าโบตวง และพระราชินีฟาปิโอรา แห่งประเทศเบลเยียม ระหว่างวันที่ ๗ ถึง ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๗

๖. สมเด็จพระราชาธิบดี และพระราชินี แห่งประเทศมาเลเซีย ระหว่างวันที่ ๒๗ ถึง ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๗

๗. เจ้าชายอากิฮิโตะ มกุฎราชกุมาร และเจ้าหญิงมิชิโกะ แห่งประเทศญี่ปุ่น ระหว่างวันที่ ๒๕ ถึง ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ และ

๘. พระเจ้าชาห์ปาเลวี และสมเด็จพระราชินีฟารานแห่งประเทศอิหร่าน เมื่อวันที่ ๒๕ ถึง ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๑ ซึ่งนอกจากจะถวายพิธีบายศรีแล้ว ยังได้จัดให้เจ้านายฝ่ายเหนือรุ่นเยาว์ถวายพ่อนำขบวนบายศรีด้วย

เจ้าราชบุตรได้รับเป็นกรรมการจัดบายศรี และพระกระยาหารชุดลานนาไทย ถวายในการทรงรับรองพระราชอาคันตุกะจากต่างประเทศ ณ พระตำหนักภูพิงค์ราชนิเวศน์ ดังนี้ คือ

๑. พระเจ้าโอราฟที่ ๕ แห่งประเทศนอร์เวย์ ซึ่งเสด็จระหว่างวันที่ ๑๘ ถึง ๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๘

๒. เจ้าชายเบอร์ทิล แห่งประเทศสวีเดน ซึ่งเสด็จระหว่างวันที่ ๒ ถึง ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๘

๓. ประธานาธิบดีฟรานซ์โยนาส แห่งประเทศออสเตรีย ระหว่างวันที่ ๒๑ ถึง ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๐ และ

๔. ประธานาธิบดีมากอส และมาดามมากอส แห่งประเทศ ฟิลิปปินส์

งานเหล่านี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งเป็นที่ประทับใจพระราช
หฤทัย และประทับใจของบรรดาราชอาคันตุกะเป็นอย่างยิ่ง

ผลของการเยือนจังหวัดเชียงใหม่ของราชอาคันตุกะที่เป็น
ประมุขของต่างชาติดังได้กล่าวมาแล้วนี้ ได้แพร่ความดีเด่นของวัฒน-
ธรรมประเพณี และความงดงามของจังหวัดเชียงใหม่ไปทั่วทุกมุมโลก
ทำให้เจ้านายฝ่ายเหนือรวมทั้งชาวลานนาไทย พลอยได้รับความนิยม
ชมชื่นไปด้วย โดยนัยนี้จึงเห็นได้ว่าเจ้าราชบุตรและคัมภีร์วงศ์ตวัน เป็น
กำลังสำคัญอันหนึ่งในการช่วยเผยแพร่อารมณ์ความเข้าใจอันดีระหว่างประ-
เทศไทย และต่างประเทศที่เป็นมิตรไม่น้อย

กิจกรรมสาธารณประโยชน์

พลตรี เจ้าราชบุตร ซึ่งเคยได้บวชเรียนมาแล้ว เป็นผู้
เล็งเห็นความสำคัญของสาธารณประโยชน์และพระศาสนาอย่างดี จึง
ได้พยายามสนับสนุนกิจกรรมทั้งสองประเภทด้วยความเต็มใจ ดังนั้น
เมื่อมีโอกาหรือมีผู้บอกบุญมาให้ทราบ ท่านมักจะบริจาคเงินหรือ
สิ่งของหรือทรัพย์สินสมบัติของท่านเพื่อการกุศลเสมอ เช่น บริจาค
เพื่อการก่อสร้างและซ่อมแซมวัด บริจาคสมทบมูลนิธิเพื่อการกุศล
ทั่วไป และการศึกษา บริจาคเพื่อทำบุญทอดกฐินหรือทอดผ้าป่าทั้งที่
ทำภายในจังหวัดและต่างจังหวัด สำหรับการช่วยเหลือสาธารณ-

ประโยชน์ท่านก็ได้กระทำให้เป็นการประจำทั้งรายใหญ่และรายเล็ก เช่น การบริจาคช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย ส่งเสริมการแพทย์และการสาธารณสุข บำรุงห้องสมุด บริจาคเครื่องดนตรีแก่นักศึกษา หรือสถาบันการศึกษา สมทบทุนในกิจกรรมของกาชาด บริจาคที่ดิน เพื่อสาธารณประโยชน์ และในโครงการที่เป็นประโยชน์ ต่อส่วนรวม . อีกเป็นอันมาก ที่ปรากฏเป็นอาคารอนุสรณ์ก็มี กุฏิวัดเจติยหลวง ซึ่งท่านสร้างเพื่ออุทิศส่วนกุศลแด่ พลตรี เจ้าแก้วนรรัฐ และแม่เจ้าจามรี และสร้างอาคารที่มีความสำคัญมากทางการแพทย์ก็คือ “อาคารเจ้าราชบุตร” อันเป็นตึกโคโบลท์ ท่านก็ได้ออกทุนทรัพย์ส่วนตัว สร้างให้แก่โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นมูลค่ากว่าห้าแสนบาทเศษ

นอกจากการบริจาคสิ่งของแล้ว ในบางครั้งท่านก็รับเชิญให้เป็นประธานในพิธีต่าง ๆ อยู่เสมอ โดยมีได้เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย เพื่อเป็นเกียรติและสวัสดิมงคลแก่งานพิธีเหล่านั้น เช่น พิธีวางศิลาฤกษ์ อนุสาวรีย์พระเจ้ากาวิละ ซึ่งเป็นบรรพบุรุษอีกองค์หนึ่งของท่าน เป็นต้น

บำนิมัยและสถานแห่งชีวิต

แม้ว่าพลตรี เจ้าราชบุตรจะล่วงลับไปแล้ว แต่ชื่อเสียงและเกียรติคุณของท่านยังคงมีอยู่เป็นอันมาก เพื่อจะได้เป็นมรดกตกทอดไปสู่บุคคลรุ่นหลัง เช่นความรักในศิลปดนตรีทำให้ท่านมอบเครื่อง

ดนตรีปี่พาทย์วงใหญ่ที่สร้างขึ้นอย่างวิจิตรพิสดาร และมีส่วนประกอบเป็นนางช้าง ให้ไว้เป็นสมบัติของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพราะเห็นว่าต่อไปจะเป็นแหล่งเผยแพร่ศิลปของไทยในด้านนี้อย่างกว้างขวางได้

เมื่อกล่าวถึงลูกไม้ย่อมหล่นไม่ไกลต้นนั้น มิใช่ว่าจะเป็นจริงเฉพาะตัวของท่าน โดยที่เจ้าราชบุตรเคยเติบโตมาจากพระราชฐานและภายในคุ้ม ย่อมเคยเห็นแต่สิ่งที่ดีงามและมีคุณค่าสูงนั้น มรดกอันนี้จึงตกทอดลงไปถึงบุตรและธิดาของท่านด้วย โดยเฉพาะเจ้าหญิงพงศ์แก้ว ณ ลำพูน ธิดาที่สามารถของท่านเป็นผู้มีชื่อเสียงในการออกแบบทอผ้าไหมไทยพื้นเมืองที่งามที่สุดในประเทศ จนเป็นที่นิยมของชาวต่างประเทศ และสุภาพสตรีที่มีโอกาสมาเยี่ยมจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีและพระราชินี เสด็จมาเยือนจังหวัดเชียงใหม่ ในโอกาสนี้พลตรี เจ้าราชบุตร และชายาหม่อมศรีนวล ณ เชียงใหม่ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายผ้ายกอันเป็นฝีมือเจ้าหญิงพงศ์แก้ว ณ ลำพูนด้วย วันรุ่งขึ้นพระราชินีเดินมาร์กทรงมีพระราชสาส์นขอบพระทัยด้วยลายพระหัตถ์ของพระองค์เอง และชมเชยความงดงามของผ้ายกผืนนั้น

ในชีวิตของพลตรี เจ้าราชบุตรนั้น ดูเหมือนจะไม่มีสิ่งใดที่เป็นเรื่องยุ่งยากสำหรับท่าน มิใช่ที่ท่านเป็นคนมีบุญวาสนา จึงทำให้ชีวิตสะดวกสบายทุกอย่าง อันที่จริงพลตรี เจ้าราชบุตรเป็นคนมีระเบียบโดยอุปนิสัย เรื่องนี้ไม่ยากต่อการเข้าใจ เพราะในคุ้มของท่านทุกอย่างเป็นระเบียบสวยงาม แม้แต่การปฏิบัติหน้าที่การงาน และต่อตัวของ

ท่านเองก็เป็นระเบียบ ความเรียบร้อยและความเสมอต้นเสมอปลาย
ในชีวิต ทำให้ท่านมีอายุยืนยาวอนามยดี และมีสุขภาพสมบูรณ์
ตลอดจนประสาทและความนึกคิดของท่าน ก็แจ่มใสจนกระทั่งวินาที
สุดท้ายแห่งชีวิต

ในวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ อันเป็นวันทำบุญวัน
ประสูติครั้งสุดท้ายของท่าน ก็ยังมีผู้ที่เคารพนับถือจากที่ใกล้และ
ไกล มาอำนวยความสะดวกความปรารถนาดี ที่จะให้ท่านเป็นร่วมพิธี
ร่วมไถของวงศ์ตระกูล และชาวเชียงใหม่เป็นส่วนรวมชั่วกาลนาน
แต่สังขารย่อมไม่เที่ยง ฉะนั้น หลังจากวันทำบุญเพียง ๑๘ วัน ท่าน
ก็ต้องจากไปด้วยความสงบที่โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ ยังความ
วิปโยคอาลัยให้แก่มวลญาติในวงศ์ตระกูล ผู้ที่รักใคร่ เคารพนับถือ
และบูชาท่านในฐานะที่เป็นผู้มีพระคุณ และเป็นผู้ที่สร้างประวัติอันดี
งามให้แก่บ้านเมืองและประเทศชาติ บุคคลเหล่านี้จึงได้แต่ตั้งใจ
อธิษฐานขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของพลตรี เจ้าราชบุตร จงไป
สถิตในสรวงสวรรค์อันเพียบพร้อมไปด้วยบรมสุขชั่ววันรันดร์

เรียบเรียงโดย พันเอกขุนพล อาสนจินดา

ต น ๓ ๖ ๕

ของ

พลตรี เจ้าราชบุตร

(เจ้าน้อยวงศ์ถวัลย์ ณ เชียงใหม่)

สายตรงจากตระกูลเจ้าเจ็ดตน

เจ้าพระยาสุรเวทย์ชัยสงคราม (ทิพช้าง) เจ้าเมืองนครลำปาง
แม่เจ้าพิมพ์พาเทวี

เจ้าฟ้าชายแก้ว เจ้าเมืองนครลำปาง
แม่เจ้าจันทา

เจ้าหลวงเศรษฐีคำผืน เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ ๓
แม่เจ้าสุวรรณาและหม่อม

เจ้ามหาพรหมคำคง เจ้าราชวงศ์เชียงใหม่
แม่เจ้าบัวคำ

พระเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ ๑
แม่เจ้าเชษฐา

พลตรี เจ้าแก้ววันรัฐ ๔ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ ๕
แม่เจ้าจามรี

พลตรี เจ้าราชบุตร (เจ้าน้อยวงศ์ถวัลย์ ณ เชียงใหม่)

การสืบวงศ์ตระกูล

ของ

พลตรี เจ้าราชบุตร

(เจ้าน้อยวงษ์ตะวัน ณ เชียงใหม่)

พลตรี เจ้าราชบุตร

เจ้าจันทร์ (ชายา) มีธิดาคือ ๑. เจ้าหญิงวงศ์จันทร์

เจ้าัทรา (ชายา) มีธิดาคือ ๑. เจ้าหญิงพงศ์แก้ว ๒. เจ้าหญิงระวีพันธุ์

หม่อมศรีนวล (ชายา)

เจ้าหญิงวงศ์จันทร์ (สมรสกับนายปทุม คชเสนี) มีบุตรและธิดาคือ ๑. ปวิตร ๒. จันทรา

ปวิตร (สมรสกับนางลักขณา) มีธิดาคือ ๑. จันทร์ทรงกลด ๒. อัญญมณี ๓. อินทุกานต์

จันทรา (สมรสกับไครย์ บุนนาค) มีบุตรและธิดาคือ ๑. ตรัทิพ ๒. กษา
ญ. ช.

เจ้าหญิงพงศ์แก้ว (สมรสกับเจ้าพัฒนา ณ ลำพูน) มีบุตรและธิดาคือ

๑. คารารัตน์ ๒. พัฒน์พงศ์ ๓. วงศ์จักร ๔. ศักดิ์ขจร

ญ.

ช.

ช.

ช.

พัฒน์พงศ์ สมรสกับ ศรีนขา

เจ้าหญิงระวีพันธุ์ (สมรสกับนายสุชาติ สุจริตกุล) มีบุตรและธิดา คือ

๑. ควัน ๒. พันธุ์ระวี ๓. รพี

ช.

ญ.

ช.

สารบัญ

หน้า

พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน	๑
ลวะจังกราชเนรมิตบันไดเงิน	๑
ลวะจังกราชและบริวารลงมาตามบันไดเงิน	๑
ตำนานเมืองเชียงสา	๒
พระยาตรีกษัตถ์จังกราช	๒
ลวะจังกราชอุปบัติ	๒
ลวะจังกราชครองเมืองเงินยาง	๓
เจ้าเมืองยวนถวายบรรณาการ	๓
พระมหาลวะจังกราชอธิษฐานขอโอรส	๔
ประสูติโอรส	๔
ประสูติลาวเกลาแก้วมาเมือง	๔
โอรสทั้ง ๓ ไปจับปู	๕
ลวะจังกราชให้โอวาทโอรสทั้ง ๓	๖
ลาวเกลาแก้วมาเมืองยกพลไปฆ่าปู	๖
ลาวเกลาแก้วมาเมืองทูลบิดาให้แยกกันไปอยู่คนละเมือง	๗
ลาวเกลาแก้วมาเมืองเสวยราชย์	๗
ลาวเคี้ยงสร้างแปลงเมืองเงินยาง	๘
สันตติวงศ์ของลาวก่อ ลาวเกือะ พี่ลาวเกลาแก้วมาเมือง	๙
ขุนจอมธรรมไปเสวยเมืองภูกามยาว	๙

ขุนจอมธรรมทรงสุบินนิมิต	๑๑
ขุนจอมธรรมรู้นิมิต	๑๑
จดหมายกำหนดคน	๑๒
อุปทานิยธรรม ๗ ประการ	๑๔
ขุนเจียง ขุนจอม เกิด	๑๗
ขุนเจียงเรียนวิชา	๑๘
ขุนเจียงเสวยราชย์	๑๙
ขุนเจียงรบกับพระยาแก้ว	๒๐
เหตุที่จะเกิดศึกพระยาแก้ว	๒๑
ถวายพระนามขุนเจียงว่า พระเจืองฟ้าธรรมมิกราช	๒๒
พระยาธรรมมิกราช (ขุนเจียง) ส่งโอรสทั้ง ๕ ไปครองเมือง	๒๔
อัครเทวีพระยาธรรมมิกราชเห็นอัครจรรย ๑๐ ประการ	๒๕
พระยาแมนตาตอกขอกฟ้าดาหยัดฆ่าพระยาธรรมมิกราช	๒๕
สันตติวงศ์ขุนจอมเมืองพระยา	๒๖
พระยาจำเมืองเกิด	๒๖
พระยาจำเมืองเรียนวิชา	๒๗
พระยาจำเมืองเสวยราชย์	๒๗
เชื้อวงศ์พระยามังราย	๒๗
พระยามังรายสร้างเมืองเชียงใหม่	๒๘
พระร่วงเข้าหาเทวีจำเมือง	๒๙
พระยาจำเมืองตามจับพระร่วงได้	๒๙

พระยามังรายตัดสินความพระยาจำเมืองกับพระร่วง	๓๐
พระยามังรายแผ่อำนาจ	๓๑
พระยามังรายสร้างเมืองเชียงใหม่	๓๒
สันตติวงศ์พระยาจำเมือง	๓๔
สองยายตาสร้างพระประธาน	๓๔
ตำนานการสร้างพระประธาน	๓๖
นิทานคำมุลทุ่งเอี้ยง หนองเอี้ยง	๔๕
คำถามคำตอบ	๔๘

ตำนานสิงหนวัติ	๕๓
เทวกาลเสวยราชย์เมืองนครไทยเทศ	๕๓
โอรรถิธาของเทวกาล	๕๓
สิงหนวัติกุมารไปหาที่ตั้งเมือง	๕๔
สิงหนวัติกุมารสร้างเมืองนาคพันธุสิงหนวัตินคร	๕๕
สิงหนวัติกุมารได้เมืองอุโมงคเสลา	๕๖
พระยาอชุตราชเสวยราชย์เมืองโยนก	๕๘
พระยาอชุตราชได้นางปทุมวดีเป็นมเหสี	๕๘
มหากัสสปเถระเจ้านำพระมหาธาตุเจ้ามายังเมืองโยนก	๖๐
พระยาอชุตราชพระราชทานที่แก่มหาธาตุเจ้า	๖๐
พระยาอชุตราชให้ช่างคำมาหล่อรูปกัมมโลฤๅษี	๖๐

มหากัสสปเถระเจ้าเสด็จเข้าสู่นิพพาน	๖๑
มหากัจจายนเถระเจ้านำมหาธาตุเจ้ามาสู่โยนกนคร	๖๒
พระยาอชุตชวรรมิกราชตาย	๖๓
พระมั่งรายราชโอรสเสวยราชสมบัติแทน	๖๓
มหาวชิรโพธิเจ้ากับฤๅษีนำพระบรมธาตุจากเมืองราชคฤห์ มาสู่เมืองโยนก	๖๓
พระมั่งรายราชเจ้าชื้อมิลักขุรักษาพระบรมธาตุ	๖๕
พระมั่งรายราชเจ้ามีราชบุตร ๒ คนราชธิดา ๒ คน	๖๖
พระมั่งรายราชเจ้าแบ่งราชสมบัติ	๖๖
ตั้งเวียงไชยนารายณ์	๖๗
สันตติวงศ์พระมั่งรายราชเจ้า	๖๗
เสียเมืองโยนกนครแก่พระยาขอมดำ	๗๔
พระองค์พังเจ้าถูกขอมขับไปอยู่เวียงศรีทวง	๗๕
เทวีพระองค์พังประสูติโอรส	๗๕
คำอธิษฐานของสามเณร	๗๖
ความฝันแห่งเทวีของพระยาศรีทวง	๗๗
เทวีศรีทวงประสูติโอรสให้ชื่อว่าพรหมกุมาร	๗๘
ความฝันของพรหมกุมาร	๗๘
พรหมกุมารได้ช้างตามฝัน	๗๙
พรหมกุมารห้ามบิดาไม่ให้ส่งส่วยพระยาขอม	๘๐
พรหมกุมารเตรียมสู้พระยาขอม	๘๐

พรหมกุมารยกพลมาต่อรบพระยาขอมดำ	๘๑
พระยาขอมดำพ่ายหนีแก่พรหมกุมาร	๘๑
พระยาอินทร์เนรมิตกำแพงหิน	๘๒
พระองค์พังเจ้าได้ครองเมืองโยนกครั้งที่ ๒	๘๓
พรหมกุมารยกให้ทุกขิตตนพีเป็นอุปราช	๘๔
พรหมกุมารได้เทวี	๘๔
พรหมกุมารกับเทวีไปสร้างเวียงไชยปราการ	๘๔
พุทธโฆษาจารย์มหาเถรเจ้าชำระพระธรรม	๘๕
บรรจุพระมหาธาตุเจ้าไว้กลางเวียงไชยนารายณ์	๘๕
การสืบสันตติวงศ์พระองค์พัง	๘๖
พระองค์ไชยศิริโอรสได้ครองเวียงไชยปราการต่อจาก	
พระองค์พรหมราชเจ้า	๘๗
กษัตริย์เมืองสุวรรณวดีเมืองเมงยกัรีพลมารบเวียงไชยปราการ	๘๗
พระองค์ไชยศิริเจ้าเสียเวียงไชยปราการ	๘๘
พระองค์ไชยศิริสร้างเมืองกำแพงเพชร	๘๙
พระองค์มหาไชยชนะเจ้าราชโอรส เป็นกษัตริย์เมืองโยนก	๘๙
ชาวโยนกนครกินปลาตะเพียนเผือกตัวใหญ่	๘๙
ความพิณาศของเวียงโยนก	๙๐
ขุนลังได้เป็นใหญ่	๙๒
การสืบต่อกันมา	๙๓
พระยาอินทร์ให้ละจังกษราชเทวบุตรลงมาเป็นเจ้า	๙๕

ลวะจังกราชตัดศักราช	๙๖
ลวะจังกราชสร้างเวียงเหรียญนครเงินยางเชียงแสน	๙๖
ญาณรังสีมหาเถรเจ้านิมนต์มหาธาตุเจ้ามายังเหรียญ นครเงินยางเชียงแสน	๙๗
เวียงฝาง	๙๘
เวียงเชียงรายเวียงเชียงของ	๙๙
ลวะจังกราชมีโอรส ๓ องค์	๑๐๐
โอรสทั้ง ๓ ไปจับปู	๑๐๐
โอรสทั้ง ๓ ไปกินเวียง	๑๐๑
ลวะจังกราชตาย	๑๐๑
เจ้าลาวแก้วเสวยราชสมบัติแทน	๑๐๑
สันตติวงศ์ของลวะจังกราช	๑๐๒
ท้าวเกีคำลานเจ้าเมืองน่านฆ่าพระยาลาวจังกวาวเรือนคำแก้วตาย	๑๐๓
พระยาควักวาวโอรสพระยาลาวจังกวาวเรือนคำแก้วฆ่าท้าว เกีคำลานตาย	๑๐๔
พระยาควักวาวได้ครองเมืองเงินยางเชียงแสน	๑๐๔
ขุนเทืองโอรสครองเมืองต่อมา	๑๐๔
ขุนเทืองได้นางเอกไค่	๑๐๕
นางเอกไค่ให้บุตรแก่ขุนเทือง	๑๐๕
ขุนเทืองโอรสได้กินเมืองแทน	๑๐๖
นางเอกไค่ได้เห็นโอรส	๑๐๖

ขุนทึงได้ของวิเศษจากปู่ย่าตายาย	๑๐๗
ขุนทึงสร้างเวียงเชียงเรือง	๑๐๗
ขุนทึงประกาศไม่ให้ทำร้ายสัตว์	๑๐๘
จอมผาเรืองหลานครองเมืองแทนขุนทึง	๑๐๙
โอรสของเจ้าจอมผาเรือง	๑๐๙
ธิดาของพระยาลาวชิน	๑๑๐
พระยาอ้ายเจืองกับอุปราชขุนเจืองชนช้างชนะ	๑๑๑
เจ้าขุนเจืองได้อัครมเหสี	๑๑๒
เจ้าขุนเจืองได้เป็นพระยาเจืองฟ้าธรรมมิกราชาเสวยราชสมบัติ	
เมืองหรรณูนครไชยบุรีเงินยางเชียงแสน	๑๑๒
พระยาเจืองฟ้าธรรมมิกราชได้เครื่องบรรณาการและเมืองต่าง ๆ	๑๑๓
พระยาเจืองฟ้ารู้ข่าวศึก	๑๑๔
พระยาเจืองฟ้าธรรมมิกราชส่งบุตรไปครองเมือง	๑๑๔
लग ๑๐ ประการปรากฏแก่อัศวเทวีขุนเจือง	๑๑๕
พระยาแมนตาดอกขอกฟ้าต้ายื่นฆ่าพระยาธรรมมิกราชา	๑๑๖
สันตติวงศ์ต่อจากพระยาธรรมมิกราชา	๑๑๖
โอรสพระยาลาวเมง	๑๑๗
คำทำนายของบัณฑิตฤๅษีเกี่ยวกับโอรส	๑๑๗
มังรายราชโอรสครองเมืองเชียงราย	๑๑๘
มังรายได้เสวยฉัตรในเวียงเงินยางเชียงแสน	๑๑๘
ฤๅษี ๔ ตนลูกพระยาองค์ฟ้าฟางโพธิญาณ	๑๑๘

ถาษีทง ๔ สรงเกศาคาตุแห่งพระพุทธรเจ้า	๑๑๙
ถาษีแยกกันกระทำสมณธรรม	๑๒๐
ผู้เป็นใหญ่ในเมืองจอมตุ้งค์	๑๒๔
ท้าวมังรายทรงสร้างรูปไว้ที่ดอยจอมหงส์	๑๒๕
ท้าวมังรายทรงไล่กวาง	๑๒๕
ท้าวมังรายรบกับชาวละ	๑๒๙
มังคัมมางเคียงทำอุบายเอาชนะละได้	๑๒๙
ท้าวมังรายให้อุตรพราหมณ์มาดูที่จะสร้างเมือง	๑๓๐
เหตุผลในการตั้งชื่อเมืองต่าง ๆ	๑๓๑
ท้าวมังรายให้มังคัมมางเคียงกินเมือง	๑๓๒
โอรสธิดาของพระยามังราย	๑๓๓
พระยามังรายใช้ให้หมื่นฟ้าทำกลศึก	๑๓๔
พระยายีบาเมืองลำพูนหลงเชื่อเลี้ยงหมื่นฟ้าไว้	๑๓๔
การกระทำต่าง ๆ ของหมื่นฟ้า	๑๓๕
พระยามังรายได้เมืองลำพูน	๑๓๗
พระยามังรายครองเมืองหริภุญไชย	๑๓๗
พระยามังรายกับพวกรบชนะพระยายีบา	๑๓๙
พระยามังรายให้โอรสครองเมืองต่าง ๆ	๑๓๙
พระยามังรายให้หมื่นฟ้าครองเมืองหริภุญไชย	๑๔๐
พระยามังรายออกไปอยู่ไชยปราการ	๑๔๐
พระยาแสนพุลานไปแต่งเมืองเชียงราย	๑๔๑

เขตต์แดนเมืองเชียงแสน	๑๔๔
พระยาแสนพู่ได้พระบรมธาตุ	๑๔๔
บริจาคที่ให้แก่พระบรมธาตุ	๑๕๐
เขตต์แดนพันทนาเชียงราย	๑๕๑
เขตต์แดนพันทนาเงินยางเชียงแสน	๑๕๒
พวกฮ่อรบเมืองเขินเชียงตุง	๑๕๔
ฮ่อพากันพ่ายหนีไป	๑๕๔
เจ้านำน่านกินเมืองเชียงตุงแทนพระยান้ำท่วม	๑๕๕
พุงต่ายงักฮ่อยกพวกมารบเมืองเขินเชียงตุง	๑๕๖
พุงต่ายงักฮ่อยกตายในสนามรบ	๑๕๖
ฮ่อพ่ายหนี	๑๕๖
พระยาแสนพู่สร้างเวียงเงินยางเชียงแสนใหม่	๑๕๙
พระยาแสนพู่ให้โอรสครองเมืองต่าง ๆ	๑๖๑
พระยาแสนพู่ตาย	๑๖๒
สันตติวงศ์ต่อจากพระยาแสนพู่	๑๖๒
ท้าวมหาพรหมสร้างวัดและเจดีย์บรรจุพระมหาธาตุ	๑๖๓
พระราชเจ้าก่อนนำผู้ครองเมืองฝิงเชียงใหม่รบชนะฮ่อ	๑๖๔
พระมหาเถรเจ้าศิริวังโส	๑๖๕
ฮ่อยกมารบลานนา	๑๖๖
ศิริวังโสมหาเถรเจ้าเป็นราชครู	๑๖๖
พระยาสามปะยาให้ขุนแสงรบฮ่อ	๑๖๘

สามพระยาทำสัตย์สาบานกัน	๑๖๘
อุปัฏฐากมหาธาตุเจ้าจอมยอง	๑๖๘
ขุนแสงได้เป็นพระยาสุพรรณคำล่านนครองเมืองไชยบุรี	
นครเชียงใหม่	๑๖๙
หมื่นพร้าวได้ครองเมืองเชียงใหม่	๑๗๐
หมื่นเชียงสงหรือหมื่นพร้าวสร้างวัด	๑๗๒
หมื่นงวหลานอดีตโลกราชได้ครองต่อมา	๑๗๒
หมื่นงวสร้างวัด	๑๗๓
พระยาอดีตโลกราชเป็นพระยาหลวงเมืองสาด	๑๗๔
การครองเมืองเชียงใหม่สืบต่อกันมา	๑๗๔
เจ้าฟ้ามังทลารบได้เมืองเชียงใหม่	๑๗๗
เจ้าฟ้ามังทลาให้เจ้าฟ้าสาวัดตีมากินเมืองเชียงใหม่	๑๗๘
พระหวัระมังทลารบเมืองเชียงใหม่	๑๗๙
เจ้าฟ้าสุโขเกิดทะเลาะกันกับเจ้าอุปราชามังแล จ๋อเจ้า	๑๘๑
แสนหลวงเรือดอนเป็นเจ้าฟ้าหลวงทิพเนตร	๑๘๑
เจ้าฟ้าหลวงทิพเนตรถูกจับขัง	๑๘๓
เจ้าฟ้าสุโขธรรมราชตีได้เมืองฝาง	๑๘๔
จิมฟ้าหมวกคำลูกเจ้าฟ้าหลวงทิพเนตรได้ครองเมืองเชียงใหม่	๑๘๔
เจ้าฟ้าหลวงทิพเนตรกับเจ้าฟ้าหมวกคำลูกได้เป็นใหญ่	
ในลานนาทางมว	๑๘๕
วัดในเวียงไชยบุรีเชียงใหม่ทั้งหลาย	๑๘๕

วัดนอกเวียงไชยบุรีเชียงแสนทั้งหลาย	๑๘๗
วัดที่ดอนมูลกวาว	๑๘๘
พระเจ้าศรีสุทโธทรมราชตาย	๑๘๘
นัญชะไล้เป็นกษัตริย์แทน	๑๘๘
การสืบทอดกันมาของเจ้าฟ้าหลวงทิพเนตร	๑๘๙
ศึกย่อมาติดเมืองอังวะ	๑๘๙
พระเจ้าเมืองเบ่พ่ายแก่ชาวอโยธยา	๑๘๙
เอกราชรบราบไ้เมืองเชียงใหม่	๑๘๙
การครองเมืองเชียงแสนสืบทอดกันมา	๑๙๐
ไปแมงฆาระเจ้าเมืองเชียงใหม่ข้ามฉันทวงเชียงแสน	๑๙๒
มหาธรรมครองเมืองเชียงแสน	๑๙๓
เมืองเชียงตุงขึ้นเป็นขาม่าน	๑๙๔
เจ้าฟ้าลักทิกินเมืองเชียงแสน	๑๙๔
ฉลองธาตุเจ้าจอมกิตติ	๑๙๔
พระเจ้าหาญวังต้นดีทัพเชียงใหม่แตก	๑๙๖
พระยาหาญเมืองพงครองเมืองเชียงแสน	๑๙๗
องค์นกได้เป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่	๑๙๗
เชียงใหม่เป็นอิสสระ	๑๙๗

พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน

จะกล่าวถึงภูมิเวทดาอันมีชื่อว่า ลวะจังกราช อันมักใคร่ให้เป็นคุณในพระพุทศาสนา จึงพิจารณาดูในเมืองมนุษย์แล้วก็รู้ด้วยปัญญาว่าศาสนาแห่งพระพุทเจ้าจะตั้งอยู่ในเมืองยวนตราบเท่า๕๐๐๐ พรรษา ส่วนลวะจังกราชก็เจรจาปราศรัยกับด้วยเทวธิดาผู้เป็นภรรยาว่า ภทฺเต ดูกรนาง กาลे อันว่ากาลบัดนี้ก็เป็นกาลอันบริสุทธิ์แล้วควรเราทั้งสองลงไปเป็นท้าวพระยาในเมืองมนุษย์ แล้วจะได้ยกยอพระพุทศาสนาก็สมควรแล้ว ส่วนนางเทวธิดาผู้เป็นภรรยาก็รับคำพระสามีว่า สาธุ สาธุ ดังนี้แล้ว ส่วนลวะจังกราชเทวธิดาก็เนรมิตอุโภ เทรณฺณเสณิเย มีพะองอันหนึ่งพาดแต่บนเขาถึงกลางทุ่งตรงหินเลาและหินกอง ขณะนั้นชนทั้งหลายแลเห็นแล้วก็เรียกกันมาดูเป็นอันมาก ชาวยวนทั้งหลาย มีพระยายวนเป็นประธาน ทั้งอุปราชาเสนา อำมาตย์ ราชฏร และนักบวชทั้งปวง พากันมาดูแล้วก็บูชาด้วยรูปเทียนดอกไม้มาก ๆ คน เขาสรรเสริญว่า สาธุ สาธุ เทวดาองค์ประเสริฐมาเนรมิตบันไดเป็นอันดงาม ดังนี้ ส่วนเทวดาทั้งสองมีภูมิเทวดาพื้นหนึ่งเป็นบริวาร ก็ลงมาด้วยบันไดนั้น ลวะจังกราชเทวธิดาผู้เป็นสามีนำหน้า ภรรยาตามหลังกันเสวตฉัตรพัดโบกวิ สนุกสนานโดยเสียงดนตรีแตรสังข์ ดูเพราะเหมาะแก่หมู่มนุษย์ทั้งหลาย ครั้นลงมาถึงแผ่นพสุธาแล้ว ก็เนรมิตอาสนเงินอันหนึ่งกว้าง ๑๒ ศอก ยาว ๑๗ ศอก สูง ๘ ศอก ไว้ได้ร่มไม้พุดชาต้นหนึ่ง ไม้พุดชาต้นนั้นใหญ่สูงมีร่มกว้างขวางยิ่งนัก ส่วนลวะจังกราชเทวธิดาก็ขึ้นยืนอยู่บน

อาสนเงินนั้นแล้ว ก็ร้องป่าวประกาศว่า ชนฯ ดูกรชนทั้งหลาย มย
อันว่าเราทั้งหลายเป็นพระยาเทวดามีชื่อว่า ลวะจังกุมเทวราช เราจะ
มาเป็นพระยาแก่ท่านทั้งหลาย เพื่อจะได้สั่งสอนท่านทั้งหลายให้รู้
ทำนบทำนอง คือธรรมะธรรมโม ให้ตั้งอยู่ในไตรรัตน์สรณาคมน์
ทุก ๆ คนจะดีหรือไม่ ส่วนว่าคนทั้งหลายก็รับโดยคำว่า สาธุ สาธุ
ดังนี้ทุกคน เหตุนี้จึงได้ชื่อว่า เชียงสา มาจนทุกวันนี้แล

บัดนี้ จะกล่าวปฐมศักราชก่อนปีมะแม ตรีกา ศักราชได้ ๕๑
ปี ต่อมาถึงปีมะเส็ง แต่ปีพระพุทธรเจ้าเข้าสู่พระปรินิพพาน ต่อมาถึง
ปีชาลเอา ๕๑๙ มาประสมด้วย เป็น ๘๐๐ พรรษา ยังมีพระยาองค์
หนึ่งชื่อตริจกษุ เป็นเจ้าเมืองลังกาตัดศักราชเก่าเสีย ตั้งใหม่อีกคือ ๑
ปีเถาะ เอกศก ตั้งแต่นั้นมาได้ ๘๐๐ พรรษา ต่อมาถึงปีจอ ทศศก
พระยานุรุชได้ครองเมืองภูกามชาติแล้ว ตั้งใหม่อีกคือ ๑ ปีกุน เอกศก
เป็นตติยศักราชแต่นั้นมามีได้ตัดเลย

จะกล่าวถึงท้าวโอปาปติกรณ์ และท้าววันเกิดมาในวันเสาร์
ยามเที่ยง เดือน ๔ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีกุน เอกศก ครั้นเกิดมาแล้วเครื่อง
อภิเศกก็เกิดมาด้วยพร้อมทุกประการ ส่วนภุมเทวดาพินหนึ่งและคน
ทั้งหลายมีท้าวพระยาเป็นประธาน ก็พากันอภิเศกท้าวโอปาปติให้
เป็นพระยา ทรงพระนามว่าลวะจังกราช แล้วมอบสมบัติบ้านเมือง
ให้ท่านได้เสวยครึ่งหนึ่ง ส่วนเทวดาพินหนึ่งนั้นครั้นแล้วการอภิเศก
บ้างก็อยู่ด้วยท้าวลวะจังกราช บ้างก็เสด็จไปที่อยู่ ครั้นถึงที่อยู่แล้ว
ส่วนพะองที่พาอยู่นั้นก็กลับหายไป ขณะนั้นคนทั้งหลายที่อยู่ไกล
มามีทัน จึงร้องถามซึ่งกัน บางคนก็บอกว่าเงินยัง ๆ เมืองนั้นจึงได้

ชื่อว่า เมืองเงินยัง ต่อมาบัดนี้เรียกกันว่า เมืองเงินยาง จนถึงทุกวันนี้แล

ส่วนท้าวละจังกราช ก็มีพระราชอาชญาให้รื้อเอาอาสนเงินนั้นมาตีเป็นบ่วงเป็นตราเงินยาง ให้รู้ว่าเป็นเงินทิพย์ แล้วท่านก็จำหน่ายทำบุญให้ทานแก่คนทั้งหลาย และสร้างกุฏิวิหารตามแต่พระราชศรัทธาทุกประการ ส่วนความสรรเสริญก็ปรากฏไปทั่วบ้านน้อยเมืองใหญ่ทุกตำบล โดยคำว่า ท้าวองค์นี้จากเมืองสวรรค์มาโดยอุปบัติในเมืองเงินยาง ทำให้บ้านเมืองรุ่งเรืองสุขเกษมมากนักหนา ชาวบ้านชาวเมืองทั้งหลายพากันยินดีทุกตัวคน จากนั้นมาได้ ๖ ปี พระยาที่เป็นเจ้าเมืองยวน ก็พร้อมกันประชุมท้าวพระยาเสนาอำมาตย์ราชบัณฑิตและไพร่ทั้งหลาย ให้ท้าวตฤกษ์ยามวันเดือนเป็นมงคลได้แล้ว ก็พากันนำเอาของบรรณาการ เป็นต้นว่า เงิน ทอง เสื้อผ้า ข้าง ม้า โค กระบือ นำมาถวายแล้วก็สร้างน้ำพระสุคนธ์อันบริสุทธิ์ยกขึ้นเป็นใหญ่ตั้งพระนามใหม่ว่า ละจังกราชเอกกษัตริย์ ครั้นท่านได้เป็นเอกกษัตริย์แล้ว ก็สั่งสอนท้าวพระยาเสนา อำมาตย์ ราษฎรให้ตั้งอยู่ในไตรรัตน์สรณาคมน์ทุก ๆ คน ท่านเสวยเมืองเจริญนครก็ขึ้นนมัสการพระเจดีย์ คือภูเขาทอง (คือ ดอยตุง) ทุกปีมิได้ขาด ท่านก็บังคับให้พวกทำมีละ คือ ผู้รักษาพระเจดีย์ ๕๐๐ คนอยู่รักษาพระเจดีย์ตามประเพณีโบราณมาแต่ก่อน บ้านเมืองก็ย่อมมีความเจริญสุขทุกเมื่อ แต่ว่าพระมหากษัตริย์องค์นั้นยังหาไม่ไอรสจะสืบเชื้อวงศ์ครองสมบัติแทนตนไม่ ท่านพิจารณาดูแล้วจึงบอกให้พระราชเทวีว่า เราเกิดมาในเมืองมนุษย์ปางนี้ ก็ปรารถนาอยากได้ท้าวพระยาที่เที่ยง

ธรรม มีความเมตตาฝูงอาณาประชาราษฎร์ให้ถวายเป็นกุศลไปภายหน้า จะเป็นที่บำรุงพระพุทธศาสนารุ่งเรืองต่อไป บัดนี้เราทั้งสองยังมีบุตรจะสืบเชื้อวงศ์ไม่ เหตุฉะนั้นนางจึงอุทิศสำหรับรักษาเบญจศีล อัฐศีลให้เที่ยงแล้ว จึงตั้งอธิษฐานซึ่งเทวดา อินทร์ พรหมแล้วขอให้มิพระโอรสผู้ประเสริฐ จะได้สืบพระราชวงศานวงศ์

ฝ่ายนางเทวีก็รับคำพระสามีว่า สาธุ สาธุ ดี ดี ดังนี้ แล้วนางก็กระทำตามคำพระองค์บอกทุกประการ อยู่มามีช้านานนางก็ทรงครรภ์ ข้อนี้อจะรวบรัดตัดตอนถอนบท ครั้นถึงกำหนด ๑๐ เดือน ถ้วนแล้ว นางก็ประสูติพระโอรสองค์หนึ่ง ในปีกอก อัฐศก วันเดือนไม่ปรากฏ อยู่มาได้ช้านาน ถึงกุมารผู้นั้นใหญ่มาพอเดินเหินไปมาได้แล้ว พระนางเทวีก็ทรงครรภ์อีก พอถึงกำหนด ๑๐ เดือน นางก็ประสูติธิดา(๑) อีกผู้หนึ่ง ในปีจอ เอกศก ครั้นกุมารผู้นั้นใหญ่พอเดินไปมาได้แล้ว ยังมีในคันทันหนึ่ง พระนางเข้าสู่ที่บรรทมในปราสาท ปราสาท นางก็ทรงพระสุบินนิมิตน่าควรอัศจรรย์ยิ่งนักหนา ผันว่า ยังมีแก้วลูกหนึ่งมีรัศมีรุ่งเรืองทั่วไปในเมืองเงินยางทั้งปวง แล้วนางก็มีความโสมนัสยินดี ครั้นตื่นขึ้นแล้วก็ไปบอกเล่าให้พระสามีฟังทุกประการ

ส่วนลวะจิงกราชมหากษัตริย์ก็พิจารณาดูความฝันนั้นแล้ว ก็รู้ด้วยปัญญาท่านก็บอกว่า ภพเท จูกรนาง นิมิตแห่งนางนี้เป็นอันดีนัก ผู้มีบุญสมภารจะมาถืออุปนิสัยในท้องแห่งนางเป็นแน่ แล้วนางจงรักษาครรภ์แห่งนางไว้ให้ดี บุตรผู้นี้จะเฉลียวฉลาดยิ่งกว่าบุตร ๒ คน

(๑) น่าจะเป็นโอรส

ที่เกิดก่อนนั้นแล ครั้นว่าครรรค์แห่งนางแก่ได้ ๑๐ เดือนบริบูรณ์แล้ว ก็ประสูติบุตรอีกผู้หนึ่งเป็นชาย มีลักษณะเนื้อตัวบริสุทธิ์งดงามหาที่เปรียบมิได้ คลอดเมื่อปีชวด เอกศก ตติยศักราชได้ ๖๒ ปี เดือน ๘ ขึ้น ๑๕ ค่ำ วันพฤหัสบดี ครั้นกุมารผู้นั้นใหญ่มาแล้ว พระบิดาจึงตั้งนามว่า ลาวกลาแก้วมาเมือง ครั้นใหญ่มาพอคิดราชการได้ ขณะนั้นยังมีปู้ตัวหนึ่งใหญ่เท่าช้างมีลูก ๒ ตัว เวลากลางคืนมันพาลูกเที่ยวหากินกัดข้าวกล้าในภูมินาแห่งคนทั้งหลาย ก้ามมันคืบช้างก็ตาย คืบโคกระบือก็วายชีวิต

ส่วนว่าพระมหากษัตริย์ผู้เป็นบิดาก็ใช้ให้บุตรทั้ง ๓ คนพี่น้องไปทำลายปู ๓ ตัวแม่ลูก กุมารทั้ง ๓ ก็พากันล่องน้ำตามรอยปู ๓ ตัวนั้น ครั้นไปถึงระหว่างเขาแห่งหนึ่งก็มองเห็นปูอยู่ในรูถ้ำ ผู้พี่ ๒ คนก็ขุดรูปูบังคับให้ผู้น้องเอาสวิงไปตักไว้ได้น้ำแล้ว ถือตะบองไว้อันหนึ่ง มิฉะนั้นชะรอยปูมีกำลังมันจะโดดออกไป ฝ่ายผู้น้องว่า ไหน ๆ เราก็มาพบนี้แล้ว ขุดเอาให้ได้มีดีหรือ จะให้ฉันไปได้น้ำฉันไม่ไป ฝ่ายว่าพี่ทั้ง ๒ ก็ดำน้องว่าให้ไปจงได้ ผู้น้องเสียไม่ได้ก็ไปตามคำพี่ทั้ง ๒ ก็เอาสวิงไปตักไว้ได้น้ำ เมื่อถือตะบองอยู่ที่นั่น พอถึงพระอาทิตย์ตกนกร้อง ทั้ง ๒ พี่น้องขุดปูยังไม่เป็นท่วงเป็นที เหตุว่ารูหินนั้นแข็งเหลือเกิน ครั้นค่ำแล้ว ๒ คนพี่น้อง ก็เลื่อนหินก้อนใหญ่เข้าหับรูปูไว้ แล้วก็กลับมามันแต่ ๒ คน หาได้เรียกผู้น้องที่อยู่ได้น้ำมาด้วยไม่ ครั้นค่ำแล้วผู้น้องที่อยู่ได้น้ำคอยฟังดูเหตุการณ์ ก็มิได้รู้ร้ายรู้ดี นั่งพิจารณาอยู่ว่าจะเป็นประการใดหนอ จำจะไปดูพี่ทั้ง ๒ ดูก่อน คิดดังนี้แล้วก็ชวนน้ำไปที่ปากรูปูก็ไม่เห็นพี่ทั้ง ๒ ผู้น้อง

คนเดียวก็กลับมาบ้านทั้งกลางคืน ครั้นถึงแล้วก็ไปกล่าวเหตุการณ์
ทั้งปวงให้บิดาฟัง ครั้นบิดาได้ฟังผู้น้องบอกดังนั้น ก็เรียกพี่ทั้ง ๒ มา
ท่านก็สั่งสอนว่าเจ้ายังหวังใจปรารถนาจะเป็นผู้ดีไปข้างหน้า เหตุไฉน
มิได้มีความพิจารณา ทั้งน้องเสียไม่เรียกมาด้วย เป็นการไม่ดีเลย
โบราณว่าคนรักใหญ่เท่ารอยตีนเสือ คนชังคนเบื่อกว้างเท่าเสือ
ลำแพน ลืมตามิเห็นพี่ ซึ่งตามิเห็นน้อง รุ่งรังมิเห็นนมแถมซ้ำยิ่งใหญ่
บ้างวิ่งขึ้นบก บ้างตกลงน้ำ บ้างคิดให้อยู่ บ้างยุให้หนี บ้างทำให้ได้
บ้างโพล่ให้เสีย บ้างทำให้ถี บ้างตีให้ห่าง เป็นการไม่ดี เจ้าอย่าไป
ข้างซ้าย เจ้าอย่าชกไปข้างขวา น้องก็ว่าน้องจะจี พี่ก็ว่าพี่จะเผา มิดีเลย
จะเป็นข้าราชการต้องได้ติดพิจารณา ดู ร้ายดีประการใด ครั้นเห็นจะ
สมควรก็ให้ควร ถ้าไม่สมควรก็ทิ้งเสีย จึงจะเป็นผู้ใหญ่ได้ กุมาร
ทั้ง ๒ ครั้นได้ยินบิดาสอนดังนั้นก็โกรธซึ่ง มิได้เชื่อถ้อยฟังคำของ
บิดาสั่งสอนเลย

ต่อมาวันหนึ่ง ส่วนลาวเกลาแก้วมาเมืองก็เรียกกริพลโยธามา
ให้มาก ให้มีเครื่องอาวุธครบมือทุกคน บ้างก็เอาจอบเสียมไปด้วย
ครั้นถึงแล้วก็เอาสวิงลงดักไว้ได้น้ำ บ้างก็ระวังอยู่ บ้างก็ซุดไปมิได้
หยุดมือลืกลประมาณ ๓๐๐ ศอก ก็ถึงที่อยู่ปู ๓ ตัว ลูกปูตัวหนึ่งวิ่งออกมา
มาก่อนไปถูกสวิงเข้า เขาก็พากันทุบตีทำลายฆ่าให้ตายแล้ว ถอน
เอาก้ามปูนี้มาทำกลอง ส่วนปูตัวพี่กับแม่ปู ๒ ตัวแม่ลูกนั้นวิ่งออกมา
ทีหลัง เขาพากันฟันแทงด้วยหอกดาบก็ไม่เข้า ทุบตีด้วยไม้ตะบองก็
ไม่ตาย กะดองมันแข็งนักเหลือที่จะประมาณ มันเอาก้ามจับถูกจุมูก
คนชาติไปน่าทุเรศนัก มันฆ่าคนตายหลายคนแล้ว ปูทั้ง ๒ แม่ลูก

ก็ลองน้ำแม่หนึ่งไปถึงแม่ละว้า จากแม่ละว้าไปถึงแม่น้ำของ คน
ทั้งหลายพากันขี่ช้างขี่ม้าไปตามฆ่าก็ไม่เห็น ปู่ ๒ ตัวไปซ่อนกายอยู่
ในถ้ำหนึ่งลึกนัก คนทั้งหลายก็เหลือสติกำลังที่จะคิดอ่านฆ่าปู่กันได้
พากันกลับมาที่อยู่ของตน

ข้อนี้ยกไว้ จะกลับกล่าวถึงลาวเกลาแก้วมาเมืองก่อน ส่วน
ลาวเกลาแก้วมาเมือง จึงกราบทูลพระบิดาเจ้าลาวหลวงว่า ครั้นเรา
จะอยู่ด้วยกันทั้ง ๔ คนพ่อลูก ก็จะไม่กว้างขวางยืดยาวไปข้างหน้า
เพราะฉะนั้น ขอบิดาจงได้มีความกรุณาตั้งแต่งให้ลูกทั้ง ๓ ไปอยู่คนละ
แห่งละที่ จะอยู่ด้วยกันอยู่ภูฐานบิดามารดาหรือ ครั้นและบิดามารดา
แก่ชราไปแล้ว ลูกก็กลัวภัยอันตรายจะมีภายหลัง เหตุที่พี่ทั้ง ๒ นั้น
เป็นคนดื้อดิ่งนัก ส่วนลวะจิงกราชครั้นได้ฟังลูกว่าดังนั้น ก็พิจารณา
ดูรู้แจ้งแล้ว แบ่งราชสมบัติคือ ช้าง ม้า เงิน ทอง ให้ได้เสมอกัน
ทั้ง ๓ คนพี่น้อง แล้วแจกให้ไปอยู่หัวเมือง ผู้พี่ให้ไปอยู่เมืองมัว
เชียงของ ผู้กลางให้อยู่เมืองยอง ผู้น้องให้อยู่ในเมืองว่าราชการแทน
บิดา ส่วนลวะจิงกราชผู้เป็นบิดาก็ให้ไปนำเอานางแก้วรูปทิพย์ อัน
เป็นลูกสาวพระยาเมืองหลวงปู่คา มาเป็นอัครมเหสีแก่ลาวเกลาแก้ว
มาเมือง แล้วบิดาก็สั่งสอนให้ลาวเกลาแก้วมาเมืองตามประเพณีธรรม
ทุกประการ แล้วท่านก็อยู่สวयสมบัติถึงอายุได้ ๑๒๓ ในปีฉลู ตรีศก
ตติยศักราชได้ ๑๒๓ ปี พระพุทธศาสนาล่วงแล้วได้ ๑๓๐๓ พรรษา
ลาวเกลาแก้วมาเมืองครองสมบัติแทนบิดาได้ ๕๒ ปี ก็ประชวร ถึง
แก่กรรมล่วงไป แล้วบุตรหลานอันเป็นเชื้อราชวงศ์นางวงศ์สืบแทน
ต่อ ๆ กันมา ตั้งแต่ลวะจิงกราชมาถึงลาวเคี้ยงได้ ๑๐ ชั่วท้าวแล้ว

ส่วนลาวเฉียงก็รำพึงว่า บ้านเมืองใดไม่มีรั้วบ้านกำแพงเมือง
แน่นหนานั่น เมืองนั้นก็หาเป็นราชธานีใหญ่ไม่ ครั้นและข้าศึกมา
หาที่พึ่งมิได้ ชายธงของปู่ดกไหนดก็สมควรจะสร้างกำแพงเมืองที่นั่น
ครั้นท่านพิจารณาตั้งนี้แล้ว ก็ไปตรวจดูถิ่นฐานที่จะสร้างกำแพงเมือง
ทั่วก็ให้นักการไปตัดเอาหัวยางอันหนึ่งเกี่ยวกับถ้ำแห่งหนึ่ง แล้วเดิน
ไปทิศเหนือถึงแม่น้ำแห่งหนึ่งชื่อแม่ละว้า ทิศตะวันออกเอาแม่น้ำเป็น
แดน ครั้นซึ่งเชือกหมายเขตแดนแล้ว ก็เร่งให้ราษฎรทั้งหลายทำให้
ราบเสมอดีทุกที่ทุกแห่ง แล้วก็นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาสวดมนต์ทำให้
เป็นสวัสดิมงคล ที่จะสร้างวังแห่งหนึ่ง ที่กลางใจเมืองแห่งหนึ่ง แล้ว
ลำดับไปประตูเมืองทั้ง ๓ แห่ง และในเมืองทุกที่เอาสายสิญจน์วางรอบ
กำแพงเมืองแล้ว ขุดให้เป็นหลุมที่จะฝังเสาอินทขิลและกำแพงเมือง
ก็ให้รดด้วยน้ำมนต์ แล้วนิมนต์พระท่านสวดมหาสมัยและมงคล
ทั้ง ๗ ประการและธรรมจักร ครั้นกระทำเสร็จแล้วจึงเอาแก้ว ๗
ประการมีรัศมีต่าง ๆ และยันต์ตะกรุดมีชื่อว่าฝนแสนห่า ฟ้าทำลาย
กำแพงแสนชั้นใส่ไว้ใน ให้เอารองตั้นเสาทุกต้น แล้วให้ทำรูปช้าง
ม้า โค กระบือทำด้วยทองคำ แล้วเอาฝังไว้ทั้ง ๔ ทิศ ครั้นได้ฤกษ์
วันดีแล้วก็ให้พวกดนตรี พิณพาทย์ประโคมกลอง เสียงครึกครื้นเป็น
ที่สนุกยินดี ราษฎรทั้งหลายก็พากันปิติทุกคน แล้วก็พากันปลูกเสา
ขึ้นให้พร้อมกัน แล้วเอาเพชรนิลจินดาค่าควรเมือง ๓ ลูก มหานิล
๓ ลูก มรกต ๓ ลูก ทับทิมค่าควรเมือง ๓ ลูก แล้วเอาใส่ในไห
ทองคำใบหนึ่งฝังไว้ใต้หอสงระวันออกหัวนอน เพราะว่าจะให้
เป็นมงคลต่อไปข้างหน้าชั่วลูกชั่วหลาน เหตุตั้งนั้นเมืองนั้นจึงได้ชื่อว่า

ยางสาย ถ้านั่นชื่อว่า ถ่าเกี้ยว น้ำแม่จะว่าได้ชื่อว่า แม่สาย ต่อมาถึง
บัดนี้แล เมื่อลาวเคี้ยงสร้างเมืองเหรัญนคร ตติยศักราชได้ ๑๕๓ ปี
มะแม ตรีกถ วันอาทิตย์เดือน ๔ ขึ้น ๑๕ ค่ำแล ตั้งแต่ท้าวลาวเคี้ยง
มาถึงขุนเงินได้ ๑๑ ชั่วท้าวต่อๆ กันมาแล

ฝ่ายลาวก่อนลาวเกือจะไปอยู่เมืองมำเชียงของและเมืองยอนนั้นก็มี
บุตรมีหลานแพร่หลายขึ้นแล้ว เขาก็แต่งให้ไปอยู่หัวเมืองทุกตำบล
บางคนก็ไปสร้างบ้านสร้างเมืองอยู่ตามชอบใจแห่งเขา ส่วนขุนเงิน
เสวยสมบัติแทนบิดาก็มีบุตรชาย ๒ คน ผู้พี่ชื่อขุนขึ้น ผู้น้องชื่อขุน
จอมธรรม ขุนเงินผู้เป็นบิดาก็รำพึงว่า ชาดิช้างสาร ๒ ตัวอยู่ร่วม
โรงเดียวกัน รู้แต่จะเป็นอริซึ่งกันมิได้ขาดเลย ส่วนบุตรทั้งสองนี้
ควรจัดแจงให้อยู่คนละเมืองถึงจะดี คิดแล้วก็แบ่งสมบัติให้ คือ ช้างม้า
เงินทองและสิ่งของต่างๆ ให้เสมอกันแล้ว ให้ขุนจอมธรรมไปเสวย
เมืองพุกาม ท่านก็จัดแจงแต่งรพพลทหารไปตามเสด็จขุนจอมธรรม
ไปตามระยะทางนานได้ ๗ ราตรี จึงไปถึงบ้านเชียงหมั่นที่ระวางเขา
แล้ว ก็พักอยู่ที่นั่น ตามโบราณประเพณีท้าวพระยาแต่ก่อน ครั้น
จะเสวยราชสมบัติย่อมพักอยู่บ้านเชียงหมั่นเสียก่อน เหตุบ้านนั้น
เป็นค้ำมูลของเมืองนั้น แล้วท่านก็ให้เสนา ๓ คน ผู้หนึ่งชื่อพัน
เสนา ผู้หนึ่งชื่อพันทิตเสนา ผู้หนึ่งชื่อว่าสามปัญญา ใช้ให้ไป
พิจารณาดูในเมืองเชียงแก่นให้ทั่วทุกที่ทุกตำบล ยังมีชัยมงคล
หรือไม่ ท่านก็พักอยู่ที่นั่นได้หลายราตรี ที่พักนั้นก็ไกลน้ำ ท่านก็
ให้ชุดคลองน้ำ ชาวเหนือว่าชุดเหมือง ชุดตั้งแต่แม่น้ำสายตามาจน

ถึงที่พัก เพราะว่ารี้พลข้างม้าจะได้กินได้อาบน้ำตามชอบใจ นานนั้นจึงได้ชื่อว่า แม่เหมือง เก่าถึงทุกวันนี้แล

ฝ่ายว่าพันธุเสนาและสามปัญญาภิพิจาณาอยู่ในเมือง ก็ขึ้นเชือกดูกระบวนหน้ากว้างมีอยู่ ๑๐๐๐ วา หน้ายาวมี ๑๒๐๐ วา ร่องกำแพงลึก ๗ วา ประตูเมืองมี ๘ แห่ง กำแพงทิศตะวันตกสูง ทิศตะวันออกต่ำ สระใหญ่มี ๒ แห่ง สระหนึ่งมีทิศอีสาน สระหนึ่งมีทิศพายัพ พันธุเสนาและสามปัญญาก็รู้ได้ว่าเมืองนี้เป็นมงคลอันประเสริฐ กำแพงเมืองตั้งอยู่ริมดินเขาข้างประตูตะวันออกมีไม้ ๓ ต้นตามคัมภีร์ว่าเมืองนี้นามสี่หราช แล้วก็พากันกราบทูลขุนจอมธรรมทุกประการ แล้วท่านก็ประกาศป่าวให้เสนาอำมาตย์ราษฎรทั้งปวงทำให้เป็นการมงคล คือฉลองเมืองตามเทศกาลโบราณแต่ก่อนแล้วให้ไปนิมนต์พระสังฆราชมาตั้งพระยาที่จะเสวยเมือง แล้วให้บูชาด้วยรูปเทียนดอกไม้ทุกตำบล แล้วให้นำมายังสิริอุทกมังคลามีเสตสีระเป็นประธาน ให้รัตนสุวัณณราชสมาเป็นมงคล แล้วไปฝังไว้ที่ประตูเมืองประตูวังใหญ่วังน้อย แล้วให้เอาสิริรุกขนามฝังเป็นเสาประตูเมืองทั้ง ๘ ทิศ แล้วบูชาทั่วทั้ง ๔ เสียก่อน แล้วนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ สวดมนต์ให้เป็นมงคล แล้วขับส่งจัญไรทั้ง ๘ ทิศ มีเครื่องส่งสิ่งละ ๑๐๐ แล้วปล่อยสัตว์ ๔ เท้า ๒ เท้า แล้วตรวจน้ำถึงท้าวจตุโลกบาลทั้ง ๔ แล้วบูชาเทวดาเมืองทั้ง ๔ ทิศ ให้ทำหอโรงไว้ในเมือง ๔ ทิศ คือ ไต้ เหนือ ตะวันตก ตะวันออก ตามธรรมเนียมโบราณแต่ก่อนทุกประการแล

ครั้นเสร็จแล้วเสนาอำมาตย์ราชภูรทั้งปวง ก็ยกขุนจอมธรรมให้เป็นเจ้าเป็นใหญ่แก่อาณาประชาราษฎรครองสมบัติในเมืองนั้น ครั้นถึงเวลากลางคืนท้าวจอมธรรมก็พิจารณาแต่ในใจว่า เมืองนี้ต่อไปข้างหน้าจะร้ายหรือดีเป็นประการใดหนอ พิจารณาดังนี้แล้วก็กลับไป บังจุมสมัยจะใกล้รุ่งท้าวก็ทรงพระสุบินนิมิตต์ ผันว่ามีเทวดาองค์หนึ่งมากล่าวว่า ท่านอยากจะรู้ว่บ้านเมืองจะร้ายและดีหรือ ครั้นท่านอยากรู้จึงพิจารณาถึงอักษร ๓ ตัวนี้เทอญ สุ. ษ. ญะ ว่าดังนี้ แล้วก็หายไปจากที่นั้น ครั้นรุ่งสว่างแล้วท่านเรียกหมอโหร ๘ คน และเสนาผู้ขอสามัญญาเป็นประธาน แล้วท้าวก็เล่านิมิตต์ผันให้ฟังทุกประการ หมอโหรทั้งหลายครั้นได้ฟังแล้ว ก็รู้ด้วยปัญญาด้วยกันทุกคน จึงกราบทูลว่า นิมิตต์ดังนี้ตั้นักแล บทว่า สุ. นั้น คือว่าสุวณณมณิรัชฎ ท้าวพระยาองค์ใดเสวยเมืองนี้ย่อมมีศีล ๕ ศีล ๘ และทรงพระปัญญารู้จักประเพณีธรรม เจริญแก่ประชาราษฎรและสมณชีพราหมณ์ ย่อมตั้งอยู่ในธรรม ๔ ประการ คือ อายุยืน วัณณะมีเนื้อตัวอันงาม ปัญญาสุขสวัสดิ์ โภคามีเครื่องบริโภคเป็นต้น เสนาโยธา ดุจดั่งทองคำและเงินแก้วแหวนแสนสิ่งปนกันนั้นแล บทว่า ษ.ญะ คือ ษ.ญ. ภาณ. ญ. ส. าด. จ. ญ. ญ. ญ. จิโต ท้าวพระยาที่ครองสมบัติในเมืองนี้ และเสนาอำมาตย์ราชภูรสมณชีพราหมณ์ทั้งปวงตั้งอยู่ในทางอันดีเสมอกัน เมื่อใดท้าวพระยามิได้ตั้งอยู่ในทางอันดีแล้วคือ ร้ายบ้าง ดีบ้าง เสนาราชภูรและสมณชีพราหมณ์ก็ตามกันมิตั้งอยู่ตามประเพณีธรรม อปรีหานิยธรรม ย่อมเบียดเบียนกันร้ายนักเป็นต้นว่า ป. สัย. หาว. หาร. อ. ทิน. นาท. น. อ. ภิ. ภ. วิ. ต. ว. ค. ณ. ห. าดิ. ผ. ญ.

ชนะแล้ว เอาโบราณประเพณีธรรมเป็นใหญ่ เจริญแก่ประชาราษฎร
ตามบ้านเมืองแต่ก่อน ภัณฑิ ทั้งเสีย พาลมณฺฑิตี ตั้งไว้ให้เดือด
ร้อนแก่ประชาราษฎรมีเมื่อใด ในเมื่อนั้นท้าวพระยาที่ย่อมเดือดร้อน
ด้วยกัน ในบทคัมภีร์ว่า พุฑฺฒาภิกตฺวา เอโก ราชา วิหณฺณเร นคฺร
สํสฺยุภเว ตํ เป็นท้าวพระยามหากษัตริย์ หากอยู่ยังเมืององค์เดียว
ไม่มีเสนาและราษฎร ใครเล่าจะมาเรียกท่านเป็นเจ้าเป็นนาย ท่าน
จะสร้างบ้านสร้างเมืองคนเดียวให้รุ่งเรืองได้หรือ บ้านเมืองจะไม่สูญ
ร้างห่างเป็นอันตรายเป็นหรือ

ฝ่ายว่าขุนจอมธรรมครั้นท่านได้รู้นิมิตต์ ๓ ประการดังนี้แล้ว
ก็มีความยินดีเป็นอันมาก ท่านก็ให้เสนาเอาพงศาวดารบุราณเมืองมา
เล่าให้ฟัง ท่านก็จำไว้ทุกประการ แล้วก็เรียกเสนาอำมาตย์ข้าราชการ
และหัวเมืองใหญ่น้อย เป็นต้นว่า เมืองจาว กาวสะเอบ เชียง
มอนสะบง ออยงิม สะลาว ครอบเชียงแวง หงาวลอเทิง แซ่เหียง
แซ่ลู่ ปากบ่อง หนองขวาง เชียงแซ่ต้อด เมืองวังแซ่หลวง แซ่หม
มาประชุมพร้อมแล้ว ท่านจึงมีอาชญาให้นับดูในเขตต์แขวงเมือง
พุกามยาว และลูกเมืองขึ้นทุกตำบล พวกข้าราชการก็จัดแจงกันไป
ตรวจจดหมายกำหนดคนในเมืองพุกามมี ๑๘๐,๐๐๐ รวมทั้งหัวเมือง
ขึ้นมี ๑,๓๒๓,๐๐๐ ลำสกัน แล้วจึงตั้งทุ่งนาไว้ ๓๖ ตำบล ตำบลไหน
ให้ปลูก ๕ ช้างข้าวเปลือก

จะกล่าวตำบลนาก่อน ๑. ตำบลนาเชียงดี ๒. นาโคกหลวง
๓. นาคีนมี ๔. นาแกง ๕. นาแซ่ตาก ๖. นาพิม ๗. นามอง
๘. นาแสง ๙. นาพันคิม ๑๐. นาทุ่งหลวง ๑๑. นาไชย ๑๒. นาลอ

๑๓. นาเชียงเคียน ๑๔. นาธัญญ์ ๑๕. นาเอียน ๑๖. นาซา
 ๑๗. นาพุชวย ๑๘. นาควะ ๑๙. นายเชียงชี ๒๐. นาสาเลา
 ๒๑. นาซานาด ๒๒. นาซ้าง ๒๓. นาแซโฮ่ว ๒๔. นาแน่นชา
 ๒๕. นาแซซ้าง ๒๖. นาเชียงเค็ง ๒๗. นาแซหาด ๒๘. นาตอ-
 ๒๙. นาริน ๓๐. นาเร็ง ๓๑. นาสาหงหลวง ๓๒. นาพันมูล
 ๓๓. นาแคว่น้อย ๆ มี ๓ ตำบล เป็น ๓๖ ตำบล รวมทั้งหัวเมืองชั้น
 มี ๑๒๔ ตำบล เขตแดนเมืองพุกามยาวทิศหรีด หินหลักไก่อเป็น
 แดนตัดไปหนตะวันออกไปถึงหัวยหินกาด จากนั้นไปถึงข้าวอน
 จากนั้นไปถึงตาดมาน จากนั้นถึงปรางค์ศรีคำ จากนั้นถึงไทรสาม
 อย่าง แล้วถึงหัวน้ำพะ แล้วถึงน้ำพุงรุง แล้วถึงน้ำยม แล้วถึง
 ปากน้ำบัง แล้วถึงปากน้ำห้วยทอง แล้วถึงหัวย ๒๐ วา แล้วถึงขมิ้น
 แล้วถึงกุ่มอง แล้วถึงกุ่มแก้ว แล้วถึงกุ่มสามท่า ผังหินไว้นั้นสามลูก
 ให้เป็นคติภายหน้าชั่วลูกชั่วหลาน ตัดคำไว้ว่าพันตำลึงทอง จากนั้น
 ไปถึงกุ่มฤๅษีตัวน้อย แล้วถึงน้ำสายตารอด แล้วถึงกุ่มซ้างทุม แล้ว
 ถึงกุ่มขาเป้ย แล้วถึงภูเขาปรางค์ แล้วถึงขุนแม่พรวาก ทิศปัจฉิมไปถึง
 สันกลาง แล้วถึงปงพุด แล้วถึงน้ำแก้ว แล้วถึงกุ่มแก้วเขาพูย แล้ว
 ถึงแม่ควา แล้วถึงกุ่ม่วง ทิศใต้ถึงกุ่มรูลา แล้วถึงม่อนจิกจ้อง
 แล้วถึงกุ่มขุนธรรม แล้วไปถึงเขาดังบาย ทิศตะวันตกไปถึงเขาหม้อ
 แล้วถึงเขาคอกวัว แล้วถึงทุ่งแซม่าน แล้วไปประจบหินหลักไก่อ ท้าว
 องค์นี้มีฤทธิเดชปราบบ้านน้อยเมืองใหญ่ทั่วไป ทิศหรีดเขา ๗ ก้อน
 เส้าเป็นแดน ทิศทักษิณประตูลินเป็นแดน ประจิมเขาลังกาเป็นแดน
 ถ้าบุคคลผู้ใดอยากจะรู้ชัดจะแจ้ง ก็ให้ไปดูในแบบใหญ่ในนั้นเทอญ

แล้วท้าวก็สอนประเพณีธรรมเนียมปรีหานิยธรรม ให้ท้าวพระยาเสนา
อำมาตย์ราชบุตรทั้งหลายว่า ประเพณีธรรมเนียมปรีหานิยธรรม ๗
ประการนี้ บ้านเมืองใดมีแต่ราชบุตรไม่มีเจ้านาย ท้าวพระยาบ้านเมือง
นั้นก็หาได้มีความเจริญไม่ เขาก็จะเบียดเบียนซึ่งกัน เปรียบเหมือน
ดั่งสัตว์ที่อยู่ป่าหาเจ้ามิได้ ตัวใดมีกำลังแข็งแรง ตัวนั้นชนะ ไม่ว่า
ลูกเมียใครเที่ยวคุมเหงเอาตามอำเภอใจ และก่ดกันรบกันอยู่เสมอ
มิได้ขาด เพราะฉะนั้นท่านทั้งหลายจงพิจารณาดังนี้ เทอญ

ประการหนึ่ง มีเจ้านายไม่มีราชบุตรก็จะเป็นเจ้าเป็นนายด้วย
ใคร หรือจะเป็นเอาเองก็ได้ แต่ว่าราชการใหญ่น้อยเกิดขึ้นในเมือง
ท่านจะทำเอาเองจะตลอดหรือไม่ เพราะฉะนั้นโทษควรฆ่าก็จึงดีเสีย
โทษควรตีจึงด่า โทษควรด่าจึงสอนโดยความดี เป็นขุนหมื่นให้คิด
ถึงหมื่นชั้น เป็นแสนให้คิดแสนชั้น เป็นท้าวให้มีแสนดา เป็น
พระยาให้มีแสนหู ของดีหรือร้ายให้ฟังเต็มหูให้ดูเต็มตา ให้พิจารณา
เต็มใจ ที่สมควรก็ให้สมควร ไม่สมควรก็ทิ้งเสีย เป็นเจ้านายท้าว
พระยาให้มีความเมตตากรุณาราชบุตร เพราะเขาเป็นรื้อบ้านกำแพง
เมืองของท้าวพระยาป้องกันอันตรายไว้ เหตุว่าหมื่นหูแสนดา ครั้น
ราชบุตรมีความเจริญ บ้านเมืองก็รุ่งเรืองขึ้น เหตุนี้เจ้านายท้าว
พระยาควรที่จะรักไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน และให้สร้างรื้อบ้านกำแพงเมือง
เสียให้ดี เวลาเกิดศึกขึ้นแล้วจะได้เป็นที่พึ่ง

อนึ่ง ให้ป่าวประกาศราชบุตรทำบุญให้ทานและทำไร่ไถนาไว้
ข้างถนนหรือทางน้อยทางใหญ่ สร้างศาลาและบ่อน้ำไว้ให้คนไปมา

ได้อาศัย ทำเช่นนี้บ้านเมืองจะได้รุ่งเรืองไปข้างหน้า นี่เป็นเจริญเมืองที่ ๒

อนึ่งว่า อาญา จ วดุดิ คือ ว่าอาชญาตั้งไว้แต่ก่อน แต่จะจังกราชสอนต่อๆ มา ตโต ครุกัม อันว่าฉัตรหินของพระอินทร์ว่าเป็นของหนัก ยังมีเท่าโอวาสอาชญาของท้าวพระยาตั้งไว้แต่ก่อนหนึ่งคำโบราณว่า ทำเรือนไว้หลายทำ เลี้ยงม้าไว้หลายตัว ดังนี้ ให้ผู้ที่ไม่ตรึงกับด้วยท้าวพระยาต่างประเทศผู้มีความฉลาดในทางคติโลกหรือคติธรรม นี่เป็นเจริญเมืองที่ ๓

อนึ่ง ราษฎรผู้ใดทำการรุ่งเรืองแก่บ้านเมือง เป็นต้นว่าสร้างบ้านใหม่และทำไร่นาหรือทำสวนให้ถาวรไปข้างหน้า คนผู้นั้นเป็นการดี ท้าวพระยาอย่าได้ทอดถอนของมันเลย นี่เป็นเจริญเมืองที่ ๔

บ่าวของท้าวพระยาไปได้ไพร่เมืองเป็นเมีย มีบุตรชายบุตรหญิงก็คนก็อย่าเอาบุตรมันเป็นทาสไม่ควรแล ถึงว่าราษฎรทั้งปวงก็เป็นข้าแผ่นดินของท้าวพระยาทั้งสิ้น หรือบุตรมันไม่มีตัวมันตายก่อนเมีย ควรแบ่งเอามรดกมันครั้งหนึ่ง ไว้ให้เมียมันครั้งหนึ่ง แล้วอย่าได้เอาเมียมันเป็นทาส ปล่อยมันเป็นไพร่เมืองเทอญ นี่เป็นเจริญเมืองที่ ๕

อนึ่ง เสนาผู้รู้คติโลก คติธรรม ประเพณีธรรม อปรีหานิยธรรม และดับความร้อนของราษฎร และตัดสินความตามชอบธรรม ไม่รับสินจ้างสินบน เสนาผู้^{นี้}ดี ครั้นมันตายให้เลี้ยงบุตรภรรยาของมันต่อไป คือ คนเช่นนี้หายาก นี่เป็นเจริญเมืองที่ ๖

ประการหนึ่ง แพทย์หรือโหรทายและผู้ได้สวนความ คน ๓ จำพวกนี้ ครั้นเขาตายอย่าสืบแทนของเขา ลูกหลานเขามีก็ให้สืบแทนต่อๆ กันไป ลูกหลานไม่มีก็ให้เอาเผาไฟไหลน้ำเสีย นี่เป็นจริยเมืองที่ ๗

จะกล่าวอุปทานิยธรรมก่อนมี ๗ ประการ ดังนี้ คือ อภินุหาสนุนิปตฺตุนฺติ เป็นท้าวพระยาและข้าราชการให้พร้อมประชุมวันละ ๓ เวลา เพื่อจะได้พิจารณาข่าวสารและเหตุการณ์ที่จะบังเกิดขึ้นในเมือง กิตติ หรือหัวเมืองอื่น ประชุมดังนี้ เป็นอุปทานิยธรรมแล สมคฺคา วุฏฺฐหาปเนน ครั้นพร้อมประชุมแล้ว เมื่อจะลุกก็ให้ลุกขึ้นพร้อมกัน เมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้น ก็ให้พร้อมเป็นใจเดียวกัน นี่เรียกว่า อุปทานิยธรรมที่ ๒ อปฺยณฺตตํ น ปญฺญเปสฺสฺสนฺติ ปญฺญตตํ น สมฺมุจฺฉินฺทิสฺสฺสนฺติ อาชญาต่าง ๆ ที่ท้าวพระยาตั้งไว้แต่โบราณเมื่ออย่างใด ให้ถืออย่างนั้น อย่าเอาธรรมเนียมใหม่มาตั้งให้เดือดร้อนราษฎรมิควร นี่เป็นอุปทานิยธรรมที่ ๓ แล ปญฺทิตฺตโพรานเก มหฺลลเก สกฺกโรนฺติ เตสํ วณฺโณ สิตพฺพํ มณฺณิสฺสฺสนฺติ คนใดเป็นผู้เฒ่าผู้แก่รู้ธรรมเนียมโบราณบ้านเมืองแต่ก่อนและมีความสัตย์ วาจาเป็นมงคล ควรนับถือผู้นั้นเอาเป็นที่ปรึกษาถ้อยความ นี่เป็นอุปทานิยธรรมที่ ๔ กุลตฺติโย กุลกุมาริโย น โองฺกสฺส ปสฺยห วาเสสฺสฺสนฺติ หญิงใดมีรูปร่างงดงาม เจ้านายท้าวพระยาชอบพอใจอยากได้ แต่หญิงนั้นไม่สมัคร ก็อย่าคุมเหงเอาด้วยอำนาจไม่ควรเลย เจ้านายท้าวพระยาถือได้ดังนี้ ชื่ออุปทานิยธรรมที่ ๕ อนฺโต พหิทฺธา เจตฺยานํ พลิตฺทมมิกํ อปฺปฺริหาเปสฺสฺสนฺติ ในเขตบ้านแดนเมืองแห่งใดตำบลใด เป็นที่ค้ำับของ

ท้าวพระยาองค์ใดได้ครองเมืองเป็นเจ้าเป็นใหญ่ ก็จงทำตามโบราณ
ประเพณีแต่ก่อน บ้านเมืองจะได้มีความรุ่งเรืองขึ้น นี่เป็นอธินา
นัยธรรมที่ ๖ สีลวันดานัน ฐมมิกสมณพหุมนานัน ฐมมิกการุษา
วรณคุดติ สุตวิหิตา พระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงศีลได้สวดเรียนบำเพ็ญผล
ตามกิจฐานะของสงฆ์ คือ คณิถฐานะวิปัสสนาฐานะ ท่านอยู่ที่ใด ตำบล
ใด เจ้าผู้ครองเมืองต้องแต่งตั้งให้ผู้ใหญ่ที่อยูบ้านนั้น ตำบลนั้น ดูแล
รักษา อย่าให้มีอันตรายต่าง ๆ เป็นต้นว่า โจรภัย โจรภัย ให้ท่านได้
ทำกิจฐานะของสงฆ์ตามสะดวก นี่เป็นอธินาณัยธรรมที่ ๗ และท้าว
สั่งสอนเสนาอำมาตย์ราชฎาทกประการ และหัวเมืองทั้งหลาย ก็
กระทำตามคำสอนของท่าน บ้านเมืองก็รุ่งเรืองมีความเจริญขึ้นทุก
เดือนทุกปีแล

ท้าวครองสมบัติได้ ๓ ปี ก็ได้บุตรชายผู้ ๑ ในวันอังคาร
เดือน ๕ กลางเดือน ปีเถาะ ตรีกษ ยามจะย่ำรุ่ง ครันเกิดมาแล้วท้าว
ก็เรียกโหรทายมาทายดูกุมารผู้นี้จะดีหรือร้าย โหรทายยามก็เอาปี
เดือนวันยามมาประสมกันเข้า แล้วคุณหารตามตำราที่รู้ได้ว่า จันทร
กับเสาร์อยู่เมฆ ราหูอยู่กุมภ์ อังคารอยู่มังกร พุธพฤษอยู่กรกฎ
ศุกรอยู่ดลย์ ลัคณ์อยู่มีน คนไหนเกิดมาได้ดังนี้ ตามคัมภีร์ว่าคนนั้น
จะได้เป็นกษัตริย์ แล้วโหรก็กราบทูลว่าพระราชากุมารองค์นี้ ครัน
ใหญ่มาจะได้เป็นเอกราชปราบชมพูทวีปทั้งปวง แต่ว่าเหาะเหินเดิน
อากาศยังมีได้แล ครันกุมารผู้นั้นเกิดมาได้ ๑ เดือนถ้วน ท้าวก็เรียก
เสนาอำมาตย์ญาติวงศ์ทั้งปวงอันอยู่ในเมืองเงินยาง มากระทำมหารหะ
คือว่า ทำขวัญผูกมือแห่งกุมารให้เป็นมงคลแล้ว ตั้งพระนามว่า ขุน

เจียง ครั้นถึงเวลากลางคืนเครื่องทิพย์ ๓ ประการ ก็เกิดมาเทียม
 ขุนเจียง คือว่า พระแสงทิพย์เล่ม ๑ ตระบองทิพย์ ๑ คนโทหิน ๑
 เกิดมาพร้อมกันทั้ง ๓ อย่าง เมื่อตติยศักราชได้ ๔๒๑ มาถึงตติยศักราช
 ๔๒๓ ปีเถาะ จัตวาศก พระนางเทวีกีประสูติได้บุตรชายผู้หนึ่ง ทรง
 พระนามว่า ขุนจอม

ครั้นกุมารทั้ง ๒ เจริญใหญ่ขึ้นแล้ว ฝ่ายขุนเจียงก็เที่ยวหา
 เรียนวิชาต่าง ๆ คือ หัดเพลงจับช้าง จับม้า และเพลงอาวุธต่าง ๆ ได้
 ชำนาญแล้ว ครั้นถึงอายุได้ ๑๖ ปีไปคล้องช้างเมืองน่าน พระยา
 น่านองค์ชื่อพลทะวะ มีความชอบยกลูกสาวผู้ชื่อนางจันทาให้แก่
 ขุนเจียงกับช้าง ๕๐ เชือก ต่อมาได้ปี ๑ ถึงอายุได้ ๑๗ ปี ไปคล้อง
 ช้างเมืองแพร่ พระยาแพร่องค์ชื่อพรหมวังโส ยกลูกสาวผู้ชื่อนาง
 แก้วอิสตรี ให้ขุนเจียงกับช้าง ๕๐ เชือก ขุนเจียงมีช้าง ๓๐๐ เชือก
 มีช้างเชือก ๑ ชื่อพานทองเป็นประธาน เมื่อเวลาขุนเจียงจะได้ช้าง
 พานทองนั้น เวลากลางคืนจะใกล้รุ่งเทวดามาทูลว่า มหาราช อยาก
 ได้ช้างเผือกประเสริฐหรือ ยังมี ๓ เชือก ๆ ๑ ชื่องาไฟ ครั้นทรง
 เสด็จไปทางใดย่อมไหม้ทั้งโลก ตัวที่ ๒ ชื่ออ้ายกำ งาเขียวแทงคน
 เดียวตายทั้งทวีป ตัวที่ ๓ ชื่อพานทองย่อมนำท่านปราบทวีปได้
 ครั้นท่านอยากได้ตัวใดก็เลือกเอาตามชอบใจเทอญ ฝ่ายขุนเจียงมิได้
 พิจารณาผลาดออกปากว่า เราจะเอาช้างพานทอง เทวดาก็ว่าพຼ່งนี้
 เข้าท่านจงไปอยู่ท่าน้ำคอยเอา ครั้นเห็นนาศ ๓ ตัวล่องน้ำมาท่านจง
 จับเอาตัวที่ ๓ นั้นเทอญ หากแม้ว่าช้างพานทองแล้วแล ว่าท่านนั้น
 แล้วก็หายไป เทวดาพูดเป็นปัญหาวว่า ช้างงาไฟเสด็จไปทางไหนย่อม

ใหม่ไปทั้งโลกนั้น ปัญหาว่า ได้เมืองหนึ่งแล้วย่อมได้ทั้งโลก ช้างก่า
งาเขียวแทงคนเดียวตายทั้งทวีปนั้น ครั้นได้เมืองหนึ่งแล้ว ย่อมได้ทั้ง
ทวีป ช้างพานทองจะนำท่านไปปราบทวีปนั้น คือว่าทรงช้างพานทอง
ไปถึงไหนย่อมปราบได้แต่เพียงนั้น ถ้าแม้นขุนเจียงจะเอาตัวอื่นก็ได้
แต่ว่าออกปากจะเอาช้างพานทอง เพราะฉะนั้นนาครีที่มาก่อน ๒ ตัว
ไม่เอา จับเอาตัวที่มาตามหลัง ครั้นขุนเจียงได้ช้างพานทองแล้ว ก็
อยู่เป็นอุปราชรองขุนจอมธรรมในเมืองกุฎามยาว

ฝ่ายขุนจอมธรรมครองสมบัติได้ ๒๑ ปี อายุ ๕๙ ปีก็สวรรคต
ขุนเจียงครองเมืองแทนต่อมาได้ ๖ ปี ท้าวกวมาต่อสู้เมืองเงินยาง
เชียงแสน มีท้าวกวและเองกาเป็นประธานแก้ท้าวพระยาท่งปวง มี
รี้พล ๓ ล้าน ช้าง ม้ากว่าแสน ฝ่ายพระขึ้นผู้ครองเมืองเงินยางเชียง
แสน จึงใช้เสนาผู้หนึ่งชื่อหมื่นพิจิตรารับราชสาสน์ได้แล้วก็รีบด่วน
ไป ครั้นถึงแล้วก็เอาราชสาสน์ยื่นถวายขุนเจียง ๆ รับแล้วก็อ่านดู
เนื้อความว่า บัดนี้ท้าวกวและเองกาพากันเอารี้พลมาเป็นอันมากมาย
ขอหลานจงรีบขึ้นมา ส่วนว่าราชสมบัติทั้งปวงและนางโศคาแพงเมือง
นั้น บุกก็จะยกมอบให้หลานทุกประการ ขุนเจียงครั้นอ่านหนังสือจบ
แล้วก็ชอบใจขึ้นทันใด เปรียบตั้งพระอินทร์จะไดรบกับบ่อสุร แล้ว
ท่านก็ให้ตีกลองมงคผลภณี่ร้องป่าวรี้พลโยธา และท้าวพระยาเมือง
น้อยเมืองใหญ่ คือ เมืองกอ เมืองเทิง เมืองกวา เมืองงาว เมืองคอบ
เมืองคำ เมืองเชียงแลง เมืองชะเอียบ เมืองมวน เมืองสะ เมืองปง
เมืองอ้อย เมืองงิม เมืองหางว แซ่หุ่ม แซ่หลวง เมืองวัง ปากบ่อง

หนองขวาง แห่เลี้ยง เชียงแซ่ แซ่ก้อด แซ่หาน แซ่ลุง ครั้นมา
พร้อมแล้วก็ตั้งกองทัพอู่แห่งหนึ่ง นับดูกำหนดรีพลมีแสนสามหมื่น
สามพัน ช้าง ๗,๐๐๐ ม้า ๓๐,๐๐๐ ตัว ท่านพักเอาชัยอยู่ที่นั่น จึงได้
ชื่อว่า ดอนไชย คือว่าบ้านแม่ไชย ทหารไปสอบซ่อมเพลงอาวุธที่
หนองหลวง ๆ นั้นจึงได้ชื่อว่าหนองหารต่อมา บัดนี้ ปากคนไม่อยู่ที่
เรียกกันว่าหนองหาง จนถึงทุกวันนี้แล ครั้นจัดรีพลพร้อมแล้วก็ยก
ออกไปถึงแม่หาด คือห้วยคอกหมู ฝ่ายนางอัคคมเหสีทั้ง ๒ ครั้นส่ง
ทางไปถึงที่นั่นแล้วก็เอาช้างไปรวมกัน แล้วจึงกราบลาว่าจะกลับมา
เมือง ก็ถวายพรแก่พระเจียงว่า สวามี ข้าแต่พระสวามี ท่านไปครั้งนี้จง
มีความเจริญสุขทุกประการ ให้ชนะศัตรูทั่วโลก แล้วจึงกลับมาบ้าน
เมืองเราอย่าให้ช้านานเทอญ เหตุตั้งนั้นตำบลนี้จึงได้ชื่อว่ารวมช้าง
คือ เดิมว่าแม่ก้อดยาวเหนือห้วยคอกหมู ต่อมาบัดนี้ปากคนไม่เที่ยง
เรียกกันว่า คล้องช้างจนเท่าทุกวันนี้แล

ฝ่ายว่าพระเจียงก็ส่งนางทั้ง ๒ ว่าพี่ไปครั้งนี้ ครั้นนานหลาย
ปีไม่กลับมา นางทั้ง ๒ จงไปอยู่ด้วยบิดามารดาของนางเทอญ กล่าว
เท่านั้นแล้วก็ยกไปถึงเมืองครีว ครั้นถึงแล้วก็ผูกพรานป่าผู้หนึ่งเข้า
ไว้คันทิ้ง เมืองนั้นจึงได้ชื่อว่าแซ่พรานจนทุกวันนี้แล จากนั้นไป
ถึงเชียงตุง เชียงช้าง ลำดับไปจนถึงเมืองเงินยางเชียงแสนแล้ว เข้า
ประตูเมืองทิศตะวันตก ครั้นถึงแล้วพระชั้นก็มอบสมบัติทั้งปวงให้
และนางโศคาแพงเมืองให้เป็นอัครเทวีแก่ขุนเจียง แล้วท่านก็ทำขวัญ
รีพลขุนเจียง ๓ วัน แล้วจึงออกรบด้วยแก้ว ขุนเจียงก็ทรงช้าง
พานทองเข้าต่อสู้ช้างพระยาจันทบุรี ๆ ก็ทรงช้างตัวซ้อสุรสงครามเข้า

ต่อสู้ช้างขุนเจียง ๆ ก็เอาง้าวฟันคอพระยาจันทบุรี ๆ ก็ตายอยู่บนคอช้างนั้นแล

ฝ่ายพระยาแก้วผู้เป็นพี่จึงร้องว่า อย่าพึงรีบฟันกันโดยง่ายนี้นะ ช้างแพตัว ๑ ก็คงได้ชนะตัว ๑ ช้างดีเรายังมีอยู่หลายตัว เล่นกันให้สนุก ๆ ว่าแล้วก็ขึ้นช้างตัวซื่อแก้วคุณเมืองเข้าต่อสู้ช้างพานทอง ๆ ก็บ่ายงารับจับแทง ถูกต้นคอช้างแก้วคุณเมือง ๆ ก็ล้มละลายตายเสียเปล่า พระยาแก้วก็วิ่งไปเอาช้างแก้วปราบเมืองมาอีก ช้างพานทองก็แทงตาย พระยาแก้วก็ไปเอาช้างตัวซื่อแก้วบุญเรืองเข้าต่อสู้ช้างพานทอง ๆ ก็แทงด้วยงาก็ถูกต้นคอช้างแก้วบุญเรืองก็ล้มลงกับที่ ขุนเจียงก็เอาง้าวฟันพระยาแก้วตายทั้งช้างทั้งคน ฝ่ายรพีผลแก้วก็แตกตื่นไป ทหารเมืองเงินยางเชียงแสนและเมืองฝางก็ขับไล่ตามทัน จับได้แก้ว (คือ ซาดีฮ่อ) หมื่นคน ได้ทั้งช้างม้า เอาขังไว้ในเมืองเงินยางเชียงแสนที่นั่นแล

เมื่อจะเกิดศึกนั้นเกิดด้วยประการใด ผู้อ่านผู้ฟังยังมิได้รู้คํามูล เพราะฉะนั้นจะกลับกล่าวให้รู้ชัดก่อน ต้นเหตุว่า เมื่อนางโศคาแพงเมือง และนางอามแพงจันทองสองคนพี่น้องนั้น ใหญ่มาพอประมาณอายุ ๑๕ ปี มีรูปร่างงดงามหาที่เปรียบมิได้ ขณะนั้นความปรากฏไปทุกบ้านทุกเมืองว่า นางรูปทิพย์เกิดที่เมืองเงินยางเชียงแสน ทุกท้าวพระยาก็มีความปรารถนาอยากได้เป็นเทวี คือ เมืองโกสัมพี เมืองกลิงคราช เมืองสาวตติ เมืองกบิลพัสดุ์ เมืองหงสาวดี เมืองอโยธยา ต่างองค์ก็อยากได้จึงยกกริพลมาทุกบ้านทุกเมือง

ส่วนพระยาจันทบุรีและเอกราทั้งสองพี่น้องพูดกันว่า เราจะเอาให้ได้ พี่เอานาง ๑ น้องเอานาง ๑ ว่าแล้วก็กริพลมาเป็นอันมาก ฝ่ายท้าวพระยาที่มาจากทิศใต้ต่างองค์ต่างกล้าหาญแข็งแรงเหมือนกัน เข้าต่อสู้แควและลาวล้านช้าง ก็แพ้แควและลาวล้านช้าง ฝ่ายแควและลาวล้านช้างก็ว่าท่านทั้งหลายจะรบพวกข้าพเจ้าเห็นจะไม่สมนึก โดยง่าย เพราะวารีพลของข้าพเจ้ามีมาก มิฉะนั้นให้ท่านมาชนช้างด้วยกันตัวต่อตัวเทอญ ฝ่ายแควและลาวล้านช้างพูดท้าทายแข็งแรง ดังนี้ หากใครจะชนช้างต่อเขามิได้ ท้าวพระยาทั้งหลายก็กลับมาบ้านเมืองแห่งตน เหตุว่าสู้แควและลาวล้านช้างมิได้

ฝ่ายพระยาขึ้นผู้ครองเมืองเงินยางเชียงแสนจึงได้ใช้เสนามาเชิญขุนเจียง ครั้นขุนเจียงมารบได้ชนะแล้ว พระยาขึ้นก็มีความชอบใจ จึงยกนางทั้ง ๒ ให้ขุนเจียงแล้วมอบสมบัติบ้านเมืองทั้งปวงให้แล้ว ตั้งพระนามขึ้นใหม่ว่า พระยาเจียงธรรมิกราช ให้อยู่เสวยเมืองเงินยางเชียงแสนที่นั่นแล

ฝ่ายว่าท้าวพระยาเมืองใหญ่เมืองน้อยที่จะมารบเอานางทั้งสองคนนั้น ก็แพ้แควและลาวล้านช้างแล้วแตกไป ครั้นรู้ข่าวว่าพระยาเจียงธรรมิกราชได้ชนะแควและลาวล้านช้างแล้วตั้งนั้น เขาก็โน้มตัวเข้าพึ่งสมภาร ก็พากันอภิเศกแล้วยกพระนามว่า พระเจืองฟ้าธรรมิกราช และสร้างหออุทุมพรขึ้นสูง ๑๐๐ คอกแล

ขณะนั้น พระยาลุ่มฟ้าเกล้าพิมานวิเทราษและพระยาจุพนีทั้งสองพี่น้องหวังใจว่าจะมาเอานางทั้งสอง พอมาถึงกลางทางก็ทราบเหตุการณ์ว่า พระยาเจียงได้นางแล้วเขาก็กลัวอำนาจ ฝ่ายพระยาทั้ง

สององค์ก็มีของบรรณาการสิ่งละ ๑๐๘ เป็นต้นว่า เงินทองของต่างๆ และอ่างเงิน ๒ อ่าง แล้วเติมหอขึ้น ๑๒ ศอก หอก็มาเติมขึ้นอีก ๑๒ ศอก เป็น ๑๒๔ แล้วอภิเษกขึ้นใหม่ ตั้งพระนามว่า ไชยনারายณ์ สรรวมิกราช ตามออกบัตรหมายลายแทงหินงา ๑๒ ศอก มี ๒ ที่เป็น ๑๔๐ ศอกแล แต่นั้นมาหอและแกวทิศตะวันออก ทิศเหนือ ทิศใต้ เมืองโกสัมพี กลิงคราช หงสาวดี อโยธยา ก็น้อมถวายดอกไม้เงินทองแด่นั้นมาแล

ฝ่ายว่าพระยาธรรมิกราชท่านกลัวจะเดือดร้อนบุตรลูกหลานต่อไปข้างหน้า จึงยกแกวไปเป็นเจ้าเมืองว่อง แล้วตัดส่วยไร้ออเสียให้เป็นเมืองเสมอกัน แล้วก็จารึกอักษรใส่ในศิลาไว้ในเมืองมิลิธานคร ในปีวอกเอกศก ศักราชได้ ๕๐๒ ปี เมื่อท่านปราบชมพูทวีปนั้น พระชนม์ท่านได้ ๒๗ กำลังกล้าหาญแข็งแรงนัก จึงรับสั่งให้พวกลูกคำต่างประเทศว่า ท่านทั้งหลายเที่ยวหัวเมืองใหญ่น้อยทั้งปวง ท่านทราบข่าวว่าเมืองไหนจะชนข้างบ้าง ครั้นทราบแล้วจงแจ้งความให้เราด้วยเทอญ ท่านก็ส่งลูกคำไปทั่วทุกตำบล ฝ่ายท้าวพระยาหัวเมืองทั้งปวงไม่แข็งแรงต่อสู้อำนาจท่านได้ ก็พากันอ่อนน้อมพึ่งสมภารทั้งสิ้น ต่อมาพระชนม์ท่านได้ ๕๐ ปี ยังมีลูกคำแกวพวกหนึ่งไปค้าเมืองแมนตาตอกครอบฟ้าตาหยัด เสนาเมืองนั้นครั้นเห็นแกวเข้าไปในเมือง ก็ต้อนรับเชื้อเชิญจับมือเข้าไปพูดที่สัดล่อลวงเอาใจความได้แล้ว ก็นำความไปกราบทูลเจ้าของตนทุกประการ ครั้นพระยาแมนตาตอกครอบฟ้าตาหยัดได้ทราบความแล้ว ก็ให้หาตัวลูกคำมาแจ้งความให้ลูกคำฟังว่า เราอยากชนข้างต่อพระยาธรรมิกราช

นักรบท่านนั้น ครั้นลูกค้ำทั้งหลายทราบแล้วก็พากันกลับ พอถึงเมืองแล้วก็เข้ากราบทูลพระยาธรรมิกราช

ฝ่ายว่าพระยาธรรมิกราช ได้ยินเนื้อความของพวกลูกค้ำมา กราบทูลดังนั้น จะตรัสว่าตนของพระองค์นั้นแก่ชราเสียแล้ว ก็ตรัสไม่ได้ เหตุว่าเป็นผู้ใหญ่ ออกปากแล้วกลับก็ได้ แต่ไม่ควร ท่านก็เรียกราชโอรสทั้ง ๕ พี่น้องมาประชุมพร้อมแล้ว ก็แต่งให้ลาวเงินเรืองผู้พี่อันเป็นบุตรนางอามแพ่งจันผงนั้นให้เป็นกษัตริย์ครองสมบัติเมืองเงินยางเชียงแสนและหัวเมืองขึ้นทั้งปวง ฝ่ายลาวเจืองผู้เป็นพี่และบริวารพัน ๑ ให้ไปเสวยเมืองแกวหลวง แล้วทำหอสงฆ์ที่ภูเขาเหมือนเมืองแกวสูง ๑๐๐ ศอก แล้วอภิเศกให้เป็นเจ้าแห่งราชรัฐในเมืองแกวทั้งปวง แล้วแต่งลาวปาวผู้น้องและบริวารพัน ๑ ให้ไปเสวยเมืองจันทบุรี ให้เป็นเจ้าเป็นใหญ่แก่ลาวทั้งปวง

ฝ่ายบุตรนางโศคาแพ่งเมืองนั้นผู้พี่ชื่อขุนคำร้อย ๆ นั้นให้เสวยเมืองไชยนารายณ์เมืองมูล ให้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ฝ่ายหัวเมืองทิศอาคเนย์ทั้งสิ้น แล้วแต่งเจ้าสร้อยเบ็ญผู้น้องให้เป็นอุปราชในเมืองเชียงเรืองทิศตะวันตก เสร็จการแล้ว ท่านก็ยกกริพลทหารรวมมี ๔,๔๐๐,๐๐๐ คน ครั้นได้ฤกษ์ก็เสด็จออกจากเมืองเหรียญนครเงินยางเชียงแสนไปได้หลายราตรี พอไปถึงเมืองแมนตาดอกครอบฟ้าตาทียึดแล้ว ท่านก็เห็นเมืองนั้นเป็นหินคมยิ่งนัก ทางจะเข้าไปเมืองนั้นก็จำเพาะมีทางเดียวจะเข้าไปก็เป็นที่กันดารนัก ส่วนตนของพระองค์ก็ชราแล้ว ทั้งช้างก็ชราด้วยกันที่จะได้ชนะเขานั้นก็เห็นยาก มองไม่

เห็นเสียแล้ว พิจารณาดังนี้แล้ว ก็เปลื้องเสื้อและผ้าพันพระเศียรใส่ผอบทองคำ แล้วใช้อำมาตย์ผู้ ๑ เอากลับมาให้พระนางอัครเทวี

ฝ่ายนางอัครเทวีอยู่หลังก็มีเหตุเกิดขึ้นอย่างอัศจรรย์ ๑๐ ประการ คือ (๑) หนูกระโดดลงมากลับเป็นกระบือชนกัน (๒) ถ้วยชามอยู่บนโต๊ะพลัดตกลงมาเป็นตะพานน้ำ (๓) เรืออยู่ท่าหน้ากลับเป็นตะกวดวิ่งไปซ่อนตัวอยู่ภูหิน (๔) คามุงเรือนย้อยตกลงกลับเป็นภมร (๕) ผึ้งมาทำรังติดอยู่พระเขนยของพระองค์ (๖) ภูเขาเคลื่อนพัง (๗) ก้อนหินกลับเป็นเงือก (๘) เห็นปลาตัวหนึ่งดำใหญ่เท่าเรือ (๙) เสื้อโคร่งเข้าในเมือง (๑๐) พระเขนยอิงของพระองค์ตากไว้ ลืมเก็บ ฝนตกใส่ถึง ๒๔ วัน นิमितต์เกิดมีดังนี้ มีหน้าซ้ำได้เห็นภูเขาผ้าเสื้อของพระองค์ ซ้ำยังตกใจก็พากันโหม่นสเสียวใจร้องให้ทั่วทั้งพระนคร ว่าแต่นี้ไปข้างหน้าจะมีได้เห็นหน้าพระองค์ต่อไปแล้ว

จะกล่าวถึงพระยาแมนตาตอกครอบฟ้าตาหยัดก่อน ฝ่ายพระยาแมนตาตอกครอบฟ้าตาหยัดนั้นก็มิอาชญาให้เสนาราชฐาทำขานหิน แล้วทำสะพานพาดไว้ให้หมีนพอทำเสร็จแล้ว พระยากษัตริย์ทรงช้างตัวชื่อไชยนารายณ์คอยพระยาธรรมิกราชฯ ทรงช้างพานทองแล้วไต่ขานหินไป พอเท้าเหยียบสะพานประมาณงาจดกัน สะพานก็พลัดตกลงหลุม ช้างชื่อพานทองก็ตกไปตามสะพานงาแขงเข้าดิน ฝ่ายพระยาแมนตาตอกครอบฟ้าตาหยัด ก็เอาง้าวข้างตัดคอพระยาธรรมิกราชฯ ที่สันชีพอยู่ที่นั่น ฝ่ายทหารพระยาธรรมิกราชก็เข้าแย่งชิงเอาพระเศียรของพระยาธรรมิกราชได้แล้ว ก็เอาใส่หีบหามกลับพอมายังเมืองเชียงราย เสนาก็แตกกันมากคนละที่ละทาง พระยา

เจืองฟ้าธรรมิกราชสวรรคตเมื่อศักราชได้ ๕๒๔ ปีชวด อายุท่านได้ ๗๔ ปี เสวยสมบัติได้ ๕๓ ปี และพวกเสนาอำมาตย์ข้าราชการทั้งปวงก็พากันเอาพระเศียรก่อเป็นเจดีย์ไว้ในเมืองหริณนครเชียงแสนนั้นแล แต่นั้นมา ท้าวจอมผาเรืองครองราชสมบัติแทนได้ ๑๕ ปีก็สวรรคต แล้วขุนแพ่งองค์เป็นบุตรครองสมบัติแทนได้ ๗ ปีก็สวรรคต ส่วนว่าในเมืองเงินยางเชียงแสนก็สิ้นเชื้อวงศ์ ไม่มีใครจะสืบแทนแล

บัดนั้น จะกล่าวถึงขุนจອງองค์น้อง ท่านครองสมบัติเมืองพะเยา กว้างเรื่องสุขเกษมยิ่งนัก เหตุท่านได้เรียนอปริหานิยธรรมและประเพณีธรรมด้วยบิดา แล้วก็กระทำตามคำบิดาสั่งสอนทุกประการ เพราะฉะนั้นบ้านเมืองก็มีความเจริญขึ้น อยู่มาได้ช้านานก็มีราชบุตร ๒ องค์กล่าหาญยิ่งนัก องค์พี่ชื่อขุนเหิง องค์น้องชื่อขุนแก้วแว่นเมือง และจะกล่าวถึงเมืองเงินยางก่อน ครั้นขุนแพ่งถึงแก่กรรมแล้ว ไม่มีใครจะสืบแทนพระราชสมบัติ ฝ่ายเสนาทั้งปวงประชุมตกลงกันแล้ว ไปเชิญเอาพระราชโอรสของขุนจອງองค์ชื่อขุนเหิง พี่ขุนแก้วแว่นเมืองในเมืองพะเยามาเสวยสมบัติเมืองเงินยางเชียงแสน ฝ่ายขุนจອງเสวยสมบัติในเมืองพะเยาได้ ๒๐ ปี อายุ ๖๙ ก็สวรรคต ขุนแก้วแว่นเมืองเสวยสมบัติแทนบิดา และจะพรรณนาท้าวพระยาตั้งแต่ท้าวจอมผาเมืองมาถึงจำเมืองได้ ๑๓ ชั่วท้าวแล้ว ย่อมเสวยเมืองพะเยาทุกองค์ และท้าวจำเมืองประสูติจากกรรมมารดาเมื่อศักราชได้ ๖๐๐ ปีจอ ทศศกเดือน ๔ ขึ้น ๑๕ ค่ำ วันพฤหัสบดี ยามรุ่ง ๕ อยู่กรกฎ ๑.๒.๔.๖.๗.๘. ลัคน้อยก็อยู่ ๓. อยู่ธนู ๑. อยู่เมษ ฤกษ์ ๑๗ ดวง ชื่ออนุราระ ตามคัมภีร์ว่าท้าวองค์นี้จะมีบุญมาก

อยู่มาถึงอายุได้ ๑๕ ปี ไปเรียนวิชาด้วยฤๅษีองค์ ๑ ชื่อเทพ
 อยู่ภูเขายอดดวัน เรียนได้ปี ๑ พอชำนาญญาณคล่องแล้ว ถึงอายุได้
 ๑๖ ปี ไปเรียนด้วยสุกกทันตฤๅษีที่อยู่ภูเขามือเมืองละโว้ได้จบบริบูรณ์
 บรรดามนต์ทั้งปวง สององค์ด้วยกัน พระร่วงเป็นครูเดียวกัน จำเมือง
 อยู่พะเยา พระร่วงอยู่สุโขทัย ฝ่ายจำเมืองพอลบถึงเมืองแล้วก็อยู่
 เป็นอุปราชรองบิดา ครั้นบิดาสวรรคตแล้ว จำเมืองก็ครองสมบัติ
 แทนบิดา ในปีมะเมีย ทศศก ศักราชได้ ๖๒๐ ปี ครั้นท่านได้ครอง
 สมบัติแล้ว บ้านเมืองก็มีความสุขเกษมเย็นนัก เหตุว่าท่านจำเมือง
 องค์นี้มีเดชานุภาพเสด็จไปทางใด แดงก็มีร้อนฝนก็มีไต้ตก ท่านว่า
 ให้แดงก็แดง ท่านว่าให้บดก็บด เพราะฉะนั้นจึงได้ชื่อว่าจำเมืองแล
 เมืองพะเยาและเมืองเงินยางเชียงแสน เป็นไมตรีกันตั้งแต่ขุนขึ้นมาถึง
 ขุนจอง ต่อ ๆ มาถึงมังรายและท่านจำเมือง ก็สืบไมตรีมิให้ขาด
 แต่ลาวเหิงมาถึงมงคลมังรายได้ ๑๒ ชั่วราชวงศ์แล เมื่อมังรายประสูติ
 จากครรภ์มารดาบามรุ่ง วันอาทิตย์ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีจอ ทศศก
 ศักราชได้ ๖๐๐ ต่อมาถึงปีมะแมเอกศก ศักราชได้ ๖๒๑ ท่านก็ได้
 ครองสมบัติแทนบิดา แล้วท่านก็มีความกตัญญูคิดถึงญาติวงศ์พงศา
 ท่านก็ใช้เสนาไปถามข่าวดูดีร้ายประการใด ก็ให้มาเป็นสามัคคีพร้อม
 ด้วยกัน

ฝ่ายว่าท่านพระยาทั้งปวงก็ว่าพวกข้าพเจ้านี้ เป็นเชื้อวงศ์ท้าว
 ลวะจักรราช ใครคุมเหงมิได้ ไม่ต้องประชุมใคร ว่าตั้งนี้ทุกเมือง ฝ่าย
 มังรายก็พิจารณาเห็นว่า บ้านเมืองอยู่ใกล้กันไม่เป็นสามัคคีด้วยกันรักษา

ราชวรภัยาก ท้าวจิ้งกรัพลไปตีได้เมืองบวก เมืองเชียงไร่ เมืองบง
 เชียงคำ เชียงเงิน เชียงช้าง เชียงทอง เมืองเทิง ๑๘ หัวเมือง ถึง
 ศักราชได้ ๖๒๔ ปีจอ จัตวาศก มังรายมาสร้างเมืองเชียงราย เดือน ๒
 ขึ้น ๑๕ ค่ำ วันอังคาร เวลาเช้าลงมือทำกำแพงถึงย่ำค่ำ แต่ย่ำค่ำเท่า
 ถึงแสงทองขึ้น จึงเสร็จบริบูรณ์ แล้วท่านก็ใช้มนตรีผู้หนึ่งชื่ออ้ายฟ้า
 ม้านไปขอเอาเมืองแช่พราน และเชียงเคี่ยน ด้วยท้าวจำเมือง ๆ กี่ว่า
 ไ้อ้เหตุไฉน แช่เหียง แช่ลู่ ปากบ่อง หนองขวาง อีตาท้าวเจ้าขุน
 เหิงลาวเอาไปเสียแล้ว บัดนี้เกลอเจ้าข้ามาขออีกเล่า ฝ่ายว่าอ้ายฟ้า
 ม้าน ก็เป็นคนเข้าใจพูดก็กราบทูลว่า กระหม่อมฉันเห็นสมควรให้
 ครั้นไม่ให้ก็เห็นจะขาดไมตรีกัน ต่อภายหลังเอาคืนมาอีกก็ได้ เมือง
 เชียงรายนี้เห็นจะไม่ถาวรไปข้างหน้า เหตุว่า แรกจะสร้างเมืองนั้น
 นิमितเกิดขึ้นอย่าง ๑ ก็เคลื่อนคลาดไปเสียแล้ว นิमितนั้นคือ พระยา
 นาคองค์หนึ่งมาบอกให้มังรายว่า พรุ่งนี้ให้มังรายไปหาที่ทำน้ำ อย่า
 ให้ทันอรุณขึ้น ฝ่ายมังรายก็บรรทมตื่นสาย ครั้นไปถึงทำน้ำก็ไม่เห็น
 พระยานาค เห็นแต่รอย เพราะฉะนั้น กระหม่อมฉันนี้กว่าเมือง
 เชียงรายคงจะไม่ถาวรไปข้างหน้าเลย ฝ่ายจำเมืองจึงว่า ครั้นท่านจะ
 เอา ก็ให้เอามนตรีอ้ายฟ้าม้านมารับเอา เมื่อจะเอาไปก็มีในท่าน จะได้
 คินมากมีในท่านเทอญ ครั้นเราให้ก็จะเสียของ ครั้นไม่ให้ก็จะหมอง
 ใจ ท้าวจำเมืองพูดเท่านั้นอ้ายฟ้าม้านก็ทูลลา ครั้นถึงเชียงรายแล้วก็
 คัดเอาใจความที่ดีมากราบทูลท้าวมังราย ๆ ก็พิจารณาดูเนื้อความว่า
 ท้าวจำเมืองเกลอกว่ามานี้ก็ถูกแล้ว ฝ่ายมังรายก็แบ่งเอาตามชอบใจ
 ของตนแล

จะกล่าวถึงพระร่วงผู้ครองเมืองสุโขทัยก่อน ฝ่ายพระร่วงก็คิดถึงจำเมืองผู้เป็นเกลอยู่เมืองพระยา ก็เสด็จออกจากสุโขทัยมาเยี่ยมดูจำเมือง ครั้นถึงแล้วก็สนทนากันด้วยถ้อยคำต่าง ๆ พระร่วงแลเห็นนางเทวีของจำเมืองมีรูปร่างงดงามบริสุทธิ์ดุจดั่งนางเทพธิดา พระร่วงปรารถนาจะเพียรพยายามเอาให้สมหวัง ยังมีคืนหนึ่งพระร่วงก็แต่งตัวให้เหมือนจำเมืองแล้วเข้าไปถึงที่นอนของนางนั้น ก็ทำสมพาสด้วยนางพระยา ฝ่ายนางไม่รู้ก็หวังใจว่าจำเมืองก็หนีเสีย ครั้นพระร่วงกระทำมคุณด้วยนางแล้ว ก็รีบออกจากห้องนาง มีช้านานในทันใดนั้นจำเมืองก็เข้าไปหานางอีก ฝ่ายนางเทวีก็ว่าในคืนนี้ดูแปลกประหลาดนัก พระองค์เข้าห้องหม่อมฉัน ๒ ครั้ง ฝ่ายจำเมืองพิจารณาตาก็เข้าใจได้ว่า นอกจากพระร่วงแล้วไม่มีใครจะแปลกปลอมมาได้ พระร่วงคิดคบฏต่อกุแล้ว ครั้นรุ่งเช้าจำเมืองก็เรียกรัพลสุรเสนามาประชุม เหตุว่าจะจับเอาพระร่วงให้ได้ ฝ่ายพระร่วงก็ได้รับรู้วาท่านจะจับตน ก็จำแลงเพศเป็นนกขุนทอง คือนกเอี้ยงบินไป ฝ่ายจำเมืองก็ตั้งอธิษฐานอินทร์พรหม ตามความสัตย์ได้ตั้งไว้ด้วยกันแล้ว เสกมนต์ไป ฝ่ายนางก็นอนอังกาลงก็ตกลงในหนองนั้น ๆ จึงได้ชื่อว่าหนองเอี้ยงจนเท่าทุกวันนี้ มีในแขวงเมืองพระยานั้นแล แล้วนกนั้นก็กลับเป็นโคแดงโตโตไปในสระแห่งหนึ่งอังกาลงเสียในที่นั้น สระนั้นจึงได้ชื่อว่าหนองวัวแดงจนเท่าทุกวันนี้ พอคนทั้งหลายจะไถลัน วัวนั้นก็กลับเป็นตุ่นตันเข้าดินไป ฝ่ายจำเมืองก็เสกเสียมด้วยทิพนมต์ซุดด้วยทันใด จำเพาะที่นั้นเป็นดินเขาหินแข็งเหลือเกิน ตุ่นต่วนนั้นตันไม่ไหว ทำว้าเมืองจับได้เป็นพระร่วงขึ้นมาแล้วให้พะทำมะรงจำคุกไว้ จัดให้ยายแก่ผู้หนึ่งอุปัฏฐากสำหรับกับข้าวทุกเวลา

ยังมีวันหนึ่งยายแก่ผู้นั้นไม่มีกับข้าวจะใส่สำหรับให้พระร่วง
 เสวย ยายก็เลยเห็นไม้ตาหีบ คือ ตับปิ้งปลาอันหนึ่งปลาติดอยู่นั้น
 ก็เอามาใส่สำหรับไปให้พระร่วงเสวย พระร่วงเห็นดังนั้นก็มีความน้อยใจ
 หนักอกพุดไม่ออก ก็รำพึงว่า โอ้ตัวกูหนอ จะมาสิ้นชีพอยู่ที่นี้หรือ
 ว่าไร ยายผู้นั้นมาตุภูมิกูถึงปานนี้ แล้วท่านก็ตั้งอธิษฐานว่า ถ้าและ
 อายุข้าพเจ้าจะยืดยาวต่อไปข้างหน้านานาน จะได้เป็นท้าวพระยา
 อย่างเดิมฉันนี้ จงให้ไม้ตาหีบนี้ออกรากออกไปขึ้นเดี๋ยวนี้ ว่าแล้วก็
 เอาไม้ตาหีบปักลงดิน ไม้ตาหีบก็ออกไปขึ้นทันใดนั้น จึงได้ชื่อว่า
 ไม้ตาหีบพระร่วงมาจนทุกวันนี้ ที่พระร่วงจำแลงเพศเป็นตุนตันเข้า
 ดินไปนั้น จึงได้ชื่อว่าบ้านตุนจนถึงทุกวันนี้ ที่กำแพงเมืองเอะเสียมชุด
 ตามหาดุ่น รอยชุดนั้นเป็นร่องไป ต่อภายหลังน้ำเดินได้ คนทั้งหลาย
 จึงเรียกกันว่า น้ำแม่ตุนต่อมาเท่าถึงทุกวันนี้

ฝ่ายท้าวจำเมืองก็ใช้ราชศาสน์ไปเชิญพระยามังรายผู้เป็น
 เกลอมมาพิจารณาเหตุการณ์ที่พระร่วงคิดนอกใจ ฝ่ายพระยามังราย
 ก็เสด็จมาด้วยเสนาบดีทั้ง ๔ และข้าราชการทั้งปวงมาพักอยู่บ้านเชียง
 หมั้น ฝ่ายท้าวจำเมืองและเสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็พากันเฝ้าพระร่วง
 ไปสู่พระยามังราย ๆ ก็ชี้แจงแสดงความผิดและขอบหลายประการ
 ต่างๆ ให้พระยาทั้งสองฟังเพื่อจะตัดความโทสะโมหะของพระยาทั้งสอง
 ให้เป็นเกลอเป็นมิตรกันต่อไปอย่างเดิม ตัดสินให้พระร่วงเสียทองคำ
 หนักเท่าตัวนางให้จำเมือง และพาเอางำเมืองและพระร่วงทั้งสองไป
 ในบ้านแห่งหนึ่ง ตั้งให้เป็นเกลอสหายกันอย่างเดิม คือว่าเกณฑ์ให้
 เป็นสหายกันเหมือนเก่า ตำบลนั้นจึงได้ชื่อว่าบ้านเกณฑ์เท่าถึงทุกวันนี้

นั้นแล แล้วเอาพระยาทั้งสองลงไปแม่น้ำสายตา แล้วให้เอาหลังพิงหรืออิงแม่น้ำสายตาอยู่ แล้วพระยามังรายก็ให้โอวาทว่า ตั้งแต่นี้ภายหน้าท่านทั้งสองอย่าคิดคดกบฏร้ายด้วยกันต่อไป แล้วก็ให้พระยาทั้งสองถือน้ำพิพัฒน์สาบานต่อกันว่า ท้าวทั้งสองลงอิงอยู่นานนี้ แม่น้ำนั้นจึงได้ชื่อว่า แม่อิงจนถึงทุกวันนี้ เมื่อแท้ท้าวทั้งสองมาถึงท่านนั้นท่านจึงได้ชื่อว่าท่าแห่จนถึงทุกวันนี้ ที่พระยามังรายตั้งโรงศาลหรือกว้านที่เอาท้าวทั้งสองไปตัดสินความนั้น ตำบลนั้นจึงได้ชื่อว่าบ้านกว้านจนถึงทุกวันนี้แล เมื่อราชบุตรทั้งหลายไปคอยฟังคำตัดสินพระรวงนั้นไปประชุมกันอยู่ตำบล๑ หรือบ่อนักอยู่ก็ว่า ตำบลนั้นจึงได้ชื่อว่าบ้านบ่อจนถึงทุกวันนี้แล ฝ่ายเจ้าเมืองก็ปฐจาด้วยมังรายว่า พระรวงนี้บิดาของเธอชื่อพระยาลือ ฝ่ายมารดาก็เป็นผีเสื้อ เธอตุมิฤทธิ์มาก จำแลงเพศเป็นอย่างไรก็ได้ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจะคืนทองคำหนักเท่าตัวนางให้เธอดีหรือไม่ ฝ่ายมังรายก็ว่าตามใจท่านเทอญ ฝ่ายเจ้าเมืองก็คืนทองคำให้พระรวงตั้งเก่าแล้วเอากันเป็นมิตรต่อไป

ฝ่ายมังรายก็กลับเมืองของตน ต่อมาได้ ๔ ปี พระยามังรายก็มาสร้างเมืองฝาง ท่านก็ทราบข่าวว่าเมืองลำพูนเจริญขึ้นมาก ก็มีความปรารถนาอยากได้ ก็ใช้ให้ฟ้าม่านไปกระทำเพียรพยายามเอาเมืองลำพูน อ้ายฟ้าม่านรับสั่งแล้วก็ไปตามคำพระยามังรายหากใช้ตนพอถึงเมืองลำพูนแล้วก็คิดตามปัญญา เห็นท่วงที่จะได้โดยง่ายก็ใช้ลูกน้องมากราบทูลพระยามังราย ๆ ก็เอารัพลเสนาลงมาเอาเมืองลำพูนเมื่อศักราช ๖๓๖ ปี ต่อมาได้ ๕ ปี ไปสร้างเมืองภูกาม ๆ แล้วได้

๓ ปี ไปตีเอาเมืองหงสาได้นางพาโคมาเป็นอัครเทวีมั่งราย ต่อมาได้
 ปี ๑ ไปตีเมืองอังวะแล้วเอาช้างม้องมา ๓๐๐ ครว้มาไว้เมืองเชียงแสน
 ต่อมาได้ ๖ ปี ศักราชได้ ๖๕๘ ปีวอก อัฐศก เดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ
 วันพฤหัสบดียามจะใกล้รุ่ง แรกสร้างเมืองเชียงใหม่ตั้งตลาดขายของ
 ตั้งแต่นั้นมาคนทำงานมีหมื่นคน ทำประมาณได้เดือนหนึ่ง เมื่อจะ
 สร้างเชียงใหม่ขึ้น มั่งรายก็ให้เสนาไปเชิญเจ้าเมืองที่เมืองพะเยา และ
 พระร่วงที่เมืองสุโขทัยมาช่วยพิจารณา ครั้นเจ้าเมืองและพระร่วงมาถึง
 เชียงใหม่แล้ว ท้าวทั้ง ๓ ก็พากันขึ้นอยู่บนยอดเขาสามยอดดูชะบวร
 เมือง พระยามั่งรายจึงถามพระร่วงว่า เมืองนี้จะเป็นมงคลหรือไม่
 พระร่วงจึงกล่าวว่า เมืองนี้เข้าศึกจะเบียดเบียนกระทำการร้ายมิได้ คน
 ไหนมีเงินพันหนึ่งมาอยู่เมืองนี้จะมีเงินหมื่น ครั้นมีเงินหมื่นมาอยู่
 จะมีเงินแสน ฝ่ายมั่งรายจึงว่า เกิดมาเป็นมนุษย์กลัวมันทำไมเข้าศึก
 แล้วมั่งรายจึงถามเจ้าเมืองว่าดีหรือไม่ในเขตต์แขวงเมืองนี้ เจ้าเมืองจึง
 ตอบว่าดีจริง เหตุว่าเนื้อดินมีพรรณรังสี ๕ ประการ มีไชย ๗ ประ-
 การ เมืองนี้มีสิทธิหนักแล แล้วท้าวทั้ง ๓ ก็ประชุมกันโดยถ้อยความ
 ต่างๆ แล้วก็พากันลงมาในเมือง ครั้นกระทำการสำเร็จทั่วบริบูรณ์แล้ว
 ยังมีฤๅษีองค์หนึ่งและท้าวเจ้าเมืองและพระร่วงทั้ง ๓ ก็กระทำไชยมงคล
 ให้พระยามั่งรายเป็นเอกราชเมืองเชียงใหม่ ครั้นเสร็จแล้วพระร่วง
 ก็เสด็จกลับเมืองของตน ฝ่ายเจ้าเมืองก็อยู่ด้วยมั่งรายนานประมาณ
 เอกมาส คือเดือนหนึ่ง พระยามั่งรายก็ยกเทวีให้เจ้าเมืองผู้หญิงหนึ่ง แก้ว
 ลูกหนึ่ง สืบมาแต่พระยาละว้างกราช และคืนเมืองแซ่พราณ เมือง
 เชียงเคียงให้เจ้าเมืองดั่งเก่าแล

จะกล่าวถึงนางอัครเทวีของจำเมืองอยู่เมืองพะเยา ครั้นได้ทราบข่าวว่าจำเมืองเอาเมืองเชียงใหม่ ก็โกรธเคืองตั้งท่านเอาหอแก่งอุรา ออกปากว่าจะตามฆ่าเมียน้อยจำเมืองเสีย ว่าแล้วก็ทรงม้าออกจากเมืองไป พอถึงกลางทางก็ตายออกแตกเสียที่นั่น แล้วเสนาอำมาตย์ก็เอาเนื้อความไปกราบทูลจำเมืองที่เชียงใหม่ทุกประการ ครั้นจำเมืองทราบแล้ว ก็เข้ากล่าวเหตุการณ์ทั้งนั้นกะมั่งรายทุกประการ แล้วก็ลากลับเมืองของตน ครั้นถึงแล้วปลงศพนางเทวีตามธรรมเนียม แล้วท่านก็อยู่เสวยสมบัตินในเมืองพะเยา ตามโบราณท้าวพระยาต่อ ๆ กันมาแต่ก่อน ย่อมขึ้นนมัสการพระเจดีย์จอมทองทุกปีและยกมิละขุ ๗๐ ครว้ให้อุปัฏฐากพระเจดีย์ตามโบราณท้าวพระยาแต่ก่อน แล้วท่านอยู่เสียเมืองพะเยาได้ ๖ ปี แล้วไปอยู่เมืองงาวแต่งตั้งให้โอรสองค์หนึ่งชื่อคำแดงอยู่รักษาเมืองพะเยาเป็นอุปราชรองบิดา ครั้นจำเมืองผู้เป็นบิดาสวรรคตแล้ว ฝ่ายคำแดงก็ครองสมบัตินเมืองพะเยาแทนบิดา ต่อมาถึงศักราชได้ ๖๘๐ ปีมะเมีย ทศศก ขุนเพ้อเจ้าเมืองนายมาคิดจะทำร้ายต่อเชียงใหม่ ท้าวคำฟูมีความกลัวมีต่อสู้อย่างหลบหนีไปพึ่งบิดาที่เมืองเชียงราย ขุนไชยสงครามผู้บิดาจึงไปอ้อนวอนท้าวคำแดงเมืองพะเยา ท้าวคำแดงจึงให้โอรสของตนชื่อคำรือไปป้องกันเมืองเชียงใหม่ ครั้นขณะข้าศึก คำรือแล้วก็กลับเมืองของตน ครั้นถึงพะเยาแล้วก็เข้ากราบทูลบิดาโดยเนื้อความต่าง ๆ ที่ตนได้มาป้องกันเมืองเชียงใหม่ตามเหตุการณ์แล

ฝ่ายท้าวคำแดงผู้เป็นบิดาก็ใช้ราชสาสน์ไปถึงเมืองเชียงราย ขอนางแก้วพอดผู้เป็นธิดาขุนไชยสงครามมาเป็นเทวีคำรือ ฝ่าย

ว่าขุนไชยสงครามก็ให้เสนาจัตริพล ๓๐๐ ครว้ให้ไปตามนาง ครั้นถึงแล้วก็ให้คน ๓๐๐ ครว้นั้นตั้งบ้านอยู่แช่พรานและเชียงเคี่ยน ครั้นแต่งงานคำรือด้วยนางแก้วพอดตาแล้ว ฝ่ายท้าวคำแดงก็ตั้งให้คำรือเป็นอุปราชแล ครั้นคำแดงสวรรคตแล้ว คำรือก็ครองสมบัติแทนบิดา

จะพรรณนาท้าวพระยาเสวยเมืองพะเยา ตั้งแต่ท้าวจำเมืองมาถึงพระยาเมืองยี่ได้ ๑๑ ชั่วท้าวแล้ว ต่อมาถึงศักราชได้ ๑๐๑๙ ปี มะแม นพศก พระพุทธศักราชล่วงแล้วได้ ๑๒๓๑ พรรษา เดือน ๖ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ในราตรีคืนนั้น ๒ ยามเศษ ยังมีพระยานาคองค์ ๑ เอาทองคำมาจากเมืองนาค น้ำหนักมี ๒๑๕,๐๐๐ เอาไว้กลางสระที่นั่นคือหนองเอี้ยง แล้วจำแลงเพศเป็นบุรุษผู้ ๑ ทรงเครื่องขาวบริสุทธิ์แล้วเข้าไปเรือนสองยายตาที่เลี้ยงบิด เลี้ยงท่านชายเลี้ยงชีพนั้น พญานาคจึงเล่าเหตุการณ์นิทานที่ตนได้รับคำสั่งสอนของพระพุทธองค์นั้น ให้ยายตาฟังทุกประการ ท่านว่าให้ยายตาสองคนนี้สร้างรูปของพระตถาคตไว้กลางสระนี้แล แล้วพญานาคก็เนรมิตตนเป็นพระพุทธเจ้าใหญ่เท่าพระพุทธโกนาคมน์ นั่งอยู่สูง ๓๒ ศอก แล้วเนรมิตตนเป็นพญานาค เอาหินที่พระพุทธเจ้านั่งนั้นออกมาแสดงให้เห็นสองยายตาได้เห็นแล้ว พญานาคก็ยกเอาทองคำนั้นให้สองยายตา แล้วกลับไปเมืองของตน ต่อนาน ๆ ออกมาเยี่ยมดูคนทั้งหลายยังเป็นที่คำนับอยู่บ้างหรืออย่างไร เมื่อพญานาคออกมานั้น ท่านออกมาจากภูเขา คนทั้งหลายก็เห็นอยู่ ที่เขาวานาคออกตอย ๆ คือนาคตัวนี้แล

ฝ่ายว่าสองยายตาถมสระมุจลินทร์ คือหนองเอี้ยงนานได้ ๒ ปี ๗ เดือน สำเร็จบริบูรณ์ราบเสมอดีแล้ว สองยายตาก็พากันขึ้นอิฐ

ได้แสนหนึ่ง ก็เห็นอย่าลำบากใจ ก็เอาทองคำออกให้รางวัลคนทั้งหลาย
 ทำได้อัฐ ๓๐๐,๐๐๐ สีนทองคำ ๒๐๐ ขณะนั้นพระยายมดเสวยเมือง
 เชียงใหม่ พระยาเมืองยี่เสวยเมืองพะเยา พระยา ๒ องค์ก็ปรึกษากัน
 ตกลงกันแล้ว ก็พากันบิณอัฐเฒาแล้วเสร็จบริบูรณ์ ถึงปีกุล ตรีก
 เดือน ๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ วันพุธ เวลาเช้าตรู่ เมื่อแรกลงมือทำพระ
 ประธานองค์ใหญ่และต่อมาถึงปีเถาะ สัปตศก พระยาเมืองยี่สวรรคต
 ปีนั้น พระยาเมืองยี่ดก็สวรรคตปีนั้น เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๕ ค่ำ วัน
 อาทิตย์ ยกให้พระยาเมืองแก้วครองสมบัติเชียงใหม่ แล้วให้พระยา
 หัวเคียนไปเสวยเมืองพะเยาได้ ๒๐ ปีก็ถึงแก่กรรม แล้วพระยาเมือง
 แก้วก็แต่งตั้งให้พระยาเมืองตูไปเสวยเมืองพะเยาในปีชวด ทศศก แลเมื่อ
 สองตាយแรกสร้างพระประธานตั้งแต่ปีกุน ตรีกศก อายุผู้ได้ ๕๕
 อายุเมียได้ ๕๒ มาถึงปีมะแมเอกศก เดือน ๖ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เวลาเช้า
 ตั้งแต่ลงมือทำมาได้ ๑๑ ปี อายุตาได้ ๖๖ ปี อายุยายได้ ๖๓ ปีจึงก่อ
 แล้ว และมาถึงปีวอก โทศก เดือน ๒ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ลงมือโบกปูน
 และในทองคำ ๒๐๐,๐๐๐ นั้นจ้างให้รางวัลคนช่วยทำ สีน ๒,๐๐๐
 ทองคำ ขี้รักสีน ๒๐๐ ทองคำ ขี้ปูนสองล้าน (สีนทองเท่าได้ไม่
 ปรากฏ) ขี้น้าอ้อยล้านปายหมื่น ทองคำยังเหลือเอาพอกพระเศียร
 ลงถึงคางแล พอแล้วท่วบริบูรณ์ ฝ่ายสองตายาก็ถึงแก่กรรม ท่าน
 ทั้ง ๒ ก็ได้ไปเกิดเมืองสวรรค์นั้นแล

เมื่อขึ้นพระพัคตร์ พระอินทร์ลงมาบนแล ฝ่ายพระเมืองตู
 ครองเมืองพะเยาก็ใช้หมื่นตางตาเอาส่วนกุศลที่ได้สร้างพระประธาน
 ใหญ่นั้นไปถวายพระเมืองแก้วเชียงใหม่ให้ท่านโมทนาด้วย แล้ว

เล่านิทานต้นเหตุให้ท่านฟังทุกประการ ฝ่ายพระเมืองแก้วก็มีความ
ปีติยินดีในทันใด ก็เรียกกรรมการคลังเอาทรัพย์ออกมา ทองคำ
๓,๐๐๐ เงิน ๖,๐๐๐ ให้เอาสร้างพระวิหาร นานได้ ๓ ปีจึงสำเร็จ
บริบูรณ์ พระเมืองแก้วจึงยกบำราศของท่าน ๑๐ ครว้ พระเมืองตู่ ๑๐ ครว้
ถวายให้พระปฏิมากร ให้อยู่อุปัฏฐากชั่วลูกหลานตราบเท่า ๕,๐๐๐
พรรษา แล้วพระเมืองแก้วก็ชักเขตต์หมายแดน คือทิศเหนือมีต้นเขา
จอมทองเป็นแดน ทิศใต้หน้าวัดอุหลา ตัดไปทิศตะวันออก ๑,๐๐๐ วา
ทิศตะวันตก ๕๐๐ วา เขตต์แดนที่กล่าวมานี้เป็นหน้าที่ของพระปฏิ-
มากรทั้งสี่แล

บัดนี้ จะแก้ความสนเท่ห์ของชนทั้งหลายที่ได้อ่านได้ฟังก่อน
มิฉะนั้นก็คงจะมีความสงสัยว่า เหตุไฉนพระพุทธรองค์จึงได้ฝากความ
ให้พญานาคเอาทองคำออกมาให้สองยายตาสร้างพระรูปของท่านนั้น
แต่ครั้งไหน ผู้รู้ไม่ถึงก็คงจะแก้ไม่ตลอดได้เป็นแน่ เพราะฉะนั้น
ตำหรับนี้จึงปนกันอยู่ทั้งคติโลกคตินิรรมแล

ตथा กาลे ในกาลเมื่อพระพุทธเจ้ายังธรรมาน จะเสด็จเที่ยว
โปรดบรรพชิตทุกบ้านน้อยเมืองใหญ่ทั้งหลาย ท่านก็เสด็จมาจาก
เมืองพาราณสีลำดับมาด้วยเจ้าอนนทและโสณะอุตตระเป็นสงฆ์ มี
พระยาโสกราชและพระอินทร์ตามอุปัฏฐาก ครั้นถึงไชยภูมิท่านก็
บิณฑบาตที่แม่ครว แล้วก็เสด็จขึ้นตามฟากน้ำแม่คงละมิง คือ น้ำ
แม่ปิงที่เรียกกันทุกวันนี้ ครั้นเสด็จถึงลำพูนท่านก็ไว้เกศพระธาตุ
ที่นั่นแล้วเสด็จขึ้นเขาสุเทพ จากนั้นลงวัดบุบผาราม คือ วัดอุปา ที่
เรียกกันทุกวันนี้ แล้วเสด็จไปกระทำกิจที่ถ้ำเชียงดาว จากนั้นไปถ้ำ

ตั้บเต่า แล้วเสด็จไปสบฟาง แล้วถึงแม่น้ำคง ท่านก็เลียบฟากน้ำคง
 ขึ้นไปถึงแสนหวี แล้วไปถึงเมืองวิเทหราช จำพรรษาอยู่ป่าอัมพวัน
 เทศนาเนมิราชและสุนทรราชและพลีทัชชชาติกร ครั้นออกพรรษาแล้ว
 ท่านก็เสด็จมาเมืองลือไว้เกศพระธาตุที่นั่น แล้วเสด็จถึงเมืองสีหระ
 ไว้เกศพระธาตุที่จอมยอ แล้วเสด็จขึ้นเขาพยัคฆ์ จากนั้นแล้วขึ้น
 ภูเขารัง คือ ดอยตุง แล้วไปหาภูแก้ว แล้วไปจอมกิติ แล้วไปสบจน
 แล้วไปผาเรือไว้พระธาตุที่นั่นแล้ว ท่านยืนอยู่ครองจีวรแล้วไปพัก
 ไสยาสน์อยู่เนินหินก้อนหนึ่ง แล้วขึ้นไปบนเขาที่นั่น แล้วก็เสด็จแล
 ดูโลกทั้งปวง แล้วก็เสด็จไปสันทายไว้รอยพระบาทที่นั่น แล้วไป
 เมืองพรัง แล้วไปเมืองนาย ไว้รอยพระบาทที่นั่น แล้วไปถึงห้วยภูขา
 ด่วนไว้รอยพระบาทที่นั่น ให้ยักษ์อยู่อุปัฏฐาก จากนั้นแล้วไปจอมเว
 แล้วไปบ่อกง แล้วไปภูเท่า แล้วเสด็จเข้าเมืองพะเยา ขณะนั้นยังมี
 ยักษ์ตัวหนึ่งมันอดอาหารได้ ๗ วันมาแล้ว มันเห็นพระพุทธร่องค์ก็มี
 ความปรารถนาว่าจะกินเป็นภักซ์ พระพุทธร่องค์ท่านก็มี ได้มีความ
 กลัวมัน ท่านก็ยืนอยู่ที่เดิวนั้นมิได้หลีกหนี ฝ่ายว่ายักษ์นั้นดุจดั่งบ้า
 ไล่ต้อนพระพุทธร่องค์ มันก็เลยไปเลยมาเป็นหลายเที่ยวหลายหน
 พระพุทธร่องค์ท่านเหยียบศิลาหินก้อนหนึ่งเป็นรอยเส้นพระบาท พอ
 ยักษ์ไปเห็นแล้ว มันก็ว่าชายผู้นี้แข็งแรงนักเหยียบหินพอยุบลงเป็น
 รอยตีนอยู่ ภูกินมันไม่ได้เลย พระพุทธร่องค์ให้ยักษ์เห็นตนแล้ว
 ท่านก็กระทำปาฏิหาริย์ให้ยักษ์เห็น ครั้นยักษ์เห็นแล้วมันก็รู้ว่าเป็น
 องค์ตถาคต แล้วท่านก็ให้มันรักษาเบญจศีล ท่านจึงถามมันดูว่า
 ดูกรยักษ์ ตถาคตหาอยู่ที่เดียว ทำไมท่านไล่ต้อนเลยไปเลยมา

ฝ่ายว่าพระยาอโศกราชและพระอินทร์ก็เอาใส่ผอบแก้ว แล้วใส่ผอบเงิน แล้วใส่ผอบหินได้ ๔ ชั้น แล้วเอาลงไว้ในถ้ำลึก ๗๐ วา พระอินทร์ก็จุตประทีปบูชาแล้วใส่ยันต์กัจจกรทิพย์ไว้ให้ถึง ๕๐๐๐ พรรษา พระพุทธเจ้าจึงกล่าวว่า ดูกรอานนท์ เรามาเห็นข้างทองอยู่ที่นี้ภายหน้าจะได้ชื่อว่าจอมทองแล เรามาฉนังจันท์ที่นี้ ข้างทองไม่เอาน้ำมาทำบุญ อานนท์จึงไปตื่นเช้าไปขอน้ำด้วยพญานาคที่กลางทุ่งโน้นมา ฝ่ายท่านอานนท์ก็เอาฝาบาตรลงไปเพื่อจะตักน้ำ ครั้นถึงกลางทุ่งที่สระน้ำ ก็เห็นพญานาคเล่นน้ำอยู่ ท่านอานนท์ก็เข้าไปปรารภเพื่อจะเอาน้ำ พญานาคจึงร้องว่ามึงจามาลักน้ำทำไม พญานาคองค์นั้นชื่อว่า ฐมสิขี มีหงอนเป็นคว้น ว่าแล้วก็จำแลงให้หงอนเป็นคว้นปกปิดสระไว้ให้มืด ท่านอานนท์เอาน้ำมิได้ก็กลับมากราบทูลพระพุทธองค์ฟังทุกประการ ครั้นท่านทรงทราบแล้ว ก็รู้ด้วยพระปัญญาว่า สระ^{นี้}ตั้งแต่พระกกุสันธ์ พระโกนาत्मน์ พระกัสสป ท่านเที่ยวโปรดบรรพตทั้งหลายมาถึงที่นี้ ย่อมฉนังจันท์ที่นี้ทุกองค์ และเพราะว่าศาสนาจะมาถึงกลางสระที่นี้ภายหน้าแล แล้วท่านก็เสด็จลงไปสู่สระนั้น ก็กล่าวซึ่งพญานาคว่า ดูกรนาค มึงไม่รู้จักกฏบ้างเลย หรือ พญานาคจึงถามว่า ท่านมีชื่อดังฤา พระพุทธเจ้าจึงกล่าวว่า ภูมิชื่อว่าตถาคตแล แต่ครั้นเมื่อพระกกุสันธ์ พระโกนาत्मน์ พระกัสสป ล่วงแล้ว ท่านก็ยอมมาฉนังจันท์ที่นี้ มึงก็ยังได้เอาหินก้อน ๑ ออกจากเมืองนาคมาให้พระกกุสันธ์ พระโกนาत्मน์ พระกัสสปนั่งฉนังจันท์ที่นี้แล พญานาคจึงว่าครั้นนี้เป็นดังท่านว่านั้น ก็เหตุไฉน พระพุทธเจ้า ๓ องค์มีตนอันสูงใหญ่นัก ท่านว่าเป็นตถาคต ทำไมตัวน้อย

ไม่สูงใหญ่เหมือนพระพุทธรเจ้า ๓ องค์ที่ล่องแล้ว ฝ่ายว่าพระพุทธรเจ้า
ก็เนรมิตตนให้ใหญ่สูงเท่าพระกฤษณ์ พระโกนาคมน์ พระกัสสป
มีตนสูง ๓๒ ศอก แล้วเหยียบหัวพญานาคให้จมลงในสระที่นั่น พญานาค
ก็สิ้นความสงสัยก็รู้ว่าเป็นพระพุทธรเจ้าแน่ จึงลงไปเมืองนาคเอา
หินที่พระพุทธรเจ้า ๓ องค์นั้นนั้นออกมาให้พระพุทธรองค์นั่ง ครั้นท่าน
ขึ้นนั่งบนหินก้อนนั้นแล้ว ท่านก็รับน้ำที่ท่านอาบที่เอาถวาย พระ
พุทธรเจ้าฉันน้ำนั้นแล้ว อาบนั้นก็มัสการว่า ข้าแต่พระพุทธรเจ้า ภาเล
ในกาลเมื่อพระพุทธรเจ้ากฤษณ์ พระโกนาคมน์ พระกัสสปท่านก็มา
ฉันจังหันที่นี่ ส่วนพระผู้เป็นเจ้าก็มาชำระตนที่นี่ ตำบลนี้สมควร
ตั้งศาสนาไว้ พระพุทธรเจ้าจึงกล่าวว่า ดูกรอาบนต์ พระพุทธรเจ้า ๓
องค์ ครั้นอายุก่อนแล้วก็ยอมมาฉันอุทกทั้งที่นี้ทุกองค์ ส่วนตนของ
ตถาคตนี้ก็อายุก่อนแล้วจึงมาถึงที่นี่ เดียวนี้ตำบลนี้ยังเป็นสระใหญ่
กว้างลึกนักยังมีควรตั้งศาสนาเลย ต่อไปข้างหน้าตถาคตนิพพานไป
แล้วจะไว้ศาสนา ๕๐๐๐ พรรษา ครั้นและศาสนาของตถาคตตั้งไว้
ก็ก่อนไปแล้ว สระนี้ก็จะมีเต็มขึ้นแล้ว ยายตาสองพัวเมียที่เอาพลู
ถวายให้ตถาคตนั้น ก็จะเอาศาสนามาตั้งในถิ่นฐานที่นี้แล

พระพุทธรเจ้าก็สั่งพระอินทร์และพญานาคไว้ว่า ดูกรพระอินทร์
เมื่อตถาคตนิพพานไปแล้วจะไว้ศาสนา ๕๐๐๐ พรรษา ครั้นและ
ศาสนาที่ก่อนไปแล้ว สองยายตาพัวเมียที่เอาพลูถวายตถาคตนั้นจะ
มาเอากำเนิดเกิดในตำบลนี้ จะได้เลี้ยงเบตเลี้ยงห่านอยู่ในสระนี้ขาย
เลี้ยงชีวิต เมื่อนั้นท่านจงเอาทองคำแต่เมืองนาคออกมาไว้สระนี้แล้ว
แสดงความให้ยายตาพัว ให้สองยายตาสร้างรูปพระตถาคตใหญ่เท่า

พระกกุสนธ์ พระโกนาคมน์ พระกัสสป สร้างไว้ในสระที่นี้จะได้รับรู้เรื่องต่อไปข้างหน้าถึง ๕๐๐๐ พรรษา และพระพุทธเจ้าส่งพระอินทร์และพญานาคไว้ดังนี้ แล้วท่านก็ลุกขึ้นเอาเท้าเหยียบหินก้อนนั้น แล้วให้พญานาคเอาไปรักษาไว้เมื่อนาคดังเก่าแล

แล้วพระพุทธเจ้าทำนายไว้ว่า ตถาคตฉันจังหันที่บ้านช่างทองมิได้ฉันอุทกัฏฐิ ครั้นขณะพญานาคแล้วจึงได้ฉันน้ำ ดังนี้ภายหลังเมืองนี้ครั้นถึงฤดูร้อนหาน้ำใหญ่มิได้แล แล้วท่านก็เสด็จไปภูเขาน้อย คือ ดอยน้อย และแซ่ว ม่อมจอมสือ ภูขวาง จอมไคร้ จอมแจ้ง แล้วเสด็จไปขิงแกง แล้วไปสบแว่น แล้วไปแซ่แห้ง แล้วไปช่อแร แล้วไปขวยบุญ แล้วไปภูทับ แล้วไปแหลมลิ แล้วไปร้องอ้อ แล้วเสด็จไปขั้วหม้อ แล้วไปลำปาง แล้วไปจอมทอง แล้วไปเมืองหอด แล้วไปภูเขาบัง คือ ดอยเกิ้ง แล้วไปเมืองงุม ท่านเที่ยวโปรดสัตว์ทั้งหลายแล้ว ก็เสด็จไปสู่ป่าเชตะวันอาราม และจากนั้นมาสองยายตาที่ได้เอาพลูทำบุญด้วยพระพุทธองค์นั้น ตายแล้วเกิด ๆ แล้วตายได้หลายชั่วหลายชาติแล้ว ชาติหนึ่งสองยายตาไปเกิดเมืองฝาง เมื่อพระพุทธเจ้านิพพานไปแล้ว พระพุทธศาสนาได้ ๘๐๐ สองผู้เมียตายจากเมืองฝาง ได้มาเกิดเมืองพะเยา ในปีวอก ทศศก จุลศักราชได้ ๘๐๐ พระพุทธศาสนาล่วงแล้วได้ ๑๐๘๒ พรรษา จากนั้นถึงปีมะแม นพศก อายุผู้ได้ ๔๐ ปี อายุเมียได้ ๓๘ ทั้งสองผู้เมียตั้งบ้านเรือนอยู่ทิศเหนือใกล้ที่จะสร้างพระพุทธรูปนั้น ๒๐ วา สองคนผู้เมียพากันเลี้ยงเบ็ดเลี้ยงท่านขายเลี้ยงอาตมา ขณะนั้นจุลศักราชได้ ๘๔๐ ปี ศาสนาล่วงได้ ๒๐๓๘ พรรษา เดือน ๖ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เวลากลางวัน

ประมาณ ๒ ยามเศษ ฝ่ายว่าพญานาคก็คิดถึงตนได้รับรับสั่งพระพุทธรเจ้า แล้วก็เอาทองคำ ๒๑๕,๐๐๐ น้ำหนักจากเมืองนาคออกมาไว้กลางสระ แล้วเนรมิตตนเป็นบุรุษผู้หนึ่งทรงเครื่องชาวบริสุทธ์ เข้าไปในเรือนสองฝาเมียที่เลี้ยงเปิดเลี้ยงห่านนั้น แล้วเล่าเหตุการณ์ที่ตนได้รับรับสั่งพระพุทธรเจ้าให้สองคนฟัวเมียฟังทุกประการ แล้วจุดมือผู้ฟัวลงเรือนไปที่สระ แล้วชี้ทองคำนั้นให้ดู แล้วบอกว่าให้สร้างพระรูปเหมือนเช่นอย่างเราจะทำให้ท่านดูนี้ เทอญ

ว่าแล้วก็เนรมิตให้ตนเป็นพระประธานใหญ่สูง ๓๒ ศอก เช่นอย่างพระกฤษณ์แล้วเนรมิตตนเป็นนาคลงไปเอาหินก้อนที่พระพุทธรเจ้านั่งนั้น ออกมาให้เห็นแล้ว ก็ลงไปเมืองนาคอันเป็นที่อยู่ของตนแล ที่สองยายตาสร้างพระพุทธรูปนั้นตั้งพรณามาแต่ต้นนั้นแล ต่อมาได้หลายชั่วท้าวพระยาต่อ ๆ กันมา ในคน ๒๐ ครั้วที่พระยายอดเชียงใหม่ และพระยาเมืองยี่พะเยายกถวายพระปฏิมากรให้เป็นคนอุปฐากรักษาพระปฏิมากรองค์ใหญ่ที่ตั้งอยู่ในวัดศรีक्रमคำหนองเอี้ยงเมืองพะเยา คนเหล่านั้นก็สืบทอดกันมาชั่วลูกชั่วหลานตราบเท่าถึงแสนมังฆา ได้ชนะปราบเมืองลานนาไทย คือ เมืองเชียงใหม่ และเมืองโยชยากรทุ่งสยามและเมืองจัน ในปีขุน โทศก (ศักราช วันเดือน ไม่ปรากฏ) เวลานั้นแสนมังฆาจับเอาลาวไปไว้เมืองหงสา ๑๑๓,๐๐๐ ครั้ว แต่นั้นมาถึงปีมะเส็ง มังฆาก็ถึงแก่กรรม ต่อมาถึงปีจอ ทศศก ลาวอยู่เมืองหงสาทุกต่อเจ้าฟ้าอิเม พากันหลบหนีมาถึงลำพูน แล้วมาพบเพื่อนที่แตกกันมาอยู่ตามบ้านน้อยเมืองใหญ่นั้น พากันมาเมืองพะเยาทางสัน ^๕ ถึงเดือน ๖ ^๕ ขึ้น ๘ ค่ำ ก็พาพวกชาว

พะเยาหนีไปเมืองจันมิได้เหลือสักคน พวกที่รักษาวัดศรีศรียมคำพระ
 ประธานองค์ใหญ่ ก็พาเอาพงศาวดารโบราณวัดศรีศรียมคำทุ่งเอียง
 เมืองพะเยาไปตกอยู่เมืองจันทบุรีได้นานนัก ชาวจันทบุรีก็ถามพวก
 รักษาว่า พระปฏิมากรองค์ใหญ่นั้นยังบริบูรณ์อยู่หรือว่าหลุด
 โทรมบ้าง พวกเหล่านั้นก็มิได้รู้รายรู้ตีสักคน และชาวจันทบุรีก็คัด
 สำเนาพงศาวดารฉบับนั้นแล้ว ให้หมื่นอุตตระเชียงของเอามาไว้ให้
 ปรากฏแก่ฝูงชนทั้งหลายในเมืองพะเยา เพื่อจะให้กว้างขวางต่อไป
 ข้างหน้า พงศาวดารเป็นของจริงคัดตามตำหรับเดิมมิได้แต่งใหม่เลย

จะเป็นศักราชเท่าใดไม่ปรากฏ สิ่งกฤฏฐะอำมาตย์เออาธ คือ
 ตุง ไปบูชาพระประธานองค์ใหญ่และพระเจดีย์คีรี ครั้นสิ้นอายุจะ
 ไปตกนรก พระยายมราชก็แสดงทรงนั้นให้เห็น แล้วพระยายมราช
 จึงกล่าวว่า เมื่อท่านทำบุญวันนั้น ท่านยังตรวจหน้าเผ่กุศลมาถึงเรา
 และบัดนี้ท่านจงขึ้นไปบนสวรรค์ เทอญ

แต่บัดนั้นยังมีพรานเนื้อผู้หนึ่ง มันฆ่าเนื้อเปื้อปลาตั้งแต่อายุ
 มันได้ ๑๕ ปี จนถึงอายุได้ ๕๘ ปี ยังมีวันหนึ่ง มันเข้าไปป่าเพื่อ
 ประสงค์จะหาเนื้อ พอไปถึงที่วัดศรีศรียมคำ พระปฏิมากรองค์ใหญ่ ก็
 เห็นท่านแขวนธง คือ ตุงไว้ที่นั่นอันพายุพัดไปพัดมามันเห็นดงามแก่
 ดานัก พอมาถึงบ้านก็จัดแจงหาผ้ามาทำธง คือตุง แล้วเอาไปบูชา
 พระประธานใหญ่ อยู่มาครั้นมันตาย พระยายมราชมิทันได้พิจารณา
 ก็เอามันโยนลงนรก ในทันใดนั้นธงที่มันทำนั้นก็มาพันเอาตัวมัน
 ออกจากนรกเสีย พระยายมราชจึงพิจารณาดูรู้แล้วก็บอกให้มันขึ้น
 ไปบนสวรรค์แล เมื่อตติยศักราชได้ ๙๐๘ ปีชวด อัฐศก เดือน ๖

ขึ้น ๑๕ ค่ำ ขณะนั้นยังมีชาวขานผู้หนึ่ง มีธรรมาภาพผืน ๑ มาบูชา
พระประธานใหญ่ พอถวายทานแล้วก็เอ้าขึ้นแขวนบนเพดาน แล้ว
ก็พลัดตกลงมาตาย ธงผืนนั้นก็รับเอาท่านผู้นั้นขึ้นไปบนสวรรค์ไป
ปรากฏที่พระเศศแก้วจุฬามณี ขณะนั้น เทวดาท่งปวงมีพระอินทร์
เป็นประธาน พวกกันมานมัสการพระเศศแก้วจุฬามณี ก็เห็นเทวดา
ใหม่องค์ ๑ ปรากฏอยู่ที่นั่น ทรงเครื่องประดับตนดูงามยิ่งเทวดา
ทั้งหลาย พระอินทร์จึงถามไปว่า ท่านได้ทำบุญสิ่งไรบ้าง แก่กับบอก
อาการที่ได้ทำบุญให้พระอินทร์ฟังทุกประการ พระอินทร์ก็ตรัสว่า
พระประธานใหญ่องค์นั้นประเสริฐนัก เมื่อพระมหากษัตริย์คุณเจ้า
ยังธรรมาอยู่นั้นท่านก็ทำนายนไว้แล

เมื่อแรกเขาสร้างนั้น เราพระอินทร์ก็ยังได้ลงไปช่วยเขาทำ
พระพักตร์ให้งามเหมือนพระกฤษณ์ พระโกนาคมน์ พระกัศสพแล
แล้วพระอินทร์ก็บอกให้มันผู้นั้นว่า อายุของท่านยังไม่ถึงที่ตายเลย
ท่านจงกลับไปเมืองมนุษย์เสียก่อน ให้สร้างการกุศลให้มากยิ่งขึ้น
พระอินทร์ตรัสเท่านั้นเทอญ คนผู้นั้นก็กลับหายจากที่นั้นลงมาเมือง
มนุษย์ แล้วมาเข้าร่างกายของตนดังเก่า เขาตายเวลาเช้าถึงเวลาค่ำ
จึงคืนเป็นคนแล แล้วเขาก็เล่าเหตุการณ์ที่ตนได้รู้ได้เห็นนั้นให้คน
ทั้งหลายฟังทุกประการแล

จะกล่าวลักษณะพระปฏิมากรองค์ใหญ่ก่อน สร้างเมื่อศักราช
ได้ ๘๔๓ ปีกุน ตรีกา ศาสนาล่วงแล้วได้ ๒๐๓๔ พรรษา เดือน ๖
ขึ้น ๑๕ ค่ำ วันพุธ เวลาเช้า ปลุกแกนพระประธานใหญ่วัดศรีครม
คำหนองเอียง เมืองพะเยาวันนั้นแล พระเศศโมลีใหญ่ ๒๐ ก่ำ องค์

สูง ๓๒ ศอก พระเศียรใหญ่ ๒๔ ศอก เกศมี ๑๕๐๐ คัดไว้เป็น ๔
 จำพวกๆ หนึ่งใหญ่ ๔ กำ จำพวกหนึ่งใหญ่ ๓ กำ จำพวกหนึ่งใหญ่
 ๒ กำ จำพวกหนึ่งใหญ่ ๑ กำแล พระพักตร์ยาว ๓ ศอก กว้าง ๘
 ศอก พระขนงยาว ๓ ศอกคืบ หว่างพระขนงกว้าง ๑ ศอก พระ
 เนตรยาว ๓ ศอก กว้าง ๑ คืบ พระฆานะยาว ๓ ศอก ใหญ่ ๖ กำ
 พระโอษฐ์ยาว ๒ ศอก กว้าง ๑ คืบ พระโสดยาว ๖ ศอก กว้างศอก
 คืบ พระศอยาว ๒ ศอกคืบ กลม ๑๒ ศอก ไหล่ยาว ๓ ศอก แต่
 อูราถึงคาง ๒ วา แต่พระเต้าถึงไหล่ ๒ วา แต่นาภถึงอุรา ๑๐ ศอก
 อูรากว้าง ๘ ศอก พระกรยาว ๓๖ ศอก กลม ๙ กำ นิ้วพระหัตถ์
 ใหญ่ ๙ กำ ยาว ๔ ศอก เอวกลม ๓๖ ศอก ฝ่ายพระบาทยาว ๘ ศอก
 กว้าง ๓ ศอก หน้าตักกว้าง ๒๘ ศอก หทัยใหญ่ ๗ กำ ตั้งแต่ที่
 นึ่งถึงพระเกศโมลีสูง ๓๒ ศอกแล พระปฏิมากรองค้ำนี้ ล้วนอยู่เมถุน
 ๑ กับ ๔ อยู่พฤษภ ๒ อยู่พฤศจิกายน ๓ อยู่กันย ๕ อยู่ตุลย์ ๖ อยู่เมษ
 ๘ อยู่มิถุน ๗ อยู่กุมภาพันธ์ พระมหาเถรเจ้าองค์ชื่อธัมมปาละจาริกไว้
 ที่วัดศรีศรียศคำหนองเอียง เมืองพระเยนอันแล

จะกล่าวนิทานคำมุลทุ่งเอียง หนองเอียง ก่อนเดิมเมื่อพระ
 โพรหัสตร์ ยัจนเวียนอยู่ในสงสารสมภารยังมีแก่กล้า ชาติเป็นนก
 สาลิกา คือนกเอียง คำวันนั้นก็อาศัยอยู่ไม้ขอนสักต้นหนึ่งที่บนเขา
 จอมทอง ก็ได้ลงมาอาศัยซึ่งสระหนองนั้น มากินอาบอยู่นั้นทุกวัน
 ยังมีในวันหนึ่งอาบน้ำแล้วก็บินไปจับอยู่ไม้ต้นหนึ่ง ใกล้ที่อยู่ของตน
 แผลปีกและหางอยู่ที่นั้น ขณะนั้นยังมีเหยี่ยวตัวหนึ่งมาตีกินเป็นอาหาร
 แล ครั้นท่านได้ตรัสเป็นพระสัพพัญญูแล้ว มาจนถึงวันที่ข้างทอง

ตำบลเขาจอมทอง ท่านก็เทศนาให้พระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์ ตำบลนี้เป็นป่าช้าของตถาคตแห่งหนึ่งแล เหตุดังนี้สระนี้ ท่านจึงได้ชื่อว่า หนองเอี้ยง ทุ่งเอี้ยง ร้องตามนามนกเอี้ยงนั้นแล พระพุทธโสมเณรเจ้าจึงแต่งบาลีไว้ว่า *สาลิกา มตฺตาโล ปพฺพตํ* ดังนี้แล

บัดนี้ จะกล่าวแรกสร้างกำแพงเมืองตะวันตกก่อน ท้าวพระยาเสวยสมบัติเมืองพระยาต่อๆ กันมา ถึงพระยาสิงคราช ในขณะตติยศักราช ๕๓๖ ปีกุน นพศก พระยาองค์นั้นมีราชโอรสองค์ ๑ สอนยากมิอยู่ในถ้อยคำของบิดาเลย ไปตั้งโรงชนไก่อยู่ที่ศวันตกเมือง ร้องป่าวให้เจ้านายผู้ใหญ่ผู้น้อยและราษฎรทั้งหลายมาเล่นการพนันชนไก่ที่นั่นทุกวัน ๆ และเล่นเบี้ยเล่นมะแกว่ทุกวันคืนมิขาดสักเวลา ฝ่ายพระยาสิงคราชผู้เป็นบิดาจึงรับสั่งให้มาเฝ้าถึง ๒ ครั้ง ๓ ครั้งจึงมา แล้วบิดาก็สั่งสอนให้ตั้งตนเป็นผู้ดี ถึงหลายครั้งแล้วก็หาได้ฟังคำสั่งสอนบิดาไม่ พระยาสิงคราชผู้เป็นบิดาก็โกรธจึงถอดพระแสงไล่พันทมิให้อยู่ในเมือง ฝ่ายพระราชโอรสองค์นั้นครั้นรู้ว่าบิดาโกรธมิให้ตนได้เข้าเมืองดังนั้น ก็เกลี้ยกล่อมประชาชนทั้งปวงว่า ท่านทั้งหลายจะทั้งเราเสียหรือๆ จะโกรธด้วยบิดาเรา หรือมีความรักเรา ฝ่ายคนทั้งหลายนั้นก็กล่าวว่า พวกข้าพเจ้าทั้งปวงมีความคิดถึงพระราชบุตรเจ้ามาก พระราชบุตรเจ้าเสด็จไปตำบลใด พวกข้าพเจ้าทั้งปวงจะขอตามไปตำบลนั้น ฝ่ายว่าบุญเมืองราชบุตรก็ให้คนทั้งหลาย ที่จะเป็นพรรคพวกด้วยท่านนั้นให้เข้าถือน้ำพิพัฒน์ต่อกัน แล้ว ท่านจึงกล่าวซึ่งคนทั้งหลายว่า พวกเราจงพากันสร้างกำแพงเมืองอยู่ที่นั่นเทอญ

ท่านชี้แจงให้คนทั้งปวงทำให้เรียบร้อยดีแล้ว จึงตั้งโรงศาลตัดสินความที่สนามชนไก่ สร้างวังอยู่ที่บ่อนเล่นมะแหว สร้างวัดหลวงขึ้นหลักที่ป่าไม้ขึ้นหลักนั้น ตรงกะหลักเมือง แล้วเอานางมาซึ่งไว้นางนั้นเป็นเครื่องดักกระต่าย แล้วก่อกำแพงเมืองให้เหมือนแบบนั้นแล ประตุมิ ๘ ประตู คือ (๑) ประตูไชย (๒) ประตูหอกลอง (๓) ประตูเหล็ก (๔) ประตูท่านาง (๕) ประตูศรี (๖) ประตูปราสาท (๗) ประตูเบ็น (๘) ประตูอ้อมป้อม มี ๘ ประตูแล ตั้งแต่ประตูหอกลอง ทิศเหนือไปถึงประตูปราสาททิศใต้ยาว ๕๒๓ วา แต่ประตูไชย ทิศตะวันออกไปถึงประตูเหล็กตะวันตกยาว ๗๓๑ วาแล สระที่ราชบุตรบุญเมืองไปต่อนกเป็ดนั้นคือ หนองเอี้ยง สระภูมิเมืองมีทิศอีสาน ทุกวันนี้เรียกกันว่าหนองแวง แต่เดิมนั้นถมดินขึ้นราบเสมอกันแล้วแล ไชยภูมิเมืองมีที่เขાพระเจดีย์จอมทอง คือ เป็นจอมเกศเกล้าเมืองพระยาแล

ฝ่ายว่าบุญเมืองราชบุตรองค์นั้น ครั้นสร้างกำแพงเมืองเสร็จ ท้าวบริบูรณ์แล้ว ท่านก็รู้สึกตัวบุญนั้นมีได้อยู่ร่วมบิดามารดา ก็เหตุนี้ชั่วร้ายใจนักเลง อย่างกระนั้นเลย แต่นี้ไปก็จะกระทำตัวเป็นผู้ดี แล้วท่านก็ไปกราบทูลพระยาสิงราชผู้เป็นบิดา ขอขมาโทษที่ตนได้ประพฤตร้ายแต่ก่อนนั้น แล้วท่านก็ช่วยบิดาทนุบำรุงบ้านเมืองให้รุ่งเรืองขึ้น ครั้นพระยาสิงราชผู้เป็นบิดาพิราลัยไปแล้ว ราชบุตรบุญเมืองครองสมบัติแทนบิดา ท่านก็ตั้งอยู่ตามชอบธรรมและปฏิสังขรณ์วัดวา ศาสนาพระพุทธ พระบาท พระเจดีย์ กุฏิวิหาร การเปรียญชำระตุลาการ ท่านก็ได้ทนุบำรุงให้รุ่งเรืองถาวรไปข้างหน้า

แล้วท่านก็แข่งไว้ว่า ท้าวพระยาองค์ใดเสวยสมบัติในเมืองพระยาขึ้น
 ทำลามกประพฤติร้ายเช่นอย่างข้าพเจ้าเมื่อเป็นแต่ก่อนล่วงแล้วมา ก็
 ให้ท้าวพระยาองค์นั้น อายุสืบบ้านเมืองก็ให้เป็นอันตรายไปต่าง ๆ
 ท่านแข่งไว้เมื่อวันฝังพัทธสีมา วัดหลวงขี้เหล็ก กลางประชุมสงฆ์
 ท่งปวงแล

ตั้งแต่พระยาเมืองตูเสวยสมบัติเมืองพระยา มาถึงเจ้าฟ้ามังฆ
 เมืองหงสาวได้ปราบเมืองลานนาไทยนานได้ ๗ ปี トラบเท่าถึงเจ้าฟ้า
 สุทโธเมืองอังวะได้ปราบลานนาไทยนานได้ ๔๐ ปี ต่อมาถึงเจ้าฟ้า
 เมืองได้ครองสมบัติเมืองพระยา เมื่อศักราช ๑๑๔๙ ปีมะแม นพศก
 ขณะนั้นเมืองพระยา เมืองเชียงราย เมืองฝาง เมืองปู้ เมืองสาต เมือง
 ปาย ๖ หัวเมืองนี้คิดกบฏต่อพม่า แล้วเมืองพะเยามีสมนึก เมือง
 พะเยาก็แตก เจ้าฟ้าเมืองผู้ครองเมืองพะเยาก็หลบตัวมาอยู่ในครลำปาง
 ได้ไปนอนบ้นอมรับเอาราชการพระเจ้ากรุงสยาม

จะกล่าวเมื่อกลับจากนครลำปางขึ้นตั้งเมืองพะเยาก่อน

ถามว่า จากนครลำปางขึ้นตั้งเมืองพะเยานับปีใด

ตอบว่า ปีเถาะ เบญจศก ศักราช ๑๒๐๕ ปีแล

ถามว่า เจ้าหลวงวงศ์ขึ้นมาถึงเมืองพะเยาเดือนไร

ตอบว่า เดือน ๓ ได้ เป็นเดือน ๕ เหนือ ขึ้น ๑๓ ค่ำ วัน

พฤหัสบดี

ถามว่า บินเจ้าขึ้นพักอยู่บ้านไหน

ตอบว่า พักอยู่บ้านตุน

ถามว่า เสด็จเข้าตั้งอยู่ในเมืองปีใด

ตอบว่า ปีมะโรง จศก วันพุธ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ เป็น
เดือน ๒ ได้ ศักราชได้ ๑๒๐๖ ปีแล

ถามว่า เจ้าหลวงวงศ์เสียตาไปปีใด

ตอบว่า ศักราช ๑๒๐๖ ปีมะโรง จศก คือปีเข้าตั้งอยู่เมืองนั้น
แล

ถามว่า เจ้าหลวงวงศ์ครองสมบัติได้กี่ปี

ตอบว่า ได้ ๖ ปีแล

ถามว่า เจ้าหลวงวงศ์ถึงแก่กรรมปีใด

ตอบว่า เมื่อศักราชได้ ๑๒๑๐ ปีวอก ทศศก

ถามว่า เจ้าหลวงยศลงไปรับสัญญาบัตรปีใด

ตอบว่า ศักราช ๑๒๑๑ ปีระกา เอกศก

ถามว่า เจ้าหลวงยศครองเมืองได้กี่ปี

ตอบว่า ได้ ๗ ปี

ถามว่า เจ้าหลวงยศได้สร้างการบุญสิ่งใด

ตอบว่า ปฏิสังขรณ์บำรุงพระพุทธรูปองค์ใหญ่ วัดศรีक्रमคำ
ทุ่งเอี้ยง และสร้างวิหารมุงคาไว้ ไฟไหม้เสีย พระ
พุทธรูปก็เสียดำไป

ถามว่า เจ้าหลวงยศถึงแก่กรรมปีใด

ตอบว่า ศักราช ๑๒๑๗ ปีเถาะ สัปตศกแล

ถามว่า เจ้าหลวงบุรีขัตติยวงศ์ลงไปรับสัญญาบัตรปีใด

ตอบว่า ศักราช ๑๒๑๗ ปีเถาะ สัปตศก วันอังคารแรม ๘ ค่ำ
เดือน ๑ แล

ถามว่า เจ้าหลวงบุรีรัตนดิยวงศ์ล่วงไปนานกี่ปี

ตอบว่า ได้ ๑ ปีกับ ๑๐ เดือนแล

ถามว่า เจ้าหลวงบุรีรัตนดิยวงศ์จากกรุงเทพ ฯ มาถึงพะเยาปีใด

ตอบว่า ปีมะเส็ง นพศก ศักราช ๑๒๑๙ เดือน ๓ ขึ้นเดือน
มาถึงพะเยา

ถามว่า เจ้าหลวงรัตนดิยวงศ์ครองเมืองได้กี่ปี

ตอบว่า ได้ ๖ ปีนับทั้งปีไปรับสัญญาบัตร

ถามว่า เจ้าหลวงรัตนดิยวงศ์ได้สร้างการกุศลสิ่งใด

ตอบว่า บำรุงซ่อมแซมพระพุทธรูปองค์ใหญ่ วัดศรีक्रमคำ
ทุ่งเอียง ปิดทองใหม่ และสร้างพระเจดีย์จอมทอง
และวิหารจอมทอง และสร้างโบสถ์ใหม่

ถามว่า เจ้าหลวงบุรีรัตนดิยวงศ์ถึงแก่กรรมปีใด

ตอบว่า ศักราช ๑๒๒๒ ปีวอก โทศก

ถามว่า เจ้าหัวหน้านัอินทรชมภูไปรับสัญญาบัตรปีใด

ตอบว่า ศักราช ๑๒๒๒ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓
ปีวอก โทศกแล

ถามว่า เจ้าหัวหน้านัอินทรชมภูครองเมืองได้กี่ปี

ตอบว่า ได้ครองเมือง ๑๑ ปี นับทั้งปีไปรับสัญญาบัตรนั้นแล

ถามว่า เจ้าหัวหน้านัอินทรชมภูได้สร้างการกุศลสิ่งใดไว้บ้าง

ตอบว่า ได้สร้างพระวิหารใหญ่ไว้ในเมือง และสร้างวิหาร
พระพุทธรูปองค์ใหญ่ คือ ต่อวิหารใหญ่นั้นนอกอีก
และสร้างศาลาวัดจอมทอง และสร้างระฆังใหญ่ไว้

วัดหลวงในเมือง ๑ ใบ วัดศรีกรมคำ พระปฏิมาใหญ่

๑ ใบ สร้างรธรรมเทศนาไว้ ๕๐ กัป

ถามว่า เจ้าหัวหน้าอินทขมภูถึงแก่กรรมปีใด

ตอบว่า ศักราช ๑๒๓๒ ปีมะเมีย โทศก วันเสาร์ แรม ๑๑ ค่ำ
เดือน ๑๒

ถามว่า เจ้าหลวงอริยะไปรับสัญญาบัตรปีใด

ตอบว่า ปีกุล สัปตศก ศักราช ๑๒๓๗

ถามว่า เจ้าหลวงอริยะครองเมืองได้กี่ปี

ตอบว่า ได้ ๒๐ ปี

ถามว่า เจ้าหลวงอริยะได้สร้างการกุศลสิ่งใดไว้บ้าง

ตอบว่า ได้สร้างพระวิหารวัดสูง และสร้างสะพานที่สบตำ
เดียนนี้ชำรุดทรุดโทรมเสียแล้ว

ถามว่า เจ้าหลวงอริยะถึงแก่กรรมปีใด

ตอบว่า ศักราช ๑๒๕๕ ปีมะเมีย เบญจศก

ถามว่า เจ้าหลวงมหาประเทศอุดรทิศไปรับสัญญาบัตรปีใด

ตอบว่า ศักราช ๑๒๕๕ ปีมะเมีย เบญจศกแล

ถามว่า เจ้าหลวงมหาประเทศอุดรครองเมืองได้กี่ปี

ตอบว่า ได้ ๑๑ ปี นับทั้งปีรับสัญญาบัตร

ถามว่า เจ้าหลวงมหาประเทศอุดรทิศ ได้สร้างการกุศลสิ่งใด
ไว้บ้าง

ตอบว่า ได้สร้างพระเจดีย์ม่อนจอมศีลบ้านถ้ำ แล้วจากนั้นมา
สร้างพระเจดีย์แซ่โหว่ พระเจดีย์วัดราชคฤห์วิหาร

วัดราชคฤห์ และวิหารวัดศรีกรมคำ เหล่านี้มีท้น
สำเร็จ ท่านก็พิราลัยไปเสียก่อน และท่านได้สร้าง
มหาคณฺธิ คือ ระฆังใหญ่ไว้ในวัดจอมทอง ๑ ใบ และ
บำรุงกำแพงเมืองขึ้น

ถามว่า เจ้าหลวงมหาประเทศอุดรถึงแก่กรรมปีใด

ตอบว่า ศักราช ๑๒๖๗ ปีมะเส็ง สัปตศก วันจันทร์ขึ้น ๗ ค่ำ
เดือน ๙ เวลาบ่าย ๑ โมง ตั้งแต่ปีเถาะ จศก ตกมา
ถึงปีมะเส็ง สัปตศก ศักราช ๑๒๖๗ นี้ได้กี่ปี

ตอบว่า ได้ ๓๖ ปี

ถามว่า ในระหว่าง ๓๖ ปีนั้นเจ้าผู้ครองเมืองพะเยาล่วงไปกี่องค์

ตอบว่า ๖ องค์

ถามว่า เจ้าหลวงมหาประเทศอุดรทิศเกิดปีใด

ตอบว่า ปีชวด เอกศก ศักราช ๑๒๐๒ ณ วันจันทร์ แรม ๑๔
ค่ำ เดือน ๑๒ ราตรีนั้นจะสู่เที่ยงนาม ๓ แล

ตำนานสิงหนวัติกุมาร

ที่นี้จะกล่าวถึงวงศ์ไทยเมืองหนึ่งก่อนแล ยามนั้นมหากษัตราช
ได้ ๑๗ ตัวปีกดใจ ยังมีมหากษัตริย์ฮ่อตนหนึ่งชื่อว่าเทวกาล ว่าอัน (๑)
เป็นใหญ่กว่าไทยทั้งหลาย อยู่เสวยราชสมบัตินครไทยเทศ คือ ว่า
เมืองราชคฤห์นครหลวงนั้นแล ส่วนเมืองอันนั้นก็บริบูรณ์ด้วยราช
สมบัติเข้าของเงินคำ ช้าง ม้า วัว ควาย ผู้คนร่ำพลมนตรียากหลาย
ยดยายคดคั่ง (๒) บ่สังขยาได้ พอแม่ไก่ล่าถึงกันแล ส่วนวามมหากษัตริย์
ตนนั้นก็มิราชบุตร ๓๐ ตน ราชธิดา ๓๐ นาง ทั้งมวลมี ๖๐ แล
ราชบุตรผู้แก้ว (๓) ชื่อว่า พิมพิสารราชกุมารแล ราชบุตรผู้ถ้วน ๒
ชื่อว่า สิงหนวัติราชกุมาร เหตุว่ามีลักษณะมีกำลังเป็นดังราชสีห์นั้น
แล เมื่อนั้นมหากษัตริย์ตนพ่อนั้นก็แบ่งราชสมบัติให้ (๔) แก่ลูกทั้ง ๖๐
คนนั้นแล ก็ตั้งยังพิมพิสารราชกุมารผู้เป็นแก่นนั้นไว้ในที่เป็นอุปราช
กับธิดาหนึ่ง หื้ออยู่ด้วยตนในเมืองราชคฤห์หลวงที่นั้นแล ก็แจกยัง
ลูกชายลูกหญิงทั้งหลาย ๒๙ คนนั้น หื้อไปเสาะหาตั้งบ้านแปลงเมือง
อยู่ทั่วทิศ พลันตั้งสิงหนวัติกุมารผู้ถ้วน ๒ นั้นกับน้องหญิงหนึ่ง ก็
แบ่งเอาราชสมบัติกับด้วยมหากษัตริย์ตนพ่อแล้ว ก็สั่งอำมาตราช
เคาพยายัง (๕) มหากษัตริย์ตนชื่อว่าเทวกาล อันเป็นราชบิดาและราช
มารดาแห่งตนแล้ว ก็รวบรวมเอาข้าวของสมบัติ ช้าง ม้า วัว ควาย
ร่ำพลมนตรียคนครัวแสนหนึ่งแล้ว ก็เสด็จออกจากเมืองราชคฤห์

(๑) นั้น (๒) เรืองลำดับกับ (๓) ดัน (๔) ให้ (๕) ข้าบ

นครหลวงแล้ว ก็ข้ามน้ำแม่สละพุไปทางหนอาคเนย์ คือ ว่าหนวัน
ออกขวยได้ไปไกลนัก ลำดับไปอรัญประเทศป่าไม้ดงดอยชอกห้วย
ราวเขาและแม่น้ำใหญ่น้ำน้อยทั้งหลายมากนัก ตั้งแต่เดือนอาสาฬ
ออก ๒ ค่ำ วันพุธ เสด็จออกจากเมืองราชคฤห์นครหลวงไปได้ ๕
เดือน จึงไปสอด^(๑) ไปถึงประเทศที่หนึ่งมีสถาน อันราบเพียงเรียงงาม
มีแม่น้ำใหญ่ แม่น้ำฮาม^(๒) น้ำน้อยมากนัก กับพอใกล้แม่น้ำขรuti^(๓)
เท่าใด คือ ว่าแม่น้ำห้วยน้อยอันจักสร้างไร่แตงนาดินักแล เป็น
แคว้นเมืองสุวรรณโคตมค้ำแต่เก่านั้นแล กาลบัดนี้ก็หากมีแต่มีลักกุ^(๔)
ทั้งหลายอยู่ยังชอกห้วยราวเขาพุตอยไขว้ไปสู่ที่แล ยังมีขุนหลวงผู้
หนึ่งชื่อว่าเจ้าลาวกะญว่อนก็เป็นใหญ่กว่ามีลักกุทั้งหลาย ก็อยู่ยัง
ดอยดินแดนอันมียังหนปัจฉิมทิศประเทศที่นั้นแล ยามนั้นสิงหนวัติ
กุมารก็ไปรอดที่หนึ่งหมดไส^(๕) กว้างขวางนัก บ่ไกลแม่น้ำใหญ่ น้ำ
จามไปปรอด น้ำแม่ขรutiที่ที่นั้นไกลเจ็ดพันวา เมืองสุวรรณโคตมค้ำเท่า
นั้นก็มีปากน้ำแม่ขรutiที่ที่เก่านั้นแล เมื่อนั้นท่านแบ่งปาง^(๖) จอด
ยังเอาชัยอยู่^(๗)ที่นั้น รอดเดือน ๖ ค่ำ ๑ วันศุกรมหาศักราชขึ้นแถมตัว
หนึ่ง เป็น ๑๘ ตัวปีฮวงเป้า วันนั้นยังมีพระยานาคตัวหนึ่งชื่อว่า
พันธุนาคราชนั้น ก็เณรมิตตนเป็นพราหมณ์ผู้หนึ่ง แล้วก็เข้าสู่ที่อยู่
เจ้าสิงหนวัติกุมารแล้ว ก็กล่าวเชิง^(๘) สิงหนวัติกุมารว่า ดูกรเจ้ากุมาร
ท่านนี้เป็นลูกท่านพระยามหาษัตริย์ หรือว่าเป็นเศรษฐีและคบตี
กฏุมพีและพ่อค้าอันชา^(๙) ลูกบ้านใดเมืองใดมาชา เจ้ากุมารมานี้
ประโยชน์อันใดชาว่าอัน เจ้าสิงหนวัติกุมารกล่าวว่า พราหมณ์ ดูกร

(๑) รอด, ถึง (๒) รวม, กลาง (๓) แม่น้ำโขง (๔) ชาวป่าเถื่อน หมายข้อความถึง
ชาติละว่า (๕) สะอาด (๖) ตั้งค่าย ปลุกทัพ (๗) ชั่ง (๘) นั้นแล

ท่านพราหมณ์ เรานี้ก็เป็นลูกมหากษัตริย์ตนชื่อว่า เทวกาล อันเป็น
เจ้าเมืองราชคฤห์หลวงโพ้นแล เรานี้มาเพื่อจักแสวงหาที่สร้างแปลง
เมืองอยู่เดว่าอัน เมื่อนั้นนาคพราหมณ์ผู้นั้นกล่าวว่าดีแท้แล ท่าน
จงตั้งอยู่สถานที่นี้ให้เป็นบ้านเป็นเมืองอยู่เทอะ จักจุฬจำเรียดิบรมวน
ด้วยเข้าของสมบัติสะเด(๑) ประการหนึ่งเล่า ข้าศึกทั้งหลายเป็นต้น
ว่าเคียมหานครเมืองใหญ่ทั้งหลายจักมารบก็เป็นอันยาก เหตุนี้หน้า
แม่ใหญ่ทั้งหลายสะเกาโลกาก็มาบ่รอดและว่าอันแล้ว(๒) เทว่าให้มี
ศักดิ์ มีใจรักยังคนแดนสัตว์ทั้งหลายเทอะว่าอัน เมื่อนั้นเจ้าสิงหนวัติ
กุมารจึงกล่าวว่า ดูกรท่านพราหมณ์ ท่านนี้อยู่ฐานะที่ใดอยู่บ้านใด
เมืองใด ท่านมีชื่อลือชาประการใด นาคพราหมณ์กล่าวว่า ข้า^{นี้}มีชื่อว่า
พันธุพราหมณ์อยู่รักษาประเทศที่นี้แต่เช่น(๓) ตระกูลเก่ามาแล ท่าน
จงใช้สัปบุริสข่าวเพื่อไปทวย(๔) ดูที่อยู่แห่งข้าเทอะ ว่าอันแล้ว ก็ลา
ออกจากหนิไปแต่สิงหนวัติกุมารก็ใช้ข่าวเพื่อน(๕) ไปด้วยดูเจ็ดคนแล
ครั้นว่าทวยไผهنหรีดไกลประมาณพันวาแล้ว ก็ลวด(๖) กลับหายไ
เสียแล เมื่อนั้นคนใช้หนิ(๗) เป็นสนั่นแล้ว เขาก็กลับคืนมาบอกแก่
เจ้าแห่งเขา ตามดังเขาหนินั้นชูอัน(๘) แด เมื่อนั้น สิงหนวัติกุมารได้
ยินคำอันนั้นแล้ว ก็สะดุ้งใจอยู่แล ส่วนนาคพราหมณ์ผู้นั้นก็เอาเพศ
เป็นพระยานาคแล้ว ก็เที่ยวบุน(๙) ไปหือเป็นเขตชื่อเวียงกว้างสาม
พันวารอดสู^{นี้}ก้า(๑๐) แล้วก็หนิไปสู่ที่อยู่แห่งตนแล ครั้นว่าคืนนั้นรุ่งแจ้ง

(๑) แท้จริง (๒) ทั้งประโยคหมายความว่า เรือแพนาวามาไม่ถึง (๓) ชั่ว, คราว,
ครั้ง หมายถึงลำดับกาล หมดทั้งประโยคว่า แต่ชั่วตระกูลเดิมมา (๔) คิดตาม
(๕) เขา, ท่าน (๖) เลข (๗) เห็น (๘) ทุกอัน, ทุกสิ่ง, ทุกอย่าง
(๙) กู้ย, คว้า, เจาะ (๑๐) ข้าง, ฟาก, ทิศ, ด้าน

แล้ว สิงหนวัติกุมารท่านก็เห็นเป็นประการสนั่น^๑ ก็มีใจชมชื่นยินดีแล้ว ก็ให้หาพราหมณ์อาจารย์มาแล้ว ก็ถามพราหมณ์อาจารย์ว่า พราหมณ์ผู้มาบอกให้เรา^๑นี้ จักเป็นเทวบุตรเทวดาหรืออินทร์พรหมอื่นชาว่าอัน^๑ เมื่อ^๑นั้น พราหมณ์อาจารย์จึงกล่าวว่า ตามดั่งข้าผู้เฒ่ามาพิจารณา^๑ดู^๑นี้ จักเป็นพระยานาคสะเดว่าอัน^๑ (๑) เมื่อ^๑นั้น ก็พร้อมกันเข้าแต่งเรือนหลวงแปลงหอเรือแล้วบรมวน ก็เข้าอยู่เป็นเมืองอันใหญ่แล้ว พราหมณ์อาจารย์ผู้^๑นั้นก็พิจารณาเอาชื่อพระยานาคว่าพันธุ์^๑นั้นกับชื่อกุมารผู้เป็นเจ้านั้นชื่อสิงหนวัติกุมาร สมด้วยกันแล้วก็เรียกว่า เมืองนาคพันธุ์สิงหนวัตินครนั้นแล

เจ้าสิงหนวัติราชกุมารได้เป็นเจ้าเมืองนาคพันธุ์สิงหนวัตินครที่^๑นั้นแล้ว ท่านก็มีอาชญาใช้ไปเรียกร้องเอาขุนหลวงมิลักขุทั้งหลายให้เข้ามาสู่สมภารแห่งตนเสีย^๑(๒) แล แต่^๑นั้นไปหน้าได้ ๓ ปี ยังมีเมืองอันหนึ่งอยู่หนหรดี ไกลประมาณ ๔ คันททาง มีช้างหัวน้ำกกุกุญ^๑ที่^๑(๓) ที่^๑นั้นมิ^๑ชื่อว่าเมืองอุโมงค์เสลานครว่าอัน^๑ เมืองอัน^๑นั้นเป็นที่อยู่แห่งชาวขอมทั้งหลายแล ส่วนว่าเวียงขอมก็เป็นเมืองพร้อมกันกับเมืองสุวรรณโคมคำ แต่^๑เช่นศาสนพระเจ้ายกัสสพมาต่อเท่าบัดนี้ บ่^๑หลัง^๑(๔) แลเหตุ^๑นั้นพระยาขอมตนเป็นเจ้าเมืองอุโมงค์เสลานครนั้นจึงมีมานะกระด้างแข็ง^๑บ่^๑เข้าสู่สมภารเจ้าเมืองนาคพันธุ์สิงหนวัตินครเพื่อ^๑อัน^๑แล เมื่อ^๑นั้นเจ้าสิงหนวัติกุมารท่านก็ยกเอาพลกำลังไปชนะเอาพระยาขอมแล เมืองอุโมงค์เสลานครได้เข้ามาสู่สมภารแต่^๑นั้นแล มหาศักราชได้ ๒๒ ตัวปีดับไ้ตั้ง^๑แล้วได้ ๕ ปี ท่านก็ได้ปราบลานนา

(๑) แท้ ที่เต็ว, แท้จริง (๒) สั้น, ทั้งสั้น (๓) น้ำแม่กก (๔) สงสัย

ไทยทั้งมวลแล้ว เสนาอำมาตย์และพราหมณาจารย์ทั้งหลาย ก็พร้อม
กันเอาอุสากิเสก^(๑) ยังเจ้าสิงหนวัติกุมารขึ้นเป็นเอกราชมหากษัตรา
ปราบลानนาไทยทั้งมวล มีชื่อว่าพระสิงหนวัติราชกษัตราเจ้าแต่นั้น
มาแล ในเมืองอันนั้นกับรมน^(๒) ด้วยผู้คน ช้าง ม้า วัว ควาย เข้า
ของสมบัติมากนัก บังเกิดเมืองใหญ่แต่นั้นมาแล ออกรัฐแห่งท่าน
หนบุพพิทศมีน้ำแท้เป็นแดน หนปัจฉิมทศมีดอยรูปช้างขุนน้ำย่อย
มาหาแม่คงเป็นแดน หนอุตรทศมีท่า^(๓) หนองแสงเป็นแดน หน
ทักษิณทศกัได้อมีลรัฐเป็นแดน แห่งท่านทั้งมวลแล บ้านเมืองที่นั้น
ก็อยู่เย็นเป็นสุขขึ้น บ้านหาโจรมารบได้สักอันแล ท่านสร้างเมือง
นาคนันธุสิงหนวัติลูกนี้อยู่มาได้ ๕๒ ปี มหาศักราช ๖๗ ตัวปีเมิงไค้
เดือน ๑๐ เพ็ญวันพฤหัสบดียามรุ่งแจ้ง แผ่นดินไหวหวั่นฟ้าร้อง
ดอยคางมากนักรุน^(๔) อัสจรรยชนคิง^(๕) ลูกสู่คนแล ศักราชได้ ๖๘
ตัวปีเบิกไจ้ เดือน ๘ เพ็ญวันศุกร์ยามรุ่งแจ้ง แผ่นดินไหวฟ้าร้อง
ดอยคาง ฝนตกน้ำใหญ่น้ำน้อยปนอัสจรรยมากนัก แต่นั้นมารอด
ศักราช ๗๗ ตัวปีเมิงไส้ เดือน ๑๐ เพ็ญวันจันทร์ยามก่อนรุ่ง แผ่นดิน
ข้าไหวหวั่นฟ้าร้องดอยคางสามทีนั้นแล แต่นั้นมารอดมหาศักราชได้
๑๐๒ ตัวปีเตาเสด เดือน ๘ ออก ๑๔ ค่ำ ยามอังคาร ยามตูดซ้าย^(๖)
แผ่นดินข้าไหวหวั่นก้องฟ้าร้องดอยคาง เป็นมหาปางอันใหญ่ปน
อัสจรรยไจกว่าทุกทีทั้งหลายแล ท่านตั้งเมืองมาได้ ๕๗ ปีนี้ แผ่นดิน
ไหวใหญ่ ๔ ถือ^(๗) นี้แล เมืองนาคนันธุสิงหนวัตินครที่นั้นมีน้ำ

(๑) อุสากิเสก (๒) บริบูรณ์ (๓) ทางน้ำ (๔) เป็นที่ (๕) ตัว (๖) ตูด=ซ้าย,
ซ้าย=บ้าย, ตูดซ้าย=ร่วมบ้าย (๗) เคอ, กวัง

แม่ขรนที่ชื่อว่าห้วยไค้อันไหลมาแต่ทางหนองหลวงพระยาจาก แต่เมืองมิลินคร^(๑) มาแล เป็นน้ำแม่ใหญ่เมืองพันธุสิงหนวตินคร ลานนาลูกันแล

ทีนี้จกกล่าวให้รู้มูลอันตั้งเป็นเมืองพันธุสิงหนวตินครราชธานี อันมาตั้งอยู่ฝ่ายน้ำขรนที่กัวันตกันนี้ ยามเมื่อบุญจิโลกนะจักมา บรมวนแห่งพระพุทเจ้าโคตมสัถย์มุนีจักเกิดมานั้นแล เมืองสุวรรณ โคมค้ำก้านั้นหากมีเคมผั่งน้ำแม่ขรนที่ฝ่ายกัวันออกพุ้น แต่เช่น ศาสนาพระพุทเจ้ากัสสปนั้นมาบ่ได้กิตนา^(๒) แล

พระยาพันธติส่วยเมืองโยนกนครที่^๕ได้ ๒๙ ปี อายุได้ ๗๑ ก็จุติไปในปีศักราชได้ ๑๔๘ ตัว ปีพระพุทเจ้านิพพานนั้นแล

อชุตราชตนลูกขึ้นส่วยราชสมบัติแทน ในเมืองโยนกนคร ไชยบุรีราชธานีศรีช้างแสน ที่นี้ก็ในศักราชเดิวนั้นแล ยามนั้น พระยาอชุตราชเจ้าท่าน ก็รู้ประวัติข่าวสารว่านางปทุมวดีลูกพระฤาษี อยู่ดอยดินแดงที่นั้นทรงรูปอันงาม ท่านก็ทรง^(๓)เอาสุวรรณ ๕๐๐,๐๐๐ แล้วรอง^(๔)รีพลโยธา ไปขอเอานางปทุมวดีกับฤาษีเจ้าแล จึงจักให้ว่า ดาปส ข้าแต่พระดาบสฤาษีเจ้า จุ่งเมตตาให้นางปทุมวดี กุมาริแก่ผู้ข้าแต่ทีอะแล้วก็ถวายคำ ๕๐๐,๐๐๐ ตอบคุณฤาษีเจ้านั้นแล เมื่อนั้นกัมมโลฤาษี ก็กล่าวแก่ราชบุตรปทุมวดีว่า ดูกรปทุมวดีเหย บัดนี้พ่อจักปูกยัง^(๕)เจ้าลูกให้ได้เป็นภริยาบาทบริจาริกากับพระยาเจ้า พ่อนี้ก็เฒ่าแก่เสียแล้วก็จักใกล้เสี่ยงอายุอยู่แล้ว ว่าดังนั้นแล้ว ก็อุสา

(๑) หมายความว่าถึงแคว้นขุณานของจีน (๒) พุดถึง (๓) หลอม (๔) เห็นจะเป็นรวม (๕) ปลุกฝัง

ราชาภิเศกบุตรราชธิดากับพระยาอชุตราชเจ้าแล้วก็อับ^(๑) คำ ๔๐๐,๐๐๐
 นั้นให้นางแล้ว กล่าวว่านางจูงเอาคำ ๔๐๐,๐๐๐ นั้นเมื่อหล่อให้เป็น
 ลูกกวางแล้ว สมมุติเป็นแม่คนย่า^(๒) บูชาทุกวันเทื่อะ นางก็จักสมฤทธิ
 มีอายุยืนนัก พระยาอชุตราชเจ้ากับนางปทุมวดีก็กระทำคยาการวะ
 ยังพระมหาฤาษีเจ้าตนพ่อแล้ว ก็เอากัน^(๓) เสด็จเมื่อสู่เวียงโยนกนคร
 ไชยบุรีศรีช้างแสนแห่งตนแล้ว ส่วนว่านางปทุมวดีก็หาช่างคำมา
 หล่อให้เป็นลูกกวางแล้ว ก็แบ่งมณฑปไว้บนหัวแล้ว ให้ว้บูชาทุก
 เข้าคำสมมุติเป็นแม่แห่งตนแล ด้วยเหตุนางคยาอย่างคำฤาษีเจ้าตนพ่อ
 และแม่กวางคำนั้น นางก็สมฤทธิทุกประการแล ส่วนพระยาอชุต
 ราชมหากษัตริย์เจ้านั้น ก็ด้วยเดชะสัทธิธรรมแห่งท่านและอันปละ
 ประเพณีธรรมนั้น เดชะแห่งท่านซาบปราบไปหนอุตระทิศก้าเหนือ
 มีทางหนองแสเป็นแดน หนทักษิณทิศก้าใต้เขตต์ลวะรัฐคือสบแม่น้ำ
 ระมิงเป็นแดนแล หนบุพพทิศก้าตะวันออกมีสบน้ำแม่มัวแดนเมือง
 จุฬินั้นเป็นแดนแล หนปัจฉิมทิศก้าตะวันตกมีดอยเขาลูกช้างหัว
 น้าย้อยมาตกแม่คงเป็นแดน ก็เป็นอาณาเขตต์แห่งท่านทั้งสี่น เมือง
 โยนกนครไชยบุรีศรีช้างแสนที่นี้ปรากฏเป็นราชธานีอันใหญ่แล

ครั้นนั้นโบราณศักราชเก่าได้ ๑๔๘ ตัวบ่เสมอแล พระยา
 อชาตศัตรูก็พร้อมกันกับด้วยมหากัสสปเถระเจ้าตรัสเสียแล้ว และตั้ง
 มหาศักราชใหม่ไว้ตัวหนึ่งในปีเมิงเม็ด เดือน ๕ เพ็ญแล ยามนั้น
 มหากัสสปเถระเจ้าก็มาคิดในใจว่า อายุปุนนี้ก็ได้ ๑๒๐ เต็มบริบูรณ์แล้ว

(๑) มอบ (๒) เคารพยำเกรง (๓) พากัน

ในเดือน ๖ เพี้ยนี้ภูจ๊กเข้าสู่นิพพานแล พระมหาเถรเจ้าก็เอาธาตุ
 ดูก้ามมิด^(๑) กำซ้ายแห่งพระพุทธรเจ้าองค์หนึ่ง กับธาตุเจ้าทั้งหลาย
 สามสถานคือมหันตัมขัณณิกาทกาทังปวง ๕๐๐ พระองค์ ใส่ลงใน
 พระโกศแก้วพระธรรมราชแล้ว ก็พาอรหันตาทังหลาย ๕๐๐ พระองค์
 แล้วยกเอามหาธาตุเจ้าสยอง^(๒) มาด้วยลวง^(๓) อากาศแล้ว ก็มาสู่เมือง
 โยนกนครข้างแสนแล้ว ก็เมตตาพระยาอชุตราชตนเป็นเจ้าแก่เมือง
 โยนกนครข้างแสนแล้ว ก็บอกยังนิทานอันพระพุทธรเจ้าทำน่ายไ้
 นั้นให้พระยารัฐ ๖ ประการ เมื่อนั้นพระยาอชุตราชกษัตริย์เจ้าก็มีใจ
 ชมชื่นยินดีบังเกิดศรัทธาแล้ว ก็ให้หาช่างเครื่องทังหลายมากระทำ
 พระโกศเงิน พระโกศทอง รับซ้อนเอาพระโกศแก้วธรรมราชนั้น
 แล้ว ก็บูชาด้วยข้าวตอกดอกไม้เงิน ดอกไม้ทอง ช่อธงฉัตรจ้อง^(๔)
 ปกทางบูชามากนักแล้ว ก็เอาเสนาสกลโยธาแห่งหนึ่งยังพระบรมธาตุ
 เจ้า ออกจากเวียงโยนกนครไชยบุรีราชธานีศรีช้างแสนที่นี้ ก็หาม
 มหาธาตุเจ้าขึ้นไปสู่จอมดอยตาสี คือ ดอยดินแดงนั้น พร้อมกับด้วย
 มหากัศสปเถรเจ้าแล้ว มหากัศสปเถรเจ้าก็ยกเอาพระโกศพระมหา
 ธาตุเจ้าขึ้นตั้งไว้เหนือหินก้อนหนึ่ง อันพระพุทธรเจ้านั่งเมื่อครั้งก่อน
 นั้น มหากัศสปเถรเจ้าก็อธิษฐานขอให้มหาธาตุเจ้ามุดจมลงในหิน
 ก้อนหนึ่ง ครั้นนั้นมหาชินธาตุเจ้าก็แผ่ปฏิหาริย์แจ้งทั่วเมืองทั้งมวล
 นาน ๗ วัน ๗ คืน แล้วยกพาพระโกศจมลงไปใ้ในก้อนหินลึกประมาณ
 ๘ คอกนั้นแล กาลนั้นพระมหาเถรเจ้าก็อธิษฐานคันธบูชาพระ
 มหาธาตุเจ้าไว้หนขวาเมื่อขึ้นนั้นทางสูงประมาณ ๘,๐๐๐ วา ชงห่าง

(๑) ไพลาร้า (๒) ผยอง, เหาะลอย (๓) ทาง (๔) ร่ม

ประมาณ ๗,๐๐๐ วา กว้าง ๕๐๐ วา แต่เนินมาคนทั้งหลายเห็นแล้ว
จึงจักเรียกว่าดอยธงแต่เนินมาแล ยามนั้นพระยาอชุตราชมหากษัตริย์
เจ้า ก็เรียกร้อนขุนลวะคือ ว่าปู่เจ้าลาวจกทั้งสองฝั่งแม่น้ำแล้ว ก็ให้
คำหมั้นหนึ่งแล้วก็ขอเอาเขตต์แดนด้านไหน ๓,๐๐๐ วาทุกด้าน กับ
มีมิลักขุ ๕๐๐ ครว้แล เมื่อนั้นปู่เจ้าลาวจกก็ปันเข้าของให้ลูกทั้ง ๓
ชายนั้นแล้ว ผู้คำให้ไปกินเมืองควาน ผู้ถัดให้ไปกินเวียงศรีทวง
ผู้ปลายนั้นให้ไปกินเมืองระเอกแล้ว ก็รักเอาคำกับอชุตราชเจ้านั้น
แล^(๑) อชุตธรรมิกราชาเจ้าก็เวนถวายไว้เป็นทานแก่มหาธาตุเจ้าแล้วก็
หยาดน้ำตกเหนือแผ่นดินแข่งไว้กับมหาธาตุเจ้าไปให้บุคคลผู้ใดมา^(๒)
เทแล ใครรู้ดีแท้ให้ดูตำนานดอยทงนั้นรู้แจ้งทุกประการแล ยามนั้น
กัมมโลภยิอันเป็นพ่อเลี้ยงแห่งนางปทุมวดีราชเทวี ก็จู้ตตายก่อนนั้น
สองเดือน แล้วก็ได้ขึ้นไปเกิดยังพรหมโลก เมื่อนั้นอชุตราชมหา
กษัตริย์เจ้าก็ให้ช่างคำมาหล่อเป็นรูปฤาษีเจ้าตนเป็นพ่อไว้ยังดอยมอก
มุง^(๓) เมืองทางตะวันตกนั้นแล้ว อุปัฏฐากมหาธาตุเจ้าตามอริยาสัย
แห่งตนแล ยามนั้นเดือน ๗ เมืองยวนนี้เพี้ยยามสายอรุณขึ้นมาแล้ว
มหากัสสปเถระเจ้าก็ให้วันบเคารพยำยังพระมหาธาตุเจ้าเสร็จแล้ว ก็
เสด็จขึ้นสู่เมืองราชคฤห์นคร ยามเข้าบิณฑบาตข้าวมาจนันบริบูรณ์
แล้ว ก็เข้าไปสั่งอำลาพระยาอชาตศัตถ์เสร็จแล้ว ก็เสด็จเข้าไปสู่
นิพพาน วันพรยามเช้า ยังหว่างดอยเวฬุบรรพตที่นั้น มีดอยหุ้ม^(๔)
อยู่มีตนบมิได้เป้อยเน่าตั้งอยู่ตลอดศาสนาพระเมตไต่ยเจ้า จัดส่งสการ

(๑) คือปู่เจ้าลาวจกนั้นได้รับเอาทองคำที่พระราชทานจากอชุตราช ส่วนเข้าของที่ว่าปู่เจ้า
ลาวจกนั้น เป็นเจ้าของส่วนตัว (๒) ทำลาย, พัง (๓) มุม (๔) ล้อม

ด้วยฝ่ามือแห่งพระองค์นั้นแล ส่วนพระยาอชุตราชเจ้ามหาษัตริย์ก็
กระทำทักษิณให้วันบเคารพยาัยพระมหาธาตุเจ้าเสร็จแล้ว ก็พาเอา
รีพลสกลโยธา เสด็จมาสู่เมืองโยนกนครไชยบุรีราชธานีศรีช้างแสน
ที่อยู่แห่งตนแล้ว กระทำบุญไปบมิได้ขาดแล ศักราช ๒ ตัวปีระวาย
สิ้น เดือน ๗ เพ็ญ วันอาทิตย์ ครั้นนั้นมหากัจจายนเถรเจ้าก็อธิษฐาน
เอาธาตุกระดูก ตา ตีน พระพุทธรเจ้ากำผายยังที่ถ้ำสัตตบิณฑคูหาเมือง
ราชคฤห์ที่นั้น ก็ได้มาทั้งสามสถานทั้งปวงมี ๒๔ พระองค์แล ก็ใส่
พระโกศแก้วมรกตมีวรรณอันเขียว มีอรหันต์ ๕๐๐ ตน ก็เอาธาตุ
เจ้าหะมาทางอากาศแล้วก็มาสู่โยนกนครบุรีศรีช้างแสนที่นั้นแล้ว ก็
บอกยังนิทานอันพระพุทธรเจ้าทำนายไว้นั้นให้พระยาอชุตธรรมิกราช
ตนเป็นจำแก่เมืองยวนให้รู้แจ้งทุกประการ ครั้นนั้นธรรมิกราชเจ้าก็
มีใจศรัทธายินดียิ่งนัก ก็ให้ช่างค่ามาสร้างพระโกศเงิน พระโกศคำ
รับเอาพระโกศแก้วอันทรงยังพระบรมธาตุเจ้าแล้ว ก็บูชาด้วยเครื่อง
สักการะบูชามากนัก ก็เอาขึ้นใส่สีกากาญจน์คำแล้ว ก็แห่แห่นยัง
พระบรมธาตุเจ้าไปสู่รัตนกัญจนบรรพตอยุกแก้ว อันมีหนทิศตะวันตก
เจียงเหนือแห่งเวียงโยนกนครช้างแสนที่นั้น ไกลประมาณ ๒ คาวุต
แล้ว ก็ขึ้นถึงสันดอยพระมหากัจจายนเถรเจ้า ก็ให้หามสีกากาญจน์
ประทักษิณที่เกศธาตุเจ้า ๓ รอบแล้วก็ลงตั้งไว้เหนือแผ่นดิน พระ
มหากัจจายนะเถรเจ้าก็กระทำให้วันบเคารพยาด้วยที่ติดที่เท้า๕แห่ง^(๑)
แล้วก็อธิษฐานขอให้มหาธาตุเจ้าจมลงในกว^(๒) อุโมงค์ที่บรรจุศุภา
ธาตุนั้นก่อนแล้วก็อธิษฐานใส่ฉัตรบริบูรณ์แล้ว ก็ลงทำบุญให้

(๑) พร้อมด้วยองค์ห้า (๒) วง

ทานตลอดถึงเดือน ๗ สิ้นเดือนเสร็จการฉลองบริบูรณ์ เดือน ๘
ออกคำ ๑ พระมหากัจจายนะเถระเจ้าก็เหาะขึ้นกลับไปสู่เมืองราชคฤห์
นครนั้นแล ส่วนอุชุตราชเจ้าก็เสด็จกลับคืนสู่निเวสน์สถานแห่งตน
ศักราชได้ ๘๒ ตัวปีกัดไล่ เดือน ๖ ขึ้น ๓ ค่ำ อุชุตราชเจ้าก็เอา
เสนามาตย์ราชบริวารทั้งหลายออกไปสร้างยังเจดีย์สองหลัง กวม
เกศาธาตุเจ้าที่ถ้ำและถ้ำแปรงโปรงฟ้าสองแห่งนี้เสร็จแล้ว เดือน ๖
เพ็ญวันพุธก็กระทำบุญให้ทานบริบูรณ์แล้ว ก็ขึ้นสู่निเวสน์สถานแห่ง
ตน และกระทำบุญให้ทานตลอดไปมิได้ขาดบมิได้ประมาทในทศ
ราชธรรมแต่สักสิ่ง ส่วนว่าพระยาอุชุตราชและนางปทุมวดีราชเทวี
ก็พร้อมด้วยราชบุตรและราชธิดามีอายุยืนนานนัก ศักราชได้ ๑๐๐ ตัว
ปีเมืองได้ พระพุทธเจ้านิพพานไปแล้วได้ ๑๐๐ พระวรรษา วันนั้น
พระยาอุชุตธรรมิกราชเจ้าเสวยราชสมบัติได้ ๑๐๐ ปี พระองค์มีพระ
ชนมายุได้ ๑๒๐ ปีบริบูรณ์ก็จุติไปแล

พระมัยรายนราชตนลูกมีอายุได้ ๔๖ ปี ขึ้นเสวยราชสมบัติ
เมืองนครราชธานีไชยบุรีศรีช้างแสนที่นั่งแทน ศาสนาพระพุทธเจ้า
ได้ ๑๐๐ พระวรรษา

ครั้นนั้นศาสนาพระพุทธเจ้าก็รุ่งเรืองดีมาเหมือนดังแต่ก่อน
ในกาลนั้นยังมีอรหันต์เจ้าองค์หนึ่งชื่อมหาวชิโรพธิเจ้าเป็นต้นกับฤาษี
๕๐๐ ตน ก็ไปนมัสการมหาธาตุเจ้ายังถ้ำสัตตบัณณคูหา อันมียัง
ดอยเวการบรรพตในเมืองราชคฤห์นครที่นั้นแล้ว ก็อธิษฐานขอเอา
พระบรมธาตุเจ้า ก็ได้ ๑๕๐ พระองค์แล้ว ก็เอาใส่พระโกศแก้ว
พระธรรมราช ลูกเท่าหมากน้ำเต้าแล้ว ก็เหาะมาด้วยบนอากาศ ก็

เอามาสู่เมืองโยนกนครไชยบุรีศรีช้างแสนแล้ว ก็บอกประวตนิทาน
 อันพระพุทเจ้าหากทำนายไว้นั้น แก่พระองค์มั่งรายนราชกษัตริย์
 ให้ทรงรู้ทุกประการ กาลนั้นองค์พระมั่งรายนราชเจ้าก็มีพระทัยยินดี
 มากนักแล้ว พระองค์ให้นายช่างทั้งหลายมากระทำยังพระโกศเงิน
 พระโกศทองซ้อนพระโกศแก้ว รับเอายังพระบรมธาตุไว้แล้ว ก็
 ตกแต่งยังเครื่องบูชาทั้งหลาย มีแก้วแหวนเงินทองมธุบุปผาราชคันธ
 มาลาจันท์ ตั้งคั่นช่องธรรมาสน์พร้อมเสร็จแล้ว ก็ยกมหาธาตุ
 เจ้าแล้วก็รวมยังริพลคนการทำงานทั้งหลายมาพร้อมแล้ว ก็สมโภช
 จดลองพระมหาธาตุเจ้าและบริวารก็อัญเชิญพระบรมธาตุเจ้าขึ้นสู่
 สีวิกาภาณูจน์ ก็ยกเอายังพระมหาธาตุเจ้าเสด็จแห่แห่นพร้อมด้วย
 เครื่องดุริยางคดนตรีเตรสสังข์ บัณเฑาะว์ฆ้องกลองประโคมพระบรม
 มหาธาตุเจ้า แห่ออกเวียงไปต่อเท่าถึงเขตบรรพตดอยสูง อันเป็นที่
 พระบรมธาตุบรรจุกระดูกดำมีดกำชัยแห่งพระพุทเจ้าท่านั้น ก็ห้าม
 ยังพระโกศพระบรมธาตุเจ้าพักษนิหิตศิวาที่ตนพระบรมธาตุเจ้าท่านั้น
 ๓ รอบแล้ว อรหันตาเจ้ากับฤาษีทั้งหลายไปพร้อมกันยกเอาโกศ
 พระบรมธาตุเจ้าขึ้นประดิษฐานไว้เหนือหินอันมหาธาตุเจ้าบรรจุไว้
 ก่อนแล ครั้นนั้นอรหันตาทั้งหลายก็อธิษฐาน ขอให้ธาตุเจ้าพา
 พระโกศจมลงไปเป็นดั่งมหาภัสสพเถรเจ้า หากอธิษฐานแต่ก่อนนั้น
 แล ในกาลนั้นมหาธาตุเจ้าก็กระทำปาฏิหาริย์รุ่งเรือง ส่องรัศมีทั่วทิศา
 นุทิศแคว้นเมืองโยนกนครทั้งมวล แล้วก็จมลงในก้นหินที่นั้น
 ลึกประมาณ ๗ ศอก บนพระบรมธาตุเจ้าก่อนนั้นศอกหนึ่ง และ
 ธาตุเจ้าทั้งมวลก็ตั้งอยู่ในหินก้นนั้นนี้ ๖๒๐ พระองค์แล พระองค์

มั่งรายน ราชเจ้าก็ให้ค่าจ้างแก่ช่างทั้งหลาย ให้ก่อมหาเจดีย์กวม
 ก้อนหินอันทรงไว้ซึ่งพระบรมธาตุเจ้านั้นสูง ๗ ศอก ทาสะทาย^(๑)
 แล้วใส่จังก^(๒) เงินจังกค่าประดับด้วยแก้ว ๗ ประการ ใส่ฉัตรหมาก
 ชมพูกำแล้วบริบูรณ์ ก็ฉลองกระทำบุญให้ทานเป็นสมัยกาลอันใหญ่
 นานได้ ๓ เดือน ถึงเดือน ๖ เพ็ญวันพุธก็สำเร็จบริบูรณ์ พระมั่งราย-
 นราชเจ้าก็ซื้อเอามิลักขุทั้งหลาย ๕๐๐ ครว อันอชุตราชเจ้าซื้อเอา
 กับปู่เจ้าลาวจก บริจาคไว้รักษาทะพระบรมธาตุเจ้านั้นเป็นราคา ๑,๐๐๐
 ตำลึงทองแล้ว ก็เอามาโอกาส^(๓) หยาดน้ำถวายให้เป็นทานกับพระ
 มหาธาตุเจ้าตั้งแต่ก่อนแล้ว ก็สมบัติสาบานแข่งไว้ว่า บุคคลหญิงชาย
 ทำวพระยามหากษัตริย์ประธานราชรัฐผู้ใดมีใจยินดีกับด้วยวัตถุ
 ทานและทาสทานแห่งพระองค์เรานี้ตั้งนั้น แม้ว่าบุคคลผู้นั้นปรารถนา
 เอาอย่างใด ก็จงพลันอุดมสมฤทธิตามวิมติศักดิ์ทุกอันเทอญ บุคคล
 ผู้ใดเบียดเบียนกระทำร้ายของทานแห่งพระองค์นี้ คือว่าใช้สอยใส่
 เวียกตกการ^(๔) ชาวเมืองมิลักขุทั้งหลายเหล่านี้ และริดม้าง^(๕) เทเสีย
 ให้นิราสคลาดเสียจากที่ มิให้เขาได้อุปฐากมหาธาตุเจ้าที่นี้ตั้งนั้น
 ให้บุคคลผู้นั้นวินาสนิบหายจากภรรยาบุตรบาตริญาตีทั้งหลายแล จาก
 ไร่่นาคามเขตต์ประเทศแห่งนั้น ตลอดถึงสืบบรมราชภัยไปภายหน้า
 ก็จืดตายไปแล้วให้ได้ไปจมอยู่ในอเวจีมหานรก พระพุทธเจ้าเกิดมา
 หมีนตนแสนตน อย่าให้มันได้รู้ได้เห็นแม้แต่สักตนหนึ่ง แม้ใน
 บัจจุบันชาติเอาเขาไปไว้ประเทศบ้านใด เมืองใด ตั้งนั้นก็ให้ร้อน

(๑) ถือก้อน (๒) พานแว่นฟ้า ฝอบ เป็นคำเสียงร่อยหรอมาจาก จังโกฏ (๓) ประสทธิ
 ประสาทให้ (๔) ใส่เวียกตกการ=ใช้การงาน (๕) ริดม้าง=ตัดล้าง ตัดรอน ทำลาย

โหม้ฉิบหายในที่นั้น อย่าให้รู้เรื่องแก้มันเทอญ เหตุว่าเขาได้เป็นข้า
โอกาสหยาดน้ำแต่เช่นอุชุกรรรมิกราชเจ้าสืบ ๆ มาแล

พระองค์มั่งรายเจ้าก็สยดแห่งไว้ดังนี้แล เดือน ๖ แรมค่ำ ๑
มหาขริโพธิเจ้าก็กระทำปทักษิณยังพระมหาธาตุเจ้าแล้ว ก็โหะเมอ
สู่เมืองราชคฤหนครนั้นแล ส่วนฤๅษี ๕๐๐ ตน ก็อยู่ปฏิบัติอุปัฏฐาก
มหาชินธาตุเจ้าที่นั่นแล ส่วนว่าปู่เจ้าลาวจก ๒ คนพัวเมียก่อนนั้น
ครั้นว่าเอาเขตต์แดนถวายเป็นทานพร้อมกัບอุชุกรราชเจ้าก็บมิได้หนี
ไปอยู่แห่งใด ก็มีใจศรัทธาอยู่ปฏิบัติอุปัฏฐากมหาธาตุเจ้าด้วยข้าวตอก
ดอกไม้รูปเทียนทุกคำเข้ามิได้ขาด ครั้นว่าจุติก็ได้ไปเกิดเป็นเทวดา
เทวบุตรอยู่ปลายเขาสุคนธรนั้นแล ส่วนว่าองค์มั่งรายนเจ้าก็ให้วันบ
เคารพยยังมหาธาตุเจ้าเสร็จแล้วก็เสด็จกลับคืนมาอยู่เมืองโยนกนคร
ราชธานีศรีช้างแสนอันเป็นที่อยู่แห่งตน แล้วก็กระทำบุญให้ทาน
บมิได้ขาด มิได้ประมาณในศีล ๕ ศีล ๘ แต่สิ่งหนึ่งสิ่งใด แล้ว
ก็ปละยังหศพิธราชธรรมเสียสักอัน ก็บริบูรณ์ด้วยสมบัติแลลูกหญิง
ลูกชาย ศักราชได้ ๑๕๐ ตัว พระพุทธเจ้านิพพานไปได้ ๑๒๐ พระ
วรรษา ท่านก็มีราชบุตร ๒ คน ราชธิดา ๒ คน ราชบุตรผู้พี่มีนาม
ชื่อว่าพระองค์เชื่อง มีอายุได้ ๕๕ ปี ผู้น้องชื่อว่าไชยনারายณ์ มีอายุ
ได้ ๕๐ ปี

เมื่อนั้นพระองค์มั่งรายนราชมหากษัตริย์ตนพ่อ ก็กระทำยัง
พระองค์เชื่องตนพี่น้องให้เป็นมहाอุปราช แล้วกับลูกหญิงผู้หนึ่งให้
อยู่ยังเมืองโยนกด้วยตนแล้ว ก็แบ่งยังราชสมบัติข้าคนช้างม้าวัวควาย
คนครัวแสนหนึ่ง ให้แก่ไชยনারายณ์ตนน้องกับลูกหญิงผู้สุดท้ายนั้น

แล้วก็แบ่งให้แต่เมืองที่ใหม่ คือของใต้หนบัพพทิศกว่ามูล^(๑) เกิดเป็น
เกาะดอนอันใหญ่ที่เมืองสุวรรณโคฒาคำเก่าศักราชได้ ๑๕๑ ตัวปีเบิกย
เดือน ๗ ออก ๘ คำ วันอาทิตย์ พระองค์ไชยনারายณ์ตนเป็นลูก
พระองค์มั่งรายนราชกษัตริย์เมืองโยนกันคร ออกไปตั้งภูกะวาว ดอน
มูล ให้เป็นเมือง แล้วเข้าอยู่ที่นั่นแล้ว ก็เรียกชื่อว่าเวียงไชยনারายณ์
เมืองมูลนั้นแล แต่กาลนั้นมาท่านก็สร้างบุพผารามวิหาร ที่พระ
พุทธเจ้ามานั่งสถิตอยู่จนชั่ววชิรชบชาติที่ข้างของดอกไม้ให้ท่านนั้น
สร้างวิหารแล้วก็สร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ใส่รักหาง^(๒) ติดคำแล้ว
ก็ฉลองกระทำบุญให้ท่านบริบูรณ์แล้ว ก็กระทำบุญเป็นปางอันใหญ่
ในเดือน ๔ เพ็ญวันพุธ แล้วพระองค์ไชยনারายณ์เจ้าก็อยู่เสวยเมือง
ไชยনারายณ์เมืองมูลที่นั่นสืบต่อถึงลูกหลานไปภายหลัง คนทั้งหลาย
ที่อยู่ที่นั้นก็สมบุรณ์ไปด้วยเข้าของและเครื่องปลูกของผัगत้มวล ก็
มั่งมูลพูลท่าตามดั่งพระพุทธรูปเจ้านายวันนั้นแล ที่พระเจ้าหลวงก็
ได้ชื่อว่าบุพผารามวิหารสวนดอกแต่กาลนั้นมาแล ศักราชได้ ๑๕๒
ตัวปีเมิงไค้ พระองค์เชือกษัตริย์เจ้าเสวยเมืองได้ ๑๑ ปีแล้ว ท่าน
ก็เสด็จไปสร้างเจดีย์หลังหนึ่งกวมเกศาธาตุที่ถ้ำแก้วหัวฝายศรีทวงหน
ตะวันตกเฉียงเหนืออัน ก็กระทำบุญฉลองสำเร็จบริบูรณ์ในเดือน ๖
เพ็ญวันศุกร์ แล้วท่านก็มีพระราชอาชญาให้คนทั้งหลายขุดเหมือง
ใหญ่ต่อเอาน้ำแม่ใส่นั้นออกมาเลี้ยงไร่นาแคว้นทรายท้มวลแล้ว ก็
เสด็จมาสู่เวียงอันเป็นที่อยู่แห่งตนแล ศักราช ๑๕๓ ตัวปีกาบเส็ด
พระองค์เชือกเจ้าเสวยเมืองได้ ๓๑ ปี อายุได้ ๘๘ ปีก็จุติไปแล

(๑) เป็นชื่อเกาะ (๒) ขาดสี่

พระองค์ชินตนลูกมีอายุได้ ๖๑ ปี ได้ขึ้นเสวยราชสมบัติแทน
ในเมืองโยนกนครไชยบุรีราชธานีศรีช้างแสนต่อไปนั้น แต่นั้นมา
ศักราชได้ ๒๐๐ ปีล่วงมาแล้ว พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปได้ ๒๐๐ พระ
วรรษ พระองค์ชินเสวยเมืองได้ ๒๐ ปี อายุได้ ๘๐ ปีก็จติไปแล้ว

พระองค์คำตนลูกมีอายุได้ ๕๘ ปี ขึ้นเสวยราชสมบัติในเมือง
โยนกนครไชยบุรีราชธานีศรีช้างแสนที่นี้สืบต่อมาแล้ว ศักราชได้
๒๑๖ ตัวพระองค์คำกินเมืองได้ ๑๗ ปี อายุได้ ๗๗ ปีก็จติไปแล้ว

พระองค์เกิงตนลูกมีอายุได้ ๕๖ ปี ขึ้นเสวยราชสมบัติเมือง
แทนในโยนกนครราชธานีไชยบุรีศรีช้างแสนจนถึงศักราชได้ ๒๑๘
ตัวปีกาแก้ว พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วได้ ๒๑๘ พระวรรษ

ศักราชได้ ๒๗๖ ตัวปีกัดแก้ว พระองค์เกิงธิราชเจ้าเสวยเมือง
ได้ ๖๕ ปี อายุได้ ๑๐๐ ปีก็จติไปแล้ว

ยกเอาพระองค์ชาติตนลูกอายุได้ ๗๑ ปี ขึ้นเสวยเมืองแทน
สืบต่อไป พระองค์ชาติกินเมืองได้ ๒๐ ปี ศักราชได้ ๒๙๕ ตัว
ปีเบิกเสด พระองค์ชาติมีอายุได้ ๙๐ ปีก็จติตายไป

ยกเอาพระองค์เว้าตนลูกมีอายุได้ ๖๒ ปี ขึ้นเสวยเมืองแทน
สืบต่อไป ศักราชได้ ๒๙๖ ตัว ท่านก็ไปสร้างเจดีย์กวมเกศาธาตุเจ้า
ดอยเว้าแล ก็ฉลองให้ท่านบริบูรณ์แล้วก็มาอยู่เวียงแห่งตนตามเดิม
ศักราชได้ ๓๑๓ ตัวปีกดสี พระองค์เว้าเสวยเมืองได้ ๑๙ ปี อายุได้
๘๑ ปีก็จติไปแล้ว

ยกเอาพระองค์แวนตนลูกมีอายุได้ ๖๓ ปี ขึ้นกินเมืองสืบ
ต่อไป ศักราชได้ ๓๑๔ ตัว ท่านก็เสด็จไปสร้างเจดีย์กวมที่บรรจุกศา

ธาตุเจ้าหลังหนึ่ง ฝ่ายน้ำของกำตะวันออกแล้วก็กระทำบุญให้ทาน
เดือน ๕ เพ็ญวันศุกร์ สำเร็จบริบูรณ์แล้วก็มาสู่เวียงแห่งตนแล
ศักราชได้ ๓๒๙ ตัวปีระวายสัน พระองค์แวนกินเมืองได้ ๑๗ ปี อายุ
ได้ ๘๐ ปีก็ถึงแก่อนิจจกรรมไปแล

แล้วพระองค์แก้วตนลูกมีอายุได้ ๕๘ ปี ก็เสวยเมืองสืบต่อไป
ศักราชได้ ๓๓๑ ตัว ท่านก็ไปสร้างเจดีย์กวมที่บรรจุกษัตราธาตุเจ้า
หลังหนึ่ง มีฝ่ายน้ำของกำหน้าเรียงหลังที่ตนพ่อสร้างนั้นแล้ว ก็ฉลอง
กระทำบุญให้ทานเดือน ๖ เพ็ญวันพุธ ก็สำเร็จบริบูรณ์แล้วเสด็จ
กลับมาสู่เวียงที่อยู่แห่งตนแล ศักราชได้ ๓๔๓ ตัวปีกาบเสด พระ-
องค์แก้วเสวยเมืองได้ ๑๕ ปี อายุได้ ๗๒ ปีจุติไปแล

พระองค์เงินตนลูกอายุได้ ๕๖ ปีได้เสวยเมืองต่อไป ศักราช
ได้ ๓๔๕ ตัวท่านก็เสด็จไปก่อเจดีย์กวมกษัตราธาตุเจ้า ที่พระพุทธรเจ้า
นอนหลังผารูปเต้านั้น แล้วฉลองกระทำบุญให้ทานบริบูรณ์ แล้ว
เดือน ๖ เพ็ญวันพฤหัสบดี ก็เสด็จกลับมาสู่เวียงโยนกนครอันเป็น
ที่อยู่แห่งตน ศักราชได้ ๓๕๗ ตัวปีเบิกใจ ท่านเสวยเมืองได้ ๑๕ ปี
อายุท่านได้ ๓๑ ปีก็จุติไปตามยถากรรมแล

องค์พระแวนตนลูกอายุได้ ๕๒ ปี ขึ้นเสวยเมืองสืบต่อไป
ศักราชได้ ๓๕๘ ตัวท่านก็สร้างวิหารกวมพระบาทเจ้าที่ผาเรือแล้ว ก็
ฉลองกระทำบุญให้ทานบริบูรณ์แล้วในวันเดือน ๖ เพ็ญวันศุกร์แล้ว
ก็เสด็จกลับมาสู่เวียงโยนกนครแห่งตนแล ศักราชได้ ๓๗๒ ตัว พระ-
องค์แวนเสวยเมืองได้ ๑๖ ปี อายุได้ ๖๗ ปีก็ถึงแก่กรรมไปในกาล
นั้นแล

พระองค์งามตนลูกมีอายุได้ ๕๐ ปี ขึ้นเสวยเมืองสืบต่อสันตติวงศ์ไป ศักราชได้ ๓๗๔ ตัวปีดับไ้ ท่านก็เสด็จมาสร้างยังเจดีย์กวมเกศาธาตุเจ้าที่พระพุทธรูปเจ้านั่งจอมผาเส็งโลกนั้น และสร้างวิหารและพระพุทธรูปแล้ว ก็ฉลองกระทำบุญให้ท่านสำเร็จบริบูรณ์ไปในวันเดือน ๖ เพ็ญวันพุธ แล้วท่านก็เสด็จมาสู่เวียงโยนกนครราชธานีไชยบุรีศรีช้างแสนอันเป็นที่อยู่แห่งพระองค์ ในกาลนั้นเมืองโยนกนครที่นี้ ก็บริบูรณ์รุ่งเรืองเต็มไปด้วยผู้คนทุกชาติทุกภาษา หาเสียนหนามใจผู้ร้ายมิได้แล รื่นเริงไปด้วยการกระทำบุญให้ท่าน ตลอดไปในสมัยพระองค์งามครองราชสมบัตินั้นแล ศักราชได้ ๔๕๐ ตัวปีเบิกเสด พระองค์งามเสวยได้ ๓๓ ปี อายุ ๘๑ ปีก็ถึงแก่อนิจกรรมไปแล

พระองค์ลือตนลูกมีอายุได้ ๖๖ ปี ท่านมีราชบุตร ๒ ตนแล พระองค์ลือเสวยเมืองแทนไปในศักราช ๔๓๐ ตัวปีระวายสัน พระองค์ลือกินเมืองได้ ๑๗ ปี อายุได้ ๗๗ ปี ก็ถึงแก่กรรมไปแล พระองค์รอยตนลูก อายุได้ ๕๔ ปีขึ้นเสวยเมืองแทนแล ศักราชได้ ๔๔๖ ตัวพระองค์รอยกินเมืองได้ ๑๕ ปี อายุได้ ๗๒ ปีก็จุติไปแล

พระองค์เชิงตนลูกมีอายุได้ ๕๒ ปี ขึ้นเสวยเมืองสืบต่อไปในศักราชได้ ๔๖๓ ตัวปีกาบสัน พระองค์เชิงกินเมืองได้ ๑๘ ปี อายุได้ ๖๙ ปีก็จุติตายไปแล

พระองค์พันตนลูกมีอายุได้ ๕๖ ปี ก็ขึ้นเสวยเมืองแทนสืบต่อไปในศักราช ๔๖๘ ตัวปีกัตไ้ ท่านกินเมืองได้ ๑๖ ปี อายุท่านได้ ๗๑ ปีแล้วก็ถึงแก่กรรมไปแล

พระองค์เกลادنลูกมีอายุได้ ๕๖ ปี ก็ได้ขึ้นเสวยเมืองแทน
ได้ ๑๗ ปี อายุได้ ๗๒ ปี ก็จุติตายไปในศักราช ๔๙๔ ตัวปีกัณฑ์
นนแล

พระองค์พิงตนลูกมีอายุได้ ๕๒ ปี ขึ้นเสวยเมืองสืบต่อไป
ศักราชได้ ๔๙๕ ตัว พระยาพุทธฐคามินีเป็นใหญ่ในลังกาและศาสนา
กรุงเรืองในลังกาที่นั่น ในสมัยนั้นมหาเถรเจ้าเป็นใหญ่กระทำจตุตถ
สังคายนา ก็ยกเอาพระธรรมของพระพุทธเจ้า ๘๔,๐๐๐ พระธรรม-
ขันธ์ขึ้นสู่โบนานแล้วเอาโสมหาโลหปราสาท แล้วลั่นประแจไว้ใน
ลังกาทวีปที่นั่นเต็ม ๕ ปีบริบูรณ์ ในเมื่อศักราชได้ ๕๐๐ ตัวปีกัปสัน
พระพุทธเจ้านิพพานไปแล้วได้ ๕๐๐ พระพรรษาเต็ม ศาสนาภิกษุณีก็
สิ้นไปในปีนั้น ครั้นนั้นศาสนาพระพุทธเจ้าแห่งเราเมืองใหญ่ทั้งหลาย
ก็สูญไป เรายังรุ่งเรืองอยู่ตั้งแต่เมืองราชคฤห์ล่องมาถึงเมืองยวนข้าง-
แสนรอนที่นั่นแล ศักราชได้ ๕๑๒ ตัวปีเมิงเล่า พระองค์พิงเจ้า
กินเมืองได้ ๑๙ ปี อายุได้ ๗๑ ปีก็จุติไปแล

พระองค์สีตนลูกอายุได้ ๕๔ ปี ขึ้นเสวยเมืองแทน ศักราช
ได้ ๕๒๘ ตัวปีเมิงเป้าพระองค์สีกินเมืองได้ ๑๗ ปี อายุได้ ๗๐ ปีก็จุติ
ไปแล

พระองค์สมตนลูกอายุได้ ๕๒ ปี ได้ขึ้นเสวยเมืองสืบต่อไป
ศักราชได้ ๕๔๐ ตัว ท่านกินเมืองได้ ๑๗ ปี อายุได้ ๖๖ ปีก็ถึง
แก่กรรมไปแล

พระองค์สวนตนลูกมีอายุได้ ๕๐ ปี ขึ้นเสวยราชสมบัติสืบ
ต่อไป ศักราชได้ ๕๖๐ ตัวปีกัปเสด พระองค์สวนกินเมืองได้ ๑๙ ปี
อายุได้ ๖๙ ปีก็จุติไปแล

พระองค์แพงตนลูกมีอายุได้ ๔๘ ปี ก็ขึ้นเสวยราชสมบัติสืบต่อไป ศักราช ๕๘๑ ตัวปีดับเม็ด พระองค์แพงกินเมืองได้ ๒๐ ปี อายุได้ ๖๙ ปี ก็จติไปแล

พระองค์พวนตนลูกมีอายุได้ ๕๓ ปี ขึ้นกินเมืองแทนสืบต่อไป ศักราช ๕๙๓ ตัว ทานกินเมืองได้ ๑๔ ปี อายุทานได้ ๖๕ ปี ก็จติไปแล

พระองค์พุทนต์ลูกอายุได้ ๓๖ ปี ขึ้นเสวยเมืองแทนสืบต่อไป ศักราชได้ ๖๑๕ ตัว ทานกินเมืองได้ ๑๒ ปี อายุได้ ๔๗ ปี ก็จติไปแล

พระองค์ผั่นตนลูกมีอายุได้ ๓๐ ปี ขึ้นกินเมืองแทนต่อไป ศักราชได้ ๖๒๒ ตัวปีหลวงเป้า ศาสนาพระพุทธรเจ้าได้ ๖๒๒ ตัว ทานกินเมืองได้ ๘ ปี อายุได้ ๓๗ ปีจติไปแล ครั้นนั้นตรัสจกขุเมืองมุกามได้เป็นพระยาธรรมแล้ว ก็เล็งเห็นศาสนาพระพุทธรเจ้าบมิได้รุ่งเรือง ทานจึงจกมาตัดศักราชอันพระยาอชาตศัตรูเมืองราชคฤห์นครตัดแล้วไว้ตัวหนึ่ง ลำดับมาได้ ๖๒๒ ตัวนั้นก็ตัดเสียใหม่ตั้งไว้ตัวหนึ่ง ในเดือน ๖ เพ็ญวันศุกร์เป็นปีเตาเย้แล ครั้นนั้นพระองค์วรรณลูกพระองค์ผั่นมีอายุได้ ๑๗ ปี ก็ขึ้นเสวยเมืองโยนกนครราชธานีศรีช้างแส่นที่สืบต่อไปถึงพระองค์วรรณนี้ได้ ๒ ตนแล ศักราชได้ ๕๐ ตัวปีหลวงเป้า พระพุทธรเจ้านิพพานไปได้ ๖๗๑ พระวรรษาพระองค์วรรณทานกินเมืองได้ ๕๐ ปี อายุได้ ๖๗ ปี ก็จติตายไปแล

พระองค์มั่งสิงตนลูกมีอายุได้ ๓๕ ปี ขึ้นเสวยราชสมบัติแทน ศักราชได้ ๑๐๐ ปีกาเมา พระพุทธรเจ้านิพพานไปได้ ๗๒๒ พระวรรษาพระองค์มั่งสิงกินเมืองได้ ๕๐ ปี อายุได้ ๘๕ ปีก็จติตายแล

ก็ยกเอาพระองค์มั่งสมตนน้องผู้สุดท้องอายุได้ ๗๒ ปีขึ้นเสวยราชสมบัติแทน ศักราชได้ ๑๓๔ ตัวปีกตัญญูมั่งสมกินเมืองได้ ๘ ปี อายุได้ ๗๙ ปีก็จตุตถาไปแล

ยกเอาองค์ทิพย์ตนลูกมีอายุได้ ๕๑ ปีขึ้นเสวยราชสมบัติแทน ศักราชได้ ๑๕๐ ตัวปีกตัญญู ทานกินเมืองได้ ๑๗ ปี อายุได้ ๖๗ ปีแล้ว ก็จตุตถาไปแล

พระองค์มถนลูกมีอายุได้ ๔๓ ปีขึ้นเสวยเมืองแทน ศักราชได้ ๑๗๘ ตัว ศาสนาพระพุทธเจ้าได้ ๘๐๐ พระวรราชา พระองค์มเจ้ากินเมืองได้ ๕ ปี อายุ ๔๗ ปีก็จตุตถาไป

พระองค์ชายตนลูกมีอายุ ๓๐ ปีขึ้นเสวยเมืองแทน ศักราชได้ ๑๘๗ ตัวปีเม็งมัว ทานกินเมืองนานได้ ๒๐ ปี อายุ ๕๐ ปีก็จตุตถาไปแล

พระองค์ชินตนลูกมีอายุได้ ๓๒ ปีขึ้นเสวยเมืองแทน ศักราชได้ ๒๑๑ ตัวปีลวงไส้ พระองค์ชินกินเมืองได้ ๑๕ ปีอายุ ๔๖ ปีก็จตุตถาไปแล

พระองค์ชมตนลูกมีอายุได้ ๒๙ ปี ขึ้นเสวยเมืองแทนสืบไป ศักราชได้ ๒๓๐ ตัวปีกตัญญู ทานกินเมืองได้ ๒๐ ปี อายุได้ ๔๘ ปีก็จตุตถาไปแล

พระองค์พังตนลูกมีอายุได้ ๒๘ ปี ขึ้นเสวยราชสมบัติสืบสันตติวงศ์ต่อไป ศักราชได้ ๒๔๕ ตัวทานกินเมืองได้ ๑๖ ปีแล้ว ก็จตุตถาไปแล

พระองค์พึ่งตนลูกอายุได้ ๒๖ ปี ขึ้นเสวยราชสมบัติสืบต่อไป
 ศักราชได้ ๒๕๙ ตัวปีกัณฑ์ ท่านกินเมืองได้ ๑๕ ปี อายุท่านได้ ๔๒
 ปีก็จตุไปแล

พระองค์พึ่งตนลูกมีอายุได้ ๒๔ ปี ขึ้นเสวยราชสมบัติสืบไป
 ศักราชได้ ๒๕๙ ตัวปีกัณฑ์ ท่านกินเมืองได้ ๑๗ ปี อายุท่านได้ ๔๒
 ปีก็จตุไปแล

ก็ยกเอาพระองค์พึ่งตนลูกมีอายุได้ ๑๘ ปี ขึ้นเสวยเมืองแทน
 ศักราชได้ ๒๗๙ ตัวปีกัณฑ์ พุทธเจ้าหนีพพานไปแล้วได้ ๙๐๐ พระ
 ธรรมบาล พระองค์พึ่งเจ้าเสวยเมืองโยนกนครราชธานีไชยบุรีศรี
 ช้างแสนที่^๑ได้ ๒ ปี อายุท่านพอเต็ม ๒๐ ปี ในกาลนั้นยังมีขอม
 ส่วยไชเมืองหนึ่ง อยู่หนหรดีเป็นลูกเมืองส่วยเข้า แต่เช่นพระยาสิง
 หนวดิราชตนเป็นปฐมมหากษัตริย์เจ้า มาตั้งเวียงพันธุสิงหนวดินคร
 ลูกนี้ลำดับมาถึงบัดนี้แล

พระยาขอมอยู่เมืองอุโมงค์เสลานครที่นี้ไกล ๕ คันททางแล
 พระยาขอมตนดำนีมีใจสัทธิธรรมหยาบข้าหารุณนักร เห็นพระองค์
 พึ่งตนเป็นกษัตริย์จิม^(๑) โยนกนครช้างแสนที่^๑นั้นหน่น้อยดั่งนั้น พระ
 ยาขอมดำตนนั้นก็ยกเอากำลังมาแสนหนึ่ง แล้วก็มา^(๒) ลูกชิงเอา
 เมืองที่^๑นี้ เดือน ๕ แรมค่ำหนึ่ง วันอาทิตย์ พระยาขอมได้เข้าเวียง
 โยนกนครช้างแสนที่^๑นี้ ครั้นนั้นพระองค์พึ่งเจ้ามีใจอันบ่กล้าแข็ง ก็
 ถวายเมืองให้แก่พระยาขอมดำตนเป็นลูกเมืองนั้นเสียแล กาลนั้น
 พระยาขอมตนนั้นครั้นมันได้เมืองแล้ว มันก็ขับพระองค์พึ่งเจ้าตน

(๑) อีกฉบับเขียนว่า “เจ้า” (๒) กลับ

เป็นกษัตริย์เป็นค่านัน และนางเทวีพร้อมด้วยเสนาอำมาตย์ไพร่ไทยทงมวล ให้ออกหนีจากเวียงให้สิ้นแล้ว ส่วนพระยาขอมตนนั้น ก็เป็นกษัตริย์เสวยเมืองโยนกนครบุรีช้างแสนที่นั่นแล มั่นก็ใช้ไปเอาลูกเมียเสนาอำมาตย์และชาวขอมทั้งหลายแห่งนั้น อันมีในเมืองเสลานครที่นั้น มาอยู่ในเวียงโยนกนครราชธานีไชยบุรีศรีช้างแสนที่นั่นสิ้นแล แล้วมั่นก็ขับพระองค์พังเจ้าไปเป็นแก่บ้านตงอยู่เวียงลวะศรีทวง ริมหนตะวันตกเฉียงเหนือ ริมแม่น้ำใสกายตะวันออกเฉียงใต้ ชาติเจ้าธำแก้วที่นั้น

เหตุใดเล่าว่าเวียงศรีทวงนั้นจา ยามพระพุทธเจ้ายังธรมานอยู่วันนั้น ยังมีขุนลวะผู้หนึ่งเป็นลูกบุญเจ้าลาวจกเป็นแคว้นดอยรุ่งนั้น ผู้พี่ชื่อลวะกุมภอนันมาตงอยู่ที่นั้น แล้วส่วยคำแก่พระยาอชุตราชกษัตริย์เจ้าเวียงโยนกนครที่นั่นแล ปีละสี่ทวง^(๑) หมากพินหนวยน้อย^(๑) นั้น จึงได้ชื่อว่าเวียงศรีทวงด้วยเหตุอันนั้นแล

ครั้นนั้นพระยาขอมตนนั้นขับพระองค์พังเจ้าไปเป็นแก่บ้านอยู่ที่นั้นแล้ว ก็ให้ส่วยคำให้มันปีละสี่ทวงหมากพินแต่นั้นมา ไทยเราเป็นทุกข์ทั้งเจ้าทงไพร่แล เหตุว่าเจ้าได้เป็นเจ้าก็เป็นทุกข์ได้หาคำท้าวคำ^(๒) มาส่วยขอมแล พระองค์พังเจ้าไปเป็นแก่บ้านอยู่เวียงศรีทวงได้ปีหนึ่ง ศักราชได้ ๒๕๐ ตัว วันนั้นนางเทวีก็ประสูติลูกชายผู้หนึ่งให้ชื่อว่าทุกขิตกุมารแล ท่านไปตั้งอยู่เวียงศรีทวงได้ ๓ ปีวันนั้น ศักราชได้ ๒๕๒ ตัว ยังมีสามเณรตนหนึ่งเป็นชาวศรีทวงที่นี้มีอายุได้ ๑๔ ปี แล้วท่านก็ลงไปไหว้มหาธาตุเจ้าแล้ว ก็ไปอาศัยนอนอยู่

(๑) ไม่ทราบว่าจะอะไร (๒) หากคำท้าวคำ อีกจะนับหนึ่งว่า “हारอนคำถ่าวคำ” ถ่าวว่ากลับ

อารามหลังหนึ่งในเวียงโยนภนครที่นั้น ในเดือน ๖ ออก ๑๔ คำ
 คั้นนั้นรุ่งแจ้งแล้วเป็นเดือน ๖ เพ็ญวันพุธ ท่านลูกแล้วก็ให้พระ
 รัตนตรัยทั้งสามแล้ว ก็ถือเอาบาตรไปจะเดินบิณฑบาตรได้สามเรือน
 แล้วลำดับไป ก็ไปถึงคุ่มน้อยแห่งพระยาขอมดำแล้ว ท่านก็เข้าเพื่อ
 จักบิณฑบาตรนั้นก็ไปยืนอยู่กลางคุ่มผืนนั้น กาลนั้นพระยาขอมเล็ง
 เห็นแล้วก็ถามพวกรั้ว^(๑)ทั้งหลายว่า สามเณรที่ได้มาบิณฑบาตรนั้น
 จา พวกรั้วทั้งหลายก็ให้ว่า เทว ข้าแต่ เป็นสามเณรลูกชาวศรีทวง
 นั้นจา ครั้นนั้นพระยาขอมดำก็โกรธแล้วกล่าวว่า ลูกข้าส่วยพลอย
 เข้ามาคุ่มพระองค์กูตงลือจา สูอย่าได้เอาข้าวกูไปใส่บาตรให้มันนะ
 เนอ ขณะนั้น เจ้าสามเณรน้อยตนนั้นได้ยินคำพระยาขอมดำกล่าวดัง
 นั้นแล้ว ท่านก็บังเกิดอิจจานานะโกรธในใจ แล้วก็ถอยหนีออกจาก
 คุ่มพระยาขอม แล้วไปยืนอยู่หน้าตะวันตกเฉียงเหนือแล้วก็ขึ้นสู่ดอย
 กู่แก้ว กระทำปทักษิณไหว้มหาธาตุเจ้าแล้ว ก็ยกบาตรข้าวขึ้นใส่หัว
 ถวายให้เป็นทานแก่พระบรมธาตุทั้งบาตรทั้งข้าวนั้น ก็ตั้งคำปรารภนา
 ว่า สารุ ด้วยเดชะอันผู้ข้าได้เอาข้าวบิณฑบาตให้เป็นทานแก่พระ
 มหาธาตุเจ้าแล้ว ทิ้งไป ๗ วันภายหลังนี้ ขอให้ข้าจุติตายจากชาติ
 อันเป็นสามเณรนี้แล้ว ขอให้ข้าพเจ้าไปเอาปฏิสนธิในท้องแห่งนาง
 เทวีแห่งคามโภชกผู้เป็นแม่บ้านศรีทวงนั้นเทอญ ครั้นว่าผู้ข้าเกิดมา
 พ้นจากท้องแห่งมารดาแล้ว ขอให้ผู้ข้ามีรูปอันงามและประกอบด้วย
 กำลังมีอายุมั่นคง ให้เป็นที่รักจำเริญใจแก่พระยาศรีทวงผู้เป็นบิดา
 แห่งข้าพเจ้า ครั้นว่าข้าใหญ่ขึ้นมาได้ ๑๖ ขวบเข้าแล้ว ขอให้ข้ามี

(๑) ไม่ทราบว่าจะอะไร

ชัชชนะปราบแพ้^(๑)ยังพระยาขอมดำตนนี้ด้วยสวัสดิตัดเทอม เหตุว่า
พระยาขอมดำน้อสัทธิธรรมใจบาปมีรู้จักคุณแก้วทั้งสามแล วันนั้นก็
เป็นอุโบสถเดือน ๖ เพ็ญแล แล้วก็บ่าวแก่เทวดาทั้งหลายว่า โขนโต
ตุกรเทวดาเจ้าทั้งหลาย อันอยู่รักษาศาสนาและมหาธาตุเจ้าที่นี้ เป็น
เค้าและรักษามันเมืองทั้งมวล จงมาเป็นสักขีพะยานรู้กับด้วยข้าทุก
ตนเทอม ว่าดังนั้นแล้ว ก็กระทำเคารพยังมหาธาตุเจ้าเสร็จแล้วก็
ถอย^(๒)หนีจากช่วง^(๓)มหาธาตุเจ้าที่นั้นแล้ว ก็ลงไปถึงดินดอยแก้ว
หนตะวันออกเจียงเหนือ ก็ไปนั่งอยู่ในร่มไม้ต้นหนึ่งแล้วก็กินยัง
ข้าวน้ำสัก่อนแล ครั้นถึง ๗ วันก็รวดจืดตายไปแล ก็ไปเอาปฏิสนธิ
ในท้องนางเทวีพระศรีทวงวันนั้น

ราตรีจกใกล้รุ่งนางก็เห็นยังมีนิมิตฝันว่า ยังมีช้างเผือกตนหนึ่ง
มายืนอยู่ยังบริเวณบ้านที่นั้น ก็ผ่านเวียงล่องไปทางใต้ ครั้นผ่านเวียง
แล้วก็ไปไล่กวตเฆงคนทั้งหลาย แตกตื่นแล้วนางก็สะดุ้งตื่นขึ้นตก
ใจกลัว นางก็ไปเล่าให้เจ้านเป็นสามีฟังทุกประการ ครั้นว่าพระยา
ได้ยินคำแล้ว ก็รำพึงกล่าวว่าสัตว์ตัวนี้มีบุญจักมาเกิดในท้องแห่งนางพึง
มีจะนี้แล นางจงรักษาศรรค์แห่งนางให้ดีเทอม ว่าดังนั้นแล้วนางก็
ทรงครรภ์แต่นั้นไปถึง ๗ เดือนดังนั้น นางก็มักใคร่ได้เครื่องสาตรา
อาวุธทั้งหลาย ก็จึงไปให้ขอพระยาตนเป็นพ่อให้เอาช่างเหล็กมา
แปลงเครื่องทั้งหลาย ส่วนพระยาตนเป็นพ่อก็กระทำตามคำแห่งนาง
เอาช่างเหล็กทั้งหลายมาตีแปลงเครื่องสาตราอาวุธทั้งหลาย เป็นต้นว่า

(๑) แพ้แปลว่า ชนะ ในภาษาไทยทั่วไป เว้นไทยสยาม (๒) เห็นจะเป็น “ถอย”

(๓) บริเวณ, กว

ดาบ ดาว และหอกขัดสีนาคเป็นไฟทั้งมวล แล้วแต่นั้นถึง ๗ เดือน นางก็อยากกินยังเลือดขอมดำติดคมดาบ นางจึงให้วสา^(๑) พระยาตน เป็นผัวแล้ว ท่านก็ใช้คนไปชวนชวายให้นางได้กินแล้ว นางก็มีใจ ชมชื่นยินดีมากนัก ถึงศักราช ๒๘๓ ตัวปีกาไส้ เดือน ๔ แรม ๘ ค่ำ วันอาทิตย์ ยามรุ่งแจ้งครรถ์นางเต็มทศมาศได้ ๑๐ เดือนแล้ว นางก็ ประสูติได้ลูกชายผู้หนึ่ง เกิดมามีวรรณเนื้อदनอันหมดจดงามลพิน มิได้ เป็นดังล้างไว้สะอาดแล้ว ครั้นนั้นญาติทั้งหลายฝูงอันมีอยู่ใน บ้านศรีทวงนั้น และเสนาอำมาตย์พราหมณ์ปุโรหิตก็มารับเอาแล้ว เบิกบาย^(๒) นามกรเอานิมิตต์อันงามเหมือนดังพรหมลงมาเกิดนั้น จึง ใส่ชื่อว่าพรหมกุมารนั้นแล แต่ขึ้นไปภายหลังพรหมกุมารก็ขึ้นใหญ่ มาได้ ๗ ปีหาพยาธิโรคมิได้ กุมารก็มีใจใคร่ได้ยังเครื่องสาตราอาวุธ ทั้งหลาย ก็เข้าไปอ้อนวอนขอยังพระราชบิดาให้เอาช่างเหล็กทั้งหลาย มาแปงแล กาลนั้น พระยาตนพ่อก็กระทำตามคำลูกแห่งตนทุก ประการ เอาช่างทั้งหลายมาตีหอกดาบสึนาคเป็นไฟทั้งมวลทุกปีบมิได้ ขาด ตลอดถึงอายุกุมารได้ ๑๓ ขวบแล้ว

ศักราชได้ ๒๑๓ ตัวปีกาไส้ เดือน ๕ ออก ๘ ค่ำ วันอังคาร ยามจะใกล้รุ่ง ครั้นนั้นพรหมกุมารท่านก็เห็นนิมิตต์ฝันว่าเทวดามา กล่าวว่ ดูกรพรหมกุมาร ท่านยังใคร่ได้ยังช้างตัววิเศษดังนั้น ครั้น รุ่งแจ้งแล้วให้ท่านตัดเอาไม้ไผ่^(๓) แล้วไปล้างหน้าเอาขี้ น้ำแม่ของนั้น

(๑) วา เป็นทางเสียงของคำว่า “โหว” เป็นคำติดปากของไทยเหนือ บ่อจากบาลีว่า วา อัมมโนในคัมภีร์สัททพทบทนั้นใช้กันอยู่เสมอ เป็นคำสุดท้ายของคัมภีร์ (๒) ไม่ทราบว่อะไร (๓) ชื่อไม้ชนิดหนึ่งในจำพวกไม้ไผ่ แต่ไม่มีหนาม ลำเถ็กๆ มีแขนงเป็นข้อตื้น

เทอญ ช้างเผือก ๓ ตัวจะล่องน้ำมาแล ครั้นว่าได้ตัวต้นก็จักได้ปราบ
ทวีปทั้งสี่ ครั้นว่าได้ตัวสองนั้นจักปราบชมพูทวีปได้แท้ ครั้นว่าได้
ตัวที่สามนั้นจักได้ปราบลานนาและขอมดำทั้งมวล ในกาลนั้นพรหม
กุมารก็สะดุ้งตื่นขึ้นมา แล้วท่านก็เรียกเอาเด็กน้อยทั้งหลายพาไปเป็น
บริวาร ๕๐ คนแล้ว ก็ตัดเอาขี้ขี้ไฉ่ไปล้างหน้าให้น้ำแม่
ของนั้นแล้ว ก็พากันยังอยู่ยั้งฟุ้งน้ำที่นั่นครู่หนึ่ง กาลนั้นยังมีงูตัว
หนึ่งใหญ่เท่าเทนชาว^(๑) ขาวเป็นเบือ^(๒) เป็นเหล็กลอยยาวก็ล่องล่องน้ำ
มาริมฝั่งที่นั่น ครั้นนั้นเจ้ากุมารก็ด้วยบริวารทั้งหลายเห็นแล้วก็สะดุ้ง
ตกใจกลัวมากนัก ก็พากันสยดสยองอยู่ในที่นั้น ฝ่ายงูตัวนั้นก็เลย
ล่องไปครู่หนึ่ง แล้วซาล่องมาแลมออีกตัวหนึ่งใหญ่ประมาณเท่าต้นตาล
นั้น มีวรรณเลื่อมสว่างทั่วทิศฟุ้งกลิ้งยิ้งนัก มีเนื้อตนสั้นไปทั้งกาย งู
ตัวนั้นก็ลอยน้ำล่องไปนั้นแล กาลนั้นพรหมกุมารเจ้าก็มารำพึงว่า
เทวดากล่าวนิมิตต์ให้แก่กูว่า จักมีช้างเผือก ๓ ตัวล่องล่องน้ำมานั้น
บัดนี้ก็มีได้เห็นช้างสักตัวพลอยมาเห็นแต่งู ๓ ตัวนี้แล ชะรอยจัก
เป็นงู ๓ ตัวนี้และก็หากเป็นนิมิตต์แท้จริง ครั้นว่ากูบ่เอากีบได้ กล่าว
กับบริวารแห่งตนตั้งนี้แล้ว ครั้นว่าเราจักจับคองูตัวนี้ก็ให้ตามเรา
เทอญ ตายก็ตายด้วยกันเทอญ ว่าดังนั้นแล้วงูก็มาใกล้ในที่นั้น ท่าน
ก็กระโดดลงไปจับคองูตัวนั้นแล้ว ครั้นนั้นหมู่บริวารทั้งหลายก็ตามลง
ไปจับตัวงูนั้นพร้อมกันแล้ว กาลนั้นงูตัวนั้นก็บังเกิดเป็นช้างเผือก
ขึ้นในบัดเดี๋ยวนั้นแล ครั้นนั้นพรหมกุมารเจ้าก็มีใจยินดียิ่งนัก ท่าน
ก็เอามาขอไม้ไผ่เกาะให้ออกจากแม่น้ำที่นั่น ช้างตัวนั้นก็มิได้ออกลอย

(๑) ไม่ทราบว่าจะไร (๒) เลื่อมพราย

ไปตามน้ำมาอยู่ริมฝั่งที่นั่น ครั้นนั้นท่านก็ใช้ลูกน้องกลับคืนไปกราบทูลพระบิดาแห่งตนให้รู้ ครั้นนั้นพระบิดารู้แล้วก็เอาหมอมาท่านายดูหมอกก็ทำนายว่า ให้ได้เอาคำพันหนึ่งตีเป็นพานแล้วไปแห่แห่นำหน้าก่อนจึงจักขึ้นจากแม่น้ำ กาลนั้นโกชกแก่บ้านผู้เพื่อนก็รีบเอาช้างมาตียังคำพันหนึ่งให้เป็นพานแล้ว ก็ให้ทุกขิตกุมารผู้เป็นพี่น้องเอาไปให้แก่พรหมกุมารผู้น้อง ครั้นไปถึงแล้วก็ติดต่อยังพานคำลูกนั้น ส่วนว่าช้างเผือกตัวนั้นได้ยินเสียงพานคำแล้ว ก็ออกจากน้ำแม่ของด้วยสวัสดิแล สถานที่ช้างทวนน้ำอยู่นั้นก็ได้ชื่อว่าควานทวนนั้นแล ช้างตัวนั้นก็ให้นามชื่อว่าช้างพานคำนั้นแล

ครั้นว่าเอาช้างตัวนั้นมาถึงบ้านศรีทวงแล้ว ก็เข้าไปบอกแก่พระบิดาว่า ข้าแต่พ่อพระยาเป็นเจ้า ตั้งแต่บัดนี้ไปภายหน้า ขอพ่อพระยาเป็นเจ้าอย่าได้ส่งส่วยแก่พระยาขอมตนนั้นต่อไป แม้ว่ามันจักมากระทำดังลี้กก็ดี จงไว้ธุระแก่ลูกเทอญ ว่าดังนั้นแล้ว ในกาลนั้นคามโกชกแก่บ้านศรีทวงผู้เป็นบิดามีนามว่าพระองค์พังนั้น ก็มีใจยินดีกับด้วยลูกยิ่งนักแล้ว ก็ให้คนทั้งหลายแบ่งโรงให้เป็นที่พักช้างมงคลอยู่แล้ว ก็ให้ช่างคำมาตีเครื่องช้าง คือ ว่าภาชนะใส่หญ้าและรางทวง^(๑)ซึ่งทวงเยี่ยวให้แล้วไปด้วยคำทั้งสี่ กาลนั้นพรหมกุมารเจ้าก็แต่งให้คนอุปนิชิตไปอยู่ยังเวียงโยนกนครที่นั่น ให้ฟังข่าวร้ายข่าวดีแห่งพระยาขอมด่าเปลี่ยนกันไปมาบมิได้ขาด ครั้นนั้นแก่บ้านศรีทวงตนพ่อก็ให้คนทั้งหลายขุดคูเวียงให้ดีแล้ว ก็แบ่งน้ำมาใส่ให้เต็มคูเวียงแล้วก็แบ่งประตูปับไขให้ดีแล้ว ก็ให้ชื่อว่าเวียงพานแต่นั้นมา ส่วนพรหมกุมารนั้นก็ให้หัดช้างมงคลตัวนั้นแล้ว ก็ให้หัดพวกสีนาคและปืน

(๑) ไม่ทราบว่าจะอะไร

ไฟทั้งมวลไปทุกวันมิได้ขาด ตลอดมาถึงอายุได้ ๑๖ ขวบ แต่นั้นมา
 ก็ได้ส่งส่วยแก่พระยาขอมดำต่อไปถึงสามปี ครั้นนั้นพระยาขอมดำ
 ก็บังเกิดความโกรธต่อโทษก่อบ้านศรีทวง จึงกล่าวแก่เสนาอำมาตย์
 ทั้งหลายว่า บัดนี้ข้าส่วยเมืองศรีทวงนี้ดังลือ หาได้มาส่งส่วยเหมือน
 แต่ก่อนไม่ขาดไปได้สามปีแล้ว มันพลอยกระด้างกระเดื่องแข็งเมือง
 อยู่นั้นจา สูท่านทั้งหลายจงเร่งแต่งเอาไพร่พลคนหาญทั้งหลาย ให้
 พร้อมเสร็จในภายในสามวันนี้ เราพระองค์จักไปชำระข้าศึกหมู่นี้เสีย
 อย่าไว้ให้เสียหน้านามต่อไปว่าดังนั้นแล้ว กาลนั้นไทยยวนทั้งหลาย
 อันเป็นไปอุปนิชิตแห่งพรหมกุมารนั้น ได้ทราบแล้วก็รีบนำข่าวสาส์น
 อันนั้นไปกราบทูลแก่พรหมกุมาร และพระยาเจ้าตนเป็นพระบิดาให้
 รู้เหตุกลลลันทั้งนั้น ครั้นพระยาเจ้าทั้งสองได้รู้แล้วก็เร่งตระเตรียม
 เอาไพร่พลคนหาญทั้งหลาย มาไว้มีประมาณแสนหนึ่ง ไทยเหล่านี้ก็
 มีมากกว่าล้านคนเท่าว่าแคว้นหลวงและแคว้นขวานนั้นก็อยู่ใกล้พระยา
 ขอมดำ ครั้นได้คนหาญมาแล้ว ก็ขัดสีคันไชยอันกล้า มีมือถือธนู
 กับแสงปืน แล้วก็เสด็จขึ้นขี่ช้างเผือกแก้วพานคำ มีหมอควานขี่
 พร้อมสรรพถือพานคำดีนำหน้ายกพลออกจากเวียงพานคำที่นั้นลงต่อ
 รบพระยาขอมดำตนนั้น ก็ไปพบกันกลางทุ่งสันชายที่นั้น ครั้นนั้น
 พระยาขอมดำปรารถนาจักต่อรบกับเจ้าพรหมกุมาร ก็ไปทันรบช้าง
 ที่นั้นพระยาขอมดำนั้น ก็เห็นช้างมงคลพานคำ ณ ที่นั้นอันพรหม
 กุมารเจ้าชื่ออยู่นั้น พระยาขอมดำก็มีความสะดุ้งตกใจหวั่นไปทั้งตัว
 แล้วก็หันหน้ากลับคืนวิ่งหนีไป ครั้นนั้นหมู่ช้างแห่งพระยาขอมดำทั้ง
 หลายก็แตกตื่น เหยียบย่ำหัวขอมดำทั้งหลายตายมากนักแตกกระจัด

กระจายพ่ายหนีไปสู่เวียง ส่วนเจ้าพรหมกุมารก็ขี่ช้างพาคนหาญเลยไล่ไปกำจัดขอม ไปตลอดถึงเวียงโยนกนครหลวงนั้นแล พระยาขอมดำก็พาลูกน้องเข้าในเวียง แล้วปิดประตูเวียงเสียทุกแห่ง ครั้นนั้นพรหมกุมารเจ้าก็ไล่ช้างพานคำเข้าแทงประตูเวียงทะลุ เข้าไปกำจัดขับไล่พระยาขอมในเวียงที่นั้น ผู้คนบ่าวไพร่แห่งพระยาขอมดำก็หนีหายตายมากนักแล ครั้นนั้นพระยาขอมดำก็บ่อาจจักทรงอยู่ได้ก็ขับต้อนเอาพลและลูกเมีย พาออกหนีจากเวียงโยนกเชียงแสนแล้ว ก็ล่องไปทักสินหนไต้มนั้นแล

ส่วนพรหมกุมารท่านก็ขี่ช้างพานคำตัวกล้า พาเอาคนหาญไล่ติดตามกำจัดพระยาขอมดำและพวกขอมบริวารทั้งหลาย ลำดับผ่านบ้านมิลักขุทั้งหลายไปไกลยิ่งนัก ฝ่ายมิลักขุทั้งหลายครั้นได้เห็นแล้วยังพลโยธาก็แตกกระจัดกระจาย เข้าซ่อนอยู่ในซอกห้วยราวเขาสิ้นแล พรหมกุมารกำจัดขอมไปมิได้หยุดหย่อน พ้นจากเขตต์แดนพ่อแห่งตนไปได้เดือนหนึ่ง ถึงแดนเมืองจระรัฐเก่ามาต่อกันนั้นมิได้ย่นย่อ ครั้นนั้นพรหมกุมารก็พักริพลนอนอยู่นั้นคืนหนึ่ง ส่วนพระยาอินทร์ก็เสด็จยังเหตุอันนั้น แล้วก็มารำพึงว่าพรหมกุมารนี้เที่ยวกำจัดพระยาขอมดำและพลขอมทั้งหลายไปถึงที่ใด ก็มีได้หยุดหย่อนดังนี้ก็จักหนีหายสิ้นแล ควรจักโปรดเอาชีวิตชาวขอมทั้งหลายไว้เทอญว่าดังนั้นแล้วก็บังคับยังเทวบุตร ให้ลงมาแรมมิตกำแพงหินศิลากันหน้าแห่งพรหมกุมารไว้ ส่วนพรหมกุมารก็กลับเสียในที่นั้น ครั้นนั้นเหล่าขอมดำทั้งหลายก็ได้ยังชีวิตพ้นจากความตายเล็กน้อย ก็พากันพ่ายหนีเลียบตามลำน้ำแม่ระมิงไปไกลนักตลอดถึงริมน้ำแม่สมุทรแล้ว

ก็ไปพักอยู่กลางทุ่งหลวงแห่งหนึ่ง เป็นเขตต์แดนแห่งเมืองอินทปัตฐนาครที่นั่นก็อยู่ประจำยังที่นั่น ครั้นนั้น ส่วนพรหมกุมารเจ้าก็ได้ช่วยชนะยังขอมทั้งหลายสำเร็จแล้ว ก็เอารัพลสกลโยธาแห่งตนกลับคืนมา เก็บเอายังเข้าของเงินคำอันขอมทั้งหลายหากทั้งเสียนั้น ใส่ช้างใส่ม้ากลับมาได้ ๒๐ วัน ก็มาถึงเวียงโยนกนครไชยบุรีศรีช้างแสนอันเป็นที่อยู่เก่าแห่งขอมนั้นแล ส่วนว่าขอมนี้ย้ายหนีจากเมืองอุโมงค์เสลาณครที่อยู่เก่าแห่งนั้น แล้วก็มาชิงกินเมืองโยนกนครเชียงแสนที่นี้อยู่ได้ ๑๙ ปี พรหมกุมารเจ้ากำจัดพวกขอมพ่ายหนีไปอยู่ริมสมุทรสิ้น เมืองขอมก็หาคนอยู่มิได้แต่นั้นมา ครั้นนั้นพรหมกุมารก็ให้บริวารทั้งหลาย ตบแต่งยังเวียงโยนกนครเชียงแสนที่นั่นให้เรียบร้อยแล้ว ก็เสด็จกลับคืนมาสู่เวียงพานคำที่อยู่แห่งตนนั้นแล ส่วนว่าช้างแก้วพานคำตัวนั้น ครั้นว่าไปถึงเมืองแล้ว พรหมกุมารเจ้าก็ลงจากหลังเปลื้องเครื่องแต่งองค์เสร็จแล้ว ก็เสด็จแล้วหนีออกจากเวียงพานคำไปหนอาคเนย์แล้ว ท่านก็ใช้ให้คนทั้งหลายไล่ตามไปก็เห็นยังช้างตัวนั้นกับกลายเป็นงูไปดังเก่าก็หนีเข้าสู่ตอยไปแล้ว กาลนั้นคนทั้งหลายก็ไปไหว้สาตามเขาที่นั่น เหตุตั้งนั้นตอยอันนั้นตั้งอยู่กลางทุ่ง ที่นั่นจึงได้ชื่อว่าตอยช้างงูแต่นั้นมาแล

ครั้นนั้นพรหมกุมารเจ้าก็บังคับเสนาอำมาตย์ประชาชนราราษฎร์ทั้งหลายให้แผ้วถางหนทางหลวงตั้งแต่เวียงบ้านพานคำที่นั่น ตลอดไปถึงเวียงหลวงที่เก่าแล ศักราชได้ ๒๔๙ ตัวปีกัถ์เฮ้า พระองค์พังกษัตริย์เจ้าพ่ายขอมหนีไปเป็นแก่บ้านศรีทวงอยู่นานได้ ๑๙ ปี เดือน ๘ เพ็ญวันจันทร์ ก็ได้เสด็จยาตราพลโยธามาเสวยเมืองโยนกนคร

ไชยบุรีศรีช้างแสนเวียงหลวงที่เก่า ได้เป็นมหากษัตริย์เจ้าข้าสองครั้ง
วันนั้นแล ครั้นนั้นท่านก็ให้พรหมกุมารตนลูกเป็นอุปราชครองเมือง
ส่วนพรหมกุมารเจ้าก็มีรับ ยกให้ทุกขิตผู้เป็นอุปราชแสนเมือง
อยู่รองมหากษัตริย์ตนพ่อวันนั้นแล

ที่นี้จักกล่าวด้วยกษัตริย์ทั้งหลาย ตั้งแต่พระยาสิงหนตราช
เจ้าตนเป็นปฐมตั้งเวียงพันธุสิงหนตนครราชธานีที่นี้ลำดับมาได้ ๓๕
ตนก็มีได้เอาไพร่เมืองมาเป็นเทวีแต่สักคนแล ก็เอาแต่วงศ์เดียวกัน
นั้นมาทุกพระองค์และถึงพระองค์พื่อนี้ก็เอาไพร่เมืองมาเป็นเทวีตลอด
ถึงพระองค์พังงาวันนั้นแล ครั้นนั้นท่านก็ไปขอเอาลูกพระยาเรืองแก้ว
เวียงไชยนารายณ์เมืองมูล อันเป็นตระกูลเดียวกันแต่ชั่วพระองค์
นารายณ์นั้น ลำดับมาได้ ๓๑ ตนมาถึงพระยาเรืองแก้วกินเมืองนี้ มี
ลูกชื่อว่านางแก้วสุภาวันนั้น ก็เอามากระทำอวามงคลให้แก่พระองค์
พรหมราชเจ้าตนเป็นราชบุตรวันนั้นแล ครั้นนั้นพระองค์พรหมกุมาร
เจ้าก็รำพึงว่า กลัวข้าศึกเก่าขอมทั้งหลายนั้นพลิกคืบมาเบียดเบียน
พระยาเจ้าตนเป็นบิดาแห่งตนต่อไปภายหน้า ก็ขออนุญาตกับด้วย
พระเจ้าตนเป็นพ่อ แล้วจักไปตั้งเวียงเกิดอยู่นั้นแล เดือน ๒ เพ็ญ
วันพุธพระองค์พรหมราชเจ้า ก็เอานางเทวีและยศบริวารแห่งตนได้
แล้ว ก็เสด็จไปตั้งเวียงอยู่ฝ่ายน้ำกกกฏุนที่ทักขิณสถานก็ทำได้ ครั้นไป
ถึงแล้ว ก็ขุดคูเวียงให้เป็นเวียงอันมั่นคงดีแล้ว ก็เข้าตั้งอยู่ในที่นั้น
เรียกว่าเวียงไชยปราการนั้นแล ลูกแต่เวียงโยนกนครหลวงไปหา
เวียงไชยปราการนั้นไกลกันคืบทางหนึ่ง และในเวียงลูกนี้คือว่าเวียง
โยนกนครหลวงหนึ่ง เวียงไชยนารายณ์แคว้นขวาหนึ่ง เวียงไชย

ปรากฏหนึ่ง เวียงบ้านพานคำแคว้นซ้ายหนึ่ง ก็ตั้งอยู่ปานกลางและ
นาติดกันพอแม่ไก่ล่าถึงกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวแล

กาลนั้นศาสนาพระพุทธเจ้าล่วงไปได้ ๙๔๙ พระวรราชา ยัง
มีมหาเถรเจ้าตนหนึ่งชื่อพุทธโฆษาจารย์ อยู่บ้านโกศลงเมืองสุธรรม
วดีฝ่ายน้ำแม่คงก้าตะวันตก ท่านก็ลงไปม้าง^(๑) ธรรม ๘๔,๐๐๐ พระ
ธรรมชั้นในมหาปราสาทในลังกาทวีป จักเอามาแผ่อยู่ในทวีปตั้งแต่
ตั้งเมืองไชยปราการแล้วได้ ๓ ปี ถึงศักราชได้ ๓๐๒ ตัวปีเตาใจ
เดือน ๖ ออก ๘ ค่ำ วันจันทร์ มหาพุทธโฆษาเถรเจ้ายกเอาธรรม
๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้น แห่ลำดับมายังเมืองสุธรรมวดีหงษาดีและ
ภูกามมลราชทั้งมวล อ้อมมาถึงเมืองโยนกไชยบุรีศรีช้างแสนที่นี้
พระมหาเถรเจ้าตนนี้ก็นิมนต์เอาพระมหาธาตุ กระดุกหน้าผากแห่ง
พระพุทธเจ้าแต่ลังกาทั้งสามสถาน คือ วามหันตา มัชฌิมา ชุททกา
ทั้งปวงมี ๑๖ พระองค์ ครั้นนั้นพระพังคราชกษัตริย์เป็นประธาน
และพระไชยনারายณ์กับทั้งพระองค์พรหมราชเจ้า ก็พร้อมกันกระทำ
พระโกศเงินพระโกศทอง รับเอาทั้งพระโกศแก้วใส่พระบรมธาตุนั้น
แล้ว มหาพุทธโฆษาเถรเจ้า ก็เอาธาตุเจ้าให้พระยาเรือนแก้วนั้น
มหันตองค์หนึ่ง มัชฌิมาสององค์แล้ว ให้มหาเถรเจ้าตนชื่อว่ายากะ
เป็นประธานและพระยาเรือนแก้ว ให้พร้อมกันเอาไปบรรจุไว้กลาง
เวียงไชยনারายณ์เมืองมูลที่นั้น ชื่อว่าธาตุเจ้าจอมทองนั้นแล ส่วนว่า
มหาพุทธโฆษาเถรเจ้าเป็นประธาน และพระองค์พังกษัตริย์เจ้าและ
พระองค์พรหมราชเจ้าก็พร้อมกันนิมนต์เอาทั้งพระบรมธาตุเจ้าทั้งสาม

(๑) ล้าง ขำระ

สถานรวม ๑๑ พระองค์ ก็ห้ามพระโกศมหาธาตุเจ้าไปบรรจุไว้ยัง
 ดอยน้อยที่หนึ่งที่พระพุทธรเจ้าฐานาเภศาธาตุเจ้าแล้ว ก็ทำนายว่า
 ภายหน้าจักได้ชื่อว่าจอมกิตติแล แล้วก็พร้อมกันก่อเจดีย์กว้าง ๓ วา
 สูง ๖ วา ๒ ศอก ในเดือน ๖ เพ็ญวันจันทร์ก็สำเร็จบริบูรณ์แล ให้
 จลองพร้อมกันทั้งสองหลัง คือ ว่าจอมกิตติและจอมทองกลางเวียง
 ไชยনারายณ์ที่หนึ่ง ณ วันเดือน ๗ เพ็ญวันพุธ ท่านให้เป็นมหาปาง
 อันใหญ่บริบูรณ์แล้ว มหาเถรเจ้าลำดับแจกไปทำพระพุทธรเจ้าแจกไป
 ทุกประเทศราช ส่วนพระยามหาภักษัตริย์เจ้าทั้งสามพ่อลูกก็เสด็จไปสู่
 เวียงแห่งตนแล้ว ก็อยู่กระทำบุญให้ทานบิณฑิมาต ศักราชได้ ๓๔๔
 ตัวปีดับแฮ้ พระองค์พึ่งเจ้ากินเมืองนานได้ ๕๕ ปี อายุได้ ๗๖ ปี
 ก็จตุตยาไป

ยกเอาอุปราชาทูกษัตริย์ตนลูกอายุได้ ๕๕ ปี ขึ้นเสวยราชสมบัติ
 เมืองนครโยนกเชียงแสนสืบต่อไป พุทธศักราชล่วงไปได้ ๙๖๘ พระ
 วรรษา ศักราชได้ ๓๔๙ ตัวปีก็ตั้งทุกขิตพระองค์กินเมืองได้ ๑๖ ปี
 อายุท่านได้ ๗๐ ปีก็จตุตยาไปแล

ยกเอาพระองค์มหาวรรณตนลูกมีอายุได้ ๔๖ ปี ขึ้นเสวย
 ราชสมบัติเมืองโยนกนครราชธานีไชยบุรีศรีช้างแสนแทนสืบต่อไป
 ส่วนพระองค์พรหมราชเจ้าตนเป็นน้าท่าน ก็อยู่เสวยเมืองไชยปราการ
 ที่นั้น มิได้กลับคืนมากินเวียงโยนกนครหลวงแล บ้านเมืองทั้งปวง
 ก็รุ่งเรืองตลอดมาเป็นลำดับ พระองค์พรหมราชเจ้าเป็นต้นศาสนา
 บ้านเมืองทั้งปวงก็อันอมนำมาสู่มหากษัตริย์ ประดุจดั่งบิดาให้ได้เป็น
 กษัตริย์เจ้าแห่งลานนาไทยถ้วนสองปีดั่งเก้าว้นนั้นแล พระองค์สร้าง

เวียงไชยปราการแล้ว อยู่ส่วยมานานได้ ๕๔ ปีไม่มีสิ่ง^(๑) มาราวีหิงสา
เบียดเบียนแล ศักราชได้ ๕๕๖ ตัวปีเมิงเมด พระองค์พรหมราชเจ้า
มีอายุได้ ๗๗ ปีก็ถึงซึ่งทิวคตไปแล แล้วยกเอาพระองค์ไชยสิริตนลูก
มีอายุได้ ๔๔ ปี ขึ้นส่วยราชสมบัติยังเวียงไชยปราการที่นั่นสืบต่อไป
พระไชยสิริส่วยเมืองมาได้ ๗ ปี เมืองโยนกนครศรีช้างแสนและ
เวียงไชยปราการทั้งสองนี้ ก็รุ่งเรืองฤชาปรากฏไปทั่วทิศานุทิศ
ครั้งนั้นยังมีกษัตริย์ตนหนึ่งเป็นใหญ่ในเมืองสุทธรวดีเมืองเมง อัน
มีहनรดีฝ่ายน้ำแม่คงก้าตะวันตก ยกเอาไพร่พลข้ามน้ำแม่คงมาใกล้
ล้านเจ็ดแสน เพื่อจกมารบเอาเวียงไชยปราการที่นี้ มาทางศรีสีทัน
มียอันมีลักขุทั้งหลายก็มาไหว้บอกกล่าวแก่พระองค์ไชยสิริเจ้า ครั้น
พระองค์รู้ข่าวศาสนอันนั้นแล้วก็เร่งใช้ให้ไปไหว้สาปฏิบัติแก่กษัตริย์
เจ้าตนเป็นลูกลูก ยังเวียงโยนกไชยบุรีศรีช้างแสนหลวงที่นั้นให้รู้
เหตุการณ์นั้น แล้วขอเอากำลังหัวศึกทั้งมวลได้แล้ว ก็เร่งเกณฑ์
เอาคนศึกทั้งสองเวียงนั้น ได้มากแล้วเดินกระบวนทัพออกจากเวียง
ณ วันอังคารเดือน ๘ ออกค่ำ ๑ ก็แต่ให้ขุนแก้วขุนหาญทั้งหลาย
ยกกำลังออกไปต้อนรับข้าศึกแห่งเมืองสุทธรวดีที่ดอยขุนน้ำห้วย
เปลาไปร้องมอญนั้นแล ศึกแห่งพระสุทธรวดีนั้นก็แข็งแรงนัก ก็ล้า
ล่องหนาล่องหลังเข้ามา เหตุว่าทำมีระบู้^(๒) นักศึกษาเหล่านี้ ก็
ทอระ^(๓) ระบู้หลวงท่านบ่ได้ คนท่านมาทั้งวันทั้งคืนได้เดือนหนึ่ง
ก็ใช้มาไหว้สาพระยาพรหมไชยสิริราชเจ้า ว่าบัดนี้ข้าทั้งหลายรบท่าน
กับได้ชัยชนะท่านก็ล้าเข้ามาถึงป่าสีถอยและหนองขวางหินเสียแล้ว ก็

(๑) สิ่งใด อะไร (๒) ปืนใหญ่ (ไวรหารเก่าแก่ในหนังสือต่าง ๆ ทางเวียงจันทร์เรียกสบู)

(๓) ทน, สู้

เหมือนจกถึงเวียงนี้แล ขอให้องค์เป็นเจ้ากรุณาธิบและเทอญ ครั้นนี้
 พระองค์ไชยสิริเจ้าก็กล่าวว่าเราไปได้เป็นข้าผู้ใดแล เรียกเอาหมอมมา
 คอยชาตาเมืองเราดูจกร้ายดีประการใด ครั้นนั้นหมอดูแลก็ทำนาย
 ว่ามหาราชาเจ้าชาตาเวียงเราลูกนี้ถูกบุญ สามานเคราะห์ร้ายตกพุม
 เหมือนจกได้เป็นข้าท่าน ถ้ามีเช่นนั้นก็จักเสียเมืองเป็นมั่นคง ขอให้
 องค์พระเป็นเจ้าพิจารณาธิบเทอญ พระองค์ไชยสิริเจ้าได้ทราบเหตุ
 ดั่งนั้น ก็กล่าวว่าเราไปได้เป็นข้าผู้ใด เราจักสละเมืองให้เขาเสียนั้น
 ก็เห็นจกสมควรแล้วก็บ่าวร้องเสนาอำมาตย์ประชาชนราษฎรทั้งหลาย
 ให้เอาข้าวใส่ไถ่ใส่ถุงพอประมาณแล้ว ศักราชได้ ๓๖๖ ตัวปีเมิง
 ไล่ศาสนาพระพุทธรเจ้าล่องไปพันเต็มบริบูรณ์นั้น เดือน ๘ แรมค่ำ ๑
 วันพฤหัสบดี ท่านก็มีอาชญาให้ไปองเอาตนครวหนีไปนั้นแล
 กาลนั้นส่วนว่าพระยาสุธรรมวดีก็มาได้เวียงเปล่าหาไม่มีผู้คนไม่ เห็นแต่
 เท้าไฟไหม้ข้าวและเรือนนั้นก็บ่อาจจกตามไปได้ ก็พาเอารัพลโยธา
 หนักกลับคืนเมื่อหาบ้านเมืองนั้นแล ส่วนพระองค์ไชยสิริเจ้าก็ปองเอา
 คนครวหนีไป จักหนีไปหาเวียงโยนกนครราชธานีไชยบุรีศรีช้าง
 แสนหลวงนั้น ก็ไปได้ เหตุว่าฝนตกน้ำแม่ถูกกฏุนทินองมากนัก
 ก็พากันพายหนีไปทางตะวันออก ล่องได้ไปทางผาหมื่นผาแสนแล้ว
 ล่องไปทางตะวันออก เข้าชมพู คือ ว่าดอยด้วยนั้นก็อยู่ไปได้ กลัว
 ข้าศึกจะติดตามมาทัน ก็พากันหนีไปทางตะวันออกนานได้เดือน ๑
 ก็ไปถึงที่พระยาพรหมราชตนพ่อแห่งท่านไล่ขอมไปถึงที่นั้น

ครั้นนั้นครวหนีถึงที่นั้พระยาอินทร์ ครั้นพระยาอินทร์ได้
 ทราบเหตุการณ์ดั่งนั้น ก็ลงมาเนรมิตเป็นตาผ้าขาวตนหนึ่ง แล้วก็

มาอยู่ใกล้ช้างที่นั่งกล่าวว่า ดูกร มหาราช ท่านจงตั้งเมืองอยู่ฐานะที่
 เทอญ เป็นชัยภูมิดีมีข้าศึกศัตรูจักมาเบียดเบียนท่านแต่ ว่าตั้งนั้น
 แล้ว พระยาอินทร์ก็กลับหายไปใกัลนั้น พระองค์ก็ยับยั้งหมุ่
 บรืวารอยู่ที่นี่สามวันแล้ว เดือน ๙ แรม ๔ ค่ำ วันอังคาร ท่านก็
 สร้างเวียงอยู่ที่นี่แล้ว เรียกชื่อว่าเมืองกำแพงเพชรนั้นแล เหตุเอา
 นิमितต์พระยาอินทร์เนรมิตกำแพงหินกัน พรหมกุมารผู้เป็นที่ราชบิดา
 ของท่าน ครึ่งเมื่อไล่พระยาขอมดำไปนั้นแล มีคนแสนครัวก็ตั้งอยู่
 ริมน้ำแม่ระมิงตราบแถวสบแล ก็เปลี่ยนนามว่าพระองค์ไชยสิริเชียง
 แสนนั้นแล แต่่นั้นมามหากษัตริย์เจ้าทั้งสองเมืองพี่น้องก็พลัดพราก
 ไกลกันไปแต่่นั้นมา กษัตริย์ไทยเราเลยแตกเป็นสองกษัตริย์ แต่่นั้น
 มาเวียงไชยปราการแคว้นได้ก็รกร้างมีผู้คนแต่่นั้นมาแล ศักราชได้
 ๔๖๙ ด้วปีกตสัน พระองค์มหารรรณเจ้ากินเมืองนานได้ ๒๑ ปี อายุ
 ได้ ๖๗ ปี แล้วก็จุติตายไปแล

ก็ยกเอาพระองค์มหาชัยชนะเจ้าตนลูกมีอายุได้ ๔๒ ปีขึ้นเป็น
 กษัตริย์เสวยเมืองแทน ในเมืองโยนกนครราชธานีไชยบุรีศรีช้าง
 แสนแทนสืบไป ศักราชได้ ๔๖๗ ด้วปีเมิงเม้า ศาสนาพระพุทธเจ้า
 ล่วงไปได้ ๑๐๐๓ ปี พระองค์มหาชัยชนะเป็นกษัตริย์มาได้ปีหนึ่งอายุ
 ได้ ๗๐ ปี เดือน ๗ แรม ๗ ค่ำ วันเสาร์ ครั้นนั้นคนทั้งหลายก็ไป
 เทียวยังแม่น้ำกกุกฎนทีได้เห็นยังปลาตะเพียนเผือกตัวหนึ่ง ใหญ่เท่า
 ดันตาลยาวประมาณ ๗ วา แล้วเขาก็พากันไปหุบปลาตัวนั้นตายแล้ว
 ก็พากันลากมาถวายมหากษัตริย์เจ้า พระองค์ก็มีอาชญาให้ตัดเป็น
 ท่อนแจกกันกินทั่วทั้งเวียงนั้นแล ครั้นว่าบริโภคกันเสร็จแล้วแต่่นั้น

สุริยาอาทิตย์ก็ตกไปแล้ว ก็ได้ยินเสียงเหมือนดังแผ่นดินดังสนั่นหวั่นไหว ประจวบตั้งว่าเวียงโยนกนครหลวงที่นั้นจักเคลื่อนจากพังไปนั้นแล แล้วก็หายไปครึ่งหนึ่ง ครั้นถึงมัชฌิมยามก็ซำดงมาเป็นคำรบสองแล้วก็หายนั้นแล ถึงปัจฉิมยามก็ซำดงมาอีกเป็นคำรบสาม หนที่สามนี้ดังยิ่งกว่าทุกครั้งทุกคราวที่ได้ยินมาแล้ว กาลนั้นเวียงโยนกนครหลวงที่นั้นก็ยุบจมลงเกิดเป็นหนองอันใหญ่ ยามนั้นคนทั้งหลายอันมีในเวียงที่นั้น มีพระมหากษัตริย์เป็นประธาน กวีนาสฉิบหายตกไปในน้ำที่นั้นสิ้น ยังเหลืออยู่แต่เรือนยายแม่หม้ายเฒ่าหลังเดียวนั้นแล คิณนั้นรุ่งแจ้งแล้วตั้งนั้นขุนพันหนาและนายบ้านทั้งหลายอันอยู่นอกเวียงนั้น เขาก็กล่าวกันว่าในคิณที่แล้วไปนี้ เป็นเหตุสิ่งใดได้ได้ยินเสียงเหมือนดังเสียงฟ้าร้องสนั่นหวั่นไหวไปทั่วทั้งเวียง ควรเราทั้งหลายจะเข้าไปปฏิบัติดูให้รู้แจ้ง ว่าตั้งนั้นแล้ว ขุนพันหนาและนายบ้านทั้งหลาย ครั้นบริโศคข้าววายเสร็จแล้ว ต่างก็พากันเข้ามาสู่เวียงเพื่อจักดูยังเหตุการณ์นั้นๆ ครั้นมาถึงแล้วก็มีได้เห็นสิ่งใด เห็นแต่น้ำท่วมไปทั้งนั้น กับเห็นเรือนยายแม่หม้ายเฒ่าหลังหนึ่ง เขาก็พร้อมกันเรียกเอายายแม่หม้ายเฒ่านั้นมาแล้ว ก็ถามว่า ดูกรแม่เฒ่า เป็นเหตุการณ์อย่างใดในเวียง และเจ้านายของเราจึงจมลงฉิบหายเสียสิ้นดังนี้ บ้ายยังรู้เห็นเหตุการณ์สิ่งใดจา กาลนั้นยายเฒ่าแก่ก็พานว่า เออ บ้ายก็รู้อย่างกล่าวแล ในวันวานนี้เจ้านายทั้งหลายท่านก็เอาปลาตะเพียนเผือกตัวหนึ่ง มาถวายพระมหากษัตริย์เจ้า ก็เอาปลานั้นแจกจ่ายกันกินทั่วทั้งเวียง ในวันนั้นถึงเวลาเย็นมายังมีมาณพชายหนุ่มผู้หนึ่งลูกที่ใดมากับปู่ ก็มาขอจอดเรือน้ำที่นี้แล้วปู่ก็เอาข้าวน้ำให้เขา

บริโศก เขาก็มิได้บริโศกยังอาหารของบ่าว เขาก็ถามบ่าวว่า ดูกร บ่าว
 ชาวเวียงที่หิวกินเอาสิ่งใดมาบริโศกดูหมยยิ่งนักหัวทงเวียงนี้จ่า บ่าว
 ก็บอกเขาว่าชาวเมืองทั้งหลายได้ปลาตะเพียนเผือกใหญ่ตัวหนึ่งมาแบ่ง
 กันกินทั่วทงเวียง ว่าดังนั้นมาณพผู้นั้นก็ถามว่า บ่ายยังได้กินกับเขา
 หรือว่ามีได้กินนั้นจ่า บาก็กล่าวว่า บานี้เป็นคนเฒ่าคนแก่เป็นแม่ร้าง
 แม่หม้าย บมีลูกมีหลานผู้ใดใครเขาจะให้บ่ากินหลานเอ๋ย มาณพผู้นั้น
 ก็กล่าวแก่บ่าวว่า บามีได้กินก็ดีแล้ว บ่าอย่าได้อยากกินกับเขาเทอญ
 ว่าดังนั้นแล้ว ประมาณครู่หนึ่งมาณพก็กล่าวว่า ข้าจักไปเที่ยวสักครู่
 หนึ่ง พอมาณพผู้นั้นจะไปก็กล่าวส่งกับยายแม่หม้ายว่า ถ้าหากหลาน
 ไปแล้วมีเหตุการณ์สิ่งใดบังเกิดขึ้นก็ดี ถ้ามิได้เห็นหน้าหลานอย่าได้
 ลงเรือนไปแห่งใด ว่าดังนั้นแล้วก็หนีไป แล้วบ้านก็เข้าไปนอนอยู่
 ประมาณครู่หนึ่ง แล้วก็ได้ยินเสียงดังสนั่นหวั่นไหวเป็นดังเรือนหล่น
 ลงไปเป็นที่กลัวยิ่งนัก ก็ลุกจากที่นอนขึ้นแล้วก็มาคิดแต่ในใจถึงคำ
 ซึ่งมาณพผู้นั้นส่งไว้ ก็กลับเข้านอนเสียดังเก่า เสียงอันนั้นก็ดังไป
 ถึงกลางคืนค่ำเช้า ดังมาถึงสองที่บาก็ลุกออกไปดูถึงประตูเรือน ก็คิด
 ถึงคำหลานผู้นั้นอีกครั้งหนึ่ง ก็กลับเข้ามานอนเป็นคำรบสองเสียงอัน
 นั้นก็ดังไป ๆ จนถึงย่ำรุ่งยิ่งดังกว่าแต่เก่าก่อน บ่าก็ยังกลัวหนักขึ้น
 ก็ลุกออกไปถึงหัวบันได ก็มองไปทางทิศใต้ทิศเหนือก็เห็นแต่น้ำท่วม
 ไปตลอดทงเวียง ขุนพันนาและนายบ้านทั้งหลายก็ถามว่า ปลา
 ตะเพียนเผือกตัวนั้นโตประมาณเท่าใดจ่า ย่าเฒ่าแก่ก็กล่าวว่าเท่าใดก็มี
 ได้เห็นปลาตัวนั้น แต่ว่าเขาทั้งหลายได้ลากเอาปลาตัวนั้นมาพอเป็น
 ทางน้ำว่าดังนั้น ที่นั้นก็ได้ชื่อว่าแม่น้ำลากแต่นั้นมาแล เมื่อนั้นเขา

โจทก์กันว่าประมาทคนเผ่านี้ผิดแท้หนอ บ่ควรเราจักประมาท ว่า
 ดังนั้นแล้ว เขาก็พร้อมกันเอายายเผ่าผู้นั้นไปเลี้ยงดูเสียให้บริบูรณ์
 แล้ว เขาก็กลัวแต่ว่าท้าวพระยาต่างประเทศ ประการหนึ่งเขาก็กลัว
 แต่พระยาเวียงไชยนารายณ์เมืองมูลแคว้นชวานั้นมาชิงเอาราชสมบัติ
 บ้านเมืองแล ครั้นนั้นพระยาสร้อยหาลูกพระยาสร้อยฟ้ากินเวียง
 ไชยนารายณ์ที่นั่น ต่อกันมาบมิได้ขาด เหตุตั้งนั้นเขาก็ปรึกษาพร้อม
 กันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว ก็ยกเอาโฆษกแก่บ้านบุญผู้หนึ่งชื่อว่า
 ขุนลั่นนั้นให้เป็นใหญ่แก่เขาทั้งปวง ศักราชได้ ๓๗๖ ตัวปีเมืองเมาะ
 เตือน ๘ ออก ๗ ค่ำ วันอังคาร เขาทั้งหลายก็พร้อมกันสร้างเวียง
 ลูกหนึ่งริมฝั่งน้ำแม่ของ กัตะวันตกมีหนตะวันออกเวียงโยนกนคร
 แก่คือว่า เวียงอันจมลงไปแล ครั้นสร้างบริบูรณ์แล้วก็ให้ขุนลั่นตั้ง
 อยู่เป็นใหญ่แก่บ้านเมืองแห่งเขาแล้ว ก็เรียกว่าเวียงปริกษานั้นแล
 แต่นั้นมามหากษัตริย์เจ้าอันส่วยราชสมบัติเมืองโยนกนครเชียงแสน
 ที่นี้ ตั้งแต่ปฐมมีสิงหนวัติกุมารเป็นต้นมา ตั้งให้เป็นเมืองพันธุสิง
 หนตินคร^(๑) ลำดับสืบสายมาได้ ๔๕ ราชวงศ์ และมาสิ้นเสียคราว
 นี้แล แต่นั้นไปภายหน้าวงศ์มหากษัตริย์ก็เป็นอันสิ้นสุดลง

ตั้งแต่นั้นต่อไปไพร่แต่งเมืองต่อไปแล ศักราชได้ ๓๗๘ ตัวปี
 กัดไส้ ขุนลั่นนั้นได้เป็นเจ้าเมืองแล้วก็ชักชวนไพร่บ้านพลเมือง
 ทั้งหลาย ก่อสร้างมหาเจดีย์กวมที่พระพุทธรเจ้ามานอน แล้วเอาเกศา
 ราชูปบรรจุไว้ที่นั่น พระองค์ทำนายว่า สถานที่นั้นจักได้ชื่อว่าธาตุเจ้า
 ดอยขันนั้นแล ก็มีในที่จิมไกล์เวียงแห่งตนนั้นแล กระทำเสร็จแล้ว

(๑) บางแห่งก็เป็นนาคพันธุสิงหนตินคร

ก็ลองทำบุญให้ทานสำเร็จบริบูรณ์เดือน ๖ เพ็ญวันศุกร์ ศักราช
 ได้ ๓๘๖ ตัวปีเมิงเป้า ขุนลังกินเมืองมาได้ ๑๑ ปี ก็จืดตายไปแล ยัง
 มีนายบ้านผู้หนึ่งชื่อว่าขุนช้างขึ้นกินเมืองต่อไปได้ ๗ ปี ศักราชได้
 ๔๙๒ ตัวก็จืดตายไปแล ขุนลานขึ้นกินเมืองต่อไปได้ ๙ ปี ศักราช
 ได้ ๕๐๐ ปีตัวลวงเมา ก็จืดตายไป ขุนทานกินต่อไปได้ ๘ ปี ศักราช
 ได้ ๕๐๗ ตัวปีเมิงเล้า ก็จืดตายไป ขุนตามกินต่อไปนานได้ ๑๐ ปี
 ศักราชได้ ๕๑๖ ตัวปีระวายซ้งาก็จืดตายไป ขุนตนกินเมืองต่อไปได้
 ๕ ปี ก็จืดไปแล ขุนตมกินเมืองต่อไป ศักราชได้ ๕๒๐ ตัวกินนาน
 ได้ ๗ ปี ก็ตายไปแล ขุนแตงกินต่อไปได้ ๕ ปี ศักราชได้ ๕๓๐ ตัว
 ก็ตายไปแล ขุนจันกินต่อไปได้ ๔ ปี ศักราชได้ ๕๓๓ ตัวตาย ขุนคง
 กินต่อไปได้ ๕ ปี ศักราชได้ ๕๓๗ ตัวตาย ขุนจอมกินต่อไปได้ ๖ ปี
 ศักราชได้ ๕๔๑ ตัวตาย ขุนชงกินต่อไปได้ ๓ ปีตาย ขุนชิงกินต่อ
 ไปได้ ๘ ปี ศักราชได้ ๕๕๐ ตัวปีระวายไจ้ก็จืดไป ขุนอิทธิกินต่อไป
 ได้ ๔ ปีตาย ขุนสุทริกินต่อไปได้ ๕ ปีตาย ขุนสุขกินต่อไปได้ ๒ ปี
 มาถึงศักราชได้ ๕๕๕ ตัวปีเบิกเสด หังมวลรวมได้ ๑๑ เช่นขุนกิน
 เมืองแล ตั้งแต่ศักราช ๑๑๑๘ พระวรวรรษานั้มาตลอดถึงศักราช ๕๕๕
 ตัวนี้ ชาติเชื้อขัตติยราชวงศ์มหากษัตริย์ อันสวดยราชสมบัติในเมือง
 โยนกนครที่นี้ แต่เช่นสิงหนวติราชกุมารปฐมกษัตริย์ลำดับมานั้น ก็
 สิ้นสุดหม่นหมองปรุ่งเรืองมาแล กล่าวร้องตำนานนิทานเมืองโยนก
 นครทั้งมวลตั้งแต่ปฐมมูลสิงหนวติราชกุมาร มาแต่เมืองราชคฤห์
 หลวงไทยเทศมาตั้งให้เป็นเมืองพันธุสินหนวตินคร ตลอดมาถึงพระ
 พุทธเจ้าแห่งเราได้ตรัสสัพพัญญุตญาณแล้วเสด็จมาโปรดในที่นั้น

ครั้นต่อมาก็กลายเป็นเมืองโยนกนครราชธานีไชยบุรีศรีช้างแสน
ตลอดมาถึงตั้งเป็นเวียงปรีक्षा และอยู่มาได้ ๙๓ ปีนี้แล กล่าวตำนาน
เมืองโยนกนครราชธานีไชยบุรีศรีช้างแสนกัสน์ห้อง^(๑) หนึ่งแต่เท่า
นี้ก่อนแล

พระพุทธเจ้าแห่งเรานิพพานไปได้ปีหนึ่งโบราณศักราชได้
๔๒๐ ตัว พระยาอชาตศัตรูเมืองราชคฤห์ตัดเสียครึ่งหนึ่งแล้ว ตั้งไว้
ตัวหนึ่งในกัศเมตลำดับไปถึงปีระวายสันศักราชได้ ๙๙ ตัว อรหันตา
ทำทุติยสังคายนาธรรมยังเมืองเวสาลี ศาสนาล่วงไปได้ ๒๑๘ ศักราช
ได้ ๒๑๗ ตัว พระยาศรีธรรมโศกราชได้ปราบชมพูทวีปศักราชได้
๒๒๓ ตัว มหาโมคคัลลบุตรเถระเจ้ากระทำตติยสังคายนาธรรม ศักราช
ล่วงไป ๖๔ ตัวปีเบิกยี้ พระยาตริภักขุตัดเสียแล้วตั้งทุติยศักราชไว้
ตัวหนึ่ง ลำดับไปทุติยศักราชล่วงไปได้ ๙๖๐ ตัว พระพุทธเจ้า
นิพพานไปได้ ๑๑๘๒ พระวรรชานั้น ยังมีมหานครอันหนึ่งมีहन
อาคเนย์กับราชธานีทั้งปวงมีพื้นเมือง มีขัตติยราชวงศ์หากหมดสิ้น
ไปหาท้าวพระยาที่จะสืบต่อไปมิได้ทั้งพื้นเมือง มีเมืองยวนเชียงแสน
เป็นประธาน อาฬวี่ ๑ จุลณิ ๑ จันทบุรี ๑ โกสัมพี ๑ หงสาวดี ๑
กลิงคราช ๑ สังเกตา ๑ เท่านั้นเป็นประธานแล ครั้นนี้ยังมีพระยาตน
หนึ่งชื่อว่าอนุรุทธธรรมราชเป็นใหญ่ในเมืองมลราช และเป็นใหญ่กว่า
เมืองทั้งหลาย สมัยนั้นเมืองใหญ่ทั้งหลายในชมพูทวีปมี ๘,๔๐๐ เมือง
ที่มีท้าวพระยามหากษัตริย์นั้น ก็พร้อมกัน ณ ที่พระยาธรรมตนนั้น
สิ้นทุกเมือง ที่นั้นพระยาอินทร์ก็ใช้ยังเทวบุตรตนหนึ่งลงบอกให้

พระยาธรรมิกราชตนนั้นว่า ให้ได้ตัดศักราชเสียในแล ครั้นนั้นท้าว
พระยามหาภักษัตริย์ทั้งหลายก็ไปพร้อมกันให้ว่าสาพระยาธรรมิกราชว่า
เมืองไทยวนทั้งหลายมีพื้นเมือง เขาหาเจ้าที่จะครองเมืองมิได้ เขา
ก็ไปได้มาพร้อมในที่นี้ กาลนั้นพระยาธรรมอนุรุทก็เจรจากับด้วย
เทวบุตรตนนั้นว่า ขอเทวบุตรเจ้าจงหาท้าวพระยาตนมีบุญสมภารควร
เป็นขัตติยราชวงศ์นั้นให้แก่เขาด้วยเทอญ ว่าดังนั้นแล้วเทวบุตรตน
นั้นก็เสด็จกลับไปกราบทูลแก่พระยาอินทร์ตนเป็นใหญ่ให้รู้แจ้งเหตุ
การณ์ดังนั้นแล้ว พระยาอินทร์ก็จึงให้ปฎิญาณแก่เทวบุตรทั้งหลาย
พັນตน มีลวะจิงกราชเทวบุตรเป็นประธาน ให้ลงมาเอาปฏิสนธิ
โอปปาติกเป็นเจ้าในพื้นเมืองแล แล้วก็ใช้มาตลีเทวบุตรลงมายืนอยู่
ยังอากาศ บั้วร้องแก่คนทั้งหลายผู้ยังเวียนงปรักษาเซียงแสนที่
นั้นว่า ๗ วันข้างหน้านั้นลวะจิงกราชเทวบุตรจักลงมาเป็นเจ้าแก่สุทธาน
ทั้งหลาย สุทธานทั้งหลายจึงเอารถไปสู่หนเหนือแห่งเวียนสูงนี้ประมาณ
พันวา คอยท่ารับเอาเทอญ ว่าดังนั้นแล้วมาตลีเทวบุตรก็กลับคืนยัง
ที่อยู่แห่งตนนั้นแล กาลนั้นชาวเวียนทั้งหลายจึงปรึกษากันว่า เราควร
จะกระทำตามคำแห่งเทวบุตรหากมาบอกกล่าวนั้นทุกประการ กาล
นั้นลวะจิงกราชเทวบุตรตนนั้น ก็พร้อมด้วยบริวารมีเทวดาและ
เทวบุตรทั้งหลายพັນตนกายเกิน^(๑) เงินลงมาแต่จอมเขายุคนธร มาสู่
ต้นไม้หมากทันทันหนึ่งแล้ว ลวะจิงเทวบุตรพร้อมด้วยบริวาร
ทั้งหลายพันหนึ่ง ก็ยืนอยู่เหนือแท่นเงินอันหนึ่งร้องกล่าวแก่คน
ทั้งหลายว่า เรานี้ชื่อว่าลวะจิงกุมเทวดา จักมาเป็นเจ้าสั่งสอนสุทธาน

(๑) พระโอง, เกวิน

ทั้งหลาย ว่าดังนั้นแล้ว ก็อันตรธานกลับหายเสียจากที่อันเป็นเทว-
บุตรเทวดานั้น แล้วก็เอาโอปปาทิกชาติเหนือแท่นเงินลูกหนึ่ง อันมี
ภายใต้ร่มไม้หมากทันทันนั้น แล้วก็เกิดเป็นมนุษย์ชาติใหญ่ประมาณ
๑๖ ปี พร้อมด้วยราชธิดานั้นแล ส่วนว่าเหรัญญเสนียา^(๑) เกินเงิน
อันนั้นก็สูญหายไปแล ฝ่ายชาวเวียงปรีกษาทั้งมวลก็พร้อมกัน
อาราธนาขึ้นชิงราชรถ อันเชิญมาสู่เวียงแห่งนี้แล้ว ก็อุสสาธาภิเศก
ให้เป็นเจ้าแก่เขาทั้งหลาย ไทยเมืองทั้งมวลในกาลนั้นแล ท่านก็รับ
เอาคำพระยาอินทร์และพระยาธรรมอนุรักษมาแล้ว ก็ป่าวร้องทั่ว
พระยาทั้งหลายมี ๙๙๘ เมืองมีแต่เมืองหริภุญไชยกับเมืองสุโขทัยเท่า
นั้นมิได้มา เหลือจากนั้นก็มาพร้อมกันกับด้วยพระยาลาวสันแด ท่าน
ก็ตั้งศักราชอันพระยาตรีกษัตริย์ตั้งไว้ได้ ๕๖๐ ตัวนั้นเสียในวันกลางคืน
เดือน ๕ ออกค่ำ ๑ วันอาทิตย์ยามจกก็ใกล้รุ่งแล้ว ตั้งศักราชใหม่ไว้
ตัว ๑ ยามรุ่งแจ้งแล้วเป็นตติยศักราชตกปีใหม่ปีกัตใจนั้นแล แล้วก็
พ่อ^(๒) ขึ้นเมื่อภายหลังเห็นเกินเงินนั้นน้อยสุดขึ้นเมื่อบ่เสี้ยง^(๓) ยังเห็น
เงินยังอยู่แล กาลนั้นพระยาเจ้าท่านก็พร้อมกันด้วยเสนาอำมาตย์
ทั้งหลาย สร้างเวียงขุดคูกว้าง ๗ วา ยาว ๑,๑๐๐ วา ยาวไปตามแม่น้ำ
นั้น ก่อเบ็กปรการกวมแท่นเงินและต้นไม้หมากทันทันที่ท่านเอา
โอปปาทิกชาตินั้นแล้ว ก็เรียกชื่อว่าเวียงเหรัญญนครเงินยางเชียงแสน
ว่าดังนั้นแล เหตุเอานิมิตต์เกินเงินนั้นตั้งแล ที่ต้นไม้หมากทันทัน
ท่านก็ก่อสร้างให้เป็นมหาเจดีย์ธาตุและวิหารทั้งมวลแล้ว ก็เรียกว่า
อารามสังกาแก้วดอนทันทันนั้นแล นัยหนึ่งเรียกว่าวัดสังกาแก้วยางเงิน

(๑) บรรได (๒) มองดู (๓) บ่เสี้ยง=ยังไม่หมด

ก็เรียกแล เหรียญญบัลลังก์แทนเงินนั้น พระยาเจ้าท่านก็ม้างเอาสละ
สร้างและให้ทาน เดือน ๖ ออก ๕ ค่ำ วันอังคารยามเที่ยง พระยา
เจ้าก็เสด็จเข้าอยู่ในราชโรงหลวงที่นั่นแล นามวิเศษก็ปรากฏชื่อว่า
พระยาลวะจักรราชว่าดังนี้ ครั้นนั้นท้าวพระยาทั้งหลาย ๙๙ เมือง
นั้น ก็รับเอาพระราชอาญาพระยาเจ้าแล้ว ก็ส่งอำลาพระยาลวะ
จักรราชเจ้าแล้ว ก็หนีเมื่อสู่บ้านเมืองที่อยู่ห่างเขาทุกคนนั้นแล

แล้วก็กระทำบุญไป ส่วนบ้านเมืองศาสนาพระพุทธรเจ้าก็การ
กุญ^(๑) รุ่งเรืองมากนัก แต่นั้นมาเมืองยวนลานนาและเมืองจำลานช้าง
ทั้งสองเมืองนี้ จึงเรียกว่าลาวลาวตงนั้นแต่นั้นมาแล ต่อแต่นั้นมา
ศักราชได้ ๒ ตัวปีกัดไ้ ยังมีพระมหาเถรเจ้าตนหนึ่ง มีนามบัญญัติว่า
ญาณรังสี ท่านก็รู้ประวัติชาวศาสน์ ว่าศาสนาแห่งพระพุทธรเจ้าอัน
ตั้งอยู่ในโยนกประเทศ คือ ว่าเมืองยวนเชียงแสนที่นั่นรุ่งเรืองว่าดัง
นั้น พระมหาเถรเจ้าก็ไปนิมนต์เอามหาธาตุเจ้าองค์หนึ่งใหญ่ประมาณ
เท่าเม็ดในหมากทัน เป็นธาตุความหนัก คือ ว่าธาตุกะดุกคางกำช้าย
แห่งพระพุทธรเจ้านั้น แต่ต่อไครามยังเมืองปาดลิตนนคร แล้วก็มา
ถึงพระยาลวะจักรราชเจ้าตนเป็นเจ้าเมืองहेरणญนครเงินยางไชยบุรี
เชียงแสนที่นั่นแล้ว ครั้นนั้นพระยาลวะจักรราชเจ้าท่านก็มีใจหมั่น
ยินดีกับพระมหาธาตุเจ้าแล พระมหาเถรเจ้าโยดยั้งจึงจักแปลงยังพระ
โกศคำรับเอามหาธาตุเจ้าแล้ว ก็กระทำสักการะบูชามากนักแล

กาลนั้นพระยาเจ้าก็ให้สามมหาเถรเจ้าว่า สถานที่ใดควรตั้ง
ยังมหาธาตุเจ้าที่ใดดี ขอให้เจ้ากูจงบอกให้แก่ผู้ข้าทั้งหลายแลเทอญ

(๑) ถึงขีดสุด, กุญ

ครั้งนั้นมหาเถรเจ้าจึงนิมนต์เอาพระธาตุเจ้าขึ้นใส่สี่วิกาภาณจน์ แล้วก็นำเอาตนพระยาเป็นประธาน และเสนาอำมาตย์ทั้งหลายพร้อมกันนิมนต์อาราธนามหาธาตุเจ้า เสด็จขึ้นไปถึงหัวเวียงจักไกล่สุตนั้นแล้วกาลนั้นพระญาณรังสีเถรเจ้าก็เห็นที่จักตั้งบรรจุพระบรมธาตุเจ้าและเจดีย์กวมนั้นฐานะที่นั้นเป็นดอนงามนัก มีสัญญาณเป็นดังหลังเต้านั้นแล ดังลือ และมหาเถรเจ้าพลอยว่าให้ตั้งเจดีย์และบรรจุพระมหาธาตุเจ้าในที่นั้นจา ก็เหตุว่ายามพระพุทธรเจ้ายังธรมานอยู่วันนั้น ก็เสด็จเข้ามาเมตตาพระยาตนเป็นเจ้าเมืองโยนกภูคนั้น วันนั้นต่อกาลนั้นช่างมณฑลแห่งเจ้าเมืองนั้นได้เห็นยังพระพุทธรเจ้าและสาวกเจ้าทั้งหลายนั้น ก็สะดุ้งแล่นหนีมาถึงที่นั้นแล้ว ก็ร้องแสนเล่นพลิกคีนไปร้องแสนสะเคียน^(๑) อยู่ท่ามกลางสันดรที่นั้นถ้วนสามทีแล ในกาลนั้นพระสัพพัญญูเจ้าก็ทำนายว่า ภายหน้าเมืองจักไปตั้งอยู่ที่นั้นจักได้ชื่อว่าเมืองไชยบุรีเชียงแสนว่าดังนี้แล้ว เหตุนั้นพระมหาเถรเจ้า พร้อมกับด้วยพระยาเอามหาธาตุเจ้าไปบรรจุตั้งไว้ที่นั้น ให้ก่อเป็นเจดีย์สถูปและวิหารกำแพงปราการบริบูรณ์ แล้วฉลองให้ทานในวันเดือน ๔ เพ็ญวันพฤษภาคม สำเร็จบริบูรณ์ก็ให้ชื่อว่ามหาอารามเชียงมั่นช้างค้ำ แต่่นั้นไปศักราชได้ ๓ ตัวปีเข้า พระยาละจงกราชเจ้าท่านก็ไปสร้างเจดีย์หลังหนึ่งกวมที่เกษชาธาตุพระพุทธรเจ้า ที่พระพุทธรเจ้าทำนายว่าจักได้ชื่อว่าดอยฟ้านั้นแล เดือน ๖ เพ็ญวันศุกร์ สำเร็จแล้วบริบูรณ์ แต่่นั้นไปท่านก็เสด็จไปสร้างเวียงแก้วมณฑลหนึ่งมีหนหรดีไกล่สี่คีนทาง สร้างกวมแม่น้ำอันไหลมาแต่หนตะวันตก มี

(๑) กีก้อง, สะเทือน

หลักฐานเป็นดังผักฝางนั้น จึงเรียกชื่อว่าเวียงฝางแต่นั้นมาแล ตาม
 เหตุนิมิตต์แห่งพระพุทธเจ้ามาทำนายไว้ว่า ภายหน้าจักได้ชื่อว่าเมือง
 ฝางนั้น เหตุดังนั้นพระยาหลวงจักรราชเจ้าสร้างเวียงยาวเป็นดังผักฝาง
 นั้น เพื่อเหตุนี้ด้วยเดชอาชญาแห่งท่านคัมลิสองพันนาเงินยาง
 และเมืองฝางสามพันนา เมืองสาทห้าร้อยนา ชาวตเมืองหางร้อยนา
 ชาวตน้อยยางมานร้อยนา รวมกันเป็นสามหมื่นสี่พันนา แต่ใน
 ความช้างมงคลแห่งท่านไปหาช้างก็หายรอยเสีย มั่นก็ไปหนทักขิณ
 ไปไกลคินทางหนึ่งก็ให้เห็นรอยช้างตัวหนึ่งรอยใหญ่ ๓ คอก เที้ยว
 ไปตามริมน้ำแม่กก ไปไกล ๕๐๐ วา แล้วก็หายรอยไปเสีย มั่นก็แห้ว
 ไป(๑) ภายหน้าได้ ๓ คินไปถึงริมน้ำแม่พระ มั่นก็ไปพบพรานป่าผู้
 หนึ่งร้อยเต้าหาบมา มั่นก็ถามพรานป่าผู้นั้นว่า ป่าที่นี้ช้างป่าทั้งหลาย
 มีหรือไม่มี พรานป่าผู้นั้นกล่าวว่าแคว้นนี้ช้างป่ามีแท้แล ว่าดังนั้น
 แล้ว ที่นี้จึงเรียกว่าร้อยเต้าแต่นั้นมาแล ฝ่ายความช้างคนนั้นก็
 กลับคินมา พอมาถึงที่รอยช้างหลวงนั้นมันก็บ่เห็นยังรอยช้างหลวง
 ก็เฝ้ามาเห็นรอยช้างมันดั่งเก่า มั่นก็ได้ช้างแห่งมันแล้ว มันก็มาถึง
 สำนักพระยาเจ้าแล้ว ก็เข้าไปไหว้สาพระยาเจ้าตามดั่งมันได้เห็นนั้น
 ทุกประการ ในกาลนั้นพระยาหลวงจักรราชเจ้า ก็มีอาชญาให้ไปสร้าง
 เวียงที่รอยช้างหลวงนั้นลูกหนึ่งแล้ว ก็ใส่ชื่อเวียงนั้นว่าเวียงเชียงรอย
 ที่พรานป่าร้อยเต้าหาบมานั้นก็ให้ไปตั้งบ้านที่นั่นบ้านหนึ่ง ให้ชื่อว่า
 บ้านร้อยเต้านั้นแล ครั้นต่อมาภายหลังเชียงรายนนั้นก็กลับหายไป
 เรียกชื่อว่าเชียงรายต่อมาถึงกาลบัดนี้ เหตุว่าพระพุทธเจ้ายังทรงมาน

อยู่ วันนั้นมาทำนายชีรายนัน เหตุอันนั้นจึงได้ชื่อว่าเชียงรายด้วย
 เหตุอันนั้นแล ที่ร้อยเด้านั้นก็กลายเป็นว่าเชียงของด้วยเหตุอันนั้น
 ส่วนว่าพระยาหลวงจักรราชเจ้าท่านก็อยู่เวียงเงินยางบุรีเชียงแสนและ
 เมืองขวางเชียงร้อยทั้งสามเวียงนั้นแล ท่านก็มีราชบุตร ๓ คน และ
 คนผู้พี่ชื่อว่าลาวกอ ผู้กลางชื่อว่าลาวเกือ ผู้น้องช้อยชื่อว่าลาวก้านั้น
 แลในกาลนั้นยังมีชา^(๑) เจ้าพี่น้องก็ชวนกันไปแอ่ว ที่สบห้วยตมไหล
 มาต่อน้ำแม่ของทีนั้น ก็เห็นยังปู่หลวงตัวหนึ่งใหญ่เท่าเอี้ย^(๒) เข้า
 ขาเจ้าก็ไล่จับเอา ปู่ตัวนั้นก็พ่ายเข้ารูดินอันหนึ่งไปนั้นแล ขาสองคน
 ผู้พี่น้องก็ซุดแล้วทำให้น้องเอนางไปทางไว้ทางห้วยภายในนั้นแล้วให้
 เผ่าอยู่ที่นั้น ฝ่ายน้องนั้นก็ไปตามคำที่บอกนั้นทุกประการ ส่วนชาผู้พี่
 ทั้งสองก็ซุดไปได้แล้วก็พากันลักหนี่ผู้น้องนั้นเสีย ฝ่ายผู้น้องนั้นก็กำ
 ค้อนแร่เผ้านั่งอยู่เสียงสองวันจนค่ำ ขาทั้งสองเป็นพี่น้องก็เอาปู่หลวง
 ตัวนั้นมาถวายพระยาเจ้าตนเป็นพ่อแล้วก็กล่าวฟ้องตู่ข้านั้น ก็ไล่ปู่
 ไปผู้เดียวมันก็หลงหมู่เสีย ผู้ขาทั้งสองเสาะหาจับ^(๓) ทุกที่ก็บ่เห็นมัน
 แล ส่วนพระยาตนพ่อครั้นได้ทราบดังนั้นแล้ว ก็มีอาชญาให้คนไป
 ตามเสาะหาทั้งคืนก็บ่เห็นที่ใดสักแห่งแล ครั้นว่าคืนนั้นรุ่งแจ้งแล้ว
 ส่วนว่าผู้น้องนั้นก็กำค้อนแร่เผ้านั่งอยู่ ครั้นค่ำมาแล้วก็หนีมาหาพี่
 ทั้งสองก็บ่เห็นพี่เท่าเห็นแต่รูอันเขาซุดเอาปูนั้น เหตุดังนั้นที่อันนั้น
 จึงได้ชื่อว่าควาน^(๔) ปู่ข้านั้นแล ผู้น้องมาพ่อ^(๕) หาพี่ทั้งสองบ่เห็น
 แลแล้วก็กลับหนีมาหอบราสาทในคืนวันนั้น ก็มาร้องให้รำไรต่อพระยา

(๑) ชา ใช้แทนคนจำนวนมาก ตั้งแต่ ๒ ขึ้นไป (๒) ฉาง (๓) ไม่ทราบว่าจะไร
 (๔) ที่ (๕) มอง

ตนพ่อว่า ตูข้าพี่น้องพากันไปขุดปูนี้ ครั้นได้ปูแล้วยังหนีละกันเสียได้ตาย ตูข้านี้จกอยู่กับด้วยกันมาได้และว่าตั้งนั้นแล้ว ในกาลนั้นเจ้าพระยาตนพ่อ ครั้นได้ยินแล้วตั้งนั้นก็เคียดแค้นเข้าทั้งสองอันเป็นพี่น้องนั้น แล้วก็ให้หาลาวกอผู้พี่แก่นั้นไปอยู่เสียบ้านถ้ำนั้นแล แล้วก็ให้ลาวเกอผู้พี่กลางนั้นไปกินเมืองขาลาวผาพวงนั้นแล ส่วนลาวเกอผู้น้องช้อย^(๑) นั้นให้อยู่ไชยบุรีกับด้วยตนนั้นแล ส่วนว่าปูหลวงตัวนั้นพระยาเจ้าก็กระทำสักการบูชาแล้วก็ให้อยู่ไชยบุรีกับด้วยตนนั้นแล ส่วนว่าปูหลวงตัวนั้นพระยาเจ้าก็กระทำสักการบูชาแล้วก็ให้เอาไปปล่อยไว้ที่ถ้ำนั้นแล ฝ่ายลาวกอผู้ไปอยู่บ้านถ้ำนั้น พระยาเจ้าตนพ่อก็ซ้ำให้ย้ายไปกินแคว้นกวาง คือ ว่าเมืองน่านเสียนั้นแล พระยาละจิงกราชเจ้าอยู่เสวยราชสมบัติกับด้วยราชบุตรแห่งตนผู้ชื่อว่าลาวเกอผู้ช้อยนั้นยังเวียงเหรียญเงินยางไชยบุรีเชียงแสนที่นั้นนานได้ ๑๒๐ ปี แล้วก็จุติไปสู่ปรโลกเสียในปีเบิกเสดศักราชได้ ๑๒๐ ปี อายุก็ได้เท่านั้นแล

ฝ่ายเสนอำมาตย์ทั้งหลายก็อุสาราซากิเสกยังเจ้าลาวเกอขึ้นเสวยราชแทนบิดาสืบต่อไปในศักราช ๑๒๐ นี้ แล้วก็เบิกบายนามกรว่าลาวเกอแผ่นมาเมืองนั้นแล ท่านเสวยราชสมบัติได้ปีหนึ่งถึงศักราช ๑๒๑ ตัวปีก็ดับได้ พระยาลาวเกอแผ่นมาเมือง ท่านก็บังเกิดเจตนาศรัทธาไปสร้างพระเจดีย์สถูปยังที่จอมดอยที่ปูเข้านั้น เหตุว่ายามเมื่อพระพุทธรเจ้ายังทรงมานพระองค์มาจนข้าวและบัววันปาก ผู้ลงไปยังฝั่งน้ำที่นั้นแล้ว ถาปนาเกศาธาตุไว้ที่นั้นเส้นหนึ่งแล้ว พระองค์ก็ทำนายว่าที่นั้นต่อไปจักได้ชื่อว่าดอยภูเข้าว่าตั้งนั้น เหตุนี้พระยาลาวเกอแผ่น

มาเมือง จึงจักได้ไปสร้างมหาเจดีย์กวมธาตุเจ้าที่นั้นให้บริบูรณ์แล้ว
 กระทำบุญให้ทาน จึงเรียกที่อันนั้นชื่อว่าธาตุเจ้าตอยภูเข้านั้นแล
 ถัดนั้นมาถึงศักราชได้ ๑๒๓ ตัวปีล่วงเข้า เดือน ๖ เพ็ญวันอังคาร
 ในกาลนั้นยังมีตาผ้าขาวผู้หนึ่งลงไปอาบน้ำชำระตนในที่นั้นน้ำก็พา
 พัดไหลไป ก็ไปพานอยู่ที่หนึ่งแล้วท่านก็ตายในที่นั้น แล้วท่านก็
 บังเกิดศรัทธา^(๑) ก็พร้อมกันด้วยพระยาเจ้าลาวเก่าแผ่นมาเมืองเป็น
 คู่แล ฝ่ายเสนาอำมาตย์ประชาชนรราชูว์ทั้งมวลก็พร้อมกันสร้าง
 พระเจดีย์หลังหนึ่งสูง ๔ วาอก^(๒) แล้วบรรจุพระธาตุเจ้า ๑,๐๕๐
 พระองค์แล้วก็กระทำบุญให้ทานบริบูรณ์ ให้ชื่อว่าวัดผ้าขาวพานั้น
 แล เรียงวัดสังกาแก้วดอนพันหลังอันพระยาละจงกราขตนพ่อสร้าง
 ไว้ในแล พระยาลาวเก่าแผ่นมาเมืองเสวยเมืองเหรียญนครเชียงใหม่
 แทนพ่อ มานานได้ ๑๒ ปี แล้วก็ถึงอนิจกรรมไปในปีกัดเข้าศักราช
 ได้ ๑๗๒ ตัว อายุได้ ๘๐ ปี

ต่อแต่นั้นมา ลาวเส้ากินเมืองแทนไปได้ ๔๐ ปี ก็ถึงอนิจ-
 กรรมไปในปีเบิกสี ศักราช ๒๑๘ ตัว อายุได้ ๗๑ ปีแล

ลาวพังกินเมืองต่อไปได้ ๓๐ ปี ก็ถึงอนิจกรรมไปในปีเมิง-
 เม้า ศักราชได้ ๒๔๗ ตัว อายุได้ ๕๙ ปีแล

ลาวหลวงกินเมืองต่อไปได้ ๓๐ ปี ก็ถึงอนิจกรรมไปในปี
 ระวายยี่ ศักราชได้ ๒๗๖ ตัว อายุได้ ๖๗ ปีแล

ลาวแหลวกินเมืองแทนได้ ๒๗ ปี ก็ถึงอนิจกรรมไปในปี
 เต่าสี ศักราชได้ ๒๙๒ ตัว อายุได้ ๕๙ ปี

(๑) ไม่ทราบว่าจะไร (๒) ส่วครึ่ง คือ จากอกไปปลายแขน

ลาวกัตกินเมืองแทนได้ ๑๙ ปี ก็ถึงอนิจจกรรมไปในปีกตเสด
ศักราชได้ ๓๑๐ ตัว อายุได้ ๖๑ ปี

ลาวฟิงกินเมืองแทนได้ ๑๗ ปีก็ถึงอนิจจกรรมไปในปีระวายสี
ศักราชได้ ๓๒๖ ตัว อายุได้ ๕๓ ปี

ลาวคนกินเมืองแทนได้ ๑๘ ปีก็ถึงอนิจจกรรมไปในปีกาเม็ด
ศักราชได้ ๓๔๓ ตัว อายุได้ ๕๗ ปี

ลาวจอมกินเมืองแทนได้ ๑๕ ปี ก็ถึงอนิจจกรรมไปในปีกาบ
ซง้า ศักราชได้ ๓๕๖ ตัว อายุได้ ๕๑ ปี

ลาวขวกกินเมืองแทนได้ ๓๐ ปี ก็ถึงอนิจจกรรมไปในปีกาไค้
ศักราชได้ ๓๘๕ ตัว อายุได้ ๕๓ ปี

ตั้งแต่จะจ้งกราชปฐมโอบปาตักลำดับมาถึงพระยาลาวขวก
นี้ เทียระย้อมลูกกินเมืองแทนพ่อมาบ่สังกวน^(๑) แล แต่่นั้นมา
พระยาลาวขวกตายแล้วละลูกไว้แทน มีชื่อว่าลาวจ้งกวาเรือนคำแก้ว
กินเมืองแล้วท่านก็มีลูกผู้หนึ่ง ชื่อว่าลาวควักวาว ท่านก็ให้ไปกินเมือง
ฝาง และในกาลครั้งนั้นยังมีท้าวตนหนึ่งอยู่แคว้นกวาว คือ ว่าเมือง
น่านเป็นตระกูลลาวกอแต่ก่อน มีชื่อว่าท้าวทิดานคำ ก็เอารัพลมารบ
พระยาจ้งกวาเรือนคำแก้ว ๆ ท่านก็ออกรบยังกลางทุ่งเชียงรายนั้นแล
ฝ่ายชาวเชียงรายเสียเจ้าแม่ทัพ ก็พร้อมกันพ่ายหนีเข้าไปในเวียง
นั้น ครั้นนั้นท่านก็เข้าไปหาพระยาควักวาวตนลูกอยู่ยังเมืองฝาง
ให้รู้แล้ว พระยาควักวาวครั้นได้ทราบเหตุดังนั้นแล้ว ก็ยกเอารัพล
มาสามหมื่นจักมาเตือนตนพ่อไปทันถึง พระยาตนพ่อก็ถูกฆ่าตายเสีย

(๑) รบกวาน

ในที่รบเสียก่อนแล ครั้นท่านมาถึงแล้วก็รวบรวมเอาอัฐิพลของพ่อ
กับทั้งรพลของท่านพร้อมแล้ว ก็ยกออกแหวกเข้ารบท้าวก็คำลาน
แพ้แล้วท่านก็ได้ตัดเอาหัวท้าวก็คำลานนั้นแล พระยาลาวจังกว
เรือนคำแก้วตนพ่อนั้นกินเมืองได้ ๓๒ ปี อายุได้ ๕๓ ปีตาย เขามา
เสียยังกลางทุ่งเชียงรายนั้นในปีกาบสัน ศักราชได้ ๔๐๖ ตัว เดือน ๕
ออก ๗ ค่ำ วันเสาร์นั้นแล คนในเวียงเชียงรายทั้งปวงก็แตกพ่าย
เสียร้ายเสียแต่ครั้งนั้นมาแล

ลาวแก้ววเป็นอุปราชครองเมืองอยู่เมืองฝางมารบท้าวก็คำ-
ลานแพ้แล้ว ก็ได้เป็นพระยาแทนพ่อแห่งตนอยู่ในเวียงเงินยาง
เชียงแสนแต่นั้นมา ท่านก็มีลูกผู้หนึ่งชื่อว่าขุนเทือง ท่านกินเมือง
ได้ ๖ ปีตาย ศักราชได้ ๔๒๑ ตัวปีถัดไค้อายุได้ ๗๓ ปี ต่อแต่นั้นมา
ขุนเทืองกินเมืองแทนพ่อสืบต่อไปแล้ว ท่านก็ยอมประสงค์ไปไล่เนื้อ
ไปป่า ในกาลวันหนึ่งพระยาขุนเทืองไปเยี่ยมไ้วบวผา^(๑) ที่แห่งหนึ่ง
ครั้งนั้นยังมีลูกผู้หนึ่งชื่อว่า นางแอกไค้ ก็เณรมิตเป็นนักรก^(๒)
ตัวหนึ่งไปแอ่วเล่นในที่นั้น ก็ไปกินยังน้ำเเยียวขุนเทืองในบวผา
ที่นั้นก็มีคามยินดีล้ำยิ่งนัก ก็บังเกิดทรงครรภ์ขึ้นตั้งแต่นั้นมา นาง
ทรงครรภ์มาประมาณเดือนหนึ่ง นางก็มารำพึงดูก็รู้ว่าดังแต่ได้กิน
น้ำเเยียวแห่งขุนเทืองยังที่บวผาที่นั้น ก็ตั้งครรภ์ขึ้นมาตั้งนั้น นาง
ก็รู้ด้วยผยา^(๓) สรรพยา ชาติก่อนนั้นเคยได้เป็นผัวนาง นางก็มีใจ
ปฏิบัติกับด้วยพระยาขุนเทือง นางก็เณรมิตตนเป็นนางผู้หนึ่ง งาม
ประดุจดั่งนางเทพธิดานั้น ก็อยู่ยังวิมานคำเหนือคำไม้หลวงต้นหนึ่ง

(๑) แอ้งผา (๒) ลิง (๓) ผยา-ปรัญญา, บัญญา

กระทำเสียงเป็นดังคนอ้อลูกนั้น ฝ่ายพระยาขุนเทืองครั้นได้ยินแล้ว ก็ใช้ให้ลูกน้องไปผ่อดู ก็เห็นยังวิมานแห่งนางแล้ว ก็มาบอกแก่ พระยาขุนเทืองให้รู้ดังนี้ ครั้นนั้นพระยาขุนเทืองก็ไล่ยั้งกวาดำ ตัวหนึ่ง อันนางหากเนรมิตมาจุ^(๑) เอนั้น ลูกน้องกับทันแล ส่วน พระยาขุนเทืองครั้นไปถึงยังวิมานแห่งนางนั้นแล้ว ก็ขึ้นไปผ่อดูก็เห็น ยังนางอยู่ในที่นั้น ฝ่ายนางครั้นได้เห็นยังพระยาขุนเทือง แล้วก็เข้า สวมกอดเอาไว้เป็นผัวดังเก่า^(๒)แล้ว พระยาขุนเทืองอยู่กับด้วยนาง เป็นอันนานนัก หมู่บริวารทั้งหลายก็พากันเสาะหากับพบ ก็ฟัง ฟ้าว^(๓) พากันพ่ายหนีมายังบ้านเมืองแห่งตนนั้นแล ส่วนนางนั้น ก็ใคร่เล่นตามภาษาพิสือแห่งนางนั้น นางก็ขอเอาผ้ามาทาบเวดพระยา แล้ว ยิบ^(๔) ตัดพื้นปราสาทไว้แล้วก็พากันเล่นมะโหรสพตามต้นไม้ ที่นั้น ครั้นนั้นพระยาก็เอามิดน้อยยังขันหมาก^(๕) มาเทลงผ้า^(๖) แล้ว ผ่อดู ก็เห็นเป็นวอก^(๗) ก็มี บ้างเป็นงูเหลือมลายเต็มป่าแล ใน กาลนั้นพระยาก็ยังหน่ายนักนั้นแล ครั้นนางเห็นคล้ายแล้วก็มาเห็น รอยพระยาทางผ้า^(๘)นั้น นางก็ถามพระยาว่ามหาราชเจ้าเห็นแล้ว ยินหน่ายนักแลนอ ฝ่ายพระยาขุนเทืองก็กล่าวว่าเอาหน่ายนัก และ ว่าดังนั้นแล้วนางก็เอามือเตก^(๖) ท้อง แล้วก็เอาแท่งขึ้นอันหนึ่งออก งามเป็นดังแท่งคำนั้น ก็เอาตอง^(๗) ทิ้งห่อแล้วก็เอาน้ำนมใส่บอก ไม้้อสามบอก ก็เอาให้พระยาแล้วกล่าวว่าเจ้าจึงเอาห่ออันนี้เมื่อรักษา ไว้ ตั้งแต่วันนี้ไปได้สามเดือนแล้วให้ไซ^(๘) ห่อดู ครั้นเห็นเป็น เด็กน้อยดังนั้นจึงเอาบอกน้ำ้ออันนี้ ให้กินแลเทือ^(๘) และน้อย และ

(๑) จับ (๒) รับประทาน (๓) เข้ม (๔) ที่เขียนหมาก (๕) ลิง (๖) ถอด (๗) ไม้ไม่มี ขนาคใหญ่ เช่นคองกล้วย (๘) แก้ว, ถอด (๘) ที่, เตือ

เดือนและบอกเทอญ ครั้นสิ้นแล้วยังให้อยู่ดั่งนั้น ให้คนเอาไปไว้
 ดินป่าเพะเทอญ ว่าดั่งนั้นแล้ว ในที่นั้นก็บังเกิดมีป่าทึบขึ้น พระยา
 ก็เอาห่อนั้นแล้วก็กลับมาสู่เมืองแห่งตนนั้นแล ครั้นกลับถึงก็เอาห่อ
 นั้นให้คนรักษาไว้พอถึงกำหนดสามเดือนแล้ว ก็ไขฝ่อดูก็เห็นเป็น
 กุมารน้อยงามยิ่งนัก พระยาก็จึงให้คนเอาไปช่วย^(๑) เสียแล้วก็เอาผ้า
 มาห่อพกไว้ ครั้นร้องให้เมื่อใดก็เอาน้ำบอกไม้ไผ่ให้นั้นกิน พอถึง
 กำหนดสามเดือนก็เลี้ยงทั้งสามบอกไม้ไผ่ นั้น กุมารนั้นก็ยังร้องให้อยู่
 พระยาก็จึงให้คนเอาไปนอนไว้ริบ^(๒) ป่า^(๓) พ้นแล้ว ยังมีฟานคำ^(๔) ตัว
 หนึ่งมาให้กินนมคั่ว^(๕) ทั่วๆ แล กุมารผู้นั้นก็ขึ้นใหญ่มา พระยาตนพ่อ
 และเสนาคนใช้ทั้งหลายก็พร้อมกันใส่ชื่อว่าขุนทิง เอยังนิมิตต์ต้อง
 ทิงห่อมานั้นแล

แต่นั้นไปพระยากียินให้นางเอกไค่นั้นนัก พระยาก็หา
 นางเมืองคนวานนั้นเป็นมเหสีแล้ว ก็มีลูกด้วยกันผู้หนึ่งใส่ชื่อว่าขุนเรง
 กวานนั้นแล ครั้นขุนทิงใหญ่มาได้ ๑๖ ปี พระยาตนพ่อก็อุทิศชื่อว่า
 พระยาขุนทิงแล้วก็ขอยังลูกอาร์^(๑) ให้เป็นเมีย นางนั้นมีนามชื่อว่า
 นางศรีสุภานนั้นแล ในกาลนั้นพระยาขุนทิงเองตนพ่อกินเมืองได้ ๑๖ ปี
 ก็ตายในปีเบิกสะง่า ศักราชได้ ๔๔๐ ตัว อายุได้ ๖๐ ปีแล ขุนทิงเป็น
 พระยาแทนพ่อ ก็ประสงค์ไปไล่เนื้อเถื่อนกวางฟาน ก็ยิงได้กวางคำ
 ตัวหนึ่งถูกแล้วบ่ตาย ก็ทวย^(๒) รอยกวางไปทางทุ่งตายทุ่งแควเมือง
 เงินยางแห่งตนทางตะวันตกนั้นแล ในกาลนั้นนางเอกไค้ผู้เป็น
 มารดาก็อยู่ยังวิมานคำอันนั้น ครั้นนางได้เห็นยังลูกแห่งตนก็มีความ

(๑) ชำระ, ล้าง (๒) ริม (๓) อีเก้ง (๔) น้องชายของพ่อ (๕) คัดตาม

ยินดียิ่งนัก แล้วก็เรียกเอาขงพระยาขุนทิงตนลุกขึ้นเมื่อสู่วิมานคำ
 แล้วก็ปราศรัยกับด้วยพระยาตนลุกแล้วก็พาเข้าไปในถ้ำ นางก็สัญญา
 แก่ลูกตนว่า แม่จักส่งเจ้าไปหาตานาย^(๑) เจ้าอย่าได้กลัวน้อ เจ้าจง
 ขอเอาหม้อแกงทองรองบ่จ่าย กับขอขวักขว้าย^(๒) ให้เป็นเมือง สอง
 อันนี้เทอญ ว่าดังนี้แล้ว ครั้นว่าไปถึงปุ๊ยาตานายแท้ก็เห็นเป็นภู
 จอง^(๓) ใหญ่เท่าเทนชาวข้าว เกล็ดดำย้วยวาด^(๔) ตาใหญ่เท่าแวน
 ท่านก็ขอเอาเป็นดังแม่สัญญาให้แน่แท้ ครั้นนั้นปุ๊ยาตานายก็ให้สิ่งของ
 นั้นทุกประการแล้ว ก็ออกมาหาแม่แห่งตนนั้นแล นางแอกไ่ไ่กล่าว
 ฤทธิ์ของวิเศษแก่ลูกว่า หม้อแกงทองรองบ่จ่ายนี้ จักเลี้ยงแซกรัพล
 นั้บหมื่นนั้บแสน ข้าวแกงขึ้นปลาอาหารก็หากมีมาเต็มทุกเมื่อบ่เสี่ยง
 แล รองขวักขว้ายให้เป็นเมืองนี้เจ้าจงเอากวัดแกว่ง ครั้นว่าขอขึ้นไป
 ร้องที่ใดเจ้าจงจักนอนที่นั่นเทอญ ว่าดังนี้แล้วก็ส่งลูกตนให้กลับคืน
 เมืองนั้นแล ส่วนพระยาขุนทิงครั้นมาถึงที่แห่งหนึ่งป่าราบเพียงงาม
 ท่านก็เอาขอขวักขว้ายนั้นกวัดแกว่งไป ขอนั้นก็เกี่ยวเกาะต้นไม้ไว้
 แล้วท่านก็นอนในที่นั้น ครั้นถึงกลางคืนสถานที่นั้นก็บังเกิดเป็น
 เมืองอันหนึ่ง มีทั้งรว่วเวียงเชียงแซ่เย้าเรือนช้างม้า ก็บังเกิดพร้อม
 ทั้งไพร่ฟ้าข้าเมืองมากนั้กแล ส่วนพระยาขุนทิงตื่นรุ่งเช้าก็เห็นเป็น
 เมืองรุ่งเรืองงามเป็นดังแผ่นเงินนั้น ท่านก็ใส่ชื่อเมืองอันนั้นว่าเวียง
 เชียงเรืองแต่นั้นมาแล ส่วนพระยาขุนทิงก็กลับคืนมายังเมืองเก่าแห่ง
 ตนแล้ว ก็ขึ้นเอาครอบครัวลูกเมียและเสนาอำมาตย์ไปอยู่ยังเวียง
 เชียงเรืองที่นั้นแล้ว ก็แต่งให้น้องท่านผู้ชื่อว่าขุนแรงกวานนั้นเป็นพระ

(๑) ขาข (๒) กวัดแกว่ง (๓) งุงอง (๔) เลื่อมพวย

ยาจักรวัดในชมพูทวีป ฝ่ายท้าวพระยาสามันตราชทั้งหลายก็เข้ามาสู่
 สมภาร มีบรรณาการช้างม้าข้าคนมนตรีมาถวายมากนัก ไผ่^(๑) บ่ได้
 หนึ่งข้าวหุงแกงกินก็ทำให้รับประทานทุกคน ๆ แม้ว่าสัตว์ป่าทั้งหลาย
 คือว่าละมั่งกวางฟานเสือหมีจัน^(๒) วอก ค่าง นางนี้ นกรุ่งเหลว^(๓)
 ทั้งหลาย ก็ว่าลูกหลานเจ้าเราได้เป็นเจ้าปราบปรามเรา ก็ควรไปปฏิบัติ
 และว่าดังนั้นแล้ว ก็ลงมาสู่เมืองเสียงนั้นแล หมู่คนและท้าวพระยา
 ทั้งหลาย ท่านก็มีอาชญาติกลองร้องป่าวในเวียงและนอกเวียงทั้งมวล
 ว่า สัตว์ป่ามาสู่เมืองนี้ก็หากเป็นบริวารปู้ยาแห่งเราทั้งสิ้นแล ใครอย่า
 ได้กระทำร้ายแก่เขาเอน ว่าดังนั้นแล้ว ในกาลนั้นหมู่เถื่อนทั้งหลาย
 ก็ไปกินข้าวในนาในไร่แห่งชาวเมืองทั้งหลาย ชาวเมืองทั้งหลายก็เข้าไป
 ไปไหว้สาพระยาขุนทั้ง ๆ ก็แต่งให้คนเฝ้าแห่น้อย หมู่เถื่อนทั้งหลาย
 ก็ยังมากินอยู่ดังเก่า เขาก็เมื่อสำแดงแก่พระยาเจ้าอีกแล ท่านก็ให้
 เขาเอาไม้ใส่คันยาวไปแขวนทุกที่ ครั้นลมมาตีไม้นั้นก็ท่าวไป สัตว์
 ก็เข้าไปกินข้าวตั้งแต่ก่อนนั้นแล เขาก็เมื่อให้สาขออาชญากรุดาแด่
 พระยาเจ้า ๆ ก็ว่าเหลวหลวงเผ่านาหลวง เหลวน้อยเผ่านาน้อย ครั้น
 ว่าเขาเห็นหมู่กวางมาเข้านา เหลวก็อยู่ต้นไม้สูงห้ามเสีย สัตว์
 ทั้งหลายก็พ่ายหนีไปแล บ่มากินข้าวยังนาสักทีแล สัตว์ทั้งหลายไป
 ตามข้างบ้านข้างเมืองข้างตบ^(๔) ไร่ตบเรียง ผีเสื้อหลุหลวง^(๕) ไปเสียด
 แล เสือบ้านเสื่อเมืองก็เคียด ก็แต่งให้เป็นอันตรายแก่เหลวหลวง
 เหลวน้อยอันเผ่านานั้นตายไปเสียสิ้นแล้ว สัตว์ทั้งหลายก็มากิน
 ข้าวไร่ข้าวนาดังนั้น ท่านก็มีอาชญาให้สานตาเหลว^(๖) สานเป็นสอง

(๑) ไกร (๒) กระอกกระหนัดหนึ่ง (๓) อีห้อยว (๔) กระต๊อบ, กระตอม
 (๕) หมี (๖) เฉลว

ตาสามตาเรียงกันแล้ว เอาตาหนึ่งขุดขึ้นเมื่อบนเหน็บปลายไม้หามา
ไว้ที่ไร่นานี้ สัตว์ทั้งหลายจึงบ่มากินข้าวไร่ข้าวนาต่อเท่ากาลบัดนี้
แล พระยาเจ้าขุนทิงเป็นเจ้าส่วยเมืองเชียงเรือง ท่านบ่มีลูกผู้ชาย
เท่ามีแต่ลูกผู้หญิงหนึ่งชื่อว่านางมนุสสรุณนั้นแล พระยาขุนแรงกว
ตนั้นก็มีลูกสองชาย ผู้พี่ชื่อว่าลาวชินได้นางพระติสสกุลเป็นเมียแล้ว
ให้อยู่เงินยางกับด้วยตน ให้ใจรู้^(๑) คนกายตะวันตกออกท่องไต้เวียงไชย
นารายณ์คือว่าดอนมูลทั้งมวลแล หนเหนือกายตะวันตก ให้ตนน้อง
ชื่อว่าจอมผาเรืองท้าวได้ลูกพระยาขุนทิงเป็นเมียอยู่เวียงเชียงเรืองนั้น
แล พระยาขุนทิงกินเมืองได้ ๔๑ ปี ตายในปีกัตไค ศักราชได้ ๔๖๑
ตัว อายุได้ ๕๕ ปีแล

จอมผาเรืองตนหลานกินเมืองแทนอยู่เวียงเชียงเรืองที่นั่นได้
๘ ปีแล้ว ก็มีราชบุตรสองตน ตนพี่ชื่อว่าท้าวอ้ายเจือง ก็ให้กินเมือง
อยู่ยังเวียงเชียงเรืองกับตนแล้ว ให้เอาใจรู้คนในเมืองและเชียงราย
และแคว้นไต้แล้ว ก็แต่งให้เจ้าขุนเจืองตนน้องนั้นเป็นอุปราชาส่ง
เมืองไปกินเมืองฝางแล้ว ให้ใจรู้คนกายตะวันตกทั้งมวลแล

ที่นี้จักจาดด้วยเจ้าขุนเจืองก่อนแล ท่านได้เป็นอุปราชาส่ง
เมืองแล้ว ในคืนอันท่านจัดยกไปเมืองฝางอันนั้น ท่านนอนในราตรี
คืนวันนั้นก็เห็นยังมีนิมิตต์ฝันว่า ยังมีชายเฒ่าแก่ผู้หนึ่ง นุ่งผ้าขาวแล้ว
เอาแก้วมาให้ลูกหนึ่ง แล้วก็สะดุ้งตื่นแจ้งดีแล้ว ศักราชได้ ๖๔๘ ตัว
ปีระวาชขง้า เดือน ๒ ออก ๘ ค่ำ วันอังคาร ท่านก็เสด็จออกไป
เมืองฝางแล ท่านยกไปถึงน้ำแม่คำท่าที่นั่น ยังมีช้างตัวหนึ่งมีงา

(๑) ไม่ทราบว่าจะไร เห็นจะเป็นชื่อคน

อันแดง มีเสืบทันอันเขียวงามใหญ่ประมาณ ๔ ศอก เดินเลียบริมน้ำ
แม่คำกำหนดน้ำล่องมาถัดล่องหน้าท่าน ๆ เห็นแล้วก็ไล่ตามเอาข้างตัวนั้น
ไปหนตะวันตกขวยได้ไกลประมาณ ๕๐๐ วา ข้างตัวนั้นก็ไปเหนียว
กิ่งไม้ศรี^(๑) น้อยต้นหนึ่งอยู่ ท่านก็ขึ้นต้นไม้ศรีต้นนั้นแล้วก็เดินใส่
คอข้างตัวนั้นได้แล้ว อุปราชาเจืองเจ้าท่านก็มีใจยินดีนักแล้ว ท่านก็
ใส่ชื่อข้างตัวนั้นว่าพานคำ เหตุว่าได้ที่น้ำแม่คำนั้นแล ไม่ศรีต้นนั้น
ก็ได้ชื่อว่าศรีข้างน้ำวแต่นั้นมาแล ท่านก็เลยไปกินเมืองฝางนั้นแล

ที่นี้จักจาดด้วยพระยาลาวชินตนพี อันกินเมืองเงินยางและ
ไชยนารายน์เมืองมูลนั้น บ่มีลูกชายมีแต่ลูกหญิงสองคน ผู้พี่ชื่อว่า
อามแพงจันทน์ผงมีอายุได้ ๑๒ ปี ผู้น้องชื่อนางโศคาแพงเมืองอายุ
ได้ ๑๐ ปี ฝ่ายพระยาจอมผาเรื่องตนน้อง ก็ใช้ไปขอเอาก็จักให้แก่
ราชบุตรทั้งสองพี่น้อง พระยาลาวชินตนพีก็กล่าวว่าลูกเขายังน้อยอยู่
ไปช่างว่าสังเทือ^(๒) เอาบุญข้าเจ้าเป็นภรรยาหน้าเทอญ พระยาจอมผา
เรื่องกินเมืองได้ ๑๗ ปี ศักราชได้ ๔๗๘ ตัวก็ตายในปีที่ใช้คนไปขอ
นางทั้งสองนั้นอายุได้ ๖๐ ปีแล ส่วนพระยาอ้ายเจืองตนลูกกินเวียง
เชียงเรื่องแทนสืบไป แต่นั้นมาคำ^(๓) ลือชาปรากฏไปในบ้านน้อย
เมืองใหญ่ทั้งหลายว่า ยังมีนางทิพย์ ๒ นางพี่น้องเกิดมิในเวียงเงินยาง
ข้างแสนนั้น งามนักหาผู้ใดจักสมอบมิได้เป็นลูกเจ้าเชียงเรื่องนั้น
มี ๒ คน หาทั่วพระยาบ่ได้เท่าวันไว้แต่เจ้าตนบุญใหญ่มหานครจึง
จักทรงได้แล ครั้นนั้นทั่วพระยาสามนตราชทั้งหลาย เป็นต้นว่า
เมืองโกสัมพี กลิงคราช สวตติ หงสาวติ อโยธยา ต่างตนก็ต่าง

(๑) คัดมาจากคำว่าศรีมหาโพธิ์ (๒) ไปช่างว่าสังเทือ=ทำไม่พุดอย่างนี้ (๓) คำพุด

ห้าง^(๑) มีรืพลมากหลาย ว่าจักยกพลมาชิงเอายังนางทั้งสองนั้นทุก
หัวเมือง ฝ่ายพระยาจันทบุรีกับพระแก้วหลวงตนพี ก็พูดว่าสองรา
พี่น้องจักไปเอานางทิพย์มาคนละนางเทอญ ว่าดังนั้นแล้ว ก็ห้างยัง
หมุ่รืพลเป็นอันมากนัก ท้าวพระยาหนใต้และตะวันตก ต่างตนก็ว่า
ต่างคิดหาญนัก มารบแก้วและลาวลานช้างบ่แพ้ เขาก็ว่าจักรบด้วย
หมุ่บ่แพ้^(๒) ตูแล เหตุว่าหมุ่ตูหลายนักมาชนช้างต่อกันเทอญ ก็หา
ไถ่จับชนช้างต่อแก้วบ่ได้ แก้วก็ว่าวันพรุ่งนี้ ตูจักเข้าเอานางทิพย์ใน
เวียงเงินยางเชียงแสนนั้นแล ครั้นนั้นพระยาลาวชินเจ้าตนพ่อแห่ง
นางทั้งสองก็ใช้ให้อำมาตย์ ไปหาเจ้าทั้งสองพี่น้องยังเวียงเชียงเรือง
และเวียงฝาง ให้เอารืพลยกมาช่วยทั้งสองเมือง ตนน้องทั้งสองเมือง
มาไปทันถึง พระยาอ้ายเจืองตนพีจึงเอาคนชาวเชียงเหรัญญเงินยาง
และเวียงเชียงเรืองได้พร้อมแล้ว ก็ขี่ช้างออกชนช้างแก้วบ่แพ้แก้วเสีย
แก้วพินตายกับหัวช้างนั้นแล ครั้นนั้นเจ้าอุปราชาขุนเจืองตนน้องลูก
เมืองฝางมาถึงแล้ว ก็ขึ้นขี่ช้างชะพานคำใส่ช้างเข้าต่อ พระยาจันทบุรี
ก็ใส่ช้างตัวชื่อว่าสุรสงครามเข้าต่ออุปราชาเจ้าขุนเจืองเคียดนัก ก็จึง
เอาง้าวช้างฟันหัวพระยาเวียงจันทน์ตายกับหัวช้างนั้นแล ฝ่ายพระยา
แก้วเป็นพี่น้องจึงกล่าวว่ายาริပ်ฟันกันด้วยงายเทอญ ช้างบ่แพ้ตัว
หนึ่งก็จักเปลี่ยนตัวหนึ่งเข้าชนช้างเรายังมีหลายตัวตาย^(๓) ค่อยเล่นกัน
ไปให้สนุกก่อนว่าดังนั้นแล้ว พระยาแก้วก็ขึ้นขี่ช้างตัวชื่อว่าแก้ว
คุณเมืองเข้าชนช้างเจ้าอุปราชาตัวชื่อว่าชะพานคำ เข้าชนหยางารับ
จับเค้าคอช้างแก้วคุณเมืองแห่งพระยาแก้วท้าวไปแล พระยาแก้ว

(๑) รวบรวม (๒) บ่อแพ้=ไม่ชนะ (๓) อยู่

ซึ่งข้างแก้วปราบเมืองเข้ามาชนอีก ข้างชะพานคำก็กระทำฉนั้นเดี๋ยวนั้น
 ข้างแก้วปราบเมืองก็ท้าวไป พระยาแก้วก็เปลี่ยนเอาข้างตัวชื่อว่า
 แก้วบุญเรือง เข้าต่อแถมข้างชะพานคำก็แทงเคাঁคองข้างแก้วบุญเรือง
 ท้าวไปแล้ว ครั้นนั้นเจ้าอุปราชขุนเจืองก็เอาง้าวข้างพื้นหัวพระยา
 แก้วตายกับคองข้างนั้นแล ฝ่ายพลแก้วทั้งหลายก็แตกพ่ายพลัดกัน
 ส่วนชาวเวียงเงินยางเชียงแสนเชียงเรืองเมืองฝางเชียงรายทั้งปวง ก็
 พร้อมกันไล่เกิดเอาแก้วได้สามหมื่นคนกับทั้งช้างม้าเข้าของสาตรา
 อาวุธทั้งมวลพร้อมสิ้น แล้วก็เอาคนเหล่านั้นเข้าไปขังไว้ในเวียงเงิน
 ยางนั้นแล ครั้นนั้นพระยาลาวชินตนลูงก็มีใจยินดียิ่งนัก ก็ประดับ
 ลูกหญิงทั้งสองพี่น้องด้วยเครื่องอลังการเสร็จแล้ว ก็นำเอาไปถวาย
 แก่เจ้าอุปราชขุนเจืองตนหลานให้เป็นอัศวมเหสีฝ่ายซ้ายฝ่ายขวาทั้ง
 สองนางนั้นแล้ว ก็เอาน้ำมาอุทิศให้เสวยเมืองเหรียญนครเชียง
 แสนนั้นแล แต่นั้นไปจึงได้เรียกชื่อว่าพระยาเจืองฟ้าธรรมมิกราชแล

ส่วนว่าท้าวพระยาเมืองใหญ่ทั้งหลาย อันมาตะวันตกหนได้
 ว่าจักมาชิงเอานางนั้น ก็มาคาน^(๑) แก้วเสียก็เลยน้อมเข้าสู่สมภาร
 แห่งท่านก็กระทำการอุทิศอีกครึ่งหนึ่ง จึงได้ชื่อว่าพระยาเจืองฟ้า
 ธรรมมิกราชาแล้ว ก็ปก^(๒) หออุทุมพล^(๓) ขึ้นสูงร้อยศอกก่อนแล้ว
 ฝ่ายพระยาอ้ายเจืองตนพี่ท่านก็เสวยเมืองเชียงเรืองแทนพ่อนั้นได้ ๗
 ปีตาย พระยาแก้วฆ่ากับหลังข้างเสียในปีกตสัน ศักราชได้ ๔๘๓ ตัว
 อายุได้ ๑๙ ปี พระยาลาวชินตนลูงอันเป็นพ่อแห่งนางอามแพง

(๑) ขัด (๒) ปลุก (๓) หอหรือเรือนสูงสำหรับทำพิธีอุทิศ

จันทน์ผงและนางโศคาแพงเมืองนั้น เสวยเมืองเงินยางได้ ๒๗ ปีแล้ว
ตายในปีลงเล่า ศักราชได้ ๔๘๔ ตัว อายุได้ ๗๐ ปีแล

แต่นั้นมาพระยาเจืองฟ้าธรรมิการาชก็อยู่เสวยราชสมบัติใน
เมืองเหรียญนครไชยบุรีเงินยางเชียงแสนที่นั้น ครั้นต่อมาพระยา
หล่มฟ้าเก่าพิมาน เมืองวิเทหราช กับพระยาจุฬนีสองตนพี่น้อง ก็
เอาหมู่วัฒนมาว่าจักมาชิงเอานางและตนและนางนั้น ครั้นมาถึง
กลางทางก็รู้ข่าวว่า บรรดาหัวเมืองทั้งหลายที่ยกพลมาชิงเอานางนั้น
พระยาเจืองแพ้แล้วได้นางทั้งสองมาเป็นมเหสี ตนก็มีความกลัวเดช
อำนาจนั้นมากนัก ก็พร้อมกันแต่งเครื่องบรรณาการไป(๑) แล
๑๐๘ ทั้งสองตนพี่น้อง คือว่าหอยสังข์เงิน หอยสังข์คำ หอยสังข์
ปกติ อ่างเงินอ่างทอง หอกไม้ตีขึ้น(๒) แล ๑๐ คอกสองเทือง เป็น
๑๒๐ คอกแล้ว ก็อุทิศเรียกชื่อว่าไชยনারายณ์ธรรมิการาชนั้นแล
ตามออกมาสพบ้านนั้น ๑๒ คอก มี ๒ ที่ เป็น ๑๒๔ คอกนั้นแล แต่มานั้น
มาฮ่อและแกวฝ่ายตะวันออกฝ่ายเหนือก็ได้ช่วยแต่นั้นมาแล โกสัมพี,
กลิงคราช, และหงสาวดีอโยธยาก็ได้ช่วยแต่นั้นมาแล

ตั้งแต่นั้นมาพระยาธรรมิการาชเจ้าท่านก็กลัวผานใจ(๓) ลูก
เต้าหลานเหลนเมื่อนำ ก็จึงจักย้ายเอาแกวเมื่อเป็นเจ้าเมืองวองเสีย
แล้ว ก็ตัดส่วยแก่ฮ่อเสียแล้ว ก็ตอกหน้าเป็นหินไว้ในเวียงมิลินา
นครนั้น ในปีกตสัน ศักราชได้ ๕๐๒ ตัวแล ครั้งเมื่อท่านได้ปราบ
ชมพูทวีปนั้น อายุท่านได้ ๒๗ ปี ยิ่งกล้าหาญแข็งแรงนัก ก็มีอาชญา
ให้พ่อค้าต่างเมืองว่ากุชชนช้างก็ยังสนุกอยู่แล ก็ยักจักใคร่ชนช้างอยู่

(๑) สังละ (๒) เติม (๓) บาใจ

ผู้รู้ที่ใดจักชนต่อๆ ครั้นผู้รู้ที่ใดจักชนจงมาบอกบุญทอดบุญ จักไปชนจักให้แพ้เขาทุกแห่งแล ก็สั่งยังพ่อค้าต่างเมืองไปทุกแห่งทุกที่แล ที่ใดท้าวพระยาทั้งหลายฝูงนั้นเข้าบ่แข็งต่อได้ เขาก็เข้ามาอ่อน น้อมสู่สมการท้านสิ้นทุกเมืองนั้นแล ทานได้เป็นเอกราชเสวยเมืองมาได้ ๕๐ ปี ยังมีพ่อค้าแถวหน้หนึ่งก็ไปถึงเมืองแมนตาตอกขอพักอาศัยแล้ว เขาก็ออกสูรับ จึงเอาข้อมือไปโพ^(๑) เอาค้ำอันนั้นแล้ว เขาก็มาบอกข่าวสาส์นอันนั้นแก่กันอยู่เสมอแล้ว เขาก็สืบขึ้นไหว้สาเจ้าแห่งเขาแล้ว ก็จึงปลงคำนึงว่าเราจักชนช้างต่อพระยาธรรมตนนั้นแล้ว ฝ่ายพ่อค้าทั้งหลายได้ยินค้ำอย่างนั้นแล้ว ก็มาไหว้สาถึงพระยาธรรมมิกราชแท้ พระยาธรรมมิกราชได้ยินยังค้ำอันนั้นแล้ว จักว่าเราเผ่าแก่เสียแล้ว บ่ไปแลกว่าบ่ได้ เหตุได้ออกปากกล้าเสีย

ครั้นนั้นท่านก็ร้องเรียกยังลูกทั้งห้าตนมาแล้ว ก็แต่งลาวเงินเรื่อง ผู้พี่ค้ำอันเป็นลูกนางอามแพงจันทน์ผงนั้น ให้เป็นเจ้าเวียงเงินยางและไชยนครกับบ้านเมืองทั้งมวลแล้ว ก็แต่งลาวเจืองผู้กลางนั้นกับบริวารพันหนึ่งแล้ว ให้ไปกินเมืองแถวหลวง ก็ปกหน่อสูงยังที่ตอญเหมือนดเมืองแถวสูงร้อยศอกแล้ว ก็อุกเขกให้เป็นเจ้าแก่เมืองแถวทั้งมวล ก็แต่งลาวพาวผู้น้องช้อยนั้นกับบริวารร้อยหนึ่งให้ไปกินเมืองจันทบุรีให้เป็นเจ้าแก่จักรว^(๒) ทั่วมวล แล้วแต่งให้ลูกนางโอคำแพงเมือง ผู้พี่ชื่อว่าขุนคำร้อยนั้นให้ไปกินเมืองไชยนารายน์เมืองมูลแล ให้ใจรู้คนภายตะวันออกลองได้ แล้วก็แต่งให้เจ้าสร้อยเมียบผู้หนึ่งนั้น เป็นอุปราชให้อยู่เวียงเชียงเรืองแลให้ใจรู้คนภาย

(๑) ไม่ทราบว่าเป็นอะไร (๒) ไม่ทราบว่าอะไร

ตะวันตกท้งมวลแล แล้วก็เป่าเอารัพลคนหาญท้งหลายได้กำลััน
 แก่แสนแล้ว ก็เสด็จออกจากเวียงเทรฐญนครเงินยางไปหนตะวันตก-
 ออก ออกไปไกลนักก็ไปถึงเมืองแมนตาดอกขอกฟ้าต้ายันแท้ ใน
 กาลนั้นพระยาธรรมมิกราชท่านก็เห็นยังเมืองอันนั้น มีหินผามากนัก
 เป็นหินชา^(๑) ผาคมทางอันจักเข้าหาเวียงนั้นก็มีทางเดียวที่จะเข้าก็เป็น
 อันลำบากยิ่งนัก เวียงเพื่อกก็สูงนัก บ่อาจจักแพ่เพื่อนได้ อนึ่ง ช้าง
 ก็ทำเลยแรงตัวก็เฒ่าเสียแล้ว ก็จึงจัดแก้เสื้อผ้าคาดหัวในอุกคำแล้ว
 ก็ใช้ให้อำมาตย์ผู้หนึ่งนำเอาคีนมาให้แก่ลูกและเมีย ว่าให้ดมเสื้อผ้านี้
 ต่างตนเราเทอญ ฝ่ายนางเทวีอยู่ภายหลังพระยาเจ้าก็มีเหตุลงใหญ่
 ๑๐ ประการ คือ (๑) หูกเดินลงร้านกลายเป็นควายชนกัน (๒) ถ้วย
 ชามเดินตำร้านเป็นปลาผา^(๒) (๓) เรือกลายเป็นแล่น^(๓) ไปลื้ออยู่
 แก่หินผา (๔) ชายคากลายเป็นต่อแตนไล่เดียวด^(๔) คน (๕) ผิงชาม
 เข้าติดหมอนหนุนหัวหมอนอิงพระยา (๖) ผ่นตกรินอยู่ ๑๐ วัน
 บ่เอื้อน^(๕) (๗) ภูตอยทะเลลายเกือบพังไป (๘) ก้อนหินผากลาย
 เป็นเรือกไปอยู่น้ำ (๙) เห็นปลาดำตัวเท่าเรือ (๑๐) เสื้อโคร่งเล่น
 เข้าเวียง เหตุลงท้งหลายเกิดมีดังนี้ จักเสียพระยาเจ้าหรือ ๆ ว่าจะ
 เป็นประการใด นางพญาและนักสนมท้งหลายผูงอยู่ถ้ำคอยฟังเหตุ
 ร้ายด้อยู่ในที่นั้น ก็พากันเป็นทุกข์ถึงพระเจ้ายิ่งนัก ตอนนั้นมาก็เห็น
 อำมาตย์ผู้หนึ่งนำเอาผอบคำใส่ผ้าโผกหัวเข้ามาถึงเขา ก็ยั้งร้องให้
 ทัวไปท้งเมือง เหตุลงต่าง ๆ ก็มีมากหลาย ท่านก็ซ้ำผากยังผ้าโผกหัว
 มาถึงอีกนอ คนท้งหลายก็ซ้ำร้องให้ดมกลิ่นขวัญแล้ว ก็ว่าต่อไปนี้ไป

(๑) ทาบ (๒) ปลากระเบน (๓) ตะกวด (๔) ค่อย (๕) หยุค

บ่ห่อนจักได้เห็นหน้าแท้นอว้างนั้น ส่วนว่าคำอันพระยาแมนตา
 ตอกรับว่าจักชนช้างต่อพระยานั้น แต่นั้นมาก็มีอาชญาให้แม่ทัพ
 นายกองทั้งหลายแต่ชานหินชานผาแล้ว ก็กายห้าวชีวิตไว้ให้หิ้นแล้ว
 ก็นั้นซึ่งตัวชื่อว่าไชยনারายณ์อยู่คอยท่าพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชา
 เจ้าแล เจ้าแลก็ขึ้นขึ้นช้างชะพานคำ ไส้เข้าชนช้างพระยาแมนตาตอก
 ค้อมก่อปลายงาถึงกัน หินลูกอันช้างชะพานคำย่านั้นก็พลาดตกไป
 ในขุมนั้น ช้างชะพานคำก็ซัดตกลงไปตามนั้น งาก็ปักเข้าเงื่อมหินผา
 นั้นแล ฝ่ายพระยาแมนตาตอกก็เอาง้าวช้างฟันพระยาธรรมิกราช
 ตายในที่นั้นแล คนหาญแห่งพระยาธรรมิกราชก็หลุมกุ่มลู่เอาหัว
 และตัวพระยาธรรมิกราชได้แล้ว ก็บ่เอาใส่หีบหามเอามาเผาเสียยัง
 เวียงเชียงรายแล คนทั้งหลายก็แตกพ่ายหนีมาสิ้นแล พระยาเจืองฟ้า
 ธรรมิกราชตายในปีเตาใจ ศักราชได้ ๕๕๔ ตัว กินเมืองได้ ๕๓ ปี
 อายุได้ ๗๙ ปี พระยาแมนตาตอกขอกฟ้าตายินฆ่าเสีย เอากระดูก
 เเจดีย์ไว้ในเวียงเหรียญนครเชียงแสนนั้นแล ส่วนลาวเงินเรืองเป็น
 พระยาอยู่ในเมืองไชยনারายณ์นั้นบางทีก็อยู่เวียงเงินยางและได้ ๒๐
 ปีตาย ในปีฉวงเม็ด ศักราชได้ ๕๗๓ ตัวอายุได้ ๖๙ ปี

ลาวเคียงกินเมืองแทนพ่อตนได้ ๑๖ ปี ตายในปีระวายุ
 ศักราชได้ ๕๘๙ ตัว อายุได้ ๖๕ ปี

ลาวเมงส่วยเมืองแทนพ่อตนได้ปีหนึ่ง ก็ใช้ไปเอนางเทพคำ
 ข่ายลูกพระยาเชียงรุ่งแก้วช่วยเมืองเล่าลืองามก็เอามาเป็นทวิแล วัน
 อันนางทรงครรภ์นางก็ฝันว่าดาวประกายลงมาตั้งอยู่เหนือท้องแห่งนาง
 ทวีแล้วก็แปลงรัศมีไปกายหนได้ทั่วทิศทั้งมวลแล้วแตกเป็นสองดวง

นางก็สะดุ้งตื่นแล้วก็บอกแก่พระยา ๆ ก็หาหมอโหรมาดู หมอทำนายว่าลูกมหาราชเจ้าจักได้ปราบหนไต่แท้แล ครั้นครั้นนางถ้วนทศมาสแล้วนางก็ประสูติออกมา วันนั้นยังมีฤๅษีตนหนึ่ง ชื่อว่าบัทมังกร แต่ก่อนยินดีในศาสนาพระพุทธเจ้า บวชเป็นภิกษุภวาระปฏิบัติตามคลองวินัย ยากยิ่งนัก จึงปลงสิกขาบทเสียแล้วก็ทรงเพศเป็นฤๅษีอยู่นั้นแล ในวันอันใส่ชื่อราชบุตรนั้น ท่านก็มาสู่คัมพระยานั้นแล ฝ่ายพระยาลาวเมงมหากษัตริย์ตนพ่อ จึงจักให้เจ้าฤๅษีว่ากุมารน้อยลูกผู้ช้านี้ยังจักมีบุญหรือว่าหาบุญไม่ได้นั้นจา ฝ่ายฤๅษีก็สองรู้ด้วยญาณแห่งท่าน ๆ ก็รู้แจ้ง จึงกล่าวว่า ลูกมหาราชเจ้า กุมารน้อยผู้นี้มีบุญมากนัก จักได้อยู่ในเมืองมหาราชที่นี่ได้ ๑๖ ปี แล้วก็จะได้ไปสร้างเวียงลูกหนึ่ง มีในทักษิณสถานแห่งเมืองมหาราชที่นี่ คือว่าเมืองเชียงรายที่นั่น ให้รู้เรื่องกว่าเก่าแท้แล จักอยู่ที่นั่น ๒๔ ปีแล้ว อายุได้ ๘๐ ปี จักตายด้วยความคำจกจับแล เหตุว่าท่านจักได้กระทำผิดจักเอาลูกท่านเป็นเมียนั้นแล เจ้าฤๅษีทำนายดังนี้แล้วก็พร้อมกันหาชื่อราชกุมารให้จับทั้งสามประการ คือว่าชื่อพ่อและชื่อฤๅษีและชื่อแม่ทั้งสามประการนั้น แล้วเอาเจ้าฤๅษีว่าบัทมังกรกับชื่อพ่อว่าลาวเมงนั้นผสมกันว่า มัว เอาชื่อแห่งแม่ชื่อว่าเทพคำข้าย เป็นลูกท้าวเชียงรุ่งแก้วชายเมืองนั้นว่า รายให้สมกันแล้ว จึงเรียกว่าเจ้ามั่งรายนั้น ตั้งแต่ปฐมลวะจักรราชเจ้าลำดับมาได้ ๒๕ เช่นท้าวชื่อว่าพระองค์ลาวแล

แต่นั้นไปภายหลังบัพชื่อว่าลาวสักคนแล หน่อฟ้ามั่งรายเจ้าท่านก็จำเรียนขึ้นใหญ่ได้ ๑๖ ขวบแล้ว พระยาเจ้าบิดาตนพ่อ ก็ไปนำ

เอานางผู้หนึ่งเป็นลูกเจ้าเชียงเวียงนั้น มากระทำอวาทมงคลให้
เป็นเมียแล้วก็แต่งให้เป็นอุปราชครองเมือง แล้วให้ใจรู้คนภายนอก
ได้ทั้งมวล ยังมี ในวันหนึ่งท่านก็พาบริวารไปแคว่ตังไกลบ่า ก็ไปเห็น
เวียงเชียงรายร้างอยู่ก็เป็นทีพิงใจยิ่งนัก ครั้นถึงปีเมืองไค้ ศักราชได้
๖๑๐ ตัว เดือน ๕ ออก ๗ ค่ำ วันพุธ ท่านก็ออกไปตั้งอยู่เวียง
เชียงรายก็ได้แห่งเวียงเงินยางเชียงแสนที่นั้น พระยาลาวเมงตนพ่อ
ท่านก็กินเมืองเงินยางเชียงแสนได้ ๒๕ ปี ศักราชได้ ๖๑๓ ตัว ปี
กชย์ อายุได้ ๖๗ ปี ก็จุติไปแล

เจ้ามั่งรายตนลูกก็แต่งมหาปราสาทส่งสักการพ่อแห่งตนเสร็จ
บริบูรณ์แล้ว ก็เรียกร้องเอาราชเสวตฉัตรและเสนาอำมาตย์ประชา
นรราชฎี และราชสมบัติในเวียงเงินยางเชียงแสนทั้งมวลมาแล้ว
ก็อยู่เสวยราชสมบัติเป็นเอกราชอยู่ยังเวียงเชียงรายที่นั้นแทนพ่อตน
แล้ว ก็บ่คิดเมื่ออยู่เวียงเงินยางแถม^(๑) ก็อยู่ยังเมืองเชียงรายที่นั้น
พระเจ้ามั่งรายราชเจ้าได้เป็นเอกราชแทนพ่อแล้ว ก็มีคำกิตติลือชา
ปรากฏมากนัก พระยามั่งรายเจ้า ท่านก็หุ้ม^(๒) ไปไล่เนื้อ ยังมี
ในวันหนึ่ง ท้าวภักพาเอาบริวารแห่งตนไปไล่เนื้อ ก็ไปตีเหล่า^(๓)
ทีหนึ่งและ

ทีนั้นจักกิตตนาจาด้วยเขินก่อนแล ที่แท้ก็มีในตำนานหลวง
นั้นแล ทีนั้นพอกิตตนาให้รู้ที่มั่งรายราชเจ้าจักได้ปราบนั้นแล ยาม
เมื่อศักราชได้ ๒๒๕ ตัวเดือน ๔ ออกค่ำ ๑ วันนั้นยังมีฤๅษีสัตน
เป็นลูกพระยาวองดีปางโพธิญาณนั้น ตนพินันชื่อว่าพาสุเทพแล

(๑) ไม่ไปอีก (๒) ชักชวน (๓) ที่ป่าซึ่งมีผู้หวงห้าม

ตนถ้วนสองชื่อว่าสุทันตะแล ตนถ้วนสามชื่อปพานแล ตนถ้วนสี่
ชื่อว่าจันทสิขตุงคฤาษีแล เขาเจ้าเกิดมาเป็นลูกพ่อเดียวกันคนละแม่
แล ยามเมื่อเขาเจ้าจักลาพระยาตนพ่อไปกระทำสมณธรรมวันนั้น
พระยาตนพ่อก็กังขาว่า ครั้นว่าเจ้าทั้งหลายเห็นที่ใดจักควรตั้งบ้าน
แปงเมืองดินนั้น ขอให้เจ้าลูกทั้งหลายอย่าละพ่อเสีย จ้มพ่อคิดให้
เป็นเมืองจิมเทอญ ว่าตั้งนั้นแล้วเขาก็พากันสยอไปด้วยลงบนหน
อากาศ ด้วยอิทธิฤทธิ์อำนาจแห่งตนก็ไปไหนได้แล้วไปถึงด่าน^(๑)
ป่าที่หนึ่งราบเพียงเรียงงาม ควรเป็นที่สนุกินดินก็ ฝ่ายฤาษีทั้งสี่ตน
ครั้นไปถึงแล้วก็พร้อมกันลงนอนได้ร่มไม้แห่งหนึ่ง พอถึงเที่ยงคืน
ก็เห็นเป็นดั่งสายสุริยาอาทิตย์พุ่งขึ้นเจ็ดชั่วตัวคน ปุณอัศจรรย์มากนัก
ก็จึงไปพ่อดูก็เห็นยังเกศาธาตุแห่งพระพุทธรเจ้าแปลงรัศมีพุ่งขึ้นมาแต่
พื้นแผ่นดินสูงชั่วต้นตาล ดูวิลาสองอาจงามมากนัก ส่วนเจ้าฤาษี
ทั้งสี่ก็พร้อมกันนบนิมไว้ด้วยที่ติดที่เท้าห้าแห่ง ยังเกศาธาตุแห่ง
สัพพัญญูพุทธรเจ้า ณ ที่นั้น คือว่า หิริภุญไชยนั้น ก็ยังเป็นป่าไม้ไผ่
อยู่ ครั้นเจ้าฤาษีรู้แจ้งแล้ว ก็พร้อมกันอธิษฐานว่า ตูข้าจักเอาธาตุ
พระพุทธรเจ้าออกสรง ขอให้เทพดาเจ้าทั้งหลายจงให้ปรากฏมิน้ำ
อันประเสริฐ ไหลหลั่งลงมาพอให้ตู่ข้าได้สรงเกศาธาตุแห่งพระพุทธร-
เจ้าแต่เทอญ ว่าตั้งนั้นแล้ว ในกาลนั้นเทพดาอันรักษาอยู่ในที่นั้น
ก็พร้อมกันเนรมิตดิน^(๒) คำ กายแต่ดอยอุชชุปรรพตลงมาทางหน
ตะวันตกเฉียงเหนือ จึงเรียกว่าห้วยดินแต่นั้นมาแล ครั้นฤาษีทั้ง
สี่ตนได้สรงพระเกศาธาตุเจ้าแล้วตั้งนั้น ก็ให้วันบเคารพยาเจ้าฤาษี

ทั้งสี่ก็พากันผัด^(๑) ขึ้นไปบนเหนือขวยตะวันตกโพ้นแล เจ้าฤๅษีก็
 เข้าจตุตถมานแล้วก็เหินไปด้วยหนอากาศ ก็ไปถึงเถื่อนถ้ำภูตอยหลวง
 แห่งหนึ่งแล้ว ก็พร้อมกันลงยังอยู่ปากถ้ำแห่งหนึ่งแล้ว ครั้นถึง
 เทียงวันแล้วฤๅษีตนหนึ่งก็ลงขึ้นเมือนบก็ได้นักขัตตฤกษ์กรกฎ
 ดาวเต็มฟ้า สุทนต์ฤๅษีก็กล่าวแก่ฤๅษีทั้งสามพี่น้องว่า เจ้าทั้งหลาย
 จงพ้อดูกายบนนั้นเทอญ ยามนี้เป็นเมื่อวันใดพลอยว่ามีนักขัตตฤกษ์
 กรกฎดาวมากนัก ดูรุ่งเรืองงามเป็นที่อัศจรรย์แท้ ฐานะที่นี้คน
 ทั้งหลายจักมาสร้างบ้านแปงเมืองอยู่ที่นี้จ้กรุ่งเรืองมากนัก และจัก
 เรียกว่าเชียงดาวแท้แล เหตุตั้งนั้นดูข้าทั้งสองอันเป็นพี่น้องก็จกอยู่
 กระทำสมณธรรมในที่นี้ เจ้าทั้งสองอันเป็นน้องจึงผัดเลียบไปบน
 เหนือนั้นเทอญ ภายหน้าหากจักเห็นเป็นจันใด จึงสัญญากันให้รู้
 นั้นเทอญ ส่วนปพานฤๅษีและจันทสิขตุงคฤๅษีก็ส่งอำลาพี่ทั้งสอง
 แล้วก็เหินมาทางเหนือ มาเห็นหนองหลวงลูกหนึ่ง เจ้าฤๅษีทั้งสอง
 ก็เจรจากันว่าควรเรา^(๒) ทั้งสองพากันข้างหนองลูกนี้ให้แห้ง แล้ว
 คั้นเมื่อบอกให้เจ้าวงศ์ฟ้างตนเป็นพ่อรา ให้เอาไพร่พลทั้งหลายมา
 ตั้งแต่ให้เป็นบ้านเมืองดีแล ปพานฤๅษีก็เอาไม้เท้าอันประดับด้วย
 แก้วปัดตลอด^(๓) นั้นมาขีดกายทางไต้ขึ้น พอน้ำไหลซึมแต่เล็กน้อย
 คนก็เรียกว่าดอยสันซิมแต่นั้นมาแล ฤๅษีทั้งสองก็ผัดไปตะวันตก
 เกี้ยวไปบนเหนือ แล้วจันทสิขตุงคฤๅษีก็เอาไม้เท้าตั้งสัตยาธิษฐาน
 ว่า ขอให้น้ำแห้งขึ้นหนองให้พอข้าชื่อว่าพระยาวงศ์โพธิญาณนั้น
 ได้ตั้งให้เป็นลูกช้างห้างเมืองแก่เทอญ ขอเทพยดาเจ้าทั้งหลายจงมา

(๑) หมุน, กลับ (๒) เรา (๓) ปรวอด

คำชู้ข้างให้ลุไหลไปหนเหนือ^๕นั้นแล ว่าดังนั้นแล้วก็เอาไม้ทำไม้
 จันทน์ขีดทางหนเหนือ^๕นั้น น้ำก็ไหลลงไปจีนฝั่งริม^๕นั้นแล คน
 ทั้งหลายจึงเรียกว่าถ้ำปูเข้าแต่^๕นั้นมาแล ส่วนฤๅษีทั้งสองก็ไปเลียบ
 คอยดูที่น้ำหนองอันแห่ง^๕จีนนั้นทุกแห่งแล้ว ก็มาถึงปากถ้ำที่ปูเข้า^๕นั้น
 แล้วก็อยู่ปากถ้ำ^๕ที่นั้น ครั้น^๕นั้นปู่ตัว^๕นั้นก็เริมิตเป็นชายหนุ่ม^๕ผู้หนึ่ง
 แล้วก็เข้ามาให้^๕ยังเจ้าฤๅษีทั้งสองว่า เจ้ากุมาร^๕ข้างหนองอัน^๕นี้ก็มีประ-
 โยชน์^๕สังจา ว่า^๕ดังนั้นแล้ว เจ้าฤๅษี^๕จึงกล่าวว่า ดู^๕กรรมาณ^๕ชายหนุ่ม^๕
 ท่าน^๕จัก^๕มาถามเราด้วย^๕อัน^๕ข้างหนอง^๕นี้ด้วยเหตุอัน^๕ใดจา เรา^๕จัก^๕ข้าง^๕ให้
 แห่ง^๕ให้^๕จีนแล้ว จัก^๕เมื่อ^๕บอก^๕พ่อเรา^๕ชื่อว่าพระยา^๕วงศ์^๕ฟาง^๕โพธิ^๕ญาณ
 ให้^๕แต่ง^๕ให้^๕คน^๕มา^๕ตั้ง^๕อยู่^๕ให้^๕เป็น^๕ลูก^๕ข้าง^๕ห้าง^๕เมือง^๕แท้^๕แล ว่า^๕ดังนั้น^๕แล้ว ฝ่าย
 มาณ^๕วชาย^๕หนุ่ม^๕ผู้^๕นั้น^๕ก็^๕ไหว^๕เจ้า^๕ฤๅษี^๕ว่า สาธุ สาธุ ดี^๕แท้^๕แล ตัว^๕ข้า^๕นี้^๕
 ใช้^๕ลูก^๕ใด^๕มา^๕บ^๕มี^๕แล ผู้^๕ข้า^๕นี้^๕ก็^๕เป็น^๕ผู้^๕รัก^๕ษา^๕หนอง^๕ที่^๕นี้ แต่^๕เช่น^๕ปู่^๕และ^๕ย่า^๕มา
 ตลอด^๕ถึง^๕ตัว^๕ผู้^๕ข้า^๕นี้ เรียกว่า^๕เป็น^๕ผี^๕เสื้อ^๕หนอง^๕ที่^๕นี้^๕ด้วยเหตุ^๕นี้^๕แล แต่^๕นี้^๕ไป
 ภาย^๕หน้า^๕คน^๕ทั้ง^๕หลาย^๕มา^๕สร้าง^๕ให้^๕เป็น^๕บ้าน^๕เป็น^๕เมือง^๕แล้ว^๕ดังนั้น^๕ ขอ^๕เจ้า^๕กุ
 จง^๕เมตตา^๕เขา^๕ทั้ง^๕หลาย^๕ให้^๕ได้^๕สร้าง^๕เจดีย์^๕วิหาร^๕วัด^๕วา^๕อาราม^๕ไว้^๕เป็น^๕ที่^๕สักการ
 บูชา^๕ให้^๕วุฒิ^๕จำ^๕เรณู แก่^๕คน^๕บ้าน^๕เมือง^๕ไป^๕ภาย^๕หน้า^๕เทอญ ครัน^๕กลียุค^๕คุณ
 หากาล^๕เพื่อน^๕ต่าง^๕เมือง^๕จัก^๕มา^๕รบ^๕ด^๕ง^๕นั้น^๕ ก็^๕ให้^๕ท้าว^๕พระยา^๕เสนา^๕อำมาตย์
 ทั้ง^๕หลาย แต่ง^๕เครื่อง^๕ทั้ง^๕หลาย มี^๕ต้น^๕ว่า^๕เสื้อ^๕ผ้า^๕ร้อย^๕ผืน^๕ พรวัว^๕ตาล^๕ร้อย^๕
 ทะลาย กล้วย^๕ร้อย^๕หวี อ้อย^๕ร้อย^๕ลำ ข้าว^๕ต้ม^๕ขนม^๕ข้าว^๕แคบ^๕(๑) ร้อย^๕แผ่น
 ข้าว^๕สุก^๕ร้อย^๕ก้อน หมาก^๕พลู^๕สิ่ง^๕ละ^๕ร้อย^๕ทุก^๕อัน^๕แล เอา^๕ไป^๕บูชา^๕ที่^๕ถ้ำ^๕ปู^๕เข้า^๕
 นั้น^๕เทอญ แม้^๕ว่า^๕เพื่อน^๕มี^๕หมัน^๕เรามี^๕พิน^๕ ก็^๕จัก^๕พ่าย^๕เรา^๕แล ให้^๕ไหว^๕เจ้า^๕ฤๅษี

(๑) ข้าวเกรียบ

ดังนี้แล้วก็หนีไปอยู่ถ้ำแห่งตนั้นแล ส่วนเจ้าฤๅษีก็จากันว่า เราช่าง
 หนองที่นี้ก็ชินดีแล้ว ก็ควรไปเมตตาพ่อเราให้รู้แจ้งและว่าตนั้น
 แล้ว ก็พากันสยงเมือกถึงเมืองวิเทหราชแล้ว ครั้นพระยาวองตี
 ฟางโพธิญาณตนพ่อก็ตายเสียแล้ว ยังเหลือแต่ลูกชายผู้พี่เค้าเสวย
 เมืองเป็นเจ้าวงศ์สืบต่อมา ครั้นเจ้าฤๅษีทั้งสองไปถึงแล้วก็เข้าไป
 เมตตาพี่แห่งตนให้รู้แจ้งตนั้น ครั้นเจ้าตนพี่รู้แจ้งแล้วก็แต่งให้ไพร่
 ผู้หนึ่งชื่อว่าควานเตื่อ ให้เอาหมู่บริวารลงมามีจำนวน ๓๐๐ ครว มา
 ตั้งอยู่หนองเรือที่นั้นแล้ว ก็มาสร้างไร้แต่งนาหว่านกล้ากับไ้แตกงอก
 ออกมาได้ ก็แห้งแล้งบ่เป็นต้นเป็นรวง ฉิบหายไปสิ้นแล้ว ก็ใช้ให้คน
 ไปขอเอาขี้ข้าวซื้อข้าวกินมาแถมถึง ๒ หน ๓ หน ก็บ่ออกบ่เป็นต้น
 เป็นลำไ้ได้ อยู่มาได้ ๓ ปีก็หายขี้ข้าวอันจกกินบ่ได้ ก็ลดบ่เป็นบ้าน
 เป็นเมืองก็ฉิบหายตายขี้ ยังหลออยู่ ๓๐ คน เขาจกตั้งอยู่ในที่นั้นก็
 บ่ได้ก็พากันหนีคั้นเมืองสู่เมืองวิเทหราช อันเป็นที่อยู่แห่งเขาโน้นแล
 ที่หนองเรือที่อยู่แห่งควานเตื่อนั้นคนทั้งหลายก็เรียกว่าหนองเตื่อแต่
 นั้นมาแล เจ้าฤๅษีทั้งสองจึงจากันว่าเราจกตั้งอยู่กระทำสมณธรรมอยู่
 ในที่นี้ ควรเราทั้งสองพี่น้องไปเลียบหาตุดีแล ว่าตนั้นแล้ว เจ้าฤๅษี
 ตนชื่อปพานฤๅษีก็ไปเลียบตุดหนึ่งล้า^(๑) น้ำ ก็เห็นถ้ำอันหนึ่ง
 เจ้าก็อยู่กระทำสมณธรรมในที่นั้น ส่วนจันทสิกขตุงฤๅษีตนน้องก็
 ผัดเกี้ยวไปตะวันตกหนได้หัวน้ำก็เห็นยังด่านป่าที่หนึ่งควรสนุกยินดี
 มากนัก ตุงฤๅษีก็อยู่กระทำสมณธรรมในที่นั้นแล คนทั้งหลายก็

(๑) ที่สด

เรียกว่าดอยจอมตุ้งค์แต่ัน^๕มาแล ถ้าวันปพานฤษีอยู่^๕นั้น คน
ทั้งหลายก็เรียกว่าถาผาแสงแต่ัน^๕มาแล

เจ้าฤษีทั้งสองจึงเมตตาทพญานาคตนเป็นใหญ่และมีเชื้อหนอง
ทั้งหลายว่า แต่ัน^๕ไปภายหน้าคนทั้งหลายมาสร้างบ้านให้เป็นเมืองแล
เขาทั้งหลายอยู่^๕บุดูมิจำเรียว เป็นต้นว่าศึกเพื่อนมายุทธกรรมดังนี้
ให้ท้าวพระยาชาวเมืองทั้งมวลพากันแต่งเครื่องบูชาพร้าวดาล๗ กล้วย
๗ เครือ อ้อย ๗ ลำ ข้าวต้มข้าวขม ข้าวสุกสิ่งละ ๗ ๆ เทียน ๗ กุ
หมากพลู ๗ ประทีป ๗ แล้วให้บูชาทั้งสองที่ คือว่าผาแสงและดอย
จอมตุ้งค์ ให้พากันวันเดียวยามเดียวเทอญ แม้ว่าเพื่อนมีหมื่น เรา
มีพันก็บัพเ้าเราแล อันตรายทั้งหลายก็จักระงับกลับหายไปสิ้นแล
เจ้าฤษีเมตตาทพญานาคและมีเชื้อหนองทั้งสองพ่อลูกตั้ง^๕แล้ว แต่ัน^๕
ไปภายหน้าบ่านท่าใดมีเชื้อหนองเรือนั้น เขาทั้งหลายก็จกัันว่า
เมืองอันนี้ภายหน้าก็จักวิเศษแท้แล คนทั้งหลายเขาจักสร้างให้เป็น
บ้านเป็นเมืองก็ดูยากแท้หนอ เหตุว่าออกยัง^(๑) ดำนานหลวงนั้น เหตุ
สัพพัญญูพระพุทธเจ้า จักไปด้วยมหาอนนต์ทำนายว่า ลูกศิษย์
กุตถาคตจักมาอยู่^๕ที่นพอ ๕๐๐ ตนนั้นแท้แล ว่าตั้ง^๕นั้นตาย ในกาล
นั้นผีเสื้อหนองทั้งหลายเขาก็แต่งกัน^๕ไปหา พันธุ์หมากน้ำเต้าทะ
กาน^(๒) ก็ได้มาเม็ดหนึ่ง เขาก็ปลุกไว้นานได้สามเดือน จึงแตกออก
มาเป็นเบี้ยนานได้สามปีปลายสามเดือน เครือจึงแพร่ไปได้สามห้อย
สามมอน^(๓) ก็จึงเห็นหน่วยหนึ่งแล้วนานได้สามปีสามเดือนจึงใหญ่
เท่าเทนข้าว แต่ัน^๕ไปนานได้สามปีปลายสามเดือนหมากน้ำเต้านั้น

(๑) มียู่ (๒) ใหญ่ (๓) ไม่ทราบว่าจะไร

ก็แตกแล้ว แก่นพันธุ์มันก็กระเด็นไปผับมอนดอย แล้วก็ตกอยู่ใน
รอยดินหม่นเถื่อนและกวางฟาน นำร่องรูทั้งหลายนั้นได้สามเดือน
ก็แตกมาเป็นลูกอ่อนน้อยไปสิ้นแล เขาก็ร้องให้อยู่ผับห้อยผับดอยแล
ผีเสื้อก็ได้ยินเข้าก็ไปเก็บรอมมาเลี้ยงไว้เป็นโอปปาติกะแล เนื้อตัว
เขาเป็นอันมืดเส้าดำดำ เหตุว่าพันธุ์หมากน้ำตัวนั้นกระเด็นไปตกน้ำ
รากน้ำชุ่มก็กลับดำดำเส้าด้วยเหตุนั้นแล แต่นั้นไปอายุเขาขึ้นใหญ่
มาได้ ๑๖ ปี คำปากเขาทั้งหลายก็เรียนจากหม่นเถื่อนกวางฟานจัน
แจ้วออกต่างทั้งหลายร้องในป่าในดงนั้นเขาก็เรียนเอามาเป็นคำปากเขา
แต่นั้นมาจนถึงกาลบัดนี้แล

กาลนั้นเมืองจอมตุงคักนั้นเป็นลวะอยู่เต็มสิ้นทุกแห่งทุกหน
แล ยังมีชายผู้หนึ่งใหญ่สูงกว่าเพื่อน คำคิด^(๑) ก็หลักกว่าเพื่อน ยัง
เหลือเพื่อนทั้งหลายแล เขาก็พร้อมกันปลุกให้เป็นใหญ่ในถิ่นนั้น
แล้วใส่ชื่อว่ามางหอยให้อยู่เชียงแก้วแล ผู้หนึ่งชื่อมางทองให้อยู่จอม
ทองแล ผู้หนึ่งชื่อมางคงก็ให้อยู่เชียงคงแล ผู้หนึ่งชื่อมางสักก็ให้อยู่
จอมสักแล ผู้อยู่จอมตุงชื่อว่ามางตุง มางกาก็อยู่เชียงกาแล ค้างเหล้า
หลวงก็ให้อยู่เชียงค่าง สวนผักก็ให้อยู่เชียงตาง ค้างมุดก็ให้อยู่เชียง
แสนคือถ้ำผาแสง มางสักก็ให้อยู่เมืองสังแล

ยังมีไทยหมู่หนึ่งลูกแต่เมืองวิเทหราชนั้นมา เขาก็หลงเข้ามา
มี ๖๙ คน มาตายเสียผู้หนึ่ง ยังค้างอยู่ ๖๘ คน เขาก็มีเบี้ยมาจ่ายกาต
จายรี^(๒) ทั้ง ๖๘ คน ชายเข้าให้เป็นร้อยแล เขานั้นตัดลากและผ้า
นุ่งเจียมที่กุบดานลูกแคว้นมางสัง^(๓) เขานี้มาแต่มาเมืองขึ้นหลวงฟ้า

(๑) ความคิด (๒) กต=ตลก (๓) ไม่ทราบอะไร

วองภายหน้าโน้นมาแล ค้างมางใหญ่ทั้งหลาย ๑๑ คน ล้า^(๑) นั้น
เป็นผู้น้อยสิ้นแล

ตั้งแต่นั้นไปจักจาด้วยท้าวมังรายเจ้าไปไล่กวางคำแล้วก็ไปเห็น
ยังบ้านเมืองลวะทั้งหลายก่อนแล ท่านไปทางดอยจอมตุงคั่นในปีดับ
เม็ดศักราชได้ ๖๒๓ ตัว ท้าวมังรายเจ้าก็เอาหมู่วัวไปถึงเหล่าที่หนึ่ง
ก็เห็นยังกวางคำตัวหนึ่ง มันเดินออกมาหาท้าวมังรายเจ้าก็เอาหมู่วัว
กับเขียด^(๒) กวางตัวนั้นก็เล่นขึ้นไปภายหนเหนือ ท้าวมังรายก็ไล่
ตามไปถึงดอยแห่งหนึ่งสุมกันอยู่ตั้งหัวคนนั้น จึงเรียกว่าดอยจอมหงส์
ท้าวมังรายเจ้าอยู่ที่นี่ก็ผออดูก็เห็นยังเมืองเขิน คือว่าภูมิที่นี้เป็นอัน
ชุ่มเย็นมีร่มไม้อันกว้างขวางเขียวงาม ก็ชวนลวะทั้งหลายอยู่ แลเขิน
เสียหน่อยหนึ่ง ยังพอสร้างบ้านแปงเมืองให้เป็นลูกช้างทางเมืองควรแท้
แล ก็ให้เพื่อนตอง^(๓) รูปเป็นพรานแบกหอกจูงหมาพาไถไว้ปลาย
ดอยลูกนั้น ไว้ให้เป็นสักขีโบราณไว้ ต่อเท่ากาลบัดนี้แล ท้าวมังราย
เจ้าก็หนีเสียจากที่นั้นก็ติดไถไล่ตามรอยกวางคำ แต่ดอยลูกนั้นไปก็
ไปแพ้สันดอยแห่งหนึ่งเป็นป่าไม้รวก เขาก็ตัดเอาไม้รวกแปงเป็น
คันทอกแล้ว เขาก็เรียกว่าบ้านรวกแต่นั้นมาแล ก็หนีจากที่นั้นได้
ตามรอยกวางไปถึงที่อีกแห่งหนึ่ง คันทอกเขายาวก็ไปค้างคิงเสียไป
บได้ คนทั้งหลายก็เรียกว่าบ้านคิงแต่นั้นมาแล กวางตัวนั้นก็ได้ไป
ตามสันดอยลูกนั้น ก็ไปเกลือกอยู่มวกผาแห่งหนึ่งคนทั้งหลายเห็น
แล้ว เขาก็ไปเกิดทางภายหน้ากวางตัวนั้นก็เล่นไปทางตะวันออก
เขาก็ไล่ไป กวางตัวนั้นก็เดินหงอบ^(๔) ตกห้วยแห่งหนึ่ง คน

(๑) เหลือ (๒) ไม่ทราบว่าจะไร (๓) ทำ, สร้าง (๔) หมอบ

ทั้งหลายก็เรียกว่ากวางอบตังนั้นแล ภายหน้าคนจักมาสร้างให้เป็นบ้านเป็นเมืองแล้วจักแผ่ชื่อไปว่าเมืองงอบนั้นแล กวางตัวนั้นก็พลิกไปทางตะวันตก เขาก็ไล่ไปคนทั้งหลายก็เรียกว่าห้วยไล่กวางสืบมา ภายหน้าต่อไปคนทั้งหลายจักมาสร้างให้เป็นบ้านเป็นเมืองแล้ว ก็จักเรียกว่าเมืองไล่แล ครั้นนั้นท้าวมังรายเจ้าบ่าวให้คนทั้งหลายแบ่งชาวหลาวไปปักไว้ภายหน้านั้นดีแล้ว คนก็แหลมชาวหลาวไปปักไว้แท้ กวางตัวนั้นก็ขึ้นไปในห้วยอันนั้นแท้ ก็ปู้ญยังชาวหลาวแต่สักอันแล ห้วยอันนั้นคนทั้งหลายจึงเรียกว่าห้วยล่องทวง^(๑) หลาวแต่นั้นมาแล ถึงวันลุนรุ่งเช้าก็ตามรอยกวางคำตัวนั้น ขึ้นไปตามปลายดอยแล้วพอเห็นเมือง กวางตัวนั้นมันก็ไปทวน^(๒) ดอยอยู่ ฝ่ายท้าวมังรายท่านก็ตามไปก็ค่าเสียในที่นั้น ก็พากันนอนอยู่ณะที่นั้น คนทั้งหลายจึงเรียกที่นั้นว่าดอยบ้านค่าแต่นั้นมาแล ครั้นรุ่งแจ้งแล้วท้าวมังรายเจ้าก็เอาหมู่บริวารทั้งหลาย ไล่ตามกวางคำตัวนั้นไปตามสันดอยลงแผ้วเมือง ท้าวมังรายก็ไล่ตามไปถึงตีนดอยลูกนั้น คนทั้งหลายจึงเรียกว่าตีนรอยไล่แต่นั้นมาแล กวางคำตัวนั้นก็ตกแผ้วลงเมืองแล้ว ก็เลาะตีนดอยคืบมาทางหนใต้ ท้าวมังรายเจ้าก็พาหมู่บริวารไล่ตามไปก็มาถึงที่แห่งหนึ่งเป็นป่ามะขามบ่อมขามแคงมีมากนัก ท่านก็ว่าเรายังกินหมากส้มเสียก่อนเทอญ พอให้หายอดเหนื่อยก่อน ว่าดังนั้นแล้วที่อันนั้นคนทั้งหลายจึงได้เรียกว่าบ้านขามแต่นั้นมาแล ครั้นกินส้มแล้วก็พากันไล่ตามรอยกวางไปหนใต้ ก็ไปถึงห้วยน้อยแห่งหนึ่ง ท้าวมังรายเจ้าก็ว่ากวางคำลงมาถึงห้วยนี้แล คนทั้งหลายจึงเรียกห้วยนั้น

(๑) ทะลวง (๒) แอบ

ว่าห้วยห้วยล้ง ครั้นต่อมาภายหลังคนเรียกว่าเมืองล้งแต่นั้นมาแล
 กวางตัวนั้นก็ได้ตามดินดอยลูกลงมาถึงน้ำแม่น้อยแห่งหนึ่ง กวางก็
 ขึ้นไปถึงถ้ำจอมผาแห่งหนึ่ง แล้วก็เข้าไปหายเสียในถ้ำที่นั่นแล กวาง
 คำตัวนั้นบໍ่ใช้ว่าเป็นกวางเถื่อนแท้ หากเป็นเทพยดาอันรักษาบ้าน
 เมืองที่นั่น หากเนรมิตเป็นเหตุให้ท้าวมังรายเจ้าได้เห็นนั้นแล ส่วน
 ว่าท้าวมังรายเจ้าก็พาห่มบุรฉวร ไล่ตามรอยตีนกวางคำตัวนั้นไปก็ไป
 หายเสียในถ้ำที่นั่น ฝ่ายท้าวมังรายเจ้าก็หวังว่าจักได้ลาบได้แกงกิน
 ก็พลอยบໍ่ได้ลาบได้แกงกินตามความคิดเดิมตั้งนั้น รู้ว่าจักมาหายเสีย
 ในถ้ำที่นั่นแท้ไล่ติดตามก็จะดีกว่า นี่พลอยมาหายเสียริมแม่น้ำอัน
 ไหลล่องมาตามล้งนี้ คนทั้งหลายจึงเรียกแม่น้ำนั้นว่า แม่น้ำลาบ
 เมืองล้งแต่นั้นมาแล ถ้าวั้นนั้นก็ได้ชื่อว่าถ้ากวางคำห้วยล้งแต่นั้นมา
 แล ส่วนท้าวมังรายเจ้าก็พาห่มบุรฉวรไปถึงที่แห่งหนึ่ง เป็นยาง(๑)
 อันน้อยหนึ่ง จึงว่าเราทั้งหลายควรล้างหอกดาบสีนาคเสียในที่นี้ ว่า
 ดั่งนั้นแล้ว ที่อันนั้นจึงเรียกว่ายางขาแต่นั้นมาแล ครั้นถึงวันรุ่งเช้า
 ก็ไปถึงห้วยแห่งหนึ่ง ท้าวมังรายเจ้าก็บໍ่ว่าเราทั้งหลาย พร้อมกัน
 ยังพักให้หายอดเหนื่อยก่อนดีแล้ว ที่อันนั้นคนทั้งหลายก็มาตั้งบ้าน
 แปรเมืองอยู่ในที่นั้น ครั้นต่อมาที่อันนั้นก็เรียกว่าเมืองพักแต่นั้นมา
 แล มังรายเจ้าก็ถก(๒)เอาหมู่วัฒนคินมาหาบ้านหาเมืองแห่งตนนั้นแล
 ในกาลนั้นท้าวมังรายเจ้าก็ให้หาอุตรพราหมณ์ผู้จบเพทให้เอาเพศเป็น
 พ่อค้าแล้วให้ไปเลียบดูชะบวนเมืองอันชุ่มเย็นนั้นยังจกรุ่งเรืองไปภาย
 หน้าอันใด ส่วนอุตรพราหมณ์ก็ไปกล่าวด้วยคำว่า “อิทํ รมฺหํ ฐํ เขมํ

สุสิกขี” ดังนี้แล้ว ก็รู้ว่าจักดีแล้วก็มาไหว้สาวยังท้าวมังรายเจ้าว่า “ฐานะ
ที่นั่นจักตั้งให้เป็นเมืองก็จักรุ่งเรืองแท้แล ศักราชได้ ๖๑๒ ตัวปีดวง
เม้า เดือน ๑๒ ออก ๑๕ ค่ำ วันเสาร์ ท้าวมังรายเจ้าก็แต่งตั้งให้ขุนคงพา
หมूरพลขึ้นเมื่อทางเมืองกาย ตก^(๑)ไปไล่รอบไปถึงกระทั่งหัวรัง ก็
รบชนะพาย^(๒) เชียงเหล็ก ขุนล้งเข้าทางเมืองพัก ละกัชนีเสียปง^(๓)
เมืองเค็ม เมืองลาบเมืองล้ง เขาก็หนีเข้ามาหาขุนเวียงหลวงสิ้น ขุน
คงรบพายเชียงกาเท่าตาทอง^(๔) บ่ชนะชินสัง คนทั้งหลายตั้งเป็น
รีด^(๕)โบราณไว้ว่าตกคงดูคง ตกล้งดูล้ง เพื่อเหตุอันนั้นแล ขุนคง
ขุนล้งรบชนะ บ่แพ้^(๖) ก็ถกเอาหมूरพลคืนมาให้สา ท้าวมังรายเจ้า
ว่าเขาทั้งหลายนักเช่น^(๗) ข้าทั้งหลายรบบ่แพ้แล ในการนั้นมังราย
เจ้าจึงพิจารณาดู หาผู้จ้กรบชนะให้แพ้มิมาได้ ๓ ปี ถึงปีเมิงเล่า
เจ้าก็พาเอารัพลไปไล่เนื้อเถื่อนดินดอยสูง มางคัมมางเคียนสองขาฟีน
น้องก็มีของยืนของถวายเป็นแล้ว มังรายเจ้าจึงว่าแก่สองขาฟีน้องว่า เรา
จักให้สองเชื้อเจ้าเมื่อพร่อง^(๘) เอาเมืองเขินยังจักได้บ่ได้นั้นจา สอง
ขาว่าดูข้าหากเป็นอะไรดั่งกัน เมื่อพร่องก็ฟังจักได้แล มังรายเจ้าว่า
ครั้นเชื้อเจ้าเมื่อพร่องเอาได้ ก็จักให้สองเชื้อเมื่อกินเมืองที่นั่นแล
สองขาก็ไหว้ว่าครั้นเหนือหัวมีอาชญาจะนี้ เชื้อข้าทั้งสองขอเมื่อพร้อม
กันดูก่อน ครั้นบ่ได้ดั่งง่ายควรรบก็จ้กรบเอาแล ตูข้าก็จักแต่งคน
มาให้สาเจ้าเหนือหัว ขอเอาหมूरพลเมื่อช่วยรบ มังรายเจ้าว่าฉันใด
จักดี เมื่อพร่องดูก่อนเทอญ สองขาฟีน้องก็เอาครวฟีน้องลูกเมียหนี

(๑) ถึง (๒) ผู้เบ (๓) ขกัให้, ปลง (๔) ไม่ทราบว่าจะไร (๕) บ่อมาจาก
จรวัด (๖) ไม่ชนะ (๗) ไม่ทราบว่าจะไร (๘) ปอง

ไปทางเมืองบุเลง ไปถึงเมืองภูเมืองเพียงแล้ว ก็กล่าวว่าไผ่ท่งหลาย
 ขั้บตู่ข้าหนีแล ตู่ข้ามาพึ่งมาพึ่งค้ำงมาท่งหลาย พอกรุณาตู่ข้าพร่อง
 แต่เทอญ ส่วนชาวเมืองท่งหลายนั้นเขาก็คิดว่าซื้อแท้ ก็ให้อยู่ด้วย
 ง่ายนั้นแล ครั้นอยู่มาถึงปีหลวงเป้าก็สร้างไร่แดงนาอยู่กินในภูเพียง
 ก่อนแล้ว ครั้นว่าคนท่งหลายเต็มแล้วในที่นั้น ถึงปีเตยก็สร้างนา
 ปันกาสามสี่สร้างไร่นาแล้ว^(๑) มางคุ่มมีลูกสองหญิง ผู้หนึ่งชื่อว่า
 เอ้อยเข็ม ผู้หนึ่งชื่อว่าอามเข็ม ก็มาตายเสียผัวไว้ที่หัวดอยมอนหัว
 ข้างงาแล้ว ก็แต่งคนไว้เฝ้าเรียว^(๒) นางทั้งสองบ้านหินอย่าเป็น
 कै^(๓) บ้านรวกนาตมบ้านอ่างบ้านกรวดค^(๔) นี้ไว้เฝ้าเรียงนาง
 ทั้งสองแล มาท่งสองก็ใช้ไปไหว้สาเจ้ามั่งร่ายว่าขอเจ้าเหนือหัวแต่ง
 คนมาค้าเชื้อข้าแต่ มั่งร่ายเจ้าก็แต่งคนมือค้าสามหมื่น ทั้งข้างม้า
 อะม็อกสินาดและคนแคว่นล่า^(๕) ให้มาค้ามาง^(๖) ทั้งสอง เดือน ๑๒
 ออก ๖ ค่ำ วันอาทิตย์ ลงสร้างเวียงพุยเป็น कैแล้ว ก็รับละท่งหลาย
 ขั้บเมื่อถึงน้ำทางตะวันตก ละวะก็มาต้อนรับอยู่ที่นั้นมากนั้ มาง
 ทั้งสองขึ้นเกิดพนเยยะแท้จิ้งจิกแพ แล้วใส่ชื่อน้ำขึ้นต่อท่าบัดนี้แล
 ก็เข้าถึงที่เวียงหลวงท่งหลาย ละวะท่งหลายก็อยู่บ่ได้ก็เอากันหนีไป
 ทางหลายข้าง ก็ขั้บได้มางหอยที่กลางทุ่งกลางเมืองแล้วกับม้า ก็ให้
 ตั้งอยู่ตามขอบเมืองยาย^(๗) อยู่ทุกแห่งทุกหน มางทั้งสองจึงคืนมาตั้ง
 อยู่เวียงพุยที่เก่าก็ใช้คนเมื่อไหว้สาท้าวมั่งร่ายเจ้าแล้ว ท่านก็ให้อุตร-
 พรหมณ์ผู้จบเพทมาดูที่จักสร้างเวียงให้เป็นไชยมงคลและไชยภูมิ

(๑) ไม่ทราบว่าจะไร (๒) ศพ ? (๓) ไม่ทราบว่าจะไร (๔) कै (๕) เข็ม
 แข็งมาก (๖) ช่วย (๗) เวียงราบ

อุตรพราหมณ์ผู้นั้นก็มาหว่านข้าวเขียมทิด^(๑) พุ่ยที่นั่นแล้ว อริษฐานว่า บ้านเมืองที่นี้ยังจกรุ่งเรืองกายหน้า จงให้ข้าวหนึ่งอกออกมาเป็นต้นเป็นลำและว่าดังนี้แล้ว ในกาลนั้นข้าวเขียมทิดนั้นก็งอกออกมาแต่ดังนี้ คนทั้งหลายก็เรียกหนองตากกล้าแต่นั้นมาแล ฝ่ายอุตรพราหมณ์ผู้นั้นก็ว่าบ้านเมืองนี้จกรุ่งเรืองกายหน้าแท้แล แล้วก็ขึ้นสู่ตอยที่สูงแล้วก็พ่อดูทิศทางสี่ก็เห็นมีอยู่สามที่ จกสร้างบ้านสร้างเมืองดีในที่ใกล้ตอยหลวงนั้น สร้างเป็นเวียงก็จกมีเดชฤทธิ์อำนาจ ท้าวพระยาในชมพูทวีปจักมาเข้าย่ำยิรบกวบปได้ แต่ว่าบมีข้าวของ ท้าวพระยาในเมืองบ่รุ่งเรือง จกสร้างเวียงเขียงเหล็กนั้นก็ยังจกมีเดชฤทธิ์เพื่อนก็ห่มมารบ แต่ว่าบแพ้เราสักที ยังจกมีข้าของสมบัตินี้แต่ไพร่บ่แพร่พรอกออกหลาย ท้าวพระยาบมีหลายเชื้อชาติราชวงศ์อายุท้าวพระยาบ่พอสิบปีสักตน ช้างม้ากับแพะแล ที่จอมตุงนี้บ่ร้าย บดี สร้างก็ยังจกมีข้าคนมนตรีช้างม้ามากหลาย เข้าของก็ยังจกมีตามอันพึงอันควรบ่รับไว้ ผู้นามสองจกกินเมือง ผู้หญิงกินเมืองเพิน^(๒) มาตามอันใดก็จกได้ตามใจอันมักเพิน^(๓) แล ผู้นามอันอื่นกินเมืองเพื่อนจักมาตามมารบเอาอันใดบ่สู้ได้ดังใจแล อุตรพราหมณ์ทำนายดังนี้แล้ว มางทั้งสองก็ใช้คนมาไหว้สาขังท้าวมังรายเจ้าแล้ว ๆ ก็ว่า มางทั้งสองผู้หนึ่งอายุเป็นสามบ่อเป็นสง่าย ก็ให้ตั้งเวียงที่จอมตุงคั่นนั้นแท้ ในปีกาแก้ว ศักราชได้ ๖๒๔ ตัว เดือน ๗ เพ็ญเม็งวันอาทิตย์ ไทยเตาเี่ยมตูดซ้ายฤกษ์ได้ ๑๖ ตัวชั้ววิสาขและชาตาเมือง ๑๔ อยู่พฤษภ ๗ อยู่เมถุน ๓ อยู่สิงห์ ๙ อยู่กันย์ ๒,๕ อยู่ตุล ๘ อยู่มังกร

(๑) ไม่ทวาทว่าอะไร (๒) เพอน, ท่าน (๓) ตามความประสงค์ของท่าน

แล สร้างเวียงเลี้ยงคนสิ้นควาย ๑๗ ตัว ม้า ๓ ตัว ข้าวสาร ๓ ร้า
 เกลือ ๓ แสน หมาก ๕ แสน สร้างได้ ๖ เดือนปลายแก้ววันสำเร็จ
 บริบูรณ์ คือ หอหิ้งหอเรือแล้วทุกอันจึงเรียกชื่อว่าเชียงตุงคบุรี เป็น
 คำไทยว่าเวียงเชียงตุงแล ด้วยคติสามประการ คือ ประการที่ ๑ ชื่อ
 กับด้อยหนองตองอันมีในเวียง ประการที่ ๒ ชื่อเชียงกับอุตรพราหมณ์
 และมางทั้งสองลูกดอยรุงเชียงแสนไปสร้าง ประการที่ ๓ ชื่อกับตุงค
 ฤาษีมาข้างหนองไ้วให้เป็นเมืองแล หัวที่ชื่อว่าเมืองเขินตั้งแต่เจ้าฤาษี
 มาข้างหนองให้แห่งรอดไหนดว่าเขินนั้นแล ก็ให้ชื่อเมืองเขินแต่นั้น
 มาแล อันชื่อว่าเมืองเขินนั้นด้วยคติ ๓ ประการ คือ ประการที่ ๑
 ชื่อกับอุตรพราหมณ์มากล่าวว่า “อิท รฎฐ จั เขม สุภิกขุ” นั้น
 ประการที่ ๒ ชื่อกับนางเอ้อยเข็ม อามเข็มมาตายเสียในเมืองที่นั้น
 ประการที่ ๓ ชื่อกับเขียมงอกออกมาเป็นต้นเป็นลำนั้น ด้วยเหตุคติ ๓
 ประการนี้ จึงได้ชื่อเมืองเข็มแล อนึ่ง ชื่อว่าเมืองเขินนั้น ด้วยคติ ๓
 ประการ คือ ประการที่ ๑ ชื่อกับคำมัยรายเจ้ามาเห็นหัวที่ว่าจักขึ้นเอา
 ได้เสียจักพอสร้างบ้านสร้างเมืองแล ประการที่ ๒ ชื่อกับมางทั้งสอง
 มาขึ้นกันรบหนีไปที่ข้างน้ำเยยะแท้จึงจักแพ่ จึงจักได้เมืองแล อนึ่ง
 ชื่อกับน้ำขึ้นที่นั้นแล ประการที่ ๓ ชื่อกับชาวบ้านไทยแต่เมืองเขิน
 ด้วยเหตุนี้ จึงได้ชื่อว่าเมืองเขินแต่นั้นมาแล ลักษณะคำปากคำจาขับ
 มาตฉลาดเอ่ยตัดผสมตัดลากผ่าน่งเจียนให้เหมือนชาวเขินเท่านั้น ก็ได้
 ชื่อว่าเมืองเขินนั้นแล ชาวเขินบ้านนั้นมี ๖๙ คน ตายเสียคนหนึ่งก็
 จ่ายเบี้ย ๖๘ เบี้ยให้ค่าคนเขานั้นแล นัยหนึ่งว่าขุนมาตังเมืองนี้ มี
 ๖๙ คน ตายเสียคนหนึ่งก็จ่ายเบี้ย ๖๘ เบี้ยเป็นร้อยแล ด้วยคติ ๒

ประการนี้แล ครั้นนั้นนางทั้งสองก็แต่งคนเฝ้าเมือง ๔๒๙ คนแล้ว ก็เอาหมื่นแก้วหาญขับรบละหนี่เสีย คือ ห้างหมื่นตามไล่ไปทั้งหลวย ยางแสนทิบ ขากานุงเชียงแข็งเงินมางขาว^(๑) ถ้ายากแล้วก็แต่ง คนอยู่เฝ้าบ้านแปงเมืองทุกแห่งแล้วก็พอก^(๒) คินมาดูถ้ำที่หนึ่ง ข้าง หลวยนั้นก็ว่าถ้ำมางคุ่มมางเคียนแต่นั้นมาแล มางคุ่มผู้พิณเมือง เชนปีนั้นแล

ฝ่ายท้าวมั่งรายเจ้าก็แต่งให้มางคุ่มกินปากนำขึ้นภายหลังวันออก ทัพพลก็ไว้ให้มั่งเคียนผู้น้องเป็นผู้ครองเมืองกินปากนำขึ้นภายหลัง หน้า นั้นสิ้นแล

ที่นี้จักจาดด้วยมั่งรายเจ้าก่อนแล ตั้งแต่เสียดังพระเจืองฟ้า ธรรมิกราชไปนั้น เมืองทั้งหลายหนได้ คือ ว่าเมืองเทิง เมืองล่อ-พราน เมืองน่าน เมืองหลวงพระบางผู้นี้ เขาก็ตัดส่วยไร่เสียบมา ส่วยแล ถึงพระยาลาวเม้งพ่อท่านนี้ ก็ได้ปราบแต่เวียงเงินยางเชียง-แสนเป็นต้นแล เมืองเชียงเรืองไชยনারายณ์ เมืองฝาง เมืองสาท หางชาดน้อยอย่างนั้น เมืองทวนบุเรงก็ก็มีผาพวงเมืองไร่ พยาก เมือง เลนปลาแล้วเชียงลอก เมืองยอง เมืองมาง เมืองนาง เมืองสิง ภูคาค ทาง เชียงของเท่านั้นแล มั่งรายเจ้าได้กินเมืองแทนพระยาตนพ่อแล้ว ท่านก็แต่งมางคุ่มมางเคียนให้ไปรบเมืองเขินแล้ว ส่วนตนท่านก็เอา หมื่นรพลลงไปรบเอาเมืองเทิงล่อ เมืองพราน เมืองน่าน เมืองหลวง สิงเดียวแล บางครั้งก็ได้เมืองใหญ่ บางครั้งก็ได้แต่ลูกบ้านทางเมือง สองปีสามปีจึงได้เมืองแค้ก็มี ครั้นได้ก็ฆ่าเจ้าเมืองเสียแล้ว ก็แต่งให้

(๑) ไม่ทราบว่าจะไร (๒) กลับ

เสนาอำมาตย์ไปอยู่เฝ้าเมืองก็มี แต่งให้กินเมืองแทนก็มี แล้วก็แต่ง
คนมาเอาการภายในเมืองเชียงรายขึ้นทุกเมือง ถึงว่าเมืองเชินก็ลงมารับ
ราชการพร้อมในเมืองเชียงรายแล แม้ว่าพระยาจำเมืองผู้กินเมือง
พะเยา พระยาสองตนนั้นก็^{๕๔}เป็นสหายกันแต่เช่นปู่มาตลอดถึงพระยา
มังรายนั้นก็^{๕๕}เป็นสหายกันแล แม้ว่าพระยาจำเมือง เมืองพะเยา ก็มา
พร้อมกันด้วยพระยามังรายแล

พระยามังรายเจ้ามีลูก ๗ คน เป็นชาย ๖ เป็นหญิง ๑ ผู้ชาย
ตายไปเสียชายหนึ่ง ผู้ค้าซื้อขุนอ้ายเครือคำลก ขุนคามเอ็ด ขุนเครือ
พระยามังรายเจ้าแต่งให้อ้ายเครือคำลกไปกินเมืองฝางได้ ๒ ปี อ้าย
เครือคำลกคิดคดต่อพระยามังรายผู้เป็นพ่อแล้วตั้งนั้น พระยามังราย
ก็แต่งให้พวกแม่ธนูปะยิงตายเสียในกวาวเมืองขวางนั้น ในที่นั้น
ก็ได้ชื่อว่ากวาวเมืองยิงแต่่นั้นมาแล ครั้นนั้นพระยามังรายเจ้าได้ทราบ
ข่าวว่าเมืองลำพูนสนุกสนานมากนัก มีใจใคร่ได้ แต่บ่อาจจักไปรบ
พระยาบากับเวียงลำพูนเมืองฝางได้ ก็คิดอยู่แต่ในใจทุกวันทุกคืน
มิได้ขาด วันหนึ่งจึงพูดกับอำมาตย์และไพร่ไทยทั้งหลายว่า ผู้ใด
จักไปพร้อมเอาได้ จาวว่าตั้งนั้น ในกาลนั้นหาอำมาตย์ผู้ใดจากรับอาสา
กับได้แต่สักคนแล อยู่มาวันหนึ่ง มังรายเจ้าท่านก็เสด็จไปตั้งค่ายอยู่
ถึงบ้านดินดอยสูง ยังมีละว้าผู้หนึ่งชื่อว่าอ้ายฟ้า เป็นลูกแคว้นนางสูง
มันเป็นผู้ฉลาดรู้หลักนักปราชญ์ มันก็รู้ว่าพระยามังรายเจ้ามาตั้งค่าย
อยู่ที่ใกล้บ้าน มันก็ไปอัญเชิญมาสู่เรือนแห่งมัน ครั้นพระยา
มังรายได้ยินยังคำปากจาแห่งมันดังนั้น ก็มีความยินดียิ่งนัก ก็จึงให้
มันพาเอาครัวลูกเมียแห่งมันลงมาปฏิบัติอยู่ในเวียง พระยามังราย

เจ้าก็ตั้งชื่อว่าหมื่นฟ้า ครั้นอยู่นานได้ ๓ ปี พระยามังรายเจ้าก็จากไปด้วยหมื่นฟ้าว่า เราจักให้ท่านไปพร้องเอาเมืองพียงจักได้หรือบ่ได้ นั้นจา ฝ่ายว่าหมื่นฟ้าก็ให้สาวา ครั้นจักให้เข้าไปพร้องเอาก็หากจักได้ แต่ว่าจักเห็นนานสักหน่อยแล ส่วนพระยามังรายก็ว่าดีแท้แล อ้ายหมื่นฟ้าก็ว่าครั้นมหาราชเจ้าจะให้เข้าไปแล้ว มหาราชเจ้าจงว่าข้านี้บ่มีข้าบ่แล้วรีบเอาครวญกเมียข้านี้ไป ไว้ยังเรือนหลวงเสียแล้ว ข้าก็จักหนีไปพึ่งพียงอยู่ยังพระยาลำพูน บอนแก่พระยาแล้ว ควรจักได้เมืองเมื่อใด ข้าเจ้าก็หากจักสัญญาใส่หนังสือมาให้สามมหาราชเจ้านั้นแล ครั้นพระยามังรายเจ้าได้ทราบดังนั้นแล้ว ก็กระทำตามคำแห่งอ้ายหมื่นฟ้าทุกประการ มันก็หนีไปพึ่ง พระยายีบาในปีกาเม้าศักราชได้ ๖๒๙ ตัว ครั้นไปถึงพระยายีบาแล้ว พระยายีบาก็ปราศรัยทักถามอ้ายหมื่นฟ้าว่า ท่านมานั้นเหตุการณ์มีอย่างใดจา ส่วนอ้ายหมื่นฟ้าก็ให้สาวา ข้าแต่มหาราชเจ้า พระยามังรายว่าข้าเจ้านี้บ่มีโทษข้าบ่แล้วลากเอาลูกเมียข้าพเจ้าไปไว้ยังเรือนหลวงสิ้น ครั้นพระยายีบาได้ทราบเหตุดังนั้นก็หาได้พิจารณาต่อไปอีก จึงถามว่าแต่ก่อนท่านได้เคยปฏิบัติราชการเยี่ยงใดจา ส่วนอ้ายหมื่นฟ้าก็ให้สาวา ข้าแต่มหาราชเจ้า แต่ก่อนพระยามังรายเจ้าก็เฝ้าร่อมให้ข้าพเจ้าไต่ถ้อยจากคำกระทำเหมืองฝ่ายไร่นาคาวาส^(๑) ทุกอันแล อันชอบท่านก็พลอยว่าผิด อันผิดท่านพลอยว่าชอบ แล้วฟังแต่คำท่านมาสอนทุกอันว่าข้าเจ้านี้ร้ายบ่ดี ก็ให้เป็นโทษแล้วเอาลูกเมียข้าพเจ้าไปเสียสิ้น ครั้นพระยายีบาได้ยินคำกล่าวดังนั้น ก็คิดว่าชื่อแท้จึงกล่าวว่ดี ๆ

(๑) ไม่ทราบว่าจะไร

ตัวเราก็จักให้ท่านได้ถ้อยตัดคำเหมือนอย่างที่ท่านเคยทำมาแล้ว ส่วน
 อ้ายหมื่นฟ้ามนักรักกล่าวว่า ครั้นมหาราชเจ้าบ่ฟังคำไผมาสดังนั้น
 ข้าพเจ้าก็จักรับทำตาม ครั้นให้คนกำยสิน เอน้ำเจ็ดสินมาตักชาน
 ที่หออาบน้ำแห่งพระยายีบา แล้วมันก็ตรีมาง^(๑) เรือนหลวงแห่ง
 พระยายีบา มันก็กล่าวว่าเรือนหลวงแห่งมหาราชเจ้าหลังเก่านี้ดูมี
 เดชานุภาพ ไปภายหน้าจักกลายเป็นภัยเสีย ว่าดังนี้แล้ว พระยา
 ยีบา ก็ปง^(๒) อาชญาให้มันคิดล้า^(๓) ทุกประการ ครั้นมันได้รับอาชญา
 แล้วมันก็ป่าวร้องคนทั้งหลายไปเอาไม้ กีบป้า^(๔) แต่สักต้น ให้ชุด
 บันเค้าให้ชุดแล้ว จึงตัดเค้าตัดปลายไม้ใหญ่่น้อยแล้ว ก็ให้ลากทุกเล่ม
 แม้ว่ก่อนที่จะให้ลาก ครั้นว่าคนจักมัดทางเค้าก็ว่ามัดตีนพระยา ครั้น
 ว่าจักมัดทางปลายก็ว่ามัดหัวพระยา ลากบ่ดี ก็ให้มัดท่ามกลางลาก
 ให้ลากผ่าข้ามทุ่งนากำลังข้าวกำลังกมกำลังมาน^(๕) กีบให้มาทางเดียว
 ให้ต่างคนต่างลากมาจนสิ้นไม้ กระทำให้ข้าวของราษฎรในนาเสียหาย
 ไปทุกแห่ง ครั้นเมื่อจักปก^(๖) เสาขึ้นเล่า กีบให้เอาเชือกชักโยง
 เอาเสาชั้น ให้เอาแต่ไม้ค้ำจุนขึ้นอย่างเดียว แล้วให้ตั้งอยู่เหนือดิน
 แล้ว จึงชุดชุม^(๗) แล้วเอาเสาลงใส่จึงให้ส่ว^(๘) ท่านยังจักฟังหลาย
 ปากหลายคำอยู่ ข้าเจ้าก็บ่คิดจักทำแล ส่วนพระยายีบาก็มีอาชญาว่า
 ชาวบ้านชาวเมืองทั้งหลาย สูงฟังคำอ้ายหมื่นฟ้าทุกประการเทอญ
 ตั้งแต่นั้นมาอ้ายหมื่นฟ้ามนักรักได้ถ้อยตัดคำทั้งมวล คำน้อยก็ให้เป็น
 คำใหญ่ คำไพร่ก็ให้เป็นคำขุน หลวง^(๙) ไหมน้อยพลอยว่าไหมหนัก

(๑) รื้อ, ล้าง (๒) ปลง, อนุญาต (๓) โคน, ตัด (๔) ลาก (๕) มีทั้งกม, กำลังทั้งทอง (๖) ขก (ใช้ระเเพะเสาบว ๆ) (๗) หลุม (๘) เอาส่วเจาะรูรอด (๙) รัฐบาล

ได้เข้าของมาถวายพระยาธิบดีมานานัก พระยาธิบดีมักใคร่โลภได้เข้าของมากก็ว่ามันดี บังคับต่อไพร่บ้านไทยเมือง อึ้ง บรูว์ราฟังว่าเพื่อนจักมาพร่องให้ตัวนิบหาย ตายจากเมืองตน ก็คิดว่าเป็นคนดีแท้แต่นั้นมาก็ให้ชื่อว่าแสนฟ้าพร่องเมืองแล มันก็ให้คนทั้งหลายเต้าเหมืองฝายภายใต้พืงน้ำขึ้นไปถวายเหนือนา บ้างก็น้ำท่วมแล้งไป ใส่ค่าเข้าค่าน้ำก็มาก ที่บ่ควรได้มากกว่าได้มาก เอาอาชญาข่มเหงชาวเมืองพืง มันก็แต่งชุดเหมืองแก้วกว้างได้ ๑๐ วา ยาว ๑๔,๐๐๐ วา พอนอนค้างคราวคืนหนึ่งชุดเอาน้ำพืงไปตระวันออกแล้ว แวงแล้วจึงปักเตี่ยวเสา ขี้แปร(๑) ตั้งคาบลอยลิวก่อนกันฝนให้เวียก(๒) สักอันเพื่อจะให้ชาวเมืองเกลียดชังพระยาธิบดี ก็หากแต่งอาชญาเจ้าหนือหัวหากเยี่ยะกระทำให้เป็นทุกข์แก่ชาวบ้านชาวเมืองทั้งหลายเหมือนดังว่าพระยามังรายเจ้านั้นกับไซ้กระทำให้เป็นทุกข์แก่ชาวบ้าน และชาวเมืองแล ผู้ใดทุกข์เข็ญใจท่านก็ยังเลี้ยงดูให้เป็นสุขทุกคน ครั้นนั้นชาวเมืองพืงเป็นทุกข์นัก เขารู้ว่าพระยามังรายประกอบชอบในทศพิชราชธรรม เขาก็ปรารถนาใคร่เห็นหน้าใคร่ได้มาไว้เป็นเจ้าอยู่ในเมืองพืงทุกคน ครั้นนั้นแสนฟ้าก็จึงใส่หนังสือลัดต้นไปหาพระยามังรายให้เอาหุมูรพลยกมารบเมืองพืง ครั้นนั้นพระยามังรายเจ้าก็เอาหุมูรพลมามากหลายมีประมาณ ๔๐,๐๐๐ ในปิลวงใส่ ศักราชได้ ๖๔๓ ตัวพระยามังรายเจ้าก็เอาหุมูรพลเสด็จออกจากไชยนคร ณ วันอังคาร ท่านก็มาถึงแซ่สักก็ตั้งอยู่ในที่นั้นก่อน พระยาธิบดีก็รู้ว่าตัวศึกมาก็แต่งให้แสนฟ้าครองเมืองเอาชาวเมืองพืงออกไปรบ แสนฟ้ามันก็ใส่

(๑) คือไม้แป (๒) งาน

หนังสือไปหาเจ้ามั่งรายให้รู้แล้ว พระยามั่งรายก็แต่งเอาหน้าเอาหลัง
แล้ว แสนฟ้าก็แต่งเอาหมู่วรพลออกรบ ก็ครั้นพระยามั่งรายหนี
ทะลึ่งทะลวย ที่นั่นนั้นก็ให้ชื่อว่าทะลึ่งทะลวยต่อเท่ากาลบัดนี้แล
แสนฟ้าก็ใช้คนมาไหว้สาพระยายีบาว่า ข้าศึกเพื่อนมามากหลายนัก
เหมือนจกแพเราบ่สงสัย เชิญเจ้าเหนือหัวเอาครัวลูกครัวเมียออกหนี
เสียจากเมืองก่อนเทอญ ครั้นพระยายีบาได้ยินคำบ่ดีดังนั้น ก็เอา
ครัวลูกครัวเมียข้าคนตามอันพึงใจได้แล้ว ก็หนีออกจากเมืองลำพูน
ไปถึงดอยแห่งหนึ่ง แล้วก็มองเห็นเวียงก็เห็นแสงไฟรุ่งเรืองสว่างทั่ว
ทั้งเมือง ก็พาหมู่ชาวเมืองทั้งมวลเข้าน้อมพระยามั่งราย ในกาลนั้น
พระยายีบาจึงรู้ว่าเพื่อนมาร้องปองเอาเมืองแห่งตน ก็เคียดมากนัก
แล้วก็เอาดาบฟันหินลูกหนึ่งก็เป็นรอยสำคัญไว้ในที่นั้น พระยายีบา
กินข้าวแล้วก็ตั้งสัตยาธิษฐานขอให้คืนมากินเมืองที่เก่า ก็จึงให้ตอง
ห่อข้าวแห่งข้าลงมาตั้งอยู่เหนือแผ่นดินที่เก่านั้นเทอญ ก็โยนห่อข้าว
นั้นขึ้นไปบนอากาศ ลมก็มาพัดเอาตองห่อข้าวนั้นไปค้างค่าไม้เสีย
แล้ว นิमितต์พระยายีบาจกเสียเมืองนั้น เหตุพระยายีบาบมิได้พิจารณา
ฟังคำคนต่างประเทศอันเข้ามาอาศัยอยู่ใหม่ คือ ว่าหมื่นฟ้ามาริลอง
ปองเอาเงินให้ก็มีความยินดีกับด้วยมัน พาเสียบ้านเสียเมืองชาติเชื้อ
วงศ์แห่งตนแล้ว ก็หนีไปหาพระยาเบิกตนเป็นน้อง อันอยู่เสวย
เมืองละครลำปางนั้นแล

ที่นี้จักจาดด้วยพระยามั่งรายเจ้า ท่านก็เสด็จออกมาจากเมือง
หริภุญนครเชียงแสนและเชียงรายเมืองฝางทั้งสามเมืองนั้นแล้ว ก็
มาเสวยเมืองหริภุญไชยบุรีในปีเตาชง้า เดือน ๘ ออก ๔ ค่ำวันอาทิตย์

ยามกลองงาย^(๑)ศักราชได้ ๖๕๒ ตัว ท่านก็อยู่เป็นเอกราชในเมือง
 หริภุญไชยที่นั่น กับคั้นมาหาบ้านเมืองเก่าแห่งตนแล แต่นั้นมามหา-
 กษัตริย์เจ้าก็บอ้อย่างเมืองเชียงแสนเชียงราย ให้แต่ราชบุตรทั้งสองตน
 พี่น้องอยู่นั้นแล มังรายเจ้าท่านก็เสวยเมืองหริภุญไชยที่นั่น ส่วน
 พระยายีบา ก็พาไปหาพระยาเบิกตน้องอันกินเมืองละครลำปางนั้น
 ก็ใช้ให้คนเมืองโอโยธยาด่านได้แล้ว ก็บอกกิจราชการอันเพื่อนได้
 เมืองนั้นแล้ว เจ้ามหารัชมิตรเมืองโอโยธยาท่านก็มีอาชญาป่าวเอาคนศึก
 ได้สองแสนช้างม้าสองพัน มาค้าเมืองแพร่พระยาบอนตนเป็นลูก
 พระยายีบานั้น ก็ป่าวเอาคนศึกได้เจ็ดพัน เมืองละครได้คนหมื่นสอง
 พัน กับคนตามพระยาแปดพันทั้งมวลรวมเข้าด้วยกันเป็นสองแสน
 สองหมื่นเจ็ดพันคน ก็ผัดกันมารวมกันยังเมืองละครที่นั่น พระยา
 มังรายเจ้าท่านก็ให้คนอุปนิขิตไปอยู่กับด้วยชาวเมืองละคร ฟังข่าว
 ร้ายข่าวดีให้รู้แจ้งแล้วก็มาไหว้สาพระยามังรายเจ้าให้รู้ ท่านก็ป่าว
 เอาคนศึกในเมืองฟังได้แสนหนึ่งแล้ว ก็ใช้ให้คนไปหาขุนคามตน
 ลูก ให้ป่าวเอาคนทหารในเมืองเชียงแสนเชียงรายและเมืองฝางทาง
 ชาติเมืองชาวตมหมื่นสี่พันนา ได้คนแสนสองหมื่นแล้ว ก็ใช้ไปหา
 พระยารำเมืองเจ้าเมืองพะเยาเป็นต้น แล้วก็ให้ป่าวเอาคนฝ่ายกำดะวัน
 ออกคือว่า เมืองพะเยาเมืองล่อเมืองเทิงเมืองน่านเชียงของทั้งมวล
 ได้คนแสนหนึ่งมารวมเข้ากันเป็นแสนสามแสนสองหมื่นแล้ว ก็ผัดให้
 มาถึงเมืองฟังในเดือน ๒ ออก ๑๔ ค่ำ แล้วก็แต่งตั้งผู้มีอยู่ที่ศกคอย
 ทำพระยายีบาและพระยาเบิกอยู่ในที่นั้น ครั้นนั้นพระยาบอนก็ยกเอา

(๑) เวลา ๑๖.๐๐ น.

หนีพลออกจากละครมาถึงเมืองลำพูน ในปีเตาขง้าเดือน ๒ เพี้ยมา
 ถึงทุ่งข้าวสารที่นั่น ฝ่ายขุนคามตนลูกก็เอาหมูรพลชาวเมืองพิงท้ง
 มวล เข้ากวณรพ้นชาวละครเมืองแพร่และชาวอโยธยาตายมากนัก
 นำเลือดพอท่วมหลังเล็บข้างก็ขี้ข้างเข้ารบพระยาเบิก ก็ยิงพระยาเบิก
 ตายกับหลังข้างในที่รบ แล้วก็ได้ฆ่าพระยาบอนเสียที่ทุ่งข้าวสารที่
 นั้นแล ส่วนว่าชาวละครและชาวแพร่ก็แตกกระจัดกระจายพ่ายหนี
 ไป เขาก็รวมกันเอาช้างอันต่างซากพระยาเบิกนั้นลงหนีไปแล้ว ขุน
 คามท่านก็เอาหมูรพลไล่ตามไปถึงริมน้ำแม่ตะยูที่นั่นแล้ว เขาก็เอาลง
 ผังเสียในที่นั้นแล้วก็หนีเข้าเวียงไป ฝ่ายพระยายีบาครั้นรู้ว่าเพื่อนไล่
 ตามมาก็พ่ายหนีออกจากเวียงละครแล้ว ก็ไปตั้งอยู่หนใต้ที่สบน้ำแม่
 ชางที่นั่น ขุนคามก็เข้าเวียงละครแล้ว ท่านก็บงให้เสนาเมืองที่นั่น
 ผู้หนึ่งชื่อว่าแสนพิงไชยกินเมืองละคร แล้วท่านก็หนีมาเมืองพิง สาม
 ทำมารวมกันที่ทุ่งข้าวสารคือพระยาจำเมืองเจ้าเมืองพะเยาและพระยา
 ร่วงเมืองอโยธยาท่านก็บงมา ในปีเตาขง้าวันนั้นพระยามังรายท่านก็แต่ง
 ส่งพระยาอโยธยา และพระยาร่วงเมืองสุโขทัยไปถึงเมืองใต้แล้ว พระ
 ยาอโยธยาพระยาสุโขทัย และพระยาจำเมืองเจ้าเมืองพะเยาก็พลิกมา
 พร้อมกัน อุทิศยกยังพระยามังรายเจ้าให้เป็นท้าวเอกราช ในปีกาเม็ด
 เดือน ๗ ศักราชได้ ๖๔๕ ตัว พระเจ้าฟ้ามังรายได้ปราบลานนาลำพูน
 ละครแพร่ท้งมวลแล้ว พระยามังรายเจ้าท่านก็แต่งตั้งเจ้าขุนคามตน
 ลูกให้ขึ้นเป็นมังกราม แล้วให้เสวยราชสมบัติในเมืองเชียงแสนเชียง
 รายเมืองฝางเมืองสาตทางชวदन้อยอย่างม้นท้งมวลแล้ว ก็ให้กิน
 เครื่องเสมอศักดิ์เสมอตั้งตนท่านแล ขุนเครือตบพื้นนั้นก็แต่งตั้งให้ไปกิน

เมืองพลองแล้ว ชาวพลองทั้งหลายก็ว่าเจ้าลานนาท่านก็ปั้นลูกท่านมาเป็นเจ้าเป็นนายแก่เราแล เราก็ควรสร้างเมืองให้อยู่เป็นนายเราแลว่าดังนั้นแล้วก็พร้อมกันสร้างเมืองให้อยู่แล้ว เรียกชื่อว่าเมืองนายแต่นินมาแล พระยามังรายเจ้าท่านก็อยู่ยังเมืองลำพูนได้สองปีแล้ว ก็มาคำนึงในใจว่าเวียงลูนนี้เป็นเวียงงามเป็นที่มหาธาตุเจ้า อหนึ่งแม่น้ำก็ผ่ากลางเวียงปดิลเ เป็นท้าวพระยาใหญ่ปกครองอยู่แล พระยาธิบาเป็นพระยาได้ ๑๐ ปีก็มาได้เมืองเสีย พระยามังรายท่านจึงเจรจากับด้วยหมื่นฟ้าว่า ดูกุรหมื่นฟ้าเมืองหริภุญไชยที่นี้เป็นเมืองมหาธาตุเจ้า กุบอยู่แล กุจก็ออกไปอยู่บ้านแซ่สักพันแล ท่านจึงอยู่เป็นใหญ่ในเมืองหริภุญไชยเทอญ พระยามังรายว่าดังนั้นแล้วท่านก็เสด็จออกไปตั้งอยู่ยังบ้านแซ่สักพันนั้น ก็สร้างยังที่โรงยังที่มาตั้งตำหนักอยู่เมื่อหัวที่นั้น ให้เป็นมหาอารามแล้วใส่ชื่อว่าชัยปราการ ถัดที่นั้นคนทั้งหลายก็เรียกว่าแซ่ ถัดนั้นไปถึงศักราชได้ ๖๔๘ ตัวปีระวายเสด พระยามังรายเจ้าก็ยกเอาไพร่พลไปตั้งอยู่บ้านเชียงกุ่มกวมน้ำแม่ระมิง ตั้งบ้านอยู่ ๓ แห่ง แห่งที่ ๑ ชื่อว่าบ้านกลาง แห่งที่ ๒ ชื่อว่าบ้านลุ่ม แห่งที่ ๓ ชื่อว่าบ้านแฮมแล ถึงยามกลางพรรษาหน้าท่มนิบหายมากนัก ครั้นออกพรรษาแล้วถึงเดือน ๕ พระเจ้าฟ้ามังรายท่านก็มีอาชญาให้เสนาอำมาตย์ป่าวไปรบ้านไทยเมืองทั้งหลาย ถมกวมแม่น้ำบ้านพึงเป็นเวียงเชียงกุ่มกวมอยู่ก็ได้ในศักราช ๖๔๘ ตัวปีระวายเสดนี้แล ครั้นนั้นชาวเมืองเชินก็ได้มาอาราธนาการแลส่วยไล^(๑) ในเวียงกุ่มกวมเมืองพึงทุกเมื่อแลตั้งแต่มังรายเจ้าลงมาอยู่เมืองพึงแล้ว ลูกท่านเจ้ามังคราม

(๑) เป็นส่วยค่าของส่วย

อยู่เสวยเชียงแสน เชียงราย เมืองฝางทั้งมวลแทนแล้ว ท่านก็มีราชบุตร
สามคนลูกอ้ายชื่อว่าเจ้าแสนพู ผู้ถ้วนสองชื่อว่าน้ำท่วม ผู้ถ้วนสาม
ชื่อว่าน่านแล ในกาลนั้นพระยามังรายเจ้าและมังครามทั้งสองพ่อ
ลูกจึงปรึกษากันว่า ควรเราจะมีอาชญาให้เจ้าแสนพูตนเป็นหลานนั้น
ไปเลือกตั้งเวียงเงินยางเชียงแสนให้คืนเป็นเวียงแถมแล ให้เจ้า
น้ำท่วมไปกินเมืองฝาง แล้วก็ให้เจ้าน่านไปกินเชียงของแล

ที่นี้จักจาด้ายเจ้าแสนพูหลานผู้ค้านมาก่อนแล ท่านก็ให้
สายิงพระยามังรายเจ้าตนปู่และพระมังครามเจ้าตนเป็นบิดาว่า ส่วน
เวียงเงินยางเชียงแสนลูกค้านั้น มหาราชเจ้าตนเป็นปู่หากว่าบ่ควร
ไว้แล้วจึงจักไปเลือกกลอน^(๑) เอมารวมไว้เสียยังเมืองเชียงรายที่นี้
แล้ว ละไว้ให้เป็นเมืองร้างไป บัดนี้พลอยมีอาชญาให้ผู้น้อยคนไป
เลือกตั้งแถมใหม่ ข้าน้อยก็หน่อกอกหนักใจแท้แล ในกาลนั้นพระยา
มังรายเจ้าและพระมังครามทั้งสองพ่อลูกก็จากันว่า จักเติมเมืองนั้น
ให้แถมบ้านหนึ่งแล เจ้าลูกรักแต่พ่อ จงอดใจไปตั้งให้เป็นเมืองตั้ง
เก่านั่นทอญ ส่วนเจ้าแสนพูท่านก็รับเอาอาชญาท้าวตนปู่และพระ
บิดาทองสองแล้ว เหตุนี้ให้น้ำห้วยอันนั้นจึงได้ชื่อว่าห้วยเผือแต่นั้นมา
แล ศักราชได้ ๖๔๙ ตัวปีเมิงไค้เดือน ๓ ออก ๕ ค่ำวันอังคาร ยาม
แตรสู่เที่ยง^(๒) พระแสนพูเจ้าก็เอาครว้ภรรยาบุตรธิดาเสนาอำมาตย์
ประชากรราษฎรทั้งมวลลงสู่เรือพ่วงแล้วก็เสด็จล่องไปตามน้ำแม่กก ลำ
ดับไปได้ ๗ คันทางแล้วก็ถึงน้ำแม่ของ ก็ขึ้นตามลำน้ำของไปหน่อย
หนึ่ง เดือนออก^(๓) ๑๒ ค่ำวันอังคารก็ขึ้นไปถึงท่าเชียงเหล้าหัวดอน

(๑) เลือกคัด (๒) เวลาจวนเที่ยง (๓) ขึ้น

มอนแล้ว ก็ยังเอาชัยอยู่ยังเวียงเป็กสาที่แคว้นหน้าของกำตวันตกที่นั้น
 ก่อน แล้วพระยาแสนพุกาก็ให้ผู้เผ่าผู้แก่นักปราชญ์อาจารย์ผู้รู้
 โบราณมาแล้ว ก็ให้ไปแผ้วถางล้อมรั้วแปงประตูและที่อยู่แล้ว ส่วน
 ประตูทั้งมวลมี ๑๑ ประตู คือพายหัวเวียงนั้นชื่อว่าประตูยาง ๑ ถึงพาย
 ริมของนั้นชื่อว่าประตูรั้วปีก ๑ ประตูทำอ้อย ๑ ประตูทำสุกัม ๑
 ประตูทำหลวง ๑ ประตูทำเสาดิน ๑ ประตูทำคาว ๑ คือว่าที่ขึ้นเรือ
 ไปยังคาวอยู่ที่นั้น ชื่อประตูทำม้าพายทางเวียง ๑ ประตูดินขอหน
 ตะวันตกเฉียงใต้ ๑ ประตูเชียงแสนด้านตะวันตก ๑ ประตูหนองมุด
 หนองตะวันตกเฉียงเหนือเวียงแจ้งหัวริมนี้ ๑ ทั้งมวลเป็นประตู ๑๑
 ประตูแล ครั้นเสร็จแล้วถึงเดือน ๓ เพ็ญวันศุกร์ยามกลองงาย พระ
 ยาเจ้าแสนพุกก็ยกหมู่พลลงสู่เรือแล้วก็เสด็จขึ้นไปถึงท่าแจ้งลีแล้ว ก็
 จอดยั้งคาวเอาแรงอยู่ที่นั้น แล้วก็ยกขึ้นไปถึงท่าควานภูเขาก็ตัดจอก
 จากเรือแล้ว ก็ขึ้นไปสักการบูชานมัสการไหว้มหาธาตุเจ้าดอยภูเข
 กระทำปทักษิณสามรอบบริบูรณ์แล้ว ก็จึงล่องมาเสด็จเข้าสู่เวียงยาม
 ตะวันเที่ยง ครั้นไปถึงในเวียงแล้วก็เข้าอยู่เอาชัยมงคลที่ริมประตูยาง
 ถึงพายตะวันตกคลองนั้นก่อน ถัดนั้นเจ้าก็ให้เสนาอำมาตย์ทั้งหลาย
 แรกก่อกำแพงเวียงและตั้งแต่งคุ่มน้อยกลางเวียงเป็นที่เก่า แต่เช่น
 ปฐมพระองค์ลาวค่านั้นมาแล้ว ต่อแต่นั้นเจ้าก็ให้ปั้นแดนเมืองให้เป็น
 เขตต์เป็นแดนไว้ ภายใต้ตั้งแต่น้ำแม่ตมล่องลงไปถึงสบฝายน้ำแม่กก
 กำหนดน้ำมีสบน้ำฝือเป็นแดน ตัดไปหาขุนห้วยไลเป็นที่สุดเป็นเขตต์
 ต่อเขตต์เขียงรายกายตะวันตกเฉียงใต้มีก๊วกอหมาเป็นแดนต่อแดน
 เมืองฝาง ทางตะวันตกมีดอยผาตาแหลวเป็นแดนต่อแดนเมืองสาตทาง

ตะวันตกเฉียงเหนือมีตอยผาช้างเป็นแดนต่อแดนเชียงตุง ภายหน
 เหนือลง (๑) เมืองมีหัวเมืองก่ายตัดไปหาบ้านท่าสามท่าวเป็นแดนต่อ
 แดนเชียงตุง ภายหนเหนือซิมี่เมืองม้าและเมืองเชียงขางเป็นแดนต่อ
 แดนเชียงรุ้ง ภายตะวันออกเฉียงเหนือมีตอยหลวงหัวเมืองภูคาเป็น
 แดนต่อบ่ให้บ่หลวงต่อแดนเชียงรุ้ง ทางตะวันออกมีตอยเชียงคี่เป็น
 แดนต่อแดนเมืองหลวงพระบาง ทางตะวันออกเฉียงใต้มีก๊วคางหวาย
 หัวหนองจั่วเป็นแดนต่อแดนเชียงของ เชียงใต้ซิมี่ตอยขุนหัวยาดาด
 ควันเป็นแดนต่อแดนเมืองเทิงแล แต่สร้างคุ่มน้อยหอโรงที่อยู่บริบูรณ์
 แล้ว ถึงเดือน ๖ เพ็ญวันอังคารยามแตร เจ้าพระยาแสนพู่ท่านก็เข้า
 สถิตอยู่ในโรงหลวงแล้ว ก็ให้เสนาอำมาตย์นักปราชญ์อาจารย์ทั้ง
 หลายกระทำอุกฤษะกมกมลกรรมแก้ตนเป็นเจ้าแก้วรัฐไชยบุรีวันนั้น
 แล้วท่านก็เสด็จเห็นยังที่หอสำนักนั้นเป็นที่อารามเก่า ท่านก็รู้แล้วก็มี
 อาชญาให้แรกแต่งให้เป็นอาราม ก่อแรกวันเดือน ๖ เพ็ญนั้นไปได้
 ๔ เดือนก่อเจดีย์และวิหารกำแพงศาลาการเปรียญบริบูรณ์แล้ว มีการ
 จลองเป็นมหกรรมในวันเดือน ๑๐ ปฐมเพ็ญ แล้วก็เรียกชื่อว่าอาราม
 เชียงมั่นดังกล่าวนั้นแล ต่อแต่นั้นมาพระราชเจ้าแสนพู่ท่านก็ยกเอา
 ยังลูกขุนเครือคำ อันเป็นพี่เค้าบิดาแห่งท่านอันตายเสียที่เมืองอิงเมื่อ
 ก่อนนั้นท่านก็ยกเอาหมื่นเจตตราผู้พันให้เป็นที่เจ้าครองเมืองพันนา
 ขวาแล้ว ก็ยกเอาผู้หมื่นการถมผู้หนึ่งให้เป็นเจ้าเมืองพันนาซ้ายนั้นแล
 ท่านก็ตั้งยังเสนาอำมาตย์ไว้ให้เป็นพวกเป็นต่อเป็นชูเป็นตาเป็นขุน
 ไหญ่ขุนรามขุนน้อยแล ถือว่าตั้งไว้ให้เป็นเจ้าเชียงยน ๑ เจ้าเชียง

คำ ๑ เจ้าเชียงลาว ๑ เจ้าเชียงรายแล แล้วก็ตั้งให้เป็นพระยาเฒ่าสี
เมือง ๑ เป็นพระยาสีธรรม ๑ บาทน่านาหลัง ๑ สิงสาร ๑ แล้ว
ตั้งให้เป็นพระยาไชยขิต ๑ เป็นพระยาสุทธฤไชย ๑ เป็นพระยา
หลวงเศรษฐี ๑ เป็นพระยายอง ๑ แล้วตั้งให้เป็นอาชญาเชียงของ ๑
อาชญาพะเยา ๑ อาชญาเมืองสาด ๑ อาชญาเมืองไล ๑ แล้วตั้งให้
เป็นแสนหลวงต่าง ๑ แสนหลวงเทิง ๑ แสนหลวงดอน ๑ แสน
หลวงนาหวายท่า ๑ ตั้งเป็นแสนไชยการม ๑ แสนขวางเมืองมูล ๑
เมืองแพง ๑ เมืองแสนเมืองราบ ๑ ตั้งให้เป็นหมื่นพ่อนหลวง ๑ หมื่น
พ่อน้อย ๑ หมื่นพ่อนขวา ๑ หมื่นพ่อนซ้าย ๑ ตั้งให้เป็นเชียงมวน
ใน ๑ เชียงมวนนอก ๑ ให้เป็นหมื่นบวกขวา ๑ หมื่นบวกซ้าย ๑
สามสิบสองตำแหน่งเท่านี้ไว้ให้เอาใจรู้ราชการเมืองแล ตั้งให้เป็น
หาญราชวังให้เอาใจใส่ราชการคุ่มน้อยแล ตั้งให้เป็นหาญราชโกฏให้
เอาใจใส่เล่มฉางแล ตั้งให้เป็นหาญบ้านไว้ให้รักษาราชวัตรแล้ว ตั้ง
ให้เป็นพรานเมืองไว้ใช้เอาราชการต่างเมืองแล แต่นั้นเจ้าพระราช
แสนพุดนเป็นอธิบดีมาเลิกเวียงเทรญญนครเงินยางเชียงแสนลูกแก้ว
ให้กินเป็นเมืองดั่งเก่าถ้วนสองทีแล้ว ท่านก็มีพระราชอาชญาให้หาผู้
เฒ่าผู้แก่ อันรู้ยังเขตต์แดนปักแคว้นเมืองเชียงแสนทงมวลทุกแห่งทุก
ที่นั้นมาถามดูแล้ว ในเดือน ๖ ออก ๒ ค่ำวันจันทร์ ยามนั้นแสน
การมจึงเอาหนังสือพื้นของไตมาให้หมื่นพ่อนหลวงแล้ว หมื่นพ่อน
หลวงจึงพากันไปไหว้สาว่าตั้งแต่เวียงสองแถมสบกกเป็นที่เจ้าเมืองแล
ตั้งแต่สบกกलोंไต้ถึงหัวเก่าทงแคว้นหลวงเป็นที่ขวา ทงแคว้นน้อย
ถึงหาดนางแสนวัดเป็นที่พ่อนสวนหลวง ตั้งแต่วะเกาล่องไปถึงหัวแจ่ม

เห็นเด่นเก้งน้ำวันออกแผ้วดอยน้อยเป็นที่เท่าสี่เมือง เก้งน้ำไปวันตกลงถึงหัวหนองงัวถึงแจ่มไหเป็นที่พอนสวนน้อยขวา ตั้งขาสรงล่องถึงวัดฮาทรายเป็นที่แสนขวางเมืองมูล ตั้งแต่ท่าวัดหาดทรายถึงท่าวัดเชียงยืนเป็นที่แคว้นเจ้าเมืองขวา ตั้งแต่ท่าหาดห่อท่าวัดเชียงยืนล่องถึงผาหักเป็นที่เมืองหลวง ตั้งแต่ผาหักล่องถึงผาแนเป็นที่เจ้าเมืองขวา ตั้งแต่ผาแงล่องถึงแจ่มแกดเป็นที่เจ้าเชียงของ ตั้งแต่แจ่มแกดล่องถึงหาดตันเป็นที่ขวา ตั้งแต่หาดตันล่องถึงคกควานและผาเกิงเป็นที่เมืองหลวง ตั้งแต่หลายหน้าสบแซมเป็นที่เจ้าเชียงของ ตั้งแต่แจ่มไหล่องไปถึงกองช้างเป็นที่สี่ธรรม คินมาตั้งเอาลองสี่ล่องไปถึงผาหงอเป็นที่พระยาทั้งหลาย ตั้งแต่ทางดอนมูลล่องถึงหาดหลวงเป็นที่เรือนดอน ตั้งแต่หาดหลวงล่องถึงผาแนผาเกิงเป็นเจ้าเมือง ตั้งแต่ผาแนเอาเกิงหนึ่งกายตะวันออกล่องได้ถึงทุ่งมอนคำผากกลางเป็นไชยชิต ตั้งแต่ทุ่งมอนคำล่องถึงคกแวนเป็นที่เจ้าเมืองหลวง ทางบกตั้งแต่เก้งน้ำย้อยไปตะวันออกเป็นที่เท่าสี่เมือง ตั้งแต่น้ำย้อยไปตะวันตกเป็นที่เมืองหลวง ตั้งแต่คกแวนขึ้นเมื่อถึงสือกมำออกไปจับดอยเชียงชิตอนมูลกับแก๊ ตัดไปกิวคานห้วยไปจับหนองงัวเป็นเขตต์แดนเจ้าเมืองเชียงแสนหลวงแล ตั้งเก้งดอยน้อยเป็นแดนเขื่อนเชือกไปได้เป็นที่พอนสวนขวา ตั้งแต่เก้งกายเหนือเป็นที่เจ้าขวา ตั้งแต่เก้งดอนมูลล่องใต้เป็นที่เรือนดอน ตั้งแต่เก้งกายเหนือเป็นที่พอนสวนหลวง ตั้งแต่ขอบงับลัดทางหาดแขงไปทางบกถึงหนองอ่างเป็นบวกราชา ตั้งแต่สบห้วยบุงแถวหัวน้ำเป็นที่ไชยคารม ตั้งแต่แดนลองสี่ขึ้นมากวมเชียงเหล่าเป็นเรือให้หัวท่า ตั้งแต่สบลองแวนแก้วไปกวมราวดอยไปถึง

ลองเตือเป็นที่เทิง ตั้งแต่ลองแวนตัดขึ้นไปตะวันออกถึงหัวหนองวัว
 เป็นที่ท่าสี่เมือง ตั้งแต่หนองวัวตัดเข้าไปเมืองคางตัดแถวดอยเชียงซี
 กล้วยขึ้นมือแปรดอย ภายตะวันออกเมืองโยดตัดขึ้นไปเมืองหลวงภูคา
 ตัดเมืองสิงน้ำกล้วยมาดอยกำงำผาบุ่งเป็นเขตต์แดนเจ้าเมืองเชียงแสน
 หลวงแล พลิกคีนมาตังเอาหัววัดปลาหิ้วเชียงต่ายสนัญเวียงออกไป
 วัดแจ้ง ขว่วรีนขึ้นไปตามราวดอยจอมกิตติลงมาจับห้วยหอมแล้ว ขึ้น
 ไปจับล่องหล่านผาหม่าน จับดอยกาไปจับหนองซีแวนแดนนั้นล่อง
 มาจับสบล่องมาเป็นหลวงต่าง ตังแจ้งขว่วรีนตัดไปจับท่าข้าวเปลือก
 น้ำแม่คำไปไม้สีข้างจ้าวไปทุ่งฟ้ารามทุ่งกลาดทอดไปถึงผากอดดอยกู่แก้ว
 ไปถึงบ้านเถียงแรงบ้านฝ้างบ้านหนองคงคายทั้งกั้วพร้าวไปจับกั้วดอย
 ควาย มาจับแจ้งป่าเมียงเป็นที่เมืองซ้าย ตั้งแต่แจ้งประตูดินขอออก
 ไปกั้วดอยควาย ไปหาบ้านลูงถึงหัวหนองหลวงดินดอยกู่แก้วภายใต้
 ตัดไปน้ำแม่พวดไปหาผากั้วข้างคับ ไปถึงผาลานข้างน้ำกล่องมาท่า
 ข้างเป็นที่แพง ตั้งแต่บ้านฟ้าบ้านแผ่แหลวไปถึงเกิงน้ำแม่แพงเป็นที่
 เมืองซ้าย ตังแม่แพงไปตะวันตกถึงสบแม่ตมไปจับทับเมียงจอมแก้ว
 เป็นที่เชียงมอน นัยหนึ่งตั้งแต่ดอยแกดขึ้นไปดอยจันไกรดอยเถียง
 คานและดอยข่า ให้ตัดไปหาบางก่อแดงน้ำย่อยไปถึงน้ำแม่ทัน ทาง
 บกตังแต่ โป่งแม่ชันหวายเป็นล่องเหมืองหมาตกแม่เพินมาจับกั้วหว่าง
 หามาบือองตะวันออกเป็นที่ยอง ตั้งแต่ดอยแกดมาดอยจันไกรดอย
 เถียงค่านดอยข่าให้ปางก่อแดงน้ำย่อยไปแม่ชันแดนโป่งแม่ชันทางบก
 หวายเป็นจับล่องเหมืองหมาตกไปแม่เพินมาบักั้วหว่างหมา ภายตะวันตก
 เป็นที่ดอน ภายตะวันออกเป็นที่ยอง ถึงสบแม่คิตต่อที่พันนาซ้ายดง

กล่าวแล้ว ภายหนเหนือเป็นที่ซึ่งคำติดแดนซึ่งคำภายตะวันตก เป็นที่ฟ่อนหลวงทางตะวันออกเป็นที่ซึ่งคำดังกล่าวแล้ว ตั้งแต่ถึง บ้านหมาลงจับหัวซึ่งคำมาจับแม่ชะลองขึ้นห้วยตาดเป็นที่บาดน้ำนา หลัง ขึ้นห้วยตาดถึงสบห้วยก้งล่องดินดอนผาม้าตกแม่น้ำคำภายตะวันตกถึงขุนน้ำเป็นที่ฟ่อนน้อย ทางตะวันออกเป็นที่ซึ่งคำดังกล่าวแล้ว ตั้งแต่ดอยผาม้าล่องมาแม่คำกวมเวียงเรืองเป็นที่เจ้าซึ่งราย เลียบดิน ดอยถึงสบแม่ไล่เลียบดินดอยขึ้นถึงแม่บวถึงถ้ำป่าเป็นที่พะเยา ตั้งแต่แม่บวถึงแม่ชาดเป็นที่บวช้ายตั้งแต่แม่ชาดถึงแม่สายเลียบล่อง ถึงบ้านชานลองหมอเป็นที่เจ้าเงินยางซ้าย ตั้งแต่สบแม่ไล่มาตะวันออกมาบ้านเล็กบ้านแหบ้านชายน้อยบ้านยางคำไปถึงบ้านแสงเหมือง เป็นที่พระยาหลวงเศรษฐี ตั้งแต่บ้านห้อม บ้านลุง บ้านหัวน้ำ บ้าน หก บ้านบง บ้านแพรว บ้านจำยาง บ้านสีทาแร่ บ้านกาดกดมา บ้านกาดเหียนสบเหมือง บ้านยางถึง บ้านกล้วย บ้านกู้อ่อน บ้าน ชอนหนองแหลง บ้านต่อหนองคำ บ้านหัวทุ่งหัวดอยชะงู เป็นที่ เมืองในตั้งแต่สบลองแวนแก้วบ้านแจ่มยางสีทาแร่บ้านแก่นบ้านพร้าว บ้านเทิงท่าดอกไม้ มาถึงแปรราวดอยจอมกิตติเป็นที่มวนน้อย ตั้งแต่ แม่พิดท่าชัยบ้านเหล่าช้างเป็นที่เขียวราก ตั้งแต่ทางท่าล้อเป็นที่ เมืองชาวตั้งแต่ดอยยันท่าค้อมท่าดอยเมืองแปงเถื่อนท่าผาคมเป็นที่ เชียงยน ตั้งแต่ขึ้นไปถึงขุนน้ำแม่ละว้าเป็นที่เมืองไล่ ตั้งแต่บ้านเวียง บ้านมัลล่องตุนหงโป่งนาโคเป็นที่เจ้าเมืองซ้าย ตั้งแต่หนองจัวจับวัดจำ ยองจับบ้านเท่าจับกัวแล้วจับยางสีจ้อย จับไม้หม้อแขวจับกัวถางต่อเท่า ถึงผาสิง ลงจับสบแขวนแล้วจับผาหาญรางทอง จับโป่งก้างอัมขึ้น

ไปจับไม้ม่วงสองสิ่งลงจับน้ำบั้งไปจับไม้สีนากาด ไปถึงหาญรางทอง
จับโป่งกำว้อมขึ้นไปไม้ม่วงสองสิ่งลงจับน้ำบั้ง ไปจับไม้สีนากาด ไป
ถึงผาบุ่งผาม้อยขึ้นไปดอยรวมจับวัดหลวงเมือง จับบ้านแควนหวาย
ไปแจ้ง^(๑) เหนือตอถึงแพรวตั้งแต่ไม้ลูงพันเข้าใต้สันโป่งไปจับไม้ไร่
พันกอ ตั้งแต่น้ำย้อยไปตะวันตกถึงหัวโป่งเป็นที่คับคายนิงสาคร ตั้ง
แต่น้ำไปตะวันออกเป็นที่แคว้นเจ้าเมืองตั้งแต่แปดดอยถัดหัวโป่งตัดไป
ตะวันออกใต้สันไปจับไม้ซูดเกี้ยวลงไปจับนาค้อมจับน้ำหลวง ไปจับ
ห้วยไค้ออกไปจับห้วยลิงพิง ทางใต้เป็นคัปกายภายเหนือเป็นที่เจ้า-
เมืองตัดของไปฝ่ายหน้า ภายตะวันออกตัดไปจับวังวังน้ำเกินออกไป
ผ่าวัดจอมถ่อออกปากก่อ ภายทางเหนือเป็นที่เมืองทางใต้เป็นที่แกคือ
ว่าเท่สีเมือง ตัดไปตะวันออกขึ้นห้วยเลยไปผ่านบ้านเพียนออกไปกระ
จับกิวปางสา ขึ้นดอยหลวงไปหลายน้ำเก้งไปตะวันออกใต้สันหลวง
ไปจับห้วยคู ตกบ้านคะหลวงขึ้นดอยจอมเทลงไปจับเกี้ยวเดิมไปภาย
ตะวันออกเป็นที่หลวงเทิง ภายหนเหนือตลอดถึงผาสิงเป็นที่เจ้าเมือง
ทั้งมวล ภายตะวันตกจับบ่อกลไกลเป็นที่หลวงต่างแลจากด้วยพื้นพินนา
ในเมืองเงินยางเชียงแสนมีดังนี้แล

พระราชเจ้าแสนพู่ได้ตรัสรู้แล้ว ท่านก็มีพระราชกรณาวา
จาริตโโบราณแห่งท้าวพระยามหากษัตริย์สืบ ๆ มามีจันใด พระองค์
เราก่อนญาติไว้ตามด้วยจาริตท้าวพระยามหากษัตริย์เจ้าทั้งหลาย ผูก
เป็นแล้วนั้นทุกประการแล ว่าดังนั้นแล้ว ครั้นอยู่ต่อมาพระราชเจ้า
แสนพู่ท่านก็สร้างเมืองแล้วได้สองปี ท่านก็มาพิจารณาเห็นจาริกเป็น

หินที่วัดแจ้งสีบุญเรืองนั้น เป็นวัดพระยาศิริโอศกธรรมราช สร้าง
 เจริญนั้น บรรจุพระธาตุเจ้า ๖๐ พระองค์ทั้งสามสถานแล ศักราชได้
 ๖๕๑ ตัว เดือน ๕ เพ็ญวันอังคาร ท่านก็พร้อมไปด้วยกันสร้างเจดีย์
 กวมที่เจดีย์เก่านั้น สูง ๘ วาสำเร็จบริบูรณ์ ครั้นต่อมาท่านสร้าง
 แล้วได้ ๓ ปีท่านมาแลเห็นวัดพระหลวงนั้นเป็นวัดเก่าเมืองที่นี้ เป็น
 ที่บรรจุธาตุกระดูกองค์พระพุทธรูปเจ้ามาแต่ก่อนนั้น ท่านก็บังเกิดยัง
 เจตนาศรัทธาขึ้นในศักราชได้ ๖๕๒ ตัวปีกตยี่ เดือน ๑ เพ็ญวันศุกร์
 มหาปฐมมูลศรัทธาพระราชเจ้าพระยาแสนพูเป็นเค้า ท่านก็มาสร้าง
 มหาวิหารวัดพระหลวงลงกว้าง ๘ วาอกปลายศอก ลวงยาว ๑๗ วา
 อกเจดีย์สูง ๒๙ วาอก ลวงกว้าง ๑๔ วาแล้วบริบูรณ์ก็กระทำมหรหรร
 มฉลองไว้เขตต์ด้านใต้ตะวันออก ๑๐๐ วา ด้านเหนือถึงท่าหลวง ด้าน
 ตะวันตกถึงดินเวียงไว้ครวี่ ๕๐ ไร่นาสองล้านเบี้ยแล ธาตุเจ้าจอม
 กิตติ ๑ ธาตุดอยภูเข ๑ ธาตุเจ้าดอยวัง ๑ หากมีมาก่อนแล ที่แดน
 ทั้งมวลก็มีในตำนานนั้นทุกประการ ในที่นี้บ่ได้กฎหมายแล ต่อแต่
 นั้นมาศักราชได้ ๖๕๗ ตัวปีดับเมต ยังมีมหาเถรเจ้าตนหนึ่งเอาพระ
 บรมธาตุกระดูกตาตืนกำขวาแห่งพระพุทธรูปเจ้าใหญ่เท่าเม็ดถั่วกว้าง(๑)
 เอามาแต่เขตต์เมืองปาฏลิสันนั้นเอามาสู่พระยาราชแสนพูแล้ว ท่าน
 ก็พร้อมไปด้วยมหาเถรเจ้าเอาไปสร้างมหาเจดีย์บรรจุไว้ภายนอก
 ประตูเชียงแสน ด้านเวียงแห่งตนภายหลังตะวันตก ต่อวัดพระหลวงภาย
 นอกที่นั้นแล้ว ก็สร้างให้เป็นอารามกว้าง ๕๐ วาเอาไม้สักมาปลูก
 เวดกำแพง ๓๐๐ ต้น แล้วเรียกว่าอารามป่าสักแต่นั้นมาแล แล้ว

(๑) ถั่วเขียว

ก็สร้างกุฏิให้เป็นทานแก่มหาเถรเจ้าตนชื่อว่าพุทธโฆษาจารย์นั้น อยู่
 สถิตที่นั่นก็อุภิสก^๕ขึ้นเป็นสังฆราชมหาเถรอยู่ยังอารามป่าสักที่นั่น
 แล้วพระราชแสนพญเจ้าท่านก็แบ่งเอายังแคว้นของเหนืออันเป็น
 แคว้นเมืองนั้น ถวายให้เป็นทานแก่พระบรมธาตุเจ้าวัดป่าสัก เอาตั้ง
 แต่หนองจี่ฝ่ายน้ำย่อยแปรตดอยตะวันตกหัวโป่งไปตะวันตกนั้น
 ไปจับวัดจอมยองจับบ้านท้าวจับกัวแล้ว จับยางสี่จ้อยจับไม้หม้อแถว
 จับกัวคงตลอดถึงผาสึง ลงจับสบแขวนแล้วจับผาหางกลางทองจับโป่ง
 เก้งอ้อม^(๑) ขึ้นไปจับไม้ม่วงสองสิ่ง ลงจับน้ำบึงจับไม้สีนากาต่อไปถึงผา
 บุ่งผาม่องขึ้นไปตอยลงใต้ไปจับวัดหลวงเมือง จับบ้านแควนจะวาย
 ขึ้นเมื่อถึงแพรวกายตะวันตก เป็นแคว้นพุทธป่าสักกายตะวันตก
 เป็นแคว้นเจ้าเมืองแล พระเหนือหัวเจ้าท่านปันแคว้นบ่ละไว้ฉนั้นแล
 คินมาตั้งเอาไม้ลุ่มพันเส้าได้สันตดอยแปรหัวโป่งล่องไปจับป่าไม้ไร่สาม
 พันกอ ตั้งแต่แดนน้ำย่อยไปตะวันตกเป็นแคว้นกับคาย ตั้งแต่แดน
 น้ำย่อยไปตะวันออกเป็นแคว้นพุทธป่าสัก ตั้งที่นั้นเป็นแดนแล้วได้
 สันไปตะวันออกคั่นไม้ชุด แล้วเกี่ยวลงไปจับนาค้อมจับน้ำหลวงจับ
 ห้วยไค้ แล้วออกไปจับห้วยพิงกายเหนือเป็นแคว้นพุทธป่าสัก กาย
 ได้เป็นแคว้นกับคายแล ข้ามของไปกายหน้าตะวันออกแล้วขึ้นของ
 ทั้งฝ่ายหน้า จับป่ากอยหลวงปู่สงสีหญาสงสีผาเกิงบันปลากอยทาง
 ตะวันตกเป็นแคว้นพุทธป่าสัก กายตะวันออกเป็นที่หลวงต่างแล้ว
 กลับมาตะวันตกผ่าตืนตอยตองกงจับห้วยนาหนุ่นขึ้นนารอก แล้วขึ้น
 ไปจับโป่งขึ้นจับวัดครุฑขึ้นไปจับสบทงจับผาข้างคับแล ขึ้นเมื่อหัวน้ำ

(๑) จุ่ม

จับผ้าช้างขึ้นห้วยขุนเมื่อจับสันหลวงทางเหนือ เป็นที่เมืองกายทางเหนือเป็นที่เมืองกายทางใต้ที่พุทธป่าสักแล้วได้สันหลวงไปจับพอมคะหลานแล้วกลับไปตะวันออก ไปจับชุดผึ่งออกไปจับขุนห้วย-ตาดแล้วขึ้นสันคู่อมน้อยตกไปขุนเลยแล้วออกไปหัววิหาร แล้วไปจับขุนตาดขึ้นตะวันออกจับบ้านหมื่นอาตแล้วได้สันหลวงขึ้นไปจับขุนห้วยเมง ฝ่ายน้ำไปตะวันออกเป็นที่หลวงเทิงดั่งเก่าทางตะวันตกเป็นที่พุทธป่าสัก ได้สันชุมเมงไปจับกิวเทิงออกไปจับหัวขุนห้วยทงแล้วได้สันคูห้วยมวกออกไปจับหนองผาญจับดอยฟ้าท่า ทางใต้เป็นที่เทิงดั่งเก่า ภายหลังเป็นที่พุทธป่าสักภายใต้ขึ้นไปและดอยฟ้าจับจอมขันตัดดอยแสนขึ้นลงไปมาต่อตอนลงพันเส้า ภายใต้เป็นที่เทิงกายตะวันออกต่อเท่าถึงชุมฟ้าเป็นที่แ่งที่เทิงดั่งกล่าวแล้วนั้นแล ข้างเหนือต่อถึงแพรวเป็นแคว้นพุทธป่าสักแล จาด้วยพื้นแคว้นแดนดินเมืองเงินยางเชียงแสนและพระราชเจ้าพระยาแสนพุดนเป็นปฐมมาเลิกหงาย^(๑) เวียงเงินยางเชียงแสนที่ถ้วนสอง ได้สร้างอารามพุทธวัดป่าสักแล้วแบ่งเอาที่อันเป็นแคว้นแห่งเจ้าเมืองอันมีแคว้นของเหนือ นั้นถวายเป็นทานแก่พุทธป่าสัก ก็มีด้วยประการดังกล่าวนี้แล

ที่นี้จักกล่าวด้วยพื้นนาเชียงแสนเชียงรายก่อนแล จักจาด้วยพื้นนาเชียงรายแคว้นใต้ก่อน ทั้งมวลมี ๒๗ ฉะนั้น ๑, พื้นนาทางหนดินเวียงพื้นนาพูล้ำ ๒, พื้นนาเชียงรายน้อยสบคอน ๓, พื้นนาทรง ๔, พื้นนากอ ๕, พื้นนาเซระหาดเรียง ๖, พื้นนาเซหาด ๗, พื้น

(๑) รันพัน

นาเกียงแก้วนาหัว ๘, พันนาเซียงเคียน ๙, พันนาลงน้อย
 ๑๐, พันนาพร้อมเพียน ๑๑, พันนาแซหุง ๑๒, พันนาซากธา
 ๑๓, พันนาข้างคอง ๑๔, พันนาเซียงลมน้อย ๑๕, พันนาตัน
 ๑๖, พันนาแซง ๑๗, พันนาป่ารวก ๑๘, พันนาหาดพู่ป่าแม่ส่วย
 ๑๙, พันนาป่าเป้า ๒๐, พันนาแปร์ ๒๑, พันนาเซียงน้อยดอน
 ชัย ๒๒, พันนาดง ๒๓, พันนาดอกคำ ๒๔, พันนานาย ๒๕, พัน
 นาราช ๒๖, พันนาเซียงรายแคว้นใต้มี ๒๗ เท่านั้น พระราชเจ้า
 มังครามตนเป็นราชบิดาท่านกินแล

ที่นี้จักจาด้วยพันนาในเมืองเงินยางเซียงแสนลูกแก้วก่อนแล
 ทั้งหมดมี ๖๕ พันนาแล ๑ พันนาโค ๒ พันนาเซียงคำ ๓ พันนา
 เซียงยน ๔ พันนามวนคำ ๕ พันนาเงินยาง ๖ พันนาเซียงข้าง
 ๗ พันนาเทิง ๘ พันนาเมืองบ้านพราน ๙ พันนาท่าชัย ๑๐ พัน
 นาเงินยาง ๑๑ พันนาเซียงข้าง ๑๒ พันนาบวบ ๑๓ พันนาไร่
 ๑๔ พันนาควาน เท่านั้นเจ้าเมืองชวากินแล ๑๕ พันนาออง ๑๖ พัน
 นานาย ๑๗ พันนาราก ๑๘ พันนาเลนเหนือ ๑๙ พันนาเมืองใส
 ๒๐ พันนาขวัญต่อ ๒๑ พันนากอง ๒๒ พันนาแปน ๒๓ พันนา
 จ้าวคมคำ ๒๔ พันนาคำคำ ๒๕ พันนาขวาง ๒๖ พันนาท่าช้าง
 เท่านั้นพันนาเจ้าเมืองโนกินแล ๒๗ พันนาเมืองยิง ๒๘ พันนาเมืองแซ
 ๒๙ พันนาเมืองยอน ๓๐ พันนาเมืองกลาง ๓๑ พันนาเทิง ๓๒ พัน
 นาต่าง ๓๓ พันนาเมืองยอนน้อย ๓๔ พันนาคุก ๓๕ พันนาบงพง
 น้อย ๓๖ พันนาแพง ๓๗ พันนาเมืองสาว ๓๘ พันนาเมืองเรียง

๓๙ พันนาสวาย เก้านี้เจ้าพันนาชัยกินแล ๔๐ พันนาคีม ๔๑ พันนาชัย เจ้าพระยากิน ๔๒ พันนาขวา ๔๓ พันนาเชียงหาด เจ้าเชียงลาวกินแล ๔๔ พันนาเชียงคง ๔๕ พันนาเป้า เจ้าเชียงเรืองกิน ๔๖ พันนาเล่า ๔๗ พันนาแก้ว เจ้าเชียงคำกิน ๔๘ พันนาจันท ๔๙ พันนาคิง เจ้าเชียงรายกินแล พันนาโนมี ๕๐ เก้านี้แล ดังพันนาทักพองเมืองเงินยางเชียงแสนมีพันนาพูคา ๕๑ พันนาเมืองหลวงเหนือ ๕๒ พันนาพยาก ๕๓ พันนาเมืองกลาย ๕๔ พันนาเมืองเลนเหนือ ๕๕ พันนาเมืองเลนใต้ ๕๖ พันนาทักพองมี ๖ พันนาเข้ากันในพันนาหมื่นคิดเมืองกินแล พันนาทักพองเจ้าเมืองกินมี ๗ พันนามีพันนาเมืองเกียด ๕๔ พันนาเมืองเชียงชี ๕๕ พันนาเผือ ๕๖ พันนาเมืองสาต ๕๗ พันนาเมืองกก ๕๘ พันนาเมืองท่าอ้อ ๕๙ พันนาเมืองบุรง ๖๐ พันนาเมืองหลิม ๖๑ พันนาเมืองท่าเหล็ก ๖๒ พันนาชะวดน้อย ๖๓ พันนาเมืองหาง ๖๔ พันนาเมืองทวน ๖๕ พันนาเก้านี้พระราชเจ้าตนกินเมืองเงินยางเชียงแสนกินทั้งมวลแล พระราชเจ้าแสนพูได้ไปเลิกสร้างเชียงเงินยางเชียงแสนคั้นเป็นเมืองดั่งกล่าวแล้วท่านก็ตั้งไว้ให้เป็นเขตต์แดนเป็นบั่วเป็นต่อง^(๑) ดังนี้แล กล่าวด้วยเจ้าพระราชแสนพูอันเป็นราชบุตรเค้าแห่งราชเจ้ามังครามเป็นราชันัดดาแห่งพระเจ้าฟ้าม้งรายนั้น เสด็จจุลกเวียงเชียงรายแคว้นใต้ไปเลิกสร้างเวียงเหรียญนครเงินยางเชียงแสนลูกเค้าคั้นเป็นเมืองถ้วน๒ ที่ตั้งเก่า ก็แล้วเป็นห้องหนึ่งก่อนแล แล้วก็ให้เจ้าน้ำท่วมตนเพื่อนสองไปกินเมืองฝาง แล้วก็ให้เจ้าน้ำน่านผู้ถ้วนสามนั้นไปกิน

(๑) ไม่ทราบว่าจะอะไร

เชียงของแล เจ้า ๓ คนพี่น้องแบ่งกันออกไปตั้งกินเมืองก็ในศักราช ๖๔๙ ตัวนี้แล ส่วนเชียงตุงเมืองเขินนั้นให้ขุนลวะมางคุมมามงเคียนอัน เป็นลูกมางท่งไปกินแล มางคุมผู้พี่กินได้ ๖ ปีแล้วก็จู่ตีไปมางเคียน ผู้น้องกินต่อไปได้ ๗ ปีแล้วก็จู่ตีไปแล เขาทั้งสองก็มีลูกผู้ชายสัก คนแลแต่่นั้นมาก็ขาดจากเจ้าเมืองเสียสองปีก็มีผู้ใดเป็นเจ้า ส่วนท้าว น้ำท่วมตนถ้วนสองไปกินเมืองฝางได้ ๔ ปี ถึงศักราชได้ ๖๕๓ ตัวปี ลวงเจ้าพระมังรายราชเจ้านั้นก็แต่งตั้งให้น้ำท่วมนัดตานันลูกเมือง ฝางขึ้นเมือกินเมืองเขินเชียงตุง เมืองฝางที่นั้นก็ขาดจากเจ้าไปแลใน ศักราชได้ ๖๕๓ ตัวนี้ จึงแรกแต่งสร้างเมืองเวียงเขิน และชาวเมือง เขินเชียงตุงก็ได้มาเอาราชการยังเมืองพิงเชียงกุ่ม ตั้งแต่เจ้าน้ำท่วม ตนหลานเมือกินเมืองนั้นมาแล แล้วก็ให้คนในเมืองเขินแต่งตั้งเวียง เหล็ก ตั้งลำไม้และสร้างตอกหอหึ่ง (๑) หอเรือชุดคูเวียงหลวงแล้ว ย่อก็มาถึงที่รบทั้งเวียงเหล็กก่อนรบบ่แพ้ ย่อจึงชุดเข้าข้างหัวเวียงเห็น ชาวเขินก็จึงชุดออกต่อรบเอาค้อนเหล็กสากเหล็กตีดาฮ่อๆ ก็บ่พ่ายหนี ตัมน้ำร้อนหลงกับหนี ในกาลนั้นยังมีชาวเมืองเขินผู้หนึ่งก็มาช่วย ทราบให้ร้อนแล้ว ก็หลงเข้าตามหลืบเสื้อผ้าแห่งย่อนนั้นร้อนนัก เขา ทั้งหลายก็ยิ่งร้อนอยู่บ่ได้เขาก็พากันพ่ายหนีจากที่นั้นแล้ว ก็ไปบ้าน น้ำ (๒) ข้างเมืองว่าจัดให้ยั้งขึ้นท่วมเมืองเขิน ชาวเขินทั้งหลายรู้แล้ว ก็เมื่อไหว้สาพระยาน้ำท่วมให้รู้แจ้งทุกประการแล้ว ท่านก็ให้หาผู้รู้ มาแต่งเอาหอยมาเป็นก้อนเส้าเอาองปู้ (๓) มาเป็นหม้อแกง เอาปลา

(๑) ศาลเทพารักษ์ (๒) ถม ทำนบ (๓) กะตองปู

เขียน^(๑) แบ่งชั้นเอาไม้แครแปงหัว^(๒) แล้วใส่แพไหลน้ำไป ให้ไป
 ค้างอยู่ที่อ้อเขาบ้านน้ำนั้น พ้าก็ผ่าอ้อตาย ๓๓ คน แล้วอ้อทั้งหลาย
 ก็พ่ายหนีไปทางเมืองแรมดงเก่า เวียงเหล็กที่อ้อต้องเข้านั้นจึง
 เรียกว่าเชียงมันแต่นั้นมาแล อ้อหนีไปแล้วพระยาน้ำท่วมก็ให้เขิน
 ทั้งหลายถมยังที่อ้อต้องเข้านั้นเสียแล้ว จึงเรียกว่าอ้อชนต่อมาถึง
 กาลบัดนี้แล กล่าวด้วยเจ้าหอยง้วนน้ำท่วมอันเป็นราชบุตรแห่งพระยา
 มังคราม เป็นราชนัดดาแห่งพระยามังรายราช มาเสวยเมืองเชียงตุง
 เมืองเขินมีดังนี้แล ศักราชได้ ๖๕๘ ตัว ปีระวายสันเดือน ๘ ออก
 ๘ ค่ำ วันเสาร์ พระมังรายราชเจ้าตนเป็นปู่กียจากเวียงเชียงกุ่มกวม
 เสด็จข้ามน้ำแม่ระมิงไปหนพ่ายพิ แล้วก็เข้าไปตั้งอยู่เวียงนพบุรีพิง
 เชียงใหม่นั้นแล พระมังรายราชจิมลงไปเสวยราชสมบัติในโขงเมือง
 เชียงใหม่นั้นได้ ๒๕ ปีก็ถึงอนิจจกรรมไปเสียแล้ว พระมังครามตน
 ลูกก็ลูกจากเมืองเชียงรายลงไปเสวยราชสมบัติในนพบุรีเชียงใหม่
 แทนพ่อ พระยาน้ำท่วมตนเป็นราชบุตรแห่งพระราชมังครามตน
 ถ้วนสองไปกินเมืองเขินนานได้ ๑๔ ปี ก็จุติตายไปในปีกาปสี ก็ส่ง
 สักการเสียในที่นั้นนอกประตูเวียงที่หนองผาแล้วสร้างวัดกวม เผ้าไว้
 ให้ชื่อว่าวัดน้ำท่วมแต่นั้นมา พระยาน้ำท่วมอนิจจกรรมไปทำนบมีลูก
 ไว้สืบราชสมบัติแทนสักคน และในกาลนั้นพระราชมังครามเจ้าตน
 เป็นบิดาก็มีพระราชกรุณา ให้เจ้าน้ำน่านตนเป็นน้องถ้วนสามนั้น
 ลูกแต่เชียงของขึ้นเมื่อกินเมืองเชียงตุงแทนพระยาน้ำท่วมตนพิ
 ในศักราช ๖๖๖ นี้แล พระยาน่านกินเมืองเชียงตุงเมืองเขินนานได้

(๑) ปลาตะเพียน (๒) ฟัน

๓ ปี ถึงปีเมืองเมต ศักราชได้ ๖๖๙ ตัว ยังมีอยู่อีกหนึ่งชื่อว่าฟ่งตายาง
 แก้วเป็นใหญ่กว่าชื่อทั้งหลายมีคนประมาณ ๔๐,๐๐๐ มีม้าประมาณ
 ๔๐,๐๐๐ ก็ยกทัพลงมา เข้ามาทางแซ่หุนมาถึงม้าพาป่าข้ามแล้ว
 ก็เที่ยว^(๑) แวดเวียงเชียงเหล็กจอดไขว้อยู่รอบบึงเผ่าชาวเมืองเชียง
 ตุงอยู่นั้นแล ส่วนว่าแก้วนั้นผู้ชื่อว่าฟ่งตายางแก้วผู้ใหญ่นั้น ก็อยู่ที่
 เชียงจิน ออกมานั่งตั้งกองข่ายเหล็กข่ายทอง^(๒) เครื่องทรงมันดี
 นักก็นั่งผดุงอ้อลูกน้องมันรบชาวเขินอยู่ทางเชียงจามนั้น กาลนั้น
 ชาวเขินเชียงตุงเห็นหัวแก้วผู้ใหญ่ออกมานั่งอยู่ที่เป่ง^(๓) ฉะนั้น
 เขาก็เมื่อให้สาพระยาน้ำน่านให้รู้แล้ว ท่านก็มีอาชญาให้คนหมมเอา
 หน้าไม้ไคร้ต่ออันพระยาน้ำท่วมตนพี่ให้เพื่อแบ่งไว้ เอาอาดบ้าน
 อาด^(๔) เมืองแต่ก่อนมานั้นพระยาน้ำท่วมท่านก็ให้เพื่อนห้ามเอาออก
 ไปได้ ๓๐ คนจึงแพ้แบกปืนผู้หนึ่งเอาค้อนอันจกตีไคร้ให้ลั่นนั้น
 ผู้หนึ่ง เอาไม้อันจกคำจิง^(๕) และขานนั้นผู้หนึ่ง เอาเชือกหนึ่งอันจก
 ชักสายให้ตกบั๊ก^(๖) ไคร้^(๗) นั้นผู้หนึ่งเครื่องหน้าไม้ทองมวล ๓๗ คน
 จึงแพ้แล ครั้นว่าไปถึงแล้วก็เอาตั้งไว้หัวดอยจอมทองหันหน้าไปสู่
 หนตะวันออก แนะ^(๘) ปลายปืนไปให้ถัด^(๙) ฟ่งตายางแก้วผู้เป็นหัว
 แก่เขานั้น ก็เอาค้อนตีไคร้ให้ลั่นแล้วก็ไปจับใส่ฟ่งตายางแก้วผู้เป็น
 หัวเก่าเขานั้นแท้ ก็ตายไปในที่นั้น ในกาลนั้นหมู่ชื่อทั้งหลายฝูง
 เป็นลูกน้องนั้นเขาก็เห็นหัว^(๑๐) แก่เขาตายไปตั้งนั้น เขาก็ตกใจกลัว

(๑) อ้อม, วก (๒) สรวมเกราะ (๓) กลางแจ้ง (๔) อาชญา (๕) จังกา, ไม้ขาหยั่ง
 (๖) ควั่น (๗) ไกปืน (๘) เล็ง (๙) ตรง (๑๐) หัวหน้า

พังพาว^(๑) ก็พากันฝังหัวแก่เขาเสียที่ภายใต้ที่นั้นแล้ว ย่อทั้งหลาย
เห็นแก่เขาตายไปเสียแล้วดังนั้นเขาจึงแข็งอยู่ได้ เขาก็ถกเอาหมู่มัน
พายหนีเมื่อหาบ้านหาเมืองแห่งเขาเสีย ฐานะที่นั้นก็เรียกว่า ชุมย่อ
ดังนั้นตลอดมาถึงกาลบัดนี้

จากด้วยอุปติจอมตุงเมืองเขินที่นั้น แต่ก่อนเป็นเมืองละว้าแก่น
หมากน้ำเต้ากลายเป็นคน มีมังหอยเป็นคำใหญ่กว่าหมู่มะหวังปวง
อยู่ยังเมืองจอมตุงที่นั้น ช้ายังมีไทยหมู่หนึ่งมี ๖๘ คน หลงมาแต่เมือง
เขินหลวง ฝากวงนั้นมาอยู่โปะหะทั้งหลาย^(๒) แล้วก็ไปเมืองเขิน
ไปแล เจ้าฟ้ามังรายราชได้ไปเห็นแล้ว ก็ตั้งให้เป็นเมืองเชียงตุง ก็ให้
ละสองคนพี่น้องกินต่อกันมานานได้ ๑๓ ปีก็ตายเสียสิ้น ช้าให้หลาน
ทั้งสองคือ ว่าเจ้าน้ำท่วมและเจ้าน้ำน่านทั้งสองพี่น้องเมื่อกินแล จา
ด้วยลูกหลานพระยามังรายและมังครามเจ้าไปกินเมืองเขินแต่นั้นสืบ
เช่นลูกเช่นหลานไปภายหน้าแล

ที่นี้จักจากด้วยเมืองหริภุญนครเงินยางเชียงแสนลูกคำแล
เชียงเรือง เชียงราย ไชยนารายณ์ เมืองฝางทางสาดชะวาดน้อยยาง
มานทั้งมวลให้แจ้งแล พระมังรายราชก็เสด็จออกไปเสวยราชสมบัติ
ในเมืองหริภุญไชยข้ามะพิงคะวิชัยเสียในศักราชได้ ๖๔๓ ตัวปีรังไว้
แล้ว ก็จึงจักปงยังราชสมบัติในเมืองหริภุญนครเชียงแสนเป็นคำ
และเชียงราย เชียงเรือง ไชยนารายณ์ เมืองฝางทางสาดชะวาดน้อย
ยางมานบุเรงกกทั้งมวล ไว้ให้เจ้ามังครามตนเป็นราชบุตรใจรู้แล
เสวยราชสมบัติแทนทั้งมวล ส่วนพระราชมังครามเจ้าท่านก็ไปอยู่ยัง

(๑) ตะลัะละตาน (๒) ไม่ทราบว่าจะไร

เวียงเงินยางเชียงแสนก็อยู่ยังเชียงรายแคว้นใต้ที่เก่าพ่อแห่งท่านนั้น
 ศักราชได้ ๖๔๙ ตัว พระราชมั่งครามกือนุญตราขบุตรแห่งท่าน
 ผู้เค้าคือ ว่าเจ้าแสนพูนนั้น ให้เป็นพระยาไปตั้งอยู่เวียงเหรียญนครเงิน
 ยางเชียงแสนลูกค้านั้นแล้ว แต่งให้หลานท่าน คือ ว่าหมื่นเจตตรา
 และวิธกการถมทั้งสองพี่น้องอันเป็นลูกขุนเครื่องคำผู้พี่เค้า ท่านผู้
 ไปตายเสียที่ป่ากาวเมืองยั้งก่อนนั้น ตั้งยังหมื่นเจตตราผู้พี่นั้นให้เป็น
 เจ้าครองเมืองพันทนาขวแล้ว ก็ตั้งวิธกการถมผู้น้องนั้นให้เป็นเจ้า
 พันทนาชัย แล้วให้อยู่กับด้วยกันยังเวียงเงินยางเชียงแสนที่นั้น ส่วน
 พระมัยรายราชเจ้าเป็นกษัตริย์เสวยเมืองพิงเชียงใหม่ได้ ๒๕ ปีแล้ว
 ก็จุติตายไปในศักราชได้ ๖๗๒ ตัวปีกตไจวันนั้นเสนาอำมาตย์ทั้งหลาย
 ก็ขึ้นมหาราธนาเอาพระมัยครามตนลูกลงไปเสวยราชสมบัติแทนใน
 เมืองพิงเชียงใหม่ ท่านก็ปงให้พระราชแสนพูนตุนกินเวียงเงินยาง
 เชียงแสนนั้นให้ได้ ใจรู้เชียงรายเมืองฝางทางสาตทั้งมวลแลท่านก็ไป
 กินเมืองเชียงใหม่แล พระราชเจ้ามัยครามกินเมืองเชียงใหม่ได้ ๑๔ ปี
 ก็จุติไปในศักราช ๖๗๕ ตัวปีกาบ้านั้นแล แล้วเสนาอำมาตย์ทั้ง
 หลายก็มาอัญเชิญเอาพระราชเจ้าแสนพูนลูกลงไปกินเมืองเชียงใหม่
 แทนต่อไป ท่านก็ปงราชสมบัติเชียงแสน เชียงราย เชียงเวียง เมือง
 สาต เมืองหางชะวदन้อย่างมันทั้งมวล ไว้ให้หมื่นเจตตราครอง-
 เมืองกินแล้ว ให้ได้อำการรักษาคณล้านาภายเหนือทั้งมวลแล้ว ท่าน
 ก็ยกเอาราชนบุตรแห่งท่านผู้ถ้วนสอง ชื่อว่าเจ็ดคนตุนั้นให้ไปกินเมือง
 ฝางแล ท่านก็เอาลูกเค้าท่านลงไปกินเชียงใหม่ด้วยนั้นแล จาด้วย
 ชาติเชื้อราชวงศ์มหากษัตริย์มัยรายราชเจ้าสืบบรมราชถึงเช่นลูกเช่น

หลานเหลนไปรับรู้สุดสิ้นแล เมืองหริภุญนครเงินยางเชียงแสนและ
เชียงใหม่เชียงตุงนี้เจ้าราชวงศ์อันเดียวกันแล ศักราชได้ ๖๗๒ ตัวปี
กาเล่า พระยาเจ้ามังครามได้ลงไปเสวยเมืองกินเชียงใหม่แล้ว ท่านก็
ปงราชสมบัติเมืองเงินยางเชียงแสนเชียงรายเมืองฝางทั้งมวล ไว้ให้
เจ้าพระยาแสนพุนนุกได้เสวยแทนทั้งสิ้น

ที่นี้จักจาดด้วยพระยาเจ้าแสนพุนได้ไปเสวยเมืองเงินยางเชียง-
แสนอันเป็นค้ำแต่เช่นปู่หม่อน^(๑) ท่านนั้นแถมให้แจ้ง ศักราชได้
๖๔๙ ตัวปีเมืองไค้เดือน ๓ เพ็ญวันศุกร์ ยามกลองงายเล็ก ๑๕ ตัว พระยา
เจ้าแสนพุก่อสร้างเวียงเงินยางเชียงแสนแถมใหม่ ทางล่อง^(๒) ยาว
มีพันปลาย ๒๐๐ วา ล่องกว้างมี ๗๐๐ วา ทางภายนอกมี ๕ ประตู
แล ประตูยางถึง ๑ ประตูหนองมุด ๑ ประตูเชียงแสน ๑ คือ
ประตูหนสักแล ประตูดินขอ^(๓) ๑ ประตูท่าม้า ๑ ภายหลังแม่น้ำของ
มีประตูท่ารวกปก ๑ ประตูท่าอ้อย ๑ ประตูท่าสุก้า ๑ ประตูท่าหลวง
๑ ประตูท่าเสาหิน ๑ ประตูท่ากวา ๑ ทั้งมวลมี ๑๑ ประตูแล ตั้งเวียง
แล้วปันให้เป็นเขตต์แดนไว้ ทางภายในมีฝาคับตัดล่องน้ำแม่ตมแพว
สบ ฝ่ายแม่กกทางหน้ามีสบห้วยเพื่อตัดแพวถึงขุนห้วยไล่เป็นเขตต์
ต่อเขตต์เชียงรายแล ภายหลังตะวันตกเฉียงใต้มีดอยทิวคอกมาต่อดิน
เมืองฝาง ทางตะวันตกมีผาตาแหลวต่อดินเมืองสาต ทางตะวันตก
เฉียงเหนือมีดอยผาช้างต่อดินเชียงตุงทางเหนือมีเมืองกายตัดไปหา
บ้านข้าสามท่าต่อดินเชียงตุง เมืองม้าเชียงขวางเป็นแดน ภายหลังวัน-
ออกเฉียงเหนือมีเมืองสิงนอกกลางล่องแล เมืองภูคาต่อบ้านบ่แห่

(๑) ไม่ทราบว่าอะไร (๒) คำน (๓) กระเบื้อง

บ่หลวง^(๑) ต่อดินเชียงรุ่ง ทางตะวันออกมีดอยหลวงเชียงสีต่อดิน
เมืองหลวงพระบาง ทางตะวันออกเฉียงใต้มีก๊วกางหวายหัวหนองบัว
ต่อดินเชียงของ ล่วงได้ชิมี่ขุนห้วยตาดต่อเทิงแล ทางเหนือไว้กลาง
หัวโป่งแห่ง ๑ ทางเหนือเฉียงใต้หัวโป่งไว้กลางทับเมืองแห่ง ๑ ทาง
ตะวันตกไว้กลางทับหมากแห่ง ๑ ทางตะวันตกเฉียงใต้ไว้กลางทับ
หมาแห่ง ๑ ทับยางกลางแห่ง ๑ ทางใต้เวียงกลางท่าหลวงแห่ง ๑
ทางตะวันออกเฉียงใต้ไว้หาดทางแห่ง ๑ ไว้ทางดอนมูลกลางแห่ง ๑
ทางตะวันออกไว้เมืองเกิงแห่ง ๑ ไว้ท่าทรายแห่ง ๑ แล เมืองซ้ายใส่
๗ พันนา เมืองพันทนาขวาใส่ ๘ พันนา เจ้าเมืองหลวงใส่ ๙ พันนา
แล พันนาเมืองเชียงแสนมี ๓๒ พันนาในแล พันนานอกพะยาก ๒
พันนา ๑ เมืองกาย ๒ พันนา เมืองวันพันนา เมืองภูคาพันนา เมือง
เลนเหนือเมืองเลนใต้เข้ากัน ๙ พันนา พัน ๑ ขวาลแล พัน ๑ แพรว
พัน ๑ เมืองเลนเหนือเข้ากันเป็น ๒๐ แล ไว้ขุนแต่งกว๊าน^(๒) สอง
ขุน ไว้เป็นขุนคนใช้กว๊านแก่ ๑ ไว้เผ่าจางข้าวแก่ ๑ ไว้เผ่าจางลูก
เผ่าแก่ ๑ ไว้หาญให้รักษาราชวัตร ๑ ไว้ใช้การนอกเมืองแก่ ๑ แล
ปักแคว้นท่นไว้กับศาสนาแล ทานคนไว้ให้ปฏิบัติวัดวาอารามตาม
อันมี ในสีมาจารีตกต^(๓) แล ตั้งคนและสัตว์ทั้งหลายผิดราชอาชญา
และเข้าไปอาศัยพึ่งในวัดวาอารามตั้งนั้น อย่าได้ตามชักลากเอาเนอ
เมื่อใดเขาออกพ้นเขตต์อารามแล้วนั้นให้พิจารณาคุณและโทษให้
แจ้งแล้ว ควรเอาจึงเอาโทษ ตั้งไพร่ไทยในเมืองเจียงเชียงแสน
ทั้งมวล ตั้งเป็นบวระเป็นตอเป็นขุนชูขุนตาไว้ ตั้งเข้าเงินเข้าคำข้าง

(๑) กรวดหิน (๒) ขุนนาง (๓) กฎหมาย

หม้อและส่วยเข้าทั้งหลาย ก็ขึ้นถวายแก่เจ้าเมืองแล ตั้งาข้างหาหนาย
 ข้างหล่น ข้างม้าวัวควายฝั่งซาบมาบมัม^(๑) ต่อแดน แขนงไม้ซอก
 ไร่^(๒) แดนนาบวบน้ำหลุมซุมทาง สวนเรือกเผือกมันฝุ่นน้ำฝุ่นบก
 ทั้งหลาย เกิดมีในบักแคว้น^(๓) เจ้านายตนใดก็ขึ้นถวายเจ้าตนนั้น
 สืบ ๆ มาแล ศักราชได้ ๖๗๕ ตัวปีกาเป้า เจ้ามัจจรมตนเป็นบิดา
 กินเมืองเชียงใหม่ได้ ๑๕ ปีก็อนิจจกรรมไปแล เสนาอำมาตย์
 ทั้งหลายก็ขึ้นมาอาราธนาเอาเจ้าแสนพุดนลูกองค์นั้น ไปเสวยเมือง
 เจริญนครเงินยางเชียงแสนที่นี้ ให้ลงเมื่อกินเมืองไชยบุรีเชียงใหม่
 นั้นแล เจ้าพระราชแสนพุดนกินเมืองเงินยางเชียงแสนได้ ๒๕ ปีแล้ว
 ท่านก็จึงปกราชสมบัติบ้านเมืองทั้งมวล ไว้ให้หมื่นเจดตราครองเมือง
 พันนาขวากบัวฉกการถมพันนาซ้ายทั้ง ๒ ฝั่งให้อยู่เสวยเมืองแทน
 แล้ว ท่านก็ยกให้ลูกท่านผู้ถ้วนสอง มีชื่อว่าเจ้าเจ็ดพลตุนั้นไปกิน
 เมืองฝางแล้วอาราชบุตรตนเค้าแห่งท่านตนชื่อว่าเจ้าคำพูนนั้น ลงไป
 เสวยราชสมบัติในเมืองนพบุรีเชียงใหม่ด้วย ก็ในปีศักราช ๖๗๕ ตัว
 นั้นแล ส่วนว่าหมื่นเจดตราได้กินเมืองไชยบุรีศรีเชียงใหม่ที่นี้แล้ว
 นางเทวีหมื่นเจดตราประกอบด้วยศรัทธามากนัก ก็มาเห็นวัดหลวง
 นั้นเป็นเคาศาสนาหาเคารพบูชาพุทธรูปได้ ก็จึงเจรจากับหมื่นเจดตรา
 ผู้เป็นวรสามีแห่งตนแล้วก็พร้อมกันทาน^(๔) คนไว้ให้สองครัว ครัว
 ซ้าย ๑ ครัวค้ำแบก ๑ แล้วจึงใส่จารีตกฎไว้ให้มันในวันเสาร์ไทย
 ระวายสิ้น พระราชเจ้าท่านลงไปเสวยเมืองฝางเชียงใหม่ได้ ๗ ปีแล้ว
 หมื่นเจดตรากินเมืองเชียงแสนที่นี้แทนมาได้ ๗ ปี แล้วก็อนิจจกรรม

(๑) แมลงชนิดหนึ่งคล้ายผึ้ง เรียกว่าผึ้งมัม (๒) ริม (๓) เขตต์แดน (๔) ให้ทาน

ไปในศักราชได้ ๖๘๑ ตัวนี้ ลูกพระราชเจ้าแสนพูชื่อว่าเจ้าคำฟู ลูก
 เชียงใหม่ขึ้นมากินเมืองเงินยางเชียงแสนที่นี้ ในศักราชได้ ๖๘๓ ตัวปี
 ลวงเมตเดือน ๕ เพ็ญวันอังคาร เจ้าพระยาคำฟูสร้างเจดีย์และวิหาร
 พุทธรูปวัดพระยืนแล้วบริบูรณ์วันนั้นแล ศักราชได้ ๖๘๔ ตัวปีเตา
 สัน เจ้าพระยาคำฟูก็ลงไปเฝ้าพระราชเจ้าแสนพูตนพ่อยังเมืองฝาง
 เชียงใหม่ แล้วเจ้าพระยาแสนพูตนพ่อก็อุทิศให้เสวยเมืองฝาง
 เชียงใหม่แทนแล้ว ส่วนว่าพระราชเจ้าแสนพูท่านก็พลิกมากินเมือง
 เงินยางเชียงแสนที่เก่านี้แลมสองปีก็จืดตายไปแล ฝ่ายเสนาอำมาตย์
 ทั้งหลายก็ห้าวสพใส่พวงเรือแล้วก็ส่งสักการเสียที่เกาะดอนแทนที่นั้น
 ในศักราช ๖๘๗ ตัวปีกาบเสดแล ส่วนว่าเจ้าพระยาคำฟูก็ให้ลูกท่าน
 ผู้ชื่อว่าผายูขึ้นมาเป็นพระยาภิเมืองเงินยางเชียงแสนที่นี้แล ส่วนว่า
 เจ้าพระยาผายูได้มาเสวยเมืองเชียงแสนที่นี้แล้ว ท่านก็มีศรัทธาสร้าง
 เจดีย์และวิหารวัดนอนแล้วบริบูรณ์ ก็ทำการฉลองเป็นมหกรรมอัน
 ใหญ่ในศักราชได้ ๗๘๓ ตัวนี้แล ศักราชได้ ๗๘๔ ตัวปีกาเมต พระยา
 คำฟูตนพ่อก็พลิกคืนมาแอ่ว^(๑) ไชยเวียงเทิงเชียงแสนที่นี้ ก็ได้มา
 แวะแอ่วหาเศรษฐีผู้หนึ่งอันเป็นสหยาวยรักกันอยู่ยังเมืองพะเยาที่นั้น
 เทียรย่อมนิไปมาหากันทุกปีๆ บ่มีได้ขาด เอาสัตย์ต่อกันเป็นอันมั่นแล้ว
 ครั้นนั้นเจ้าพระยาคำฟูก็มีใจอันคิดต่อสหยา ก็ได้กระทำมิจจารกับ
 ด้วยภริยาแห่งเศรษฐีผู้นั้นแล้ว ก็แห้วมาแอ่วเวียงเชียงแสนที่นี้ก็มา
 ขำมน้ำแม่คำ มาตายเสียด้วยเงือกชกจมน้ำแม่คำนั้นแล ส่วนว่าเจ้า
 พระยาผายูตนลูกกินเมืองเงินยางเชียงแสนที่นี้ได้ ๑๒ ปีแล้ว เสนา
 อำมาตย์เมืองเชียงใหม่ก็มาอัญเชิญเอาไปเสวยเมืองเชียงใหม่แทนพ่อ

(๑) เที้ยว

ส่วนว่าเมืองฝางนั้นเจ้าพระยาเจ็ดพลสูงตน้องนั้นกินเมือง สืบต่อไป
 ส่วนลูกพระยาคำฟูตนพี่ก็กินเมืองเชียงแสนและเชียงใหม่ต่อไป
 ส่วนว่าเจ้าพระยาผายูท่านก็ปंगให้ลูกท่าน คือว่า เจ้าก้อนาคณพื้นนั้น
 เป็นพระยาเสวยเมืองเงินยางเชียงแสนที่นั้น ก็แต่ให้เจ้ามหาพรหม
 ตน้องนั้น ให้เป็นมหาพลองเมืองแล้วก็ให้ไปอยู่เมืองเชียงราย
 แคว้นใต้ที่นั้น ส่วนว่าพระยาผายูตน้องนั้นท่านก็ลงไปกินเมือง
 เชียงใหม่ในศักราชได้ ๗๐๘ ตัวปีเมิงไค้เดือน ๖ เพ็ญวันพุธ มหามูล
 ศรัทธาพระราชเจ้าก้อนาสรางพระเจดีย์และวิหารพระพุทธรูปพระ-
 บวชกลางเวียงไชยบุรีเชียงแสนที่นั้นแล้ว ก็ลงอนุญาตให้ท่าน
 บริบูรณ์ในวันนั้นแล พระยาผายูเจ้าตนเป็นบิดากินเมืองฝางเชียงใหม่
 ได้ ๒๐ ปีแล้วก็จัดไปในเมืองเมื่อศักราชได้ ๗๒๕ ตัวปีกาบ้านั้นแล
 ฝ่ายเสนาอำมาตย์ทั้งหลายอยู่เมืองฝางเชียงใหม่ก็มาอาราธนาเอายังท้าว
 ก้อนาลงไปกินเมืองฝางไชยเชียงใหม่แทนพ่อนั้นแล แล้วท่านก็ปंग
 ให้เจ้ามหาพรหมพลองเมืองตน้องอันอยู่ยังเมืองเชียงรายที่นั้น เป็น
 พระยาแล้วให้เอาใจรัยยังเมืองเชียงแสนเชียงรายแลเมืองฝางทางสาม
 ท่มวลแล้ว ท่านก็หนีลงไปกินเมืองเชียงใหม่ที่นั้นแล ส่วนท้าวมหา
 พรหมตน้องนั้นได้เป็นพระยาแทนตนพี่แล้ว ท่านก็มาอยู่เมืองเงิน
 ยางเชียงแสนก็อยู่ยังเวียงเชียงรายแคว้นใต้ที่นั้นแล ท้าวมหาพรหม
 กินเมืองได้ ๓ ปีแล้วสร้างวัดบุญยืนในศักราชได้ ๗๒๘ ตัว สร้างเจดีย์
 กว้าง ๔ วาอก สูง ๑๐ วาอก บรรจุพระธาตุ ๓๕๐ องค์ ธาตุพระ-
 อรหันต์ ๓๓๐ องค์ สร้างวิหารกว้าง ๗ วา ยาว ๑๒ วา ท่านไว้ดำน
 ได้ ๑๐๐ วา ด้านเหนือ ๑๐๐ วา ด้านตะวันออกและตะวันตกนั้นเอา
 กำแพงเป็นแดนแล้วลงอนุญาตให้ท่านในวันนั้นแล

ที่นั้นจึงจกด้วยพระราชเจ้ากือนาตนพี่ให้แจ้งก่อนแล ท่าน
 เสด็จออกจากเวียงพระรัตนนครเงินยางเชียงแสนลงไปเมืองพิจเชิงใหม่
 ครั้นว่าไปถึงน้ำแม่กุงนที่ฝ่ายหน้าที่หลวงกลางเขตต์เมืองเงินยางใน
 กับเขตต์เชียงรายแคว้นได้ต่อกันนั้น ท่านก็ไปสร้างมหาวิหารไว้ให้
 เป็นจำหนายไว้ที่นั่นหลังหนึ่ง สร้างวิหารกว้าง ๗ วา ยาว ๑๒ วา แล้ว
 สร้างพระพุทธรูปเจ้าองค์หนึ่งหว่างเพลใหญ่ ๗ ศอก ใส่ชื่อว่าเขตต์
 อารามนั้นแล ครั้นแล้วบริบูรณ์ก็ฉลองทำบุญให้ทานในศักราชได้
 ๗๒๕ ตัวปีกาเข้าเดือน ๖ เพ็ญวันเสาร์ ท่านก็ลงไปกินเมืองนพบุรีพิจ
 เชิงใหม่ก็ในศักราช ๗๒๕ ตัวนี้แล ตั้งแต่นั้นมาชาติเขื่อนมหาราชัตริย์
 ในเมืองเงินยางเชียงแสนที่นี้ขาดเสียนี้เป็นห้องหนึ่งแล พระราช
 เจ้ากือนาลงไปกินเมืองพิจเชิงใหม่นานได้ ๓ ปีแล้ว ยังมีศึกฮ่อหมู่
 หนึ่งลงมาเสียงคำเมืองต่อเชียงใหม่พินันนี้ยังกงธนูต่อกัน ยังมีลูกขุน
 หมายนาผู้หนึ่งอาสาต่อ ซึ่งฮ่อก็แพ้ยั้งพ่อซึ่งฮ่อผู้นั้นแท้ ฮ่อทั้งหลาย
 ก็ถกหมู่หนีไปสิ้นแล ครั้นนั้นท้าวกือนาจารย์ดีแล้ว ก็ให้ยังนาม
 ศักดิ์ให้ทานชื่อว่าพระยาศรีสิทธิมหาชัยสงครามลุ่มฟ้า แล้วก็ให้มา
 กินเมืองไชยบุรีเงินยางเชียงแสนที่นั้นแล้ว แต่่นั้นมามหาราชัตริย์ใน
 เมืองเงินยางเชียงแสนขาดเสียแต่นั้นมา ศักราชได้ ๗๔๖ ตัวปีกาไป
 พระยาเจ้ากือนาเจ้ากินเมืองเชียงใหม่ได้ ๒๒ ปีก็จุติไป แล้วท้าวแสน
 เมืองมาตนลูกมีอายุได้ ๑๔ ปี ขึ้นเสวยเมืองพิจเชิงใหม่แทนพ่อท้าว
 มหาพรหมตนน้องอยู่เชียงรายนั้น ก็ยกกำลังไปชิงกินเชียงใหม่มาได้
 ก็หนีไปตายเสียยังเมืองไถ่นันกับเตยวนนั้นแล พระยาศรีสิทธิมหาชัย
 สงครามลุ่มฟ้าท่านก็ได้กินเมืองเจียงเชียงแสนแล้ว ท่านก็สร้างเจดีย์

วิหารพุทธชาตวุฒิมงคลที่แจ้งเวียงตะวันออกแจ้งเหนือเสร็จแล้ว ก็ทำการฉลองบริบูรณ์ในศักราช ๗๔๖ ตัวปีกาบไฉนแล ศักราชได้ ๗๔๗ ตัวปีดับเป้า พระยาศรีสิทธิมหาชัยสงครามลุ่มฟ้าเชียงแสนที่นี้ก็ถึงอนิจจกรรมไปในศักราชได้ ๗๔๗ ตัวปีดับเป้าแล แต่นั้นเจ้าพระยาแสนเมืองมาคนกินเชียงใหม่ ก็ให้หมื่นยี่ขุนขึ้นมากินเมืองเชียงแสนที่นี้ ก็ให้ชื่อว่าพระมอขุนยี่ดงนั้นแล

ที่นี้จักจาอุบดินทานกาลเมื่อสร้างพระแก้วพระคำดอนแทนแต่ปฐมหัวที่ก่อนแล ศักราชได้ ๗๔๔ ตัวปีล่วงแล้ววันนั้น ยังมีมหาเถรเจ้าตนหนึ่งชื่อว่าศิริวงโสณาเอาพระพุทธรูป ๒ องค์ คือว่าพระแก้วและพระคำมหาธาตุเจ้ามาแต่ข้าความมาถึงแล้ว ยามนั้นท่านเล็งเห็นเกาะดอนแทนที่นั้นเป็นที่พึงใจนัก จักใคร่สร้างวัดสองหลังนี้ จึงให้คนเมื่อเมตตามหากษัตริย์เจ้าก็อนายังเชียงนั้น ครั้นนั้นท่านทรงพยาชิเสีย ก็จึงถามมหาเทวีเจ้าเชียงใหม่ มหาเทวีเจ้าก็อนุญาตให้มหาเถรเจ้าสร้าง ศิริวงโสมหาเถรเจ้าก็เชิญนักบุญสองคนผู้หนึ่งชื่อว่านายกอง ผู้หนึ่งชื่อนายแพงเป็นค้ำแก่นักบุญทั้งหลาย ก็พากันด้วยกันสร้างวัดพระแก้ววัดพระคำสองหลังนี้ สร้างวิหารวัดพระคำไว้ด้านเหนือ วิหารพระแก้วไว้ด้านใต้ วิหารกว้าง ๗ วา สอก สูง ๘ วา สอกเหมือนกัน เจดีย์กว้าง ๕ วา สูง ๑๑ วา บรรจุพระธาตุ ๔๕๘ องค์ ทำเสร็จบริบูรณ์มีกำหนด ๓ ปี ศักราชได้ ๗๔๘ ตัวปีระวายยี่เดือน ๖ วันพุทธกระทำมหกรรมฉลองเป็นอันมากนัก มหาเถรเจ้าจึงให้นักบุญทั้งสองนำเอานาบุญ^(๑)ลงไปถวายแก่เจ้าพระยาแสนเมืองมา

(๑) กุศล

และมหาเทวีทั้งสองแม่ลูก ครั้นนั้นท้าวมหาเทวีเจ้าก็มีอาชญามาให้
 หมื่นยี่นาขุนผู้กินเมืองเชียงแสนผู้นี้ ทาน^(๑)นาไว้ห้านา กับคนสองคน
 ทานไว้กับวัดสองหลังนี้แล ครั้นนั้นขุนยี่ก็ทานไว้ห้านาเป็นทกล้าน
 ทกแสนเบี้ย กับทกสิบครว้แล พระเมืองขุนยี่ผู้กินเมืองเชียงแสน
 ที่นี้ก็เมื่อให้ว่าท้าวทั้งสองแม่ลูก ครั้นนั้นมหาเทวีเจ้าก็มีใจยินดีแล้ว
 จึงหยาดน้ำตกร้อนคำ^(๒)แห่งตน ไว้ให้รักษาทะเจ้ากับมหาเถรเจ้า
 นั้นแล ศักราชได้ ๗๖๗ ตัวปีเสดเช่นนี้ ลูกเจ้าพระยาแสนเมืองมา
 ชื่อว่าพระยาสามปะยาแม่ใน กินเมืองเชียงใหม่ แล้วแต่งให้หลานผู้
 ชื่อว่าหอยงัวมากินเมืองเชียงแสน แล้วใส่ชื่อว่าหมื่นจวนนั้นแล ส่วน
 ว่าหมื่นจวนมาสร้างวัดพระศรีวิหารกว้าง ๘ วา ยาว ๑๒ วา สูง ๘ วา คอก
 เจดีย์กว้าง ๘ วา สูง ๑๕ วา ออกแล้วบรรจุพระธาตุมาตั้งไว้ข้างกับ ๓๐
 ครว้ ใวนากับ ๓๓,๐๐๐ เบี้ยแล หมื่นยี่นาขุนกินเมืองเชียงแสนที่นี้
 ได้ ๒๒ ปีจตุตถาแล้ว หมื่นจวนก็มาแล ศักราชได้ ๗๖๙ ตัวปีเมิง
 เป้าศึกฮ่อมายุทธกรรมลานนาทั้งมวล มหาเถรเจ้าตนชื่อว่าศิริวงโส
 ลูกข้าพราว^(๓)มาอยู่ดอนแท่นออกที่คำเมืองพร้อมกับพระยาสามปะ
 ยาแม่ในแล้ว ก็กระทำบูชาเคราะห์เมืองทั้งมวลแล้วก็ขอบใจเทพดา
 ก็กระทำให้ฟ้าผ่าฮ่อทั้งหลายฝ่ายหนีจากลานนาไทยสิ้นแล ครั้นนั้น
 ท้าวสามปะยาแม่ในกับมหาเทวีเจ้าตนยาทั้งสองก็มีใจยินดียังคุณมหา
 เถรเจ้ามากนัก ก็พร้อมกันอาราธนามหาเถรเจ้าลงไปในพบุรีเชียงใหม่
 แล้ว ก็กระทำน้ำมูธาภิเศกยังศิริวงโสมหาเถรเจ้าให้เป็นราชครูแล้ว
 ก็เอาแคว้นดอนแท่นให้เป็นทานแก่มหาเถรเจ้าแล มหาเทวีก็ข้าให้

(๑) ให้ทาน (๒) กรวดน้ำจากค่าน้ำทองคำทำเป็นรูปเรือ (๓) ไม่ทราบว่าจะไร

เอาบ่าข้างคำทั้งสามพันนาเป็นเบี้ยหกล้านหกแสนมาแทนแถมแล เอา
ตั้งเต็ล่องแวนเข้าไปจับน้ำบ่อกว้างแล้วจับดอยหมื่นเนา เอาไม้มอน^(๑)
หอมตันหนึ่งมาปลูกไว้เป็นแดนแล้วไปถึงดอยสนรงไปตะวันออกไป
จับดอยลูเมรแล้วไต่ไปตามรองหมากตรา ไปจับเมืองกรางจับกั้วบ้าน
กั้วแล้วขึ้นไปจับแปรดอยออกไปจับหินท่าตันแหล่งจับหาดฟ้าแล้วจับ
ท่ากาดเชียงเคื่อง แล้วจับหนองหญ้าลุ่มแล้วตัดไปดอยชาวปุดเก็ง
ให้เอาไม้สีตันหนึ่งแล้วัดจอมทองเชียงใหม่มาปลูกไว้เป็นแดน แล้ว
ตัดนั้นออกไปถึงกลางของแล้วจับแคว้นวัดบ้านวังเชียง แล้วผ่ากลาง
ล่องมาจับแคว้นวัดท่าขาวพานจับแคว้นพระยืนจับหาดแร้ง แล้ว
ตัดเข้าไปทางดอนแท่นล่องไปตามฝั่งภูเลิกแล้วตัดไปสบลองแวนที่เก่า
แล แดนที่นี้^{๕๕} มหาวีตวันยาเมืองเชียงใหม่ให้ทานไว้กับวัด
พระคำพระแก้วสองหลังนี้แล ก็แต่งให้หมื่นท้าวขึ้นมาเป็นพลองเมือง
เชียงแสนกับด้วยหมื่นวังรักษาเชียงแสนที่นี้แล ต่อแต่นั้นมาศึกฮ่อ
ทั้งหลายก็หนีจากลานนาไป แล้วก็ไปยังกวน^(๒) อยู่ยังเมืองยองและ
สิบสองพันนาอฬวเมืองแรมท่งมวณานได้ ๓ ปี คนทั้งหลายก็แตก
ตื่นเข้าลี้อยู่ในป่าในเถื่อนนับเป็นบ้านเมือง มหาธาตุเจ้าจอมยองก็มี
คนปฏิบัติแล ตั้งแต่นั้นมาถึงศักราช ๗๖๙ ตัวปีกั้วเม้า พระยาสาม
ปะยาแม่ในเจ้าจึงให้หมอโหราคูณหาคน ยังในเวียงเชียงใหม่นี้
ให้ขึ้นไปประจัญแพ้อย่างเมืองยองนั้นกับได้สักคน จึงหาภายนอก
เวียง จึงไปได้เจ้าขุนแสงพระยาวังพร้าวแล ส่วนว่าพระยาวังพร้าว
นี้ก็เป็นน้องแห่งกษัตริย์เจ้าสามปะยาแล ครั้นนั้นพระยาสามปะยาเจ้า

(๑) ต้นหม่อน (๒) รบกว

ก็มีอาชญาให้ขุนแสงนำสกลโยธาขึ้นเมื่อยุทธกรรมฮ่อทั้งหลายพ่ายหนีไปเสียแล้ว ท่านก็พลิกคืบมาตั้งอยู่เมืองยองแล้ว ก็ให้ตั้งเวียงลูกหนึ่งกวมมอนดาบศมีทิศตะวันออกเวียงเก่านั้นแล้ว เรียกว่าเวียงใหม่ ว่าวันนั้นแล ครึ่งนั้นพระยาศีลฟ้าเชียงรุ่งและพระยาเมืองแรมและพระยาเขมราชรู้แล้วก็ลงมาพร้อมที่กำแพงเมือง กระทำเป็นกัลยาณมิตรเมืองคังจกฏิญาณกับด้วยเจ้าขุนแสงนั้นแล ครึ่งนั้นเจ้าขุนแสงจึงขอเอาหลังดินตั้งแต่น้ำแม่ของย้อย^(๑) เป็นเขตต์แดนตามเดิมเก่าแต่เช่นปู่ย่าตายายนั้นลงมา ครึ่งนั้นพระยาแสนฟ้าเมืองเชียงรุ่งกับแบ่งบ้านแล ขอให้แก่น้ำออกน้ำลำนนั้นล่องมาภายใต้ให้เป็นลูกเมืองยองแลตั้งเมืองยองนี้ก็เป็นลูกเมืองเชียงใหม่ เมืองยองซำคั้นได้เป็นลูกเมืองเชียงแสนแต่นั้นมาแลแล ในกาลนั้น เจ้าขุนแสงก็เรียกร้องเอาพระยาอนุรุธกับท้าวขุนและไพร่ไทยทั้งหลายให้ออกมาอยู่บ้านอยู่เมืองตามเดิมแล้ว ตั้งพระยายองก็ออกมาให้เจ้าขุนแสงนั้น เจ้าขุนแสงก็มีความยินดีกับด้วยพระยาอนุรุธเมืองยองแล้วก็ปองอาชญาให้แก่พระยาอนุรุธเป็นเค้า และชาวบ้านชาวเมืองทั้งหลายให้พากันปฏิบัติอุปัฏฐากมหาธาตุเจ้าจอมยงที่นั้น ให้รู้เรื่องดังตามประเพณีแต่เช่นพระยาโศกราชตั้งไว้ ว่าเมืองลูกนี้ไว้ให้เป็นเมืองอุปัฏฐากพระมหาธาตุเจ้าแล เหตุตั้งนั้นสุทธานทั้งหลายก็ได้ชื่อว่าเป็นข้ามมหาธาตุเจ้า มีพระยาเป็นแก้วและเสนาอำมาตย์ทั้งหลายไพร่ไทยทั้งมวลนับสิ้น ก็ได้ชื่อว่าเป็นข้ามมหาธาตุเจ้านับสิ้นแล เราก็บริบม้างเสียได้เรากับกินส่วยไรไปไม้สังสันทุกอันแล หากว่าชาวบเมือปีถึงสังขารปีใหม่

(๑) ค้าง, ข้าง

มาถึงดังนี้ จึงให้ได้เมื่อคราวเราตามประเพณีแห่งท้าวพระยามหา-
 กษัตริย์ทั้งหลาย ผูกเป็นมาแล้ว^(๑) ในกาลเมื่อก่อนนั้นเทอญ อนึ่ง
 ก็ให้เอาช่างฟ้อนหอกดาบ พวกลงไปฟ้อนบูชาพระมหากษัตริย์เจ้าน
 อันเป็นลุงแห่งเราในเมืองเชียงใหม่ทุกปีเทอญ พระองค์เราก็ม
 อาชญาไว้แก่สุทนต์ทั้งหลายดังนี้ แต่นั้นมามาหาธาตุเจ้าจอมยองและ
 เมืองยองทั้งมวลก็รู้เรื่องมาดังเก่าแล ในกาลนั้นพระยาเมืองยองก็ลง
 มาด้วยเจ้าขุนแสงแล้วก็มากราบไหว้มหากษัตริย์เจ้ายังเมืองฝางเชียง
 ใหม่ดังนี้แล แต่นั้นมาเมืองยองก็ได้ลงมาคารวะเจ้าขุนแสง และเอา
 ช่างฟ้อนหอกดาบลงมาฟ้อนบูชามหากษัตริย์เจ้ายังเมืองฝางเชียงใหม่
 ทุกปีแล ในกาลนั้นมหากษัตริย์เจ้านชื่อว่าสามปะยาแม่ในเจ้า ท่าน
 ก็มีความยินดีกับด้วยเจ้าขุนแสงตนเป็นหลานมากนัก แล้วก็ให้นาม
 ยศแล้วก็ให้มาเสวยเมืองไชยบุรีนครเชียงแสนที่นั่นแล ก็อภิเษกเบิก
 บายยศให้ปรากฏชื่อว่าศรีสุพรรณคำล้านนาเชียงสงดังนี้แล ครั้นน
 แม่ท้าวเทวีและพระยาสามปะยาแม่ในกษัตริย์เจ้าเชียงใหม่ทั้งสองแม่
 ลูก ก็ยินดีกับมหाराชครูศิริวังเจ้าโสและพระยาสุพรรณคำลานนาตน
 เป็นหลาน อันมีคุณกับด้วยบ้านเมืองมากนักดังนี้ จึงจักให้พระราช
 ทานแก่พระยาสุพรรณคำลานนาตนเป็นหลานให้เป็นใหญ่กว่าลานนา
 เชียงแสนทั้งมวล ภายไต้มีหัวน้ำย้อยตกไปหาน้ำแม่ของทั้งมวลเป็น
 แตนกายตะวันตกมีน้ำแม่คงเป็นแดนกายหนเหนือมีน้ำออกน้ำลำเป็น
 แตนกายตะวันออกเจียงเหนือมีเมืองนอเมืองสิงภูคาเป็นแดนติดบ่แห่
 บ่หลวง ภายตะวันออกขีมีดอยหลวงเชียงขีเป็นแดนติดแดนเมืองเกาะ

(๑) บรรดาทำนที่ขึ้นมาแล้ว

เมืองไชยแล ภาคตะวันออกเจียงใต้มีสบันน้ำแม่ทะลาเป็นแดนไว้ให้
เจ้าพระยาศรีสุวรรณคำล้านนาเชียงแสนเป็นใหญ่ได้เสวยทั้งมวลแล
แล้วก็เอาแคว้นตอนแท่นกับป่าอย่างคำ ภายตะวันออกตอนแท่นกับ
คนสองคร้วห้านาทานให้แก่มหาศิริวังโสราชครูวัดพระคำตอนแท่น
แต่นั้นมาแล แม่น้ำทวีก่อนนั้นก็ให้หมิ่นยี่นาขุนทานแล้วจด
หมายต้องจารึกเป็นหินไว้ยังวัดพระแก้วพระคำนั้นแล ต่อแต่นั้นมา
ถึงศักราชได้ ๗๔๗ ตัวปีเมืองเมด พระยาอติโลกราชตนหลานได้
พรอง^(๑) แล้ว ก็ยินดีด้วยคุณมหาสามีเจ้ามากนั้ พระยาอติโลกราช
เจ้าก็ปงราชอาณาให้แก่หมิ่นน้อย ว่าไรรนาเขตต์แดนป่าอย่างคำและ
ผู้คนทั้งหลาย มหาเทวีนยาทานไว้แต่ก่อนมีตังๆ พระองค์เราเป็น
เจ้าก็จักทานไว้กับเป็นดั่งนั้นแล จึงให้ร้อยขุนกับสิบอ้ายนิมนต์เอา
พระพุทธรูปเจ้าทองทิพองค์หนึ่ง แต่จอมทองเชียงใหม่อันมหาเถรเจ้า
ฟ้าหลังเอาแต่เมืองลังกานั้น กับให้เอาไม้ศรีมหาโพธิ์ต้นหนึ่งยังวัด
พระคำแท่นให้เป็นสักขีให้เป็นที่ไหว้สาการวะแก่คนและเทวดาแล้ว
ก็ฝังหินจารึกกฎไว้ในปีเบิกสันเดือนกัตติกาเพ็ญเมฆวันอังคารไทยดับ
ไสวันนั้น และยามหมื่นพร้าวหมื่นงัวกินเชียงแสน ถึงเดือน ๕ เพ็ญ
มหาสมเด็จเทวราชาธิราชอุกกยะพุทธันดรสวัสดิศัตรีวรปิตรา จิม
ก็มีปสาทสัทธากับด้วยพุทธศาสนาโยตยั้ง จึงจักเอาแผ่นดินตอนแท่น
กับทั้งคน ๒๐๐ คร้วและป่าสวนทั้งมวลอันแม่เจ้าสามปะยาแม่ในต
ยาและกับท้าวได้หยาดน้ำหมายทานไว้กับทั้งคน ๔๐ คร้ว พระยาอติ
โลกราชเจ้าตนหลานตนลูกก็หยาดน้ำหมายทานไว้คนหาคร้วกับวัด

น้อยผ้าขาวหมิ่นแล ถวายบูชาคุณแก้วทั้งสามบ่เศษเหลือวันนั้นแล
แล้วพระยาอดิโลกราชเจ้าก็ตั้งไว้ว่า เจ้าลานนาเชียงแสนก็ให้ได้
รักษาบ้านไพร่เมืองทั้งหลาย อย่าได้ประมาทอนาทรแก้วทั้งสาม
วัดวาอาราม สัตว์ตัวน้อยตัวใหญ่ป่าเถื่อนเหี้ยเรือในดอนแทนทั้ง
มวลเทอญ ครั้นว่าบุคลลผู้ใดมาปลุกสร้างแบ่งกินยังดอนในดอนแทน
นั้นให้ผ่าเป็น ๑๐ ส่วนแล้วให้เป็นของอุปการวัดส่วนหนึ่ง ๙ ส่วน
นั้นให้ผูปลุกกินบริโภคเทอญ ส่วยไรอันมีปักแคว้นเจ้าตนใดขุนผู้ใด
ก็ให้ส่วยผู้นั้นเทอญ เป็นต้นว่าง้างข่างหาขนายข้างหล่นผิงซาบมาบ
มัมทั้งหลายอันเกิดมีในเขตต์แดนเจ้าขุนตนใด ก็ให้ถวายเจ้าขุนตน
นั้นสับ ๆ มาแต่เจ้าพระยาแสนพู่เจ้าก็สับเอาประเวณีแต่ชั้นพระยามัง-
รายราชเจ้าตนปุ่นนั้น มาตั้งไว้ตลอดถึงพระยาอดิโลกราชเจ้านี้ ท่าน
ก็มิได้ละประเวณีทั้งหลายผู้นี้เสียแต่สักอันแล ถึงศักราชได้ ๗๘๔
ตัวปีกาบสัน เช่นพระยาอดิโลกราชลูกพระยาสามปะยาकिनเชียงใหม่
ศิริวิงโสเถรเจ้ายังเป็นราชครูอยู่ดอนแทน หมิ่นม่วยขึ้นมากินเชียง
แสนในศักราชได้ ๗๔๗ ตัวปีเมิงไค้ ท่านทานมณฑปที่วัดพระคำ
ดอนแทนแล้วสร้างวัดป่าแจ้งไค้ เจดีย์กว้าง ๓ วา สูง ๗ วาศอกแล
ศักราชได้ ๘๑๑ ตัวปีกัดไค้เดือน ๔ ออก ๑๒ ค่ำ พระมหายานมมงคล
เถรสร้างป่าตาลดอนแทนวิหารกว้าง ๘ วา ยาว ๙ วา สูง ๗ วาอก
เจดีย์กว้าง ๗ วา สูง ๑๒ วา บรรจุพระธาตุเจ้า ๑๕๐ พระองค์แล ครั้น
นั้นหมิ่นม่วยหมิ่นงัวคิดเมืองเงินยางเชียงแสนทานเข้าไว้กับ ๔๐ ครว้แล
ศักราชได้ ๘๔๑ ตัวปีกัดไค้เดือน ๕ แรม ๒ ค่ำไทยเบิกขงัว เพ็ญวัน
ศุกร์ ฤกษ์กรกฎ ๑๑ ตัวชื้อบุพพผลคุณเช่นนี้ พระยาอดิโลกราชกิน

เมืองเชียงใหม่และหมื่นกวงเชียงแสนที่นั่นสร้างวัดคว้างวิหารกว้าง ๖ วา สอก ยาว ๑๓ วา สูง ๗ วา อก เจดีย์กว้าง ๔ วา สูง ๑๓ วา อก บรรจุ พระธาตุกระดุกหน้าผากและพระธาตุย่อ ๑๖๐ องค์ ธาตุอรหันต์ ๓๖๐ องค์บริบูรณ์แล้ว จึงให้เจ้าพันคำเอานาบุญเมื่อถวายกษัตริย์ เจ้าอติโลกราชกับสมเด็จพระราชเทวีเจ้ายังเมืองฝางเชียงใหม่ พระยาอติโลกราชเจ้ากับพระราชเทวีदनยา จึงให้เจ้าบ่าวสามหมื่นหนึ่งพันหาญใหม่เกิดหนึ่งเอาบุญระวายศรี^(๑) เมื่อถึงพระยาเจ้าตนกินเมืองเงินยางเชียงแสนและพระยาคำล้านนาเชียงแสนจึงจกให้เผ่าศรีเมืองต้องใส่จารึกใส่แผ่นหินไว้ยังวัดคว้าง แล้วทวนที่ไวกุงสี่ด้านและด้านและร้อยวา ให้เป็นอาณาเขตต์และพระธาตุเจ้า ไวกุงกับแปดหมื่นแปดพันบิ๊ ทานคนไว้ ๕ ครว นายหลากทั้งเมียลูกหลาน ๑ กองคำทั้งเมียลูกหลานครว ๑ หมื่น ยี่ขุนทั้งเมียลูกหลานครว ๑ วันนั้นแลถึงศักราชได้ ๘๔๙ ตัวปีเมิงเมด เจ้าพระยาสุพรรณคำล้านนา กินเมืองเชียงแสนกับหมื่นพร้าวเป็นผู้ครองเมืองที่นี้ มาได้ ๒๕ ปีแล้วก็จุติตายไปแล ในกาลนั้นพระยาอติโลกราชเจ้าก็ยกยั้งหมื่นพร้าวครองเมืองนั้นให้กินเมืองเชียงแสนที่นั่นใส่ชื่อว่าหมื่นเชียงสงนั้นแลก็ให้หมื่นงวผู้หลานนั้นเป็นผู้ครองเมืองดังเก่า เหตุว่าท่านยังหนุ่มอยู่ศักราชได้ ๘๔๙ ตัวปีเมิงเมดเดือน ๕ ออก ๑๒ คำ หมื่นเชียงสงได้กินเมืองและท่านก็สร้างธาตุเจ้าจอมกิตติ เจดีย์กว้าง ๔ วา สอก สูง ๑๒ วา อก ที่อันพระพุทเจ้ายังธรรมานมาฐาปนาเกศาธาตุไว้แล้วทำนายว่า ธาตุกระดุกหน้าผากกระดุกอกและกระดุกแขน จักมาสถิตอยู่

(๑) ไม่ทราบว่าจะไร

ที่นั่นว่าดังนั้นแล้ว ก็สร้างวิหารกว้าง ๕ วา ยาว ๙ วาแล้วอาณานัญญลง
ไปถึงอดีตโลกราชเจ้า ในศักราช ๘๕๐ ตัวปีเบิกสันนั้น ท่านก็ทาน
คนไว้กับ ๒๐ ครั้วกับนาสี่หมื่นสี่พันห้าร้อยเบี้ย ไว้เขตต์ตั้งแต่ดินดอย
ไป ๔๐ วาทุกด้าน สร้างวัดหมื่นเชิงในเวียงนั้น เจดีย์กว้าง ๔ วา
สูง ๑๒ วาศอกทั้งหมากขมพุงจุธาตุยอย ๖๔๐ องค์ ก็บริบูรณ์แล้ว
เสร็จในศักราชได้ ๘๕๐ ตัวนี้แล หมื่นเชิงสงได้กินเมืองแท้ได้ ๒ ปี
สร้างวัดสองหลังนี้ก็แล้วเสร็จบริบูรณ์ในปีเดียวกันนี้ แล้วอายุท่าน
ได้ ๘๐ ปีก็จุติไปแล ในกาลนั้นพระยาอดีตโลกราชเจ้าจึงยกเอาหมื่น
หอยงัวตนเป็นหลาน อันเป็นผู้ครองเมืองมาแต่ก่อนนั้นให้ขึ้นส่วย
เมืองแทน

ที่นี้จักจาด้วยหมื่นงัวได้ขึ้นส่วยเมืองเงินยางเชียงแสนที่นั้น
ก่อนแล ศักราชได้ ๘๕๑ ตัวปีกัณฑ์เดือน ๕ ออก ๗ ค่ำวันพุธ ใน
ราตรีคืนนั้นท่านได้ส่วยราชสมบัติขึ้น โฉมและหิริญญะคือว่าเงิน
ทองก็บังเกิดบุแผ่นดิน ออกมาตั้งอยู่ในช่วงราชฐานแห่งท่านเป็น
กองตั้งอยู่เป็นอันมาก ที่อันนั้นก็ปรากฏนามวิเศษว่าพระยาศรีรัษฎ
เงินกองว่าดังนั้นแล แต่เมื่อศักราชได้ ๘๕๑ นั้นมา พระยาศรีรัษฎ
เงินกองตนนั้น ท่านก็พร้อมกันด้วยเสนาอำมาตย์และราษฎรทั้งหลาย
สร้างยังวัดหลังหนึ่งวิหารกว้าง ๕ วา ยาว ๙ วายังที่หัวใจเมืองนั้น
แล้วก็สร้างยังพระพุทธรูปเจ้าองค์หนึ่ง หน้าเพลามี ๔ ศอกปลาย
๒ กำ หล่อด้วยทองเบญจทั้งปวง สันทอง ๕ สิ่งล้านหนึ่ง แล้วสร้าง
เจดีย์กว้าง ๓ วา สูง ๗ วา บรรจุพระธาตุหัวใจแห่งพระพุทธรูปเจ้าองค์

หนึ่ง แล้วก็ใส่ชื่อว่าวัดพระเจ้าล้านทองนั้นแล ต่อแต่นั้นมาถึงศักราช
 ได้ ๘๕๓ ตัวปีล่วงไค้ ท่านก็สร้างวัดพระคำดอนแท่นแถม วิหาร
 กว้าง ๗ วา ยาว ๑๒ วา สูง ๘ วา ศอก และสร้างเจดีย์กว้าง ๕ วา
 สูง ๑๑ วา บรรจุพระธาตุเจ้า ๔๕๐ องค์สำเร็จบริบูรณ์แล้ว ก็กระทำบุญ
 ให้ท่านเป็นมหารัชมอันใหญ่ พระยาศรีราชภูเงินกองเจ้ากินเมืองเชียง
 แแสนที่นี้ ท่านก็สร้างวัดใหญ่ได้สามหลัง บ้านเมืองและอาณาประชา
 ราชวรก็มีความสุขทั้งฝ่ายพุทธจักรและอาณาจักรรุ่งเรืองมากนัก ท่าน
 กินเมืองแท้ได้ ๙ ปีแล ต่อแต่นั้นมาพระเมืองยอดเชียงรายได้กินเมือง
 พิงเชียงใหม่แทนพระยาอติโลกราชเจ้าตนปู่ แล้วท่านก็ให้หมื่นมณ
 ขึ้นมากินเมืองเชียงแสนที่นั้น พระยาอติโลกราชเจ้านั้นหนีจากเมือง
 เชียงใหม่แล้วได้มาเป็นพระยาหลวงเมืองสาด ศักราชได้ ๘๖๑ ตัวปี
 กัดเมตเดือน ๖ เพ็ญวันพุธ พระยาหลวงสาดมาสร้างวัดอุดมโกศล
 วิหารกว้าง ๖ วา ยาว ๑๓ วา สูง ๘ วา เจดีย์กว้าง ๔ วา สูง ๑๒ วา บรรจุ
 พระธาตุย่อย ๓๕๕ องค์ ธาตุอรหันต์ ๔,๐๐๐ องค์ พุทธรูปเจ้ามี
 ๑๒๙ องค์ มีน้ำหนัก ๕๐๐ คำ ๒ องค์นอกนั้น มี ๓๐๐ คำ องค์หนึ่งมี
 ๒๐๐ คำ องค์หนึ่งมี ๑๐๕ บาทคำ ๕๕ พระองค์ พระแก้วมี ๔๓ องค์
 พระนาองค์หนึ่ง เช่นนี้หมื่นมณิกินเมืองเชียงแสนที่นี้แล ต่อแต่นั้น
 พระเมืองแก้วลูกพระเมืองยอดได้กินเมืองเชียงใหม่ได้ ๒ แล้ว ท่าน
 ก็เสด็จขึ้นมาอยู่กระทำบุญให้ท่านยังเมืองเงินยางเชียงแสนที่นี้แล
 ท่านก็มีปสาทสัทธาในวรพุทธศาสนา มากนัก ศักราชได้ ๘๗๖ ตัว
 ปีกาบเสดท่านสร้างวัดหลังหนึ่งในเวียงเชียงแสนที่นั้น วิหารกว้าง
 ๗ วา ยาว ๑๔ วา สูง ๙ วา สร้างเจดีย์กว้าง ๔ วา สูง ๑๒ วา บรรจุ
 พระธาตุย่อย ๘๖๘ พระองค์ สร้างธรรมปิฎก ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์

สำเร็จแล้วบริบูรณ์จึงใส่ชื่อว่าวัดอาทิตย์แก้วนั้นแล ในธรรมปิฎก ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นนั้น ก็ไปสร้างหอมณฑปหลวงใส่ไว้ยังบ้าน พุทธะทางมีที่แคว้นเมืองหลวงเหนือ แล้วก็ปงราชอาชญาทานสุกไว้ให้ ขุนมิลักขุแก่บ้านพุทฺธะทางเป็นประธานรักษาหอพระธรรมเจ้าอยู่ที่นี่ อย่าให้มีอันตรายแก่พระธรรมเจ้าเทอญ ว่าดังนี้แล้ว ต่อนั้นมาศักราชได้ ๘๗๗ ตัว พระเมืองแก้วเจ้าก็บังเกิดใจปสาพสัทธาในวราธำ คุหาหมฏกาเจ้า แล้วก็ปงอาชญาให้ค่าจ้างแก่นายช่างให้สร้างพระศิลา องค์หนึ่ง ใส่รักหางสุวรรณอมรมบริบูรณ์แล้ว พระเป็นเจ้าตนกิน เมืองเชียงแสนที่นี้ ก็ให้พวกพันตองพวกช่างและขุนทั้งหลาย อารธนาเอาพระพุทธรูปศิลาเจ้ามาไว้ใส่ถ้ำกุ่มที่นั้นเพื่อให้เป็นจำหาย แก่บ้านเมืองแล้ว ท่านก็ปริจาคไรรักษาเขตต์เป็นสองแสนเบี้ย กับ คน ๒ ครวคือว่าทศน้อยขุนหนึ่ง ครวบุญใสหนึ่งให้อุปัฐฐากพระพุทธรูปศิลาและมหาธาตุเจ้าถ้ำกุ่มแล้ว ชาวอโยธยามาหลอน^(๑) เอา เมืองละครได้ไปก็ในปีนั้นแล ต่อนั้นมาท่านก็มีพระราชอาชญาให้ ลงไปแพก^(๒) เอาด้านธาตุเจ้าหริภุญไชยขึ้นมาแล้ว ก็ให้นายช่าง หล่อปราสาททองและดอกบัวทองบริบูรณ์แล้ว ท่านก็ลงไปบูชาพระธาตุเจ้าลำพูนแล้ว ท่านก็คั้นไปกินเมืองพิจิตรเชียงใหม่ดังเก่าแล ต่อนั้น มาพระเมืองเกษเกล้าลูกพระเมืองแก้วกินเมืองพิจิตรเชียงใหม่ศักราชได้ ๘๘๗ ตัว หมื่นมณีมากินเมืองเชียงแสนที่นี้ได้ ๓๐ ปีแล้วก็จุติตาย ไปแล ต่อนั้นมาพระเมืองเกษเกล้าก็ให้พระยาสุทรสนมมากินเมืองเชียงแสนให้สมภารกินเมืองเชียงแสนที่นี้เป็นพรองเมืองแล ศักราชได้ ๘๘๙ ตัวปีเมิงไค้เดือน ๗ เพ็ญวันศุกร์ หมื่นสมภารสร้างวัดหลังหนึ่ง

(๑) ชิง, ที่ (๒) วัด

เจดีย์กว้าง ๓ วา สูง ๗ วา บรรจุพระธาตุมณีมา ๕ องค์แล้วต้องจารึก
ใส่ชื่อไว้ว่าวัดสมภารนั้นแล ครั้นท้าวชายคำลูกพระเมืองเกศเกล้ากิน
เมืองเชียงใหม่ศักราชได้ ๙๐๘ ตัวปีระวายซ้ง้า พระยาสุทรสนกินเมือง
เชียงใหม่ที่นี้มาได้ ๓๒ ปีก็จุติตายไป และต่อนั้นท้าวชายคำเชียงใหม่
ให้หมื่นทักษิณมากินเชียงใหม่ที่นี้ ต่อนั้นฟ้าอุปโยลูกนางยอดคำลูก
เมืองลานช้างมากินเมืองเชียงใหม่แทนท้าวชายคำตนเป็นลุง เหตุว่าแม่
เป็นลูกพระเมืองเกศเกล้าแล หมื่นทักษิณกินเมืองเชียงใหม่ที่นี้ได้
๔ ปีแล้วก็จุติตายไปแล ต่อดั้นมาพระอุปโยก็ให้คำหมื่นขึ้นมากิน
เชียงใหม่หมื่นอุดมเชื้อเมืองเชียงใหม่ที่นี้เป็นพรองเมืองศักราช
ได้ ๙๑๑ ตัวปีกัตเกล้า หมื่นอุดมสร้างวัดหลังหนึ่งทีในเวียงนั้น วิหาร
กว้าง ๗ วา ยาว ๑๒ วา เจดีย์กว้าง ๓ วา สูง ๗ วา ๒ ศอกแล้วใส่ชื่อว่า
วัดอุดมนั้นแล พระอุปโยมากินเชียงใหม่ได้ ๓ ปีแล้ว ก็พลิกหนีคืน
เมื่อล้านช้างที่เก่านั้นแล ต่อนั้นมาเสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็ไปอาราธ-
นาเอาพระกัรวงษาอันเป็นราชวงศ์ยังเมืองนายนั้นมาเสวยเมืองฟิง
เชียงใหม่แทนพระอุปโยนั้น เหตุว่าชาติเชื้อขุนเครื่องอันเป็นลูกเจ้า
ฟ้ามังรายไปตั้งอยู่เมืองนายสืบมานั้น ศักราชได้ ๙๑๓ ตัวปีลวงไค้
พระอุปโยพลิกหนีไปล้านช้างกับได้กินเมืองแทนพ่อแล พระยาคำ
หนูกินเมืองเชียงใหม่ที่นี้ได้ ๗ ปีแล้วก็จุติตายไปแล พระมิกุลวงษา
เจ้าก็ยกเอาเจ้ากำพลอันเป็นเชื้อเมืองที่นี้เป็นหลานพระยาเงินกองนั้น
ให้เสวยเมืองเงินยางเชียงใหม่ที่นั้น ในศักราชได้ ๙๑๖ ตัวปีกายนี่
พระมิกุลวงษาเจ้าก็ใส่ชื่อว่าพระยารัตนกำพลนั้นแล ศักราชได้
๙๑๗ ตัวปีดับม้า พระยาอุปโยยกกำลังศีกุลกล้านช้างขึ้นมาโขงเวียง

เชียงใหม่^๕ อยู่มาได้ ๓ ปีปลาย ๗ เดือนก็ไปได้เชียงใหม่แล้ว
ก็ครั้นฝ่ายหนิไปถึงหัวเชียงใหม่ของแล้วมันก็ไปสลักหินเป็นพระพุทธรูป
เบนหน้าล่องใต้ห้ามทางไว้ที่นั่น ศักราชได้ ๙๑๘ ตัวปีระวายสี
พระยากำพลเจ้าสร้างวัดป่าแดงหลวงวิหารกว้าง ๗ วาอกยาว ๑๘ วาอก
เจดีย์กว้าง ๔ วา สูง ๘ วาอก ตั้งแต่หัวกืออนาลงไปกินเมืองเชียงใหม่
วันนั้น ท้าวพระยากินเมืองเชียงใหม่ที่นี้กับกระทำตามประเพณี
ไปแล ศักราชได้ ๙๑๘ ตัวปีเมิงใส่เดือน ๗ เพ็ญ ฟ้ามังทลาอยู่
เมืองหงสาปราบแพ้อำเมือง ฝ่ายล้านนากำตะวันออกเอาได้เมือง
นายแล้ว ก็ข้ามมาเอาเมืองฝางแล้วก็ลงไปเอาเมืองเชียงใหม่แล้วก็มา
รบเมืองเชียงใหม่แล พระยากำพลอกรบกับอแพ ฝ่ายหนิ
จากเวียงแล้ว ฟ้ามังทลาก็ไล่เอาพระยากำพลก็ไปตกเมืองแสนหิ
นั้นแล ฟ้ามังทลาได้เชียงใหม่แล้วก็เอาเมืองทิง เมืองน่าน เมือง
แพร่ เมืองละครลำพูนแล้วมาอยู่เชียงใหม่ ฟ้ามังทลาปราบได้เมือง
ลานนาทางมวลงแล้ว ตกปีกุนนั้นก็บงให้ท้าวเม็กคุดกินเมืองเชียงใหม่
ดังเก่าแล้ว ก็ใช้ให้ไปตามเอาพระยากำพลอันหนิไปเมืองแสนหิ
นั้นคั้นมากินเมืองเชียงแสนดังเก่า แล้วก็ร้องเรียกหาผู้เฒ่าผู้แก่มา
ถามยังจาริตบ้านเมือง ครั้นนั้นเฒ่าสีเมืองจึงเอาหนังสือพื้นเมืองแต่
เช่นพระราชเจ้าแสน^๕ตั้งแต่ตั้งไว้วันนั้น มากราบให้ว่าเจ้าฟ้ามังทลา
นั้น ครั้นนั้นท้าวโสธ^๕ฟ้ามังทลาเจ้าได้ครองตรัสยัง^(๑) หนังสือพื้น
เมืองทั้งมวลงแล้ว พระเจ้าฟ้ามังทลาท่านก็มีพระราชอาชญาว่า
ปักแคว้นแดนทั้งมวลงอันท้าวพระยามหากษัตริย์เจ้าทั้งหลาย ผูกอัน
เป็นแล้วมาแต่ก่อนนั้น หากทานไว้กับที่ใดพระองค์เราเป็นเจ้าก็ทาน

ไว้ที่นั่น ดังราชประเพณีแห่งท้าวพระยาทั้งหลายผู้ขึ้นทุกประการ
แล บักแคว้นเจ้านายตนใดก็ให้เจ้าตนนั้นได้กินตามดังราชประเพณี
นั้นเทอญ หากว่าถึงฤดูขบปีมาถึง ก็ให้ได้ลงไปบูชาทิพโส(๑)
ในเมืองหงสาวดีนั้นตามสติกาลังนั้นเทอญ เจ้าฟ้ามังทลาพระเป็นเจ้า
ก็ตั้งไว้ดังนี้แล จุลศักราชได้ ๙๒๘ ตัวปีเบิกชงำ พระมังทลาเจ้าก็พลิก
คินเมื่อเมืองหงสาวดีตั้งเก่า ส่วนเมืองยวนเชียงแสนที่นั้นก็ได้เป็น
ลูกเมืองเมงหงสาแต่นั้นมาแล ต่อแต่นั้นมาได้ ๖ ปี จุลศักราชได้
๙๒๖ ตัวปีกาบไ้ พระมิกุลกับพระยากำพลเชียงแสนพระยาละคร
พร้อมกันขึ้นฟ้ามังทลาแล้ว ฟ้ามังทลาก็มารบเชียงใหม่ได้แล้ว เอา
ตัวพระมิกุลกับคนครัวกลางหนึ่งเมื่อไว้เมืองหงสาเสียแล้ว ก็ไ้นาง
เทวีกินเชียงใหม่แทน จุลศักราชได้ ๙๓๐ ตัว ฟ้ามังทลาไปรบเมือง
อโยธยาได้แล้วฆ่าพระมหากษัตริย์อโยธยา อันเป็นชาติเชื้อวงศ์แห่ง
พระยาพรหมกุมารเมืองโยนกนครเชียงแสนนั้นเสียแล้ว เอาพระยา
เมืองพิษณุโลกอันเป็นชาติเชื้อเมืองละโว้เก่าขึ้นไปกินเมืองอโยธยา
สืบไป ใส่ชื่อว่าศรีธรรมราชนั้นแล พระยากำพลเจ้ากินเมืองเชียง
แสนที่นี้ได้ ๑๒ ปีก็จืดตายไปในปีนั้น เจ้าฟ้าหอคำตนลูกเป็นพระยา
กินเมืองเชียงแสนที่นี้แทนก็ในปีนั้นแล จุลศักราชได้ ๙๓๔ ตัวปี
เตาสัน ฟ้ามังทลาไปรบหนองคายหนองหานญวนช้างได้สิ้นแล จุล
ศักราชได้ ๙๓๙ ตัวปีเบิกยี่ ราชเทวีเมืองเชียงใหม่ก็จืดไปแล เจ้าฟ้า
หน่อคำกินเมืองเชียงแสนได้ ๙ ปีก็จืดตายไปในปีนั้น ต่อขึ้นจุล
ศักราชได้ ๙๔๑ ตัวปีกัตเม้า เจ้าฟ้ามังทลาให้มานคือเจ้าฟ้าสาวตติชื่อ

(๑) ไปกราบบูชาให้ทราบ

ว่ามังฆานรธามังขยุ มากินแทนราชเทวีเชียงใหม่แล้วให้พระยาลำพูน
ไปกินเมืองเชียงแสน ก็คืนเอาไปเสียเมืองได้ แล้วก็ไ้วางเทวีกิน
อยู่ได้ ๓ ปีก็ย้ายไปไว้เสียเมืองเชียงใหม่ แล้วก็ให้พระยาหัวคียนกิน
เชียงแสนแล เช่นนี้ได้เป็นลูกเมืองเมงเจ้ากินเมืองบ่มีมันเที่ยงแล

จุลศักราชได้ ๙๔๗ ตัว ปีฉลูงไ้ เจ้าภวมังทลาลวงเมือง
หงสาวดีถึงอนิจจกรรมไปแล แล้วเสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็ยกเอาพระ
หวัระมังทลาคณลูกค้านั้น ขึ้นส่วยเมืองหงสาเป็นภวมังทลาแทน
ภวมังทลาคณพ่อ และจุลศักราชได้ ๙๔๗ ตัว ปีดับแล เจ้าฟ้าสาวดี
เมืองเชียงใหม่ไปรบอโยธยาแล้ว เสียหน้ทกอยู่เป็นแม่ทัพไปตาย
เสียต่อบ่ได้หนีมาแล จุลศักราชได้ ๙๔๔ ตัว ปีเตาสัน อูปราชาหงสา
คือว่ามังแล มายอ^(๑)เอาศึกไปเมืองอโยธยา ได้รับพระนเรศปลางลาน
ลูกเจ้าพระศรีธรรมราชามีกำลัง ๗ แสน แล้วก็บ่ได้อโยธยาค้าน^(๒)
หนีคืนมาแล เช่นนี้ลูกเจ้าฟ้าสาวดีมังฆานรธามังขยุเมืองเชียงใหม่
ขึ้นมากินเชียงแสนที่นี้ มีชื่อฟัวนรธาตั้งเก่าแล จุลศักราชได้ ๙๔๗
ตัวปีดับเมต เจ้าฟ้าล้านช้างมากว่าเมืองน่าน จักให้ได้เป็นเจ้าลานนา
ว่าดังนั้นก็บ่ได้ พวกกันพ่ายตกไปลานช้างตั้งเก่าแล เช่นนี้ลูกเลี้ยง
พระเจ้าฟ้าสาวดีเชียงใหม่ไปกินเมืองน่าน จุลศักราช ๙๖๐ ตัว ปี
เบิกเสด ลาวพื้นเจ้าภวมังทลาหนีจากหงสา ตกมากวนลำพูนเชียง
ใหม่แล้ว ตกไปพะเยา ตกลงไปลานช้างที่เก่าเขานั้นแล ชาวอโยธยา
ก็มารบเชียงใหม่บ่แตก เสียคนบ้านนอกไปพ่อง^(๓) ปีเดียวกันนี้แล
จุลศักราชได้ ๙๖๒ ตัวปีกจไ้ ออกญาเดโชมวกินเชียงแสนแล จุล

(๑) บก (๒) แข็ง (๓) ใน

ศักราชได้ ๙๖๕ ตัวปีกาเมา เมืองสาตพนเมงม่านไปชักเอาลานช้าง
ขึ้นมาเออลานนาบได้ ต่อเมืองพะเยาเชียงแสนเมืองฝางเชียงใหม่ได้
แล ออกญาเดโชมากินเชียงแสนได้ ๓ ปีก็หนีไปปีนั้นแล เจ้าฟ้า
สาวดีกินเมืองเชียงใหม่ได้ ๒๘ ปีแล้วก็ตายไปแล ศักราชได้ ๙๖๙
ตัว ปีเมิงเมด หม่อมส่วยโศทน้องกินเชียงใหม่แทนขวบปลาย ๒
เดือน^(๑) จุติตายไปแล ลูกผู้ถ้วนสองกินเมืองเชียงใหม่แทนไปและ
ได้ ๒ ปีตาย แล้วตนหล้าช้อยกินแทนได้ ๑๓ ปีตาย แล้วต่อนั้นมา
ก็จึงให้จิมพระยาจำบ้านเชียงใหม่ขึ้นมากินเชียงแสน ครั้นนั้นพระยา
จำบ้านเชียงแสนกินแล้ว จึงทนตัวไปน้อมเมงม่าน เอาช้างลงไปถวาย
เจ้าภวมังทลากับเมืองหงสาวดีนั้นแล แล้วได้รับพระราชทานเมือง
ละครมาเป็นเมืองขึ้นเชียงแสนบ่เท่า แต่นั้นเจ้าภวมังทลายินดี จึง
กรุณายังพระยาเชียงแสนเป็นอันมาก จึงยกให้เป็นเจ้าฟ้ากาเผือก ๗๕
พันนาเชียงแสนแล้ว ให้ประทานพวง^(๒) ช้างจิก^(๓) คำหลังแดงดาว
คำแล ครั้นนั้นเชียงใหม่ขาดบ่มีไฟเป็นเจ้าเมือง แต่นั้นมาเชียงแสน
จึงได้ทนตัวเอาราชการเข้าบพระบาทในหงสาวดี ปีได้พรองกับ
เชียงใหม่แต่นั้นมาแล จุลศักราชได้ ๙๗๖ ตัวปีกะเบ็กยี่ ลูกเจ้าฟ้าสาวดี
เชียงใหม่คือว่าพระยาน่านกินเมืองได้ ๒๑ ปีแล้ว ก็จุติตายไปในปีนั้น
แล้วพระราชเทวีกินเมืองแทนแล เช่นนี้มานเมืองอังวะก็ได้ลงมาเอา
ราชการในหงสาวดีมวลด ครั้นนั้นยังมีลูกพระยาอังวะคนหนึ่งชื่อว่า
เจ้าฟ้าสุทโธเสวยเมืองอังวะแทนพ่อ แล้วก็ได้ลงมาเอาราชการบ
พระบาทอยู่ในหงสาวดีนั้นแล จุลศักราชได้ ๙๘๖ ตัวปีกาบไจ้ พระยา

(๑) บั๊กกับสองเดือน (๒) หลังคาบุบข้าง (๓) ขอด

เมืองเชียงของพื้นภวมณฑลแล ท่านก็แต่งให้เจ้าฟ้าสุทโธธวัชกับ
อุปราชามังและทิพदनน้อง ขับเอาทัพขึ้นมำตงอยู่ที่นี่แล้ว ก็ยกล่อง
รบเชียงของเดือน ๑๒ ออก ๙ ค่ำได้ ปีดับป่าหลังนั้นเมืองน่านข้า
พื้นแถม ก็ยกทัพลงมารบเมืองน่านได้แล้วก็นมำตงอยู่เชียงแสน
เจ้าฟ้าสุทโธธวัชอยู่ทุ่งสีทองตะวันตกเวียงเชียงแสนแล เจ้าอุปราชามัง
แล จ่อเจ้าตงอยู่ยังทุ่งยางงามหัวเวียง แล้วบ่ถูกบ่แมน^(๑) กันเกิดเป็น
กสิยูกกันวันอาทิตย์คืนหนึ่ง ในกาลนั้นเสนาอำมาตย์เมืองเชียงแสน
คนหนึ่งชื่อว่าแสนหลวงเรือดอน พร้อมกับด้วยพระสงฆ์เจ้าทั้งหลาย
มีมหาป่าเจ้าไผ่งามเป็นประธาน ออกห้ามเจ้าทั้งสองจึงเขียนดี^(๒) กับ
ด้วยกันแล ครั้นนั้นเจ้าฟ้าสุทโธธรรมาขเจ้าอังวะก็มีคำยินดินัก ก็
ตงยังแสนหลวงเรือดอนกับหน่อคำทั้งสองพ่อลูกให้เป็นใหญ่ในอาณา
รัฐทั้งมวล แล้วก็ตงยังแสนหลวงเรือดอนตนพื่อนั้นให้เป็นเจ้าฟ้า
หลวงทิพเนตรกินเมืองยวนเชียงแสนทั้งมวล ก็ยกยงเจ้าหน่อคำผู้
ลูกนั้นให้เป็นเจ้าฟ้าหมวกคำรองตนพื่อแล้วก็แต่งให้กินแคว้นเมือง
ฝาง เจ้าทั้งสองก็พากันไปหงสาวดี เช่นนี้เมืองหงสาได้เป็นกษัตริย์
เจ้าแก้วม่านไทยยวนทั้งมวลแล เจ้าภวมณฑลตนพื้นนั้นก็จุติตายไปปีนั้น
ในเมืองหงสาวดีที่นั้นแล อุปราชามังและทิพเนตรได้ขึ้นเป็นมหา
กษัตริย์แทนพี่ในจุลศักราช ๘๘๘ ตัวปีเมิงม้านี้แล จุลศักราชได้ ๘๙๐
ตัวปีเบิกสี พระเจ้าฟ้ามั่งและทิพเนตรหงสากับเจ้าสุทโธธรรมาข
อังวะ ก็พากันขึ้นมำลานนาแถม มาถึงหว่างกลางเชียงใหม่กับ
เชียงแสน ครั้นนั้นพระเจ้าทั้งสองบ่ชอบบ่แมนกับด้วยกัน พระเจ้า

ฟ้ามั่งและทิพนตรพลิกหนีขึ้นไปเชียงใหม่แล้วก็ลงไปหงสาเสีย เจ้าฟ้าสุทโธธรรมราชเจ้าก็แผ้วขึ้นมาเชียงใหม่ที่นั่น ท่านก็ขึ้นอยู่โรงงานกาเผือกแล้ว ก็ปงให้จิมฟ้าหลวงทิพนตรกับเจ้าหน่อคำสองพ่อลูกให้กินเมืองยวนเชียงแสนและอาณาจักรทั้งมวลแล้ว ก็ให้ตั้งโรงอยู่ในประตูท่าหลวงภายในที่นั้น แล้วเจ้าฟ้าสุทโธธรรมราชท่านก็ไปอังวะเสีย ครั้นนั้นเจ้าฟ้าเชียงแสนทั้งสองพ่อลูก ก็เอากันไปส่งถึงน้ำแม่คงแล้วก็พลิกมา ในกาลนั้นพระยาม่านเชียงใหม่คือว่าลูกเลี้ยงเจ้าฟ้าสาวัดถิ่นนั้น เขาเป็นใจกษัตริย์เมงหงสาแล้ว ก็แต่งให้พระยาเมืองละครขึ้นเกิดเอาพระยาเชียงแสนทั้งสองพ่อลูกได้แล้ว ก็เอามาขังไว้ยังเมืองเชียงใหม่แน่แล ส่วนว่าพระสุทโธธรรมราชลงเมื่อถึงอังวะแล้ว ก็เกณฑ์เอาศึกพลหาญแล้วก็ลงไปหงสา ครั้นว่าไปถึงหงสาแล้วก็ไต่ยังชัยชนะ แล้วก็เอาเจ้าฟ้ามั่งและจ่อจาวทิพนตรลงเสีย ส่วนเจ้าศรีสุทโธธรรมราชอังวะได้เป็นเอกราชแล้ว พระเจ้าสุทโธธรรมราชได้นั่งแท่นแก้วในเมืองอังวะก็ปีนั้น แต่่นั้นมาม่านอังวะได้ขึ้นเป็นเอกราช และเป็นกษัตริย์เมงในหงสาวดีก็มาสดสันในปีนั้น ส่วนว่าพระยาละครอาสาขึ้นเอาพระยาเชียงแสนพ่อลูก ต่างพระเจ้าฟ้าเชียงใหม่ได้แล้ว ท่านก็ขึ้นดียวเอาพระยาละครขึ้นเป็นพระยาศรีสองเมืองวิชัยปราการ และให้เมือกินเมืองเชียงแสนแล้ว ก็แต่งให้แสนอาชาเมืองเชียงใหม่ที่นั่น ให้มาเป็นหงวน^(๑) เมืองเชียงแสนที่นั่นแล้ว ก็ข่าวเอาศึกได้ ๓,๐๐๐ คนมาอยู่รุ่งได้ ๓ ปีแล้ว ถึงปีลวงเมดศักราชได้ ๙๙๓ ตัว พระเจ้าสุทโธธรรมราชลูกอังวะลงมาหงสาแล้ว

(๑) ตำแหน่งขุนนางพะม่า

แล้วมาเชียงใหม่ ก็มาเห็นพระเจ้าเชียงใหม่เอาเจ้าฟ้าหลวงทิพเนตร
 เชียงแสน ทั้งสองพ่อลูกมาขังไว้แน่ ส่วนว่าพระจิมศรีสุทโธธรรม
 ราช ก็มีพระราชอาชญาอรอนเอาพระเจ้าเชียงใหม่ ลงไปไว้เสียยัง
 เมืองหงสาอันพร้อมทั้งคนทั้งครัวย่อยหญิง ย่อยชาย^(๑) นับสิ้น ละ
 เชียงใหม่ร้างเสียแล้ว ส่วนว่าพระเจ้าสุทโธธรรมราช ท่านก็เอา
 เจ้าฟ้าหลวงทิพเนตรกับเจ้าหมวกคำทั้งสองพ่อลูกนั้นคืนเมื่อเป็นพระ
 เจ้าเมืองเชียงแสนที่เก่าแล้ว ก็ปงพระยาศรีสองเมืองอันลูกละครมา
 กินนั้น ส่วนว่าคนครัวเมืองเชียงใหม่ทั้งมวลท่านก็ลองเอาไปตั้งกลาง
 ทาง ไปถึงที่บ้านเมืองกลางนั้น ครั้นนั้นยังมีเสนา ๒ คน ชื่อว่า
 พระยาแสนหลวงกับพระยาสามล้าน มีคน ๗ ครัวก็ลักหนีคนมาตั้ง
 อยู่เวียงเชียงแสนที่เก่าเขาที่นั้น ก็คืนเป็นเมืองมาแถม ส่วนว่าเจ้า
 สุทโธธรรมราชก็รู้ว่าเชียงใหม่เป็นเมืองมานั้น ท่านก็มาตั้งอยู่ยัง
 ไชยบุรีเชียงแสนที่นั้นแล้ว ก็ตั้งให้เจ้าหมวกคำต่นลูกนั้น ให้เอาใจรู้
 คนในเมืองขวางตั้งเก่าแล ศักราชได้ ๙๙๔ ตัวปีเตาสนัน ส่วนว่า
 พระยาเมืองขวางนั้น เขาก็กระด้างกระเดื่องขัดแข็งอยู่บ่เข้าสู่สมภาร
 เมืองเชียงแสนดังแต่ก่อน เหตุว่าเขาปู้ว่าพระเจ้าสุทโธธรรมราช
 เจ้าปราบแพ้เมงหงสาอัน ครั้นนั้นเจ้าฟ้าสุทโธธรรมราชเจ้าก็ตกเอา
 ท้าพคนศึกแต่ลานนา และสืบสองพันนาสี่แสน^(๒) หลายมาพร้อม
 แล้ว ก็ยกจากเวียงไชยบุรีศรีเชียงแสนที่นั้นออกไปรบเมืองขวางที่นั้น
 ไปยังอยู่เป็นอันนาน เหตุว่าคนหาญเมืองนั้นมีมากเหตุว่าหมู่โจร
 ด้วย ๔๐๐ ฝ่าย มังทลาแต่ก่อนหนีจากเมืองละครมาโปะ^(๓) อยู่แน่

(๑) บ่เอกันบ่ทั้งหญิงชาย (๒) ไม่ทรวบว่าอะไร (๓) พะพิง

เหตุนี้พระเจ้าสุทโธทรมหาราชเจ้าตีเมืองฝางที่นั่นสามปีจึงแตก ครั้น
ได้เมืองฝางแล้วก็รีบรอนเอาอาหมอกสีนาคคนครัวทั้งหลาย ส่งไป
อ้วะเสียเป็นอันมาก ละค้างไว้ในเมืองแต่เก็ง^(๑) แต่บั้นแล้ว ก็ปง
ให้จิมพ้าหมวกำตั้นเป็นลูกพระเจ้าฟ้าหลวงทิพเนตรเชียงแสนได้กิน
ดั่งเก่า ส่วนว่าพระเจ้าศรีสุทโธทรมหาราชเจ้า ท่านก็กลับคืนมาอยู่
เวียงไชยบุรีศรีคอนแก่น เชียงแสนอยู่ยังราชโอรสหลวงนางกาเผือกแล้ว
ก็หาผู้เฒ่าผู้แก่อนำจาริตบ้านครองเมืองมาถามดู ในกาลนั้นเฒ่าสี
เมืองกับแสนหลวงไชยขิต ก็พร้อมกันเอาหนังสือพื้นเมืองยวนเชียง
แสนแต่เช่นพระราชเจ้าแสนพุทธราชตั้งไว้นั้นมาไขกราบไหว้ ครั้น
นั้นพระเจ้าศรีสุทโธทรมหาราชท่านได้ตรัสตรองจาริตบ้านครองเมือง
แจ้งแล้ว พระเจ้าฟ้าสุทโธทรมหาราชเจ้าก็มีพระราชอาชญากรุณาว่า
เขตต์แขวงแดนที่ท่งมวลอ้นทั่วพระยามหากษัตริย์เจ้าทั้งหลายท่าน
ไว้กับวัดวาอารามทั้งหลายมาแต่ก่อนนั้น มีฉันใดเราพระองค์ได้เป็น
เจ้าแล้ว ก็จักทานไว้ด้วยดั่งทั่วพระยาทั้งหลายผู้อันเป็นแล้วมาแต่
ก่อนนั้น เขตต์แดนเมืองท่งมवलเป็นปักแก้วนี้เขตต์แดนเจ้านายขุน
ตนใด ก็ให้ยื่นถวายเจ้านายขุนตนนั้นเทอญ พระเจ้าศรีสุทโธทรม
หาราชเจ้าปราบได้เป็นเจ้าแก่ลานนาไทยท่งมवलแล้ว ท่านก็ตั้งไว้ฉันนี้
ศักราชได้ ๙๙๘ ตัวปีระวายุจ้ พระเจ้าฟ้าสุทโธทรมหาราชก็เสด็จลง
ไปอยู่เมืองอ้วะ ศักราชได้ ๙๙๙ ตัวปีเม็งเล่า ก็มายอลูกแก้วพันตน
แล้ว จึงมีพระราชอาชญาให้สร้างวัดเชตวันทีโรงนางกาเผือกนั้น
ให้เป็นราชสถานแล้ว ก็นิมนต์เอาขมังมหาป้าไผ่งามเจ้าดอนแท่นเข้า

(๑) กิ่ง

มาอยู่เขตวันอารามกลางเวียงแล้ว ก็ยกให้เป็นสมเด็จเจ้าแล้ว ก็แต่ง
เรือนนางฟ้ากาเผือกอยู่เสีย ฝ่ายกองหลวงกายเหนือแล้ว ให้เป็นมูล
ศรัทธาวัดเขตวันทีนั้น พระเจ้าฟ้าศรีสุทโธธรรมราชได้ปราบเพ็ญ
ฟ้าฝ่ายคงก้าตะวันออกแล้ว ท่านก็ปงกรุณาให้เจ้าฟ้าหลวงทิพเนตร
กับเจ้าฟ้าหมวกคำทั้งสองพ่อลูกเป็นใหญ่แก่ลานนาทั้งมวล คือว่า
เชียงราย พะเยา เมืองฝางทางสาต ชะวาดน้อยอย่างมันเมืองตวนบุรุง
เมืองกกุเพียงเชียงตุง เมืองกายสามท้าวเมืองม้าท่าล่อเมืองวะเชียง
ขานบ้านยูเมืองหลวย เมืองยอง เมืองสิงหน เมืองหลวงภูกาญจนะทาง
และเชียงซี เชียงของ เทิงเมืองล่อน่านแพร่ละครทั้งมวลแล้ว ให้
แสนหลวงถึงกินท้องช้างและเรือดอนเรือหวายท่าทั้งมวลและให้หมื่น
พ่อนหลวงกินกินบก แล้วให้หมื่นพ่อนน้อยกินนกนา ให้หมื่นหลวง
สุทรลือชัยกินแคว้นในพันนาแพงแล ท่านก็แต่งไว้ฉนั้นแล้ว ก็ปง
ให้เจ้าฟ้าหลวงทิพเนตรเชียงแสนใจรู้ทั้งมวลแล เช่นนี้พระเจ้าศรี
สุทโธธรรมราชอว้จะเป็นกษัตริย์แก่เมงและไทยทั้งมวลแล เช่นนี้
เจ้าฟ้าหลวงทิพเนตรกินเมืองไชยบุรีศรีเงินยางเชียงแสนแล้ว พระยา
หลวงไชยชิตสร้างวัดยืนถัมใหม่ เจดีย์กว้าง ๔ วาอก สูง ๑๑ วาอก
บรรจุพระธาตุย่อย ๑๔๐ องค์ ในจุลศักราช ๑,๐๐๐ ตัว ปีเบิกยี่นี้
นางฟ้ากาเผือกเมืองเชียงแสนก็จุติตายไปในปีนั้นแล

ที่นี้จักกล่าวยังวัดทั้งหลายอันมีในเวียงและนอกเวียงแห่งไชย
บุรีเชียงแสนก่อนแลปฐม วัดบุญยืนริมประตูนางเทิงหัวเวียงตะวันออก ๑
วัดมหาโพธิ์ต่อมาตะวันออก ๑ วัดมงคลแจ้งริมน้ำ ๑ วัด
เชียงน้อยต้นลาน ๑ วัดป่าแก้วเชียง ๑ วัดอาทิตย์แก้ว ๑ วัดพวก

พันทอง ๑ วัดสังกายางเงิน ๑ วัดผ้าขาวพาน ๑ วัดชุมแสง ๑ รวม
 ๑๐ วัดมีหน่อสาธแล วัดปู่คำริมประตูท่าหลวงภายใต้ ๑ วัดปราสาท
 คุ่มถัดเข้ามากลางเวียง ๑ วัดเซตวัน ๑ วัดพระยืน ๑ วัดพระนอน ๑
 วัดพระคำกลางบ้าน ๑ วัดป่าเชียง ๑ วัดจายี่ ๑ วัดเชียงหิน ๑ วัด
 พระหิน ๑ วัดคว้าง ๑ วัดเสาดินริมประตูท่าเสาดิน ๑ มาถึงที่นี้
 มี ๒๐ วัด ห้างกลางฝ่ายตะวันออก วัดแก่งผา ๑ วัดบ้านร้อง ๑
 วัดสนุก ๑ วัดสวัสดี ๑ วัดแสนรมณ์ ๑ วัดศรีบุญเรืองแจ้งใต้ ๑
 วัดพันเจ็ด ๑ วัดบ้านน้ำคำ ๑ วัดธรรม ๑ วัดปทุมใต้ ๑ มาถึงนี้
 มี ๓๐ วัด ตะวันออกแจ้งใต้และวัดไชยอาราม ๑ วัดเชียง ๑ วัด
 สุทธาวาส ๑ วัดโบสถ์ ๑ วัดจำปาเหลือง ๑ วัดราชอาราม ๑ วัด
 หน่อสา ๑ วัดพวงตัน ๑ วัดสายหม้อ ๑ วัดออกเรียง ๑ มาถึงนี้
 มี ๔๐ วัด ห้างใต้แล วัดศรีคำแจ้งหริ ๑ วัดโศก ๑ วัดสอยดาว ๑
 วัดโกศล ๑ วัดหลักพัน ๑ วัดสมภาร ๑ วัดพันโรง ๑ วัดแสน
 ทอง ๑ วัดพระหลวงวัดพระบวช ๑ มาถึงนี้มี ๕๐ วัด ตั้งแต่แจ้ง
 หริขึ้นมากลางแล วัดพระทองน้อย ๑ วัดล้านทอง ๑ วัดพระยอม
 ๑ วัดอุดม ๑ วัดเสาคีเียน ๑ วัดหมื่นเชียง ๑ วัดตันต้อ ๑ วัด
 พันเข้า ๑ วัดดอกบัว ๑ วัดมหาวัน ๑ มาถึงนี้มี ๔๐ วัด ห้างกลาง
 เวียงฝ่ายตะวันตกแล วัดเจ็ดหาง ๑ วัดมหาธาตุ ๑ วัดมหาอาราม ๑
 วัดวงกตใน ๑ วัดปราสาทประตู ๑ วัดหอแก้ว ๑ วัดอ้อมแก้ว ๑
 วัดตันยางใน วัดศรีบุญโต ๑ วัดศรีชุมริมแจ้งขัว^(๑) ดิน ๑ มาถึง
 นี้มี ๗๐ วัด ห้างตะวันตกเฉียงเหนือ วัดอารามเชียงมั่นหัวเวียงริม

(๑) สะพาน

ประตุนางถึงฝ่ายตะวันตกลง วัดกุมเมืองถวัลลงมา ๑ วัดแสนเมือง
มา ๑ วัดร้อยข้อ ๑ วัดเสาจันทร์ ๑ มาถึงกลางที่นี้มี ๗๐ หลัง ค่า
อันมีเวียงในแล

วัดอันมีเวียงนอกประการนั้น วัดผ้าขาวสายแทนหัวดอน ๑
วัดพระแก้ว ๑ วัดพระคำ ๑ วัดพระทองทิพปาดาล ๑ วัดไผ่งาม ๑
วัดดอนคว้างใต้ ๑ วัดจันทร์ ๑ วัดป่าแจ้งใต้ ๑ วัดहनสวน ๑ มา
ถึงนี้มี ๑๐ หลัง ด้านอาคณเฑย์แล วัดประสงค์ท่ามาน ๑ วัดห้วยวัด ๑
วัดเวสุวัน ๑ วัดสังคโลก ๑ วัดป่าก่ง ๑ วัดสมรา ๑ วัดป่าแดง
หลวงริมแจ้งเวียง ๑ วัดช่วงทราย ๑ วัดป่าอานม ๑ วัดโกศลนอก ๑
มาถึงนี้มี ๒๐ หลังหนใต้แล วัดกู่เต้า ๑ วัดพระครู ๑ วัดลือช้าง ๑
วัดอุโมงค์นอก ๑ วัดป่าแดงน้อย ๑ วัดดอกเกียง ๑ วัดศรีทองแมน ๑
วัดสวนดอกนอก ๑ วัดหมากเวิน ๑ วัดแก้วกาย ๑ มาถึงนี้มี ๓๐
หลังแล ด้านตะวันตกแจ้งใต้ลัดป่าสักเหนือประตูเชียงแสน ๑ วัดนา
แรน ๑ วัดอุโมงค์ ๑ วัดบ้านแรม ๑ วัดบ่อเดือด ๑ วัดป่าศรีไชยา ๑
วัดประตูข้าม ๑ วัดจอมสวน ๑ วัดป่าหลวง ๑ วัดดอยเรือใน ๑
มาถึงนี้มี ๔๐ หลังด้านแจ้งขัววัดินแล วัดสวนสนุกดินดอนที่หัวนาค ๑
วัดจอมแจ้งที่หางนาค ๑ วัดจอมกิตติธาตุเจ้า ๑ วัดดอยวงกตนอก ๑
วัดอ้อมแก้วนอก ๑ วัดไชยปราการ ๑ วัดพระเจ้าหลวงดอยเรือนอก ๑
วัดป่าทิพ ๑ วัดบ้านยอง ๑ วัดจอมศรี ๑ มาถึงนี้มี ๕๐ หลัง ด้าน
ตะวันตกแจ้งเหนือ วัดช้างข่วน ๑ วัดป่าเชียงนอก ๑ วัดปทุมเหนือ ๑
วัดป่าคำ ๑ วัดอินทนิล ๑ วัดตนรูง ๑ วัดน้อยผ้าขาว ๑ วัดมหาพน ๑
วัดยามงาม ๑ วัดสบหอม ๑ วัดหมากพั่นลำ ๑ วัดตันยางนอก ๑

วัดแจ้งทำนาค ๑ วัดสบเกียง ๑ มาถึงนี้มี ๖๖ วัดแล หมู่นี้ด้านเหนือ
มาแจ้งทำนาคตะวันออกแล วัดอันมีเวียงในและเวียงนอกเวียงเหรียญ
เงินยางเชียงแสนทั้งมวล ชั้นในมี ๗๕ วัด ชั้นนอกปรากฏมี ๖๖
วัด ทั้งมวลรวมเข้าด้วยกันมี ๑๔๑ วัดแล นับค่าอันมีในเวียงกับนอก
ปรากฏไกลประมาณ ๕๐๐ วารอบทุกด้านนั้นแล

ที่นี้จักจายวัดอันมียังดอนมูลภูกวานนั้นก่อนแล วัดป่าตัก
หลวงหัวดอน ๑ วัดภูกวาน ๑ วัดโพธิ์ศรี ๑ วัดศรีนาง ๑ วัดป่าตัก
น้อย ๑ วัดสอยฟ้า ๑ วัดหมากปิงหลวง ๑ วัดบุพพลา ๑ วัดทางดอน ๑
ถอยริมแควหลวงมี ๘ หลังแล วัดสร้อยหลาก ๑ วัดจอมทองกลาง
ดอน ๑ วัดเรือนแก้ว ๑ วัดแจ้งไคร้ ๑ นี้ห้องกลางมี ๔ หลังแล
กายแควน้อยวัดแวนแก้ว ๑ วัดโคมคำ ๑ วัดหาดนางแสน ๑ วัดตั้ง
เพร่า ๑ วัดเชียงยืน ๑ วัดหาดฮ่อ ๑ วัดเชียงลาว ๑ วัดยางทราย ๑
วัดผางอ ๑ แควน้อยมี ๙ หลังทั้งมวลมี ๔๑ หลังรวมเข้ากันแล ค่า
วัดอันมีในดอนมูลภูกวานแคว้นขาวของใต้แล เหตุว่าเป็นที่ใหญ่ชุม
มวลกันจึงจดหมายไว้ให้ได้อ่าน ยังชื่อที่สถานทั้งมวลด้วยเหตุนี้แล วัด
อันมีพันนอกทั้งหลายฝูงอื่นนับเป็นชุมเป็นมวลบ่ได้กฎหมายแล ที่
วิเศษอันพระพุทธรเจ้าฐานาไวนั้นหากมีกับตำนานนั้นทุกแห่งทุกที่
ในที่นี้บ่ได้กฎหมายไว้แล

ที่นี้จักจาดด้วยพระเจ้าฟ้าศรีสุทโธธรรมราชเจ้า ได้เป็นมหา
กษัตริย์ปราบลานนาไทยลาวมณฑลแล้ว ส่วนว่าบ้านเมืองไพรไทย
ทั้งมวลก็อยู่เย็นเป็นสุขต่อแต่นั้นมาแล จุลศักราชได้ ๑๐๑๐ ปีปีก
ไข่ พระเจ้าศรีสุทโธธรรมราชองค์จุติไปแล แล้วก็ยกเอาเจ้าบุญ

ขึ้นนั่งแทนแก้วเป็นกษัตริย์อังวะแทนแล จุลศักราชได้ ๑๐๑๑ ตัวปี
 กัดเป่า มหาราชครูเจ้าดอนกวางอนิจจกรรมไปแล จุลศักราชได้
 ๑๐๑๒ ตัวปีกัดยี่ พระเจ้าฟ้าหลวงทิพนตรตนพ้อกินเมืองเชียงแสน
 ได้ ๒๐ ปีก็จู้ติไปแล แล้วก็ยกเอาเจ้าฟ้าหน่อคำตนลูกเป็นเจ้าฟ้าหมวก
 คำ เสวยราชสมบัติในเชียงแสนหลวงต่อไปแล ส่วนว่าเมืองฝางนั้น
 ก็รุ่งเรืองมาตลอดแล ส่วนว่าเมืองเชียงใหม่ที่นั้น เจ้าฟ้าศรีสุทโธ-
 ธรรมราชเลิกเอาไปสิ้นแล้ว พระยาแสนหลวงกับสามล้านลักหนี่ขึ้น
 ตั้งอยู่แถม บัดเดียนี้ก็รุ่งเรืองมามากนักแล เจ้าฟ้าหมวกคำกินเมือง
 มาได้ ๕ ปีแล้วก็อนิจจกรรมไปในศักราชได้ ๑๐๑๗ ตัวปีดับเมตน์
 แล้วยกเอาพระแสนเมืองตนลูกขึ้นกินเมืองแทนก็ในปีเดียวกันนี้แล
 กินแล้วก็เอาลงไปอังวะได้ ๓ ปี ศักราชได้ ๑๐๑๙ ตัวปีเมิงเล่า น้ำ
 ท่วมเมืองทุกแห่ง พระแสนเมืองได้เจ้าฟ้าแล้ว มานั่งเมืองและเจ้าฟ้า
 แสนเมืองกินเมืองมาได้ ๕ ปี ศักราชได้ ๑๐๒๑ ตัวปีกัดไค้ ก็คือฮ่อมา
 ตกเมืองกลางหลวงแตกตื่นมากนัก มหากษัตริย์เจ้านัญชองอังวะอนิจ-
 จกรรมไป พระเจ้าเมืองบ่ขึ้นเป็นกษัตริย์นั่งแทนแก้วอังวะกับเดียน
 แล ศักราชได้ ๑๐๒๒ ตัว พ่ายชาวไต้อโยธยครั่งเมืองอุปราชตน
 ชื่อว่าเอกาทศรถขึ้นมาปราบได้เมืองเชียงใหม่แล้ว มาเอาเมืองฝางได้
 แล้วมาตั้งอยู่เมืองฝางที่นั้น ชาวเมืองเชียงแสนเรา นี้ ก็พากันไป
 ต้อม^(๑) รอมกันอยู่ในป่าหน่ได้ที่หว่างกลางเชียงของกับสวนดอกนั้น
 กัดงเวียงพรางอยู่ ณ ที่นั้น ก็ได้ชื่อว่าเวียงเชียงแสนน้อยนั้นแล เช่น
 นี้เมืองเชียงใหม่และเมืองฝางก็ได้เป็นลูกเมืองไต้อโยธยา ศักราชได้

(๑) คล่อม

๑๐๒๓ ตัว ศักยอช้านลงมาแถม จุลศักราชได้ ๑๐๒๔ ตัวปีเตายี่ จึงได้ออกมาตั้งเมืองดังเก่า แต่่นั้นมาบได้ไปเฝ้ากษัตริย์เจ้าในเมืองอังวะก็ขาดจากราชการในอังวะแต่่นั้นมาได้ ๑๔ ปี ถึงศักราชได้ ๑๐๓๐ ปี เบิกสัน พระเจ้าเมืองเบอนิจจกรรมไปแล้วมหาธรรมมุกามขึ้นนั่งแทน แก้วเป็นมหากษัตริย์เจ้าอังวะแทนต่อมา ศักราชได้ ๑๐๓๔ ตัว เจ้าฟ้าแสนเมืองกีนเมืองเชียงแสนนานได้ ๑๘ ปีแล้วก็อนิจจกรรมไป แล้วพระอินทร์เมืองตนลุกขึ้นเป็นเจ้าฟ้ากีนเมืองแทน ก็ในศักราชเดียวกันนี้แล มหาธรรมแต่งตั้งให้ฟ้าสว่างเป็นโปชุกขึ้นมานั่งเมืองเชียงแสนก็ในจุลศักราช ๑๐๓๔ ตัวเดือน ๕ นี้แล แต่่นั้นขุนสนามเชียงแสนที่จึงได้เก็บของเลี้ยงโปชุกไป เจ้าฟ้าอินทร์กีนเมืองมาได้ ๗ ปีแล้วก็อนิจจกรรมไปในศักราช ๑๐๔๐ ตัวปีเบิกชงำ แล้วก็ยกเอาพระเจดิมเมืองตนลุกขึ้นเป็นพระเจ้าฟ้า เสวยเมืองเชียงแสนที่นี้ต่อไปก็ปีเดียวกันนี้แล ศักราชได้ ๑๐๔๕ ตัวราชครูเจ้าวัดหลวงอนิจจกรรมไปแล้วใส่ปราสาทต่างลูกนกหัสดีลิงค์ส่งสักการด้วยเรือฟ่งกลางน้ำแม่ของ^(๑) แล้ว ถึงเดือน ๑๒ สมเด็จเจ้าวัดปางวันเชียงอนิจจกรรมไปก็ใส่ปราสาทต่างลูกนกหัสดีลิงค์ส่งสักการฉนั้นเดียวกันนั้นแล ศักราชได้ ๑๐๔๖ ตัวปีกบได้เดือน ๖ เพ็ญวันพุธ มหาสัทธาเจ้าฟ้าเจดิมเมืองเป็นเค้าแก่เสนาอำมาตย์ประชากราษฎรทั้งมวลพร้อมกันเวียนสร้างพระธาตุเจ้าจอมกิตติ ได้ขบวนหนึ่งจึงสำเร็จบริบูรณ์ ศักราชได้ ๑๐๔๗ ตัวปีดับเป้า หกเพ็ญวันพุธมีการฉลองทำบุญให้ทานและมีดอกไม้ไฟแสนแปดหมื่นกระบอกหนึ่ง บอกน้อยมากหลาย เดือน ๖ แรม ๓ ค่ำวัน

(๑) ประเพณีเศษสคนใหญ่คนโต สร้างเป็นเมรุรูปปราสาทตั้งอยู่บนหลังนก อยู่กลางแพใหญ่กลางน้ำ

จันทร์ตกปีใหม่แล้วแรม ๔ ค่ำ เจาะบอกไฟหลวงบุญขามหาธาตุเจ้าที่
 ทุ่งห้วยหอมขึ้นนัก ศักราชได้ ๑๐๔๘ ตัวปีระวายยี่ เมืองยองฟ่าย
 แมงซาระแตกหนีมาอยู่เวียงเชียงแสนที่นี้ แมงซาระก็มาถึงเชียงแสน
 ที่นี้แล้วก็ลงไปรบเมืองเชียงใหม่ก็ได้แท้แล้ว ตัวแมงซาระก็กินเมือง
 เชียงใหม่อยู่ที่นี้ ศักราชได้ ๑๐๕๐ ตัว มหาปาเจ้าศรีไชยตนหลวง
 อนิจจกรรมไปแล้วใส่ปราสาทต่างลูกนกหัสดีลิงค์ส่งสักการด้วยพวง
 แพร ศักราชได้ ๑๐๕๔ ตัวพระเจ้าฟ้าเฉลิมเมืองเสวยเมืองมานานได้
 ๑๔ ปีก่อนิจจกรรมไป แล้วฟ้าส่งกองทัพชุกก็ไปเจ้าฟ้าเมืองหลวงมา
 กินเมืองเชียงแสนแทนแล้ว ก็แต่งหน่อเมืองลูกเจ้าฟ้าเฉลิมเมืองผู้พี่
 ขึ้นให้เป็นเมวหงวนนาซ้ายแล้ว ก็แต่งให้ลมเสนผู้น้องนั้นเป็นเมว
 หงวนนาขวาแล้ว ฟ้าเมืองหลวงกินเมืองได้ปี ๑ ศักราชได้ ๑๐๕๕
 ตัวปีกาเล่า เมืองเชียงแสนที่นี้แห้งแล้งฟ้าฝนกับตกข้าวแพงนัก ลม
 เสนตน้องเป็นเจ้าพื่อนาขวา หน่อเมืองตนพี่เป็นเจ้าพื่อนาซ้ายแล
 ฟ้าส่งก็เมื่อเมืองอ้งวะเสียในศักราช ๑๐๕๕ นี้แล แต่นั้นมานานมา
 กระทำให้มีสันทะไปแล ศักราชได้ ๑๐๕๗ ตัว ฟ้าเมืองหลวงกินเมือง
 ได้ ๔ ปีแล้วก็จัตตายไปแล แล้วก็ใส่ปราสาทต่างลูกนกหัสดีลิงค์ส่ง
 สักการเสีย เสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็พร้อมกันยกเอาเจ้าหน่อเมือง
 พื่อนาซ้ายตนพี่นั้นขึ้นกินเมืองแทนแล้วให้ลมเสนนาขวาตนน้องเป็น
 จักกายหลวงรองตนพี่ ศักราชได้ ๑๐๕๘ ตัว สมเด็จพระมหาปาลเจ้าวัดเชด
 วันก็ถึงแก่อนิจจกรรมไปแล้วใส่ปราสาทลูกช้างเอราวัณส่งสักการด้วย
 เรือพวงกลางน้ำแม่ของที่ทำหลวงนั้น ศักราชได้ ๑๐๖๑ ตัว มหาธรรม
 เจ้าภูกามอนิจจกรรมไปแล้ว ก็ยกเอาเองเชดตนน้องเป็นมหาธรรมนัง

แทนแก้วอังวะแทนต่อไปก็ในปีเดียวกันนี้แล ศักราชได้ ๑๐๖๒ ตัวปี
 กตสี มหารธรรมอังวะมีมินตำมาให้อย่าเอาหนอเมืองตนให้ไปกินเชียง
 รายแล้ว ยกเอาลมนเสนนาชาวตนน้องนั้นขึ้นกินเมืองเป็นเจ้าฟ้าเชียง
 แสนแทน ศักราชได้ ๑๐๖๓ ตัว มหารธรรมอังวะแต่งให้ระอย่าเจ้สูง
 มาเป็นเมวหงวน แอ่พลเอ่มาเป็นจักกาย^(๑) เมืองเชียงแสนมีลูก
 น้องสามคน ขุนเมืองทั้งมวลหาอันเลี้ยงบ่ได้ จึงพร้อมกันเก็บ
 เอาข้าวสิบ เดือนไหนทอดที่เมวหงวนข้าวสารแสนหนึ่งคำกิน^(๒)
 พริกเกลือทั้งมวล เป็นเบี้ยสองแสนห้าหมื่น ก็ที่จักกายข้าวสารห้า
 พันเบี้ยสองหมื่นห้าพันซื้อคำกินหมากพลูรากฟ้าให้กุม^(๓) เดือนแล้ว
 บันคนให้อยู่มีหญ้าม้าเมวหงวนสองคน ที่จักกายสองคนเอาหัวผู้
 หนึ่งเอาหญ้าผู้หนึ่งแล คนเอาหัวนั้นเอาลวะบ้านท่อนหนึ่งลวะ
 บ้านเยมลวะบ้านข้างหนึ่งมีดังนี้ ตั้งแต่เอ่งเซ้นเป็นมหารธรรมอังวะนี้
 ลานนาไทยเราเป็นทุกข์ไปแลครั้งละน้อยแต่นั้นมาแล เหตุว่าได้เก็บ
 เบี้ยมาเลี้ยงมานั้น ศักราชได้ ๑๐๖๓ ตัวนี้มหารธรรมอังวะยกทัพมา
 ตั้งอยู่เชียงแสนที่นี้ แล้วก็ยกขึ้นรบเมืองแมนริมเมืองฮ่อนนั้นบ่ได้
 แล้วก็พอลิกมาอยู่เชียงรุ่งที่นั้นปี ๑ ศักราชได้ ๑๐๖๔ ตัวปีเตาขงำ
 ลาวลานข้างมาอันสมการแล้วเอาลงไปอังวะ ในปีนั้นเมืองแล้ง
 ข้าวแพงนักหกลบาทต่อร้อยเงินแล ศักราชได้ ๑๐๖๔ ตัวปีกาเมด
 ลาวมาตกลานนาและมาอยู่เชียงของแล้วหนีไปเมืองน่านแล้วไปเมือง
 แพร่ ศักราชได้ ๑๐๖๖ ตัว ไปแมงซาระเมืองเชียงใหม่มีอาชญา
 มาร้องเอามณีหงวนเชียงแสนลงไปแล้ว ก็เอาไปฆ่าเสียยังเมืองเชียงใหม่

(๑) ตำแหน่งขุนนางพม่า (๒) ของกิน (๓) พอ

แต่ฉันมาแมนแรกมาเจ้สูงเป็นหงวนเชียงแสนแทน เชียงของขึ้นก็
ปีนั้น หมูออกลูกเป็นข้างก็มีในปีนั้น เดือน ๑๐ ออก ๑๐ ค่ำฝนตก
๗ วัน ดอยพังทุกแห่ง ยอดเจดีย์หักลงสี่หลัง ชิดคายระข่างแต่เมือง
เชียงแสน ศักราชได้ ๑๐๖๖ ตัว มหาธรรมลูกเมืองเชียงรุ่งลงมาตั้ง
อยู่เวียงเชียงแสนที่นี้แล้วก็เรียกเอาแสนหลวงต่างลูกพระยาไชยชิต
กับแสนหลวงเทิงลูกพระยาเศรษฐีให้เข้ามาบมมหาธรรมอั้งวะแล้ว
ท่านก็ตั้งให้แสนหลวงต่างกินเมืองกาย แล้วก็ตั้งแสนหลวงเทิงกิน
เมืองไร ก็ยกเอาแสนศิรินันทะขึ้นเป็นพระยาหลวงสุทลือไชยแล้ว
ก็ให้รับราชทานดาบฝักคำด้ามคำเหมือนกันทุกคน ก็แต่งให้พระยา
สุทลือไชยเป็นแก่ไปรบเชียงของก็ได้คืนดังเก่าแล มหาธรรมเจ้า
อั้งวะก็ตัดเชียงแสนเสีย บ่ให้พรองเข้าการกับเมืองเชียงใหม่แถมซ้ำ
ศักราชได้ ๑๐๖๙ ตัวปีเม็งไค้ เดือน ๘ แรม ๖ ค่ำวันศุกร์ เจ้าหนอ
เมืองตนพี้ยัยลูกเชียงรายไปกินเมืองน่านแล้ว ก็ย้ายเอาเจ้าเมืองไรไป
กินเมืองปีนั้น ปลาบึกขึ้นน้ำแม่กกมากนัก ศักราชได้ ๑๐๗๐ ตัวปี
เบิกไจ้ มหาธรรมเจ้ามีอาชญาให้ไล่ชื่อคาสี คายระข่างชาอันแมง
ซาระแต่มาเป็นหงวนเชียงแสน กับทั้งหัวสิบทั้งมวลลงไปอั้งวะเสีย
พระยาอ้ายสามเมืองเชียงตุงพื้นบ่ลงเฝ้ามหาธรรมเจ้าอั้งวะอยู่ได้ ๓ ปี
แล้ว มหาธรรมมีมินต่อมาให้แมงซาระเชียงใหม่ให้ได้ขึ้นไปพรองเอา
เชียงตุงให้ได้ ถึงเดือน ๔ ผีเงือกวิ่งเผือกออกปรากฏยามกลางดึก
หันหัวไปตะวันออกเชียงตุงก็พื้นปีนั้นแล ถึงเดือน ๖ เพี้ยลูกพระยา
มังซาระลูกเชียงใหม่ขึ้นไปรบเอาพระยาอ้ายสามเมืองเชียงตุง แล้ว
พระยาอ้ายสามอยู่บ่ได้ ก็พ่ายหนีไปพึ่งเมืองฮ่อ ฮ่อเอาไว้บ่ได้ ฮ่อ

ก็เอาส่งให้แก่มาแล้ว พระยาม่านก็ใส่คอก^(๑) เฝ้าเสียดินทั้งลูกเมีย
 ชาติเชื้อตระกูลทั้งมวลในวันนั้นแล แต่นั้นมาเมืองเชียงตุงก็ได้คิน
 เป็นขาม่านดังเก่า ศักราชได้ ๑๐๗๓ ตัวปีหลวงเมาเดือน ๕ แรมระฟ้า-
 เจ้สูงหงวนเมืองเชียงแสนตายแล้ว แอ่พระแอ่เป็นจักกายแทนเจ้าลม
 เสนนาชาวตม่น้องเป็นเจ้าฟ้ากินเมืองเชียงแสนที่นี้มาได้ ๑๐ ปีก็ถึง
 อนิจจกรรมไป แล้วเจ้าลักที่ตม่นลูกขึ้นเป็นเจ้าฟ้ากินเมืองแทนต่อไป
 ก็ในปีนั้นแล พระยาเชียงรายทานห่อผ้าที่วัดพระคำหัวดอนแทนแล้ว
 เอาลูกผู้หญิงพายเรือเถียงกันเป็นพอย^(๒) ปางใหญ่ แปงมหาปราสาท
 เจ้าฟ้าลมเสนส่งสักการด้วยพวงแพทที่กลางน้ำแม่ของเสียในวันนั้นแล
 เดือน ๕ เพ็ญมหามูลสัทธิเจ้าฟ้าลักที่เป็นเจ้าพร้อมกันสร้างพระธาตุ
 เจ้าจอมกิตติหลังน้อยก็ในปีนั้นแล ศักราชได้ ๑๐๗๔ ตัวปีเตาสีเดือน
 ๔ แรม ๗ ค่ำ ฤกษ์ยามที่วัดไชยสถานแอ่พลแอ่เป็นหงวนนั้นจุติตายไป
 แล้ว มังพลชะแพกมาเป็นหงวน ศักราชได้ ๑๐๗๕ ตัวปีกาใส่เดือน ๖
 เพ็ญวันพุธ จลองพระธาตุเจ้าจอมกิตติหลังน้อย ถึงเดือนอ้ายแรม ๙ ค่ำ
 น้ำแม่ของนองท่วมบ้านดินท่าทั้งมวล ฝนตก ๗ วัน ๗ ค่ำ ถึงศักราช
 ได้ ๑๐๗๗ ตัวปีดับเมตเดือน ๗ ออก ๖ ค่ำ ยามรุ่งแผ่นดินไหว
 ยอดเจดีย์หักลง ๔ แห่งร้องครางคร้งนั้นนักวันไหนสามที^(๓) สิ้นเดือน
 ๗ ทั้งเดือนจึงมียจนถึงเดือน ๙ แรม ๔ ค่ำเช้าไหวแถมอีกทีหนึ่ง ศักราช
 ได้ ๑๐๗๙ ตัวปีเม็งเล่า น้ำแม่ของนองท่วมในเวียงทุกแห่งลำผาก่อน
 นั้น ๓ คอก วัดอาทิตย์แก้ว วัดบุญยืน วัดพระบวรวิหาร ยุบลง
 ทั้ง ๔ หลังแล เดือน ๔ มหาป่าเจ้าวัดศรีไชยตม่น้อยอนิจจกรรมไป

(๑) คูก (๒) งานฉลอง (๓) เห็นจะหมายความว่าวันละ ๓ ครั้ง

แล้วใส่ปราสาทต่างลูกนกหัสติลิงค์ส่งสักการแล ศักราชได้ ๑๐๘๐
 ตัวเดือน ๗ ออก ๖ ค่ำ เจือกรุ่งออกสอດกัียวตะวันตกมีสี่ตัวซ้อนกัน
 เป็นท้อศักรรย์มากนัก ศักราชได้ ๑๐๘๑ ตัวเจ้าฟ้าลักทีเป็นประธาน
 พร้อมกันเลิกธาตุเจ้าจอมสวน มังพลชะแพกก็สร้างโรงอุโบสถกลาง
 หนองบัทมราคแล้วเสร็จบริบูรณ์เดือน ๗ บ่าวให้สร้างบอกไฟแสน
 หนึ่งหมื่นแปดกระบอก ล้านหนึ่ง ๕ หมื่น ๖ หมื่น ๗ หมื่น ๘ หมื่น
 มีมากหลาย เดือน ๕ เพี้ยณลงทำบุญให้ทานเป็นปอยมหาปางอัน
 ใหญ่ มังพลชะแพกและเจ้าฟ้าลักทีเป็นมูลสัทธาทั้งสองที่พร้อมกัน
 เดือนแรมค่ำ ๑ จุดบอกไฟบูชา ๑๐ วันจึงเสร็จบริบูรณ์ ศักราชได้
 ๑๐๘๔ ตัวปีเตาเยี่มูลสัทธา มังชะแพกต่างฉัตรธาตุเจ้าจอมศรีเดือน ๗
 เพี้ยณลง เอาผู้หญิงผู้นาง^(๑) เถียงเรือกันเล่นมากนัก ศักราชได้
 ๑๐๘๖ ตัว มหาสังฆราชาเจ้าวัดป่าแดงหลวงตนใหญ่อนิจจกรรม
 ไปแล สร้างปราสาทต่างลูกช้างเอราวัณส่งสักการ เจ้าฟ้าลักทีกินเมือง
 นานได้ ๑๒ ปีแล้วก็อนิจจกรรมไปในปีกาบสี่เดือน ๑๒ แรม ๗ ค่ำ
 แล้วเจ้ายอดจำเมืองตนลูกขึ้นเป็นเจ้าฟ้าส่วยเมืองแทนในปีนั้น พระ-
 ยาหาญเมืองพงพาครวัหนี่เข้ามาสู่สมภารเมืองเชียงแสนก็ในปีเดียว
 กันนี้แล ก็มาตั้งอยู่แคว้นท่าทรายวังดินที่นั้น ถึงเดือน ๗ เพี้ย
 ฟ้าให้มั่วรวมตรา^(๒) สิ้นทั้งมวลในศักราช ๑๐๘๗ ตัวนี้แล ถึงเดือน
 ๑๐ ฝนตกน้ำนองท่วมในเวียงทุกแห่งภูตอยพ้งมากหลาย ถึงเดือน
 อ้ายเพี้ยมังพลชะแพกทานห่อผ้าที่วัดจอมศรี แล้วให้ผู้นางผู้หญิง
 พายเรือเถียงกันยังหนองบัทมราคนั้น หินท่าหลวงออกปรากฏก็ปี

(๑) ผู้นาง = หญิงสาว (๒) ไม่ทราบว่าจะไร

เดียวกันนั้น ศักราชได้ ๑๐๘๘ ตัวปีระวายชงำเดือน ๔ จลลงวัดป่า
 จัวเชียง เดือน ๕ เพ็ญจลลงวัดจอมศรีสองเมืองที่นั้นแล้ว ก็ยอเจ้าวัด
 ปราสาทคุ้มขึ้นเป็นสมเด็จเจ้าให้ยอวัดจอมศรีสองเมืองที่นั้น ก็ยอ
 เจ้าวัดป่าจัวเชียงและวัดเชตวันให้เป็นสังฆราชายังในวัดจอมศรีสอง
 เมืองที่นั้นพร้อมกันวันเดียวนั้น มังทละชะแพกเป็นมูลสัทธิสาแล
 ศักราชได้ ๑๐๘๙ ตัวปีเมิงเมตเดือน ๘ ออก ๘ ค่ำยามตูดซ้าย ผิฟ่งได้
 เรืองท้าวเมืองอยู่ที่ใดก็เห็นสิ้นทุกแห่ง ถึงเดือน ๔ ออก ๕ ค่ำ ชาว-
 เชียงใหม่พื้นโปม้งและม่านฆ่าเสียแล้วก็เอาทัพ ๗ พันตามไล่ฆ่า ๓
 พันอันเป็นลูกน้องนั้น ขึ้นมาเข้าเวียงขังอยู่ยังเชียงแสนที่นี้ถึงเดือน
 ๕ แรมค่ำ ๑ เมวหงวนจักคายม่านทั้งหลายก็แตกพ่ายหนี ละเมือง
 เชียงแสนเสียสิ้นทั้งมวลบมิได้เหลือหลอ ตั้งแต่เดือนแรมค่ำ ๑ ถึง
 เดือน ๖ แรม ๙ ค่ำ ชาวเชียงใหม่ทั้งหลายก็ขังอยู่เวียงเชียงแสนอยู่
 บ่ลา ครั้นนั้นพระยาหาญวังตีนก็แต่งเอาทัพมีคน ๔๐๐ ไปหลอนทัพ
 เชียงใหม่ที่ริมเวียงเชียงแสนที่นี้ยามจักไถลรุ่ง ชาวเชียงใหม่ทั้งหลาย
 จิบหายตายมากนั้ก แตกพ่ายหนีละครอบครัวเสียสิ้นได้อำม็อกสีนาค
 มากนั้กกับช้าง ๖ ตัว ตั้งแต่นั้นไปเชียงใหม่้นเนาบมิไผเป็นเจ้าแล
 ครั้นนั้นพระยาหาญท่าซ้ายวังตีนได้ครอบครัวชาวเชียงใหม่แล้ว ท่าน
 ก็เอาเมื่อถวามหากษัตริย์เจ้าอังวะ ครั้นนั้นมหากษัตริย์เจ้าก็มีคำยินดี
 กับด้วยพระยาหาญเมืองพงมากนั้ก ก็ให้ประทานรางวัลยังเครื่อง
 อาลบันตา^(๑)ทั้งหลายแล้วก็ให้มาอยู่บ้านวังตีนเกาะที่เก่านั้น แต่่นั้น
 มาวังตีนที่นั้นก็ได้ชื่อว่าเมืองคงแต่นั้นนามแล ศักราชได้ ๑๐๙๐ ตัว

(๑) ไม่ทราบว่าจะไร

ปีเบิกสัน เจ้าฟ้ายอดคำเมืองกินเมืองมาได้ ๔ ปีอายุได้ ๒๕ ปีก็จัดไป
แล้วสร้างปราสาทใส่รูปนักษัตรสิบสองตัวแล้วส่งสักการเสีย ครั้นนั้นมหา-
กษัตริย์เจ้ายินดีกับด้วยพระยาหาญเมืองพงมามากนัก ก็ยกให้กินเมือง
เชียงแสน แล้วท่านก็เข้ามาเสวยเมืองอยู่ยังเวียงเชียงแสนที่นั่นแต่
มา ส่วนว่าเมืองเชียงใหม่ยังมีพระยาเมืองลาวตนหนึ่งชื่อว่าองค์นก
กระทำผิตราชประเพณีแล้วก็หนีไปสู่เชียงใหม่ แล้วชาวเชียงใหม่
ทั้งหลายเขาก็พร้อมกันอาราธนาให้เป็นเจ้าแก่เขาแล้วก็เรียกชื่อว่า
เจ้าองค์คำ แต่ขึ้นมาเชียงใหม่กับได้ชนกับเมืองอังวะกับเมืองเชียง-
แสนที่นั่นก็ขาดกันแต่ขึ้นมาแล กล่าวยังตำนานพื้นเมืองเงินยางเชียง-
แสนก็ยังเป็นห้องหนึ่งก่อนแล

